

MIGRANCY, CUDZOZIEMCY CZY UCHODźCY?

W numerze:

- Kryzys migracyjny w Europie ■ Wywiad z Rzecznikiem Urzędu ds. Cudzoziemców
- Obowiązki i uprawnienia Policji w sprawach cudzoziemców na terytorium RP
- FRONTEX i Europejskie Zespoły Straży Granicznej ■ Centrum Ekspertek Policji Wojskowych NATO ■ Szkolnictwo policyjne ■ Nauka w służbie

Jubileusz CSP w obiektywie

zdj. M. Mazewski

25 litrów krwi na 25-lecie

zdj. M. Mazewski

Turniej wiedzy o bezpieczeństwie dla klas policyjnych

zdj. R. Majewski

Główne obchody 25-lecia połączone ze Świętem Policji

zdj. A. Czekaj

Piknik charytatywny na rzecz olimpiad specjalnych

zdj. M. Mazewski

Konferencja naukowa „Dydaktyka zawodowa”

zdj. M. Grzeszyk

Promocja na pierwszy stopień oficerski

zdj. A. Czekaj

Dzień Edukacji Narodowej

zdj. M. Mazewski

Mistrzostwa Policji w Judo

Kwartalnik policyjny

CZASOPISMO CENTRUM SZKOLENIA POLICJI W LEGIONOWIE I CENTRUM SZKOLENIA ŻANDARMERII WOJSKOWEJ W MIŃSKU MAZOWIECKIM

Adres redakcji: ul. Zegrzyńska 121, 05-119 Legionowo
sekretariat: (22) 605-33-72, faks: (22) 605-35-80,
e-mail: kwartalnik@csp.edu.pl

Wydawca: Centrum Szkolenia Policji

Redaktor naczelny: insp. Anna Rosół,
tel. 605-32-35; anna.rosol@csp.edu.pl

Zastępcy redaktora naczelnego:

plk dr Robert Pawlicki
podinsp. Tomasz Wewiór
mł. insp. Tomasz Piechowicz
nadkom. Agnieszka Gorzałczyńska-Mróż

Sekretarz redakcji: Małgorzata Reks-Stabach

Zespół redakcyjny:

podinsp. dr Beata Grubska
podinsp. Hanna Grochowska (rzecznik prasowy CSP)
kom. Marcei Śmiałek
kom. Roman Majewski

Projekt okładki: Wioleta Kaczańska

Opracowanie graficzne i skład DTP: Wioleta Kaczańska, Małgorzata Reks-Stabach,
Alicja Wieraszko

Opracowanie redakcyjne i korekta: Anna Krupecka-Krupińska, Monika Irzycka

Nakład: 1000 egz.

Numer zamknięto 4.12.2015 r.

RADA NAUKOWA

Przewodniczący rady:

Komendant CSP insp. dr **Roman STAWICKI**

Zastępca przewodniczącego rady:

Komendant CSŻW plk dr hab. **Piotr PŁONKA**

Członkowie rady:

Rektor Pedagogium – Wyższej Szkoły Nauk Społecznych w Warszawie
prof. dr hab. **Marek KONOPCZYŃSKI**;

Prorektor ds. zasobów ludzkich i kształcenia ustawicznego
Uniwersytetu Warszawskiego prof. dr hab. **Tadeusz TOMASZEWSKI**;

Kierownik Katedry Edukacji Międzykulturowej Wydziału Pedagogiki
i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku
prof. zw. dr hab. **Jerzy NIKITOROWICZ**;

Kierownik Zakładu Polityki Edukacyjnej Instytutu Pedagogiki
Akademii Pedagogiki Specjalnej dr hab. prof. APS **Janusz GĘSICKI**;

Kierownik Zakładu Pedagogiki Resocjalizacyjnej IPSiR UW
prof. dr hab. **Lesław PYTKA**;

prof. zw. dr hab. **Jerzy NIEMIĘC**, Niepaństwowa Wyższa Szkoła
Pedagogiczna w Białymstoku;

dr hab. prof. UMK **Jacek BŁESZYŃSKI**, Katedra Psychopedagogiki Specjalnej
Wydziału Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu;
Starosta Powiatu Legionowskiego **Robert WRÓBEL**;

Zastępca Komendanta Centralnego Ośrodka Szkolenia SG w Koszalinie
plk SG **Jarosław SUSZEK**;

Komendant Szkoły Policji w Katowicach insp. **Jarosław KALETA**;

Komendant Szkoły Policji w Pile insp. **Jerzy POWIECKI**;

Komendant Szkoły Policji w Słupsku insp. **Jacek GIL**

W NUMERZE

WYWIAD

- 2 Tomasz Wewiór, Agnieszka Gorzałczyńska-Mróż
Cudzoziemcy w Polsce – wywiad z rzecznikiem prasowym
Urzędu do Spraw Cudzoziemców Ewą Piechotą

KRYZYS MIGRACYJNY W EUROPIE

- Dariusz Minkiewicz, Joanna Kochanowska
5 **Wybrane obowiązki i uprawnienia Policji w sprawach
cudzoziemców przebywających na terytorium Polski**
Aneta Ceglińska
13 **Rola Biura Służby Kryminalnej KGP w zakresie zapobiegania
i zwalczania przestępczości z udziałem cudzoziemców**
Radosław Hołodniuk, Anna Bielińska
16 **Frontex i Europejskie Zespoły Straży Granicznej**
Jadwiga Stawnicka, Roman Stawicki
20 **Pojęcie „uchodźca” z perspektywy różnych płaszczyzn
poznawczych**
Roman Stawicki
30 **Ochrona uchodźców na gruncie prawa międzynarodowego
– zarys problematyki**
38 **Małgorzata Jaźwińska, Maja Łysienia
Polska a europejski kryzys migracyjny**
48 **Łukasz Szwejkowski
Zjawisko akulturacji wyzwaniem XXI wieku**

SZKOLNICTWO POLICYJNE

- Tomasz Wewiór, Hanna Grochowska
51 **Szkolnictwo policyjne. Podsumowanie i perspektywy**
– wywiad z insp. dr. Tomaszem Szankinem Zastępcą Dyrektora
Gabinetu Komendanta Głównego Policji
54 **Marcin Płotek, Marcin Misiewicz
Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie**
Hanna Grochowska
60 **Centrum Szkolenia Policji w Legionowie**
Jarosław Kaleta
68 **Szkoła Policji w Katowicach**
Zbigniew Bogusz, Michał Zielonka
73 **Szkoła Policji w Pile**
Praca zbiorowa
80 **Szkoła Policji w Słupsku**
Piotr Płonka i in.
86 **Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Maz.**

CENTRUM EKSPERCKIE NATO

- Grzegorz Wasielewski
93 **Centrum Ekspertek Policji Wojskowych NATO w procesach
transformacji NATO**

IPA W CSP

- Arkadiusz Skrzypczak
98 **20 lat IPA w CSP**

SŁUŻBY W UJĘCIU HISTORYCZNYM

- Grzegorz Winnicki
102 **Milicja Ludowa, czyli trudne początki państwowej służby
bezpieczeństwa w II Rzeczypospolitej Polskiej**
Wojciech Kubica
114 **Współdziałanie Żandarmerii i Policji w latach 1919–2015**
Jan Suliński
120 **Mińsk Mazowiecki kuźnią kadr żandarmerii (1957–2015)**

NAUKA W SŁUŻBIE

- Henryk Leszczyński
125 **Urazowość na zajęciach z taktyki i technik interwencji
oraz w sportach walki**
132 **Vademecum policjanta**

KĄCIK JĘZYKOWY

- Renata Cedro
139 **Język angielski dla policjantów**

ZASADY PUBLIKOWANIA I RECENZOWANIA

- 140 **Zasady publikowania i lista recenzentów w 2015 r.**

CUDZOZIEMCY W POLSCE

zdj. K. Żuczkowski (ze zbiorów UdSC)

z Ewą Piechotą
rzecznikiem prasowym
Urzędu do Spraw Cudzoziemców
rozmawiają podinsp. Tomasz Wewiór
i nadkom. Agnieszka Gorzałczyńska-Mróz

W obliczu kryzysu imigracyjnego w Europie, mając na uwadze potrzebę edukacji służb mundurowych, chciałbyśmy, aby przybliżyła Pani czytelnikom, czym zajmuje się Urząd ds. Cudzoziemców.

Urząd do Spraw Cudzoziemców powstał, by zapewnić kompleksową i profesjonalną obsługę w zakresie legalizacji pobytu i udzielania ochrony cudzoziemcom przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Do głównych zadań urzędu należą: prowadzenie spraw związanych z nadawaniem i pozbawianiem cudzoziemców ochrony – statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej, azylu, ochrony czasowej oraz prowadzeniem postępowań „dublińskich”; zapewnienie pomocy socjalnej i medycznej cudzoziemcom ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy oraz prowadzenie dla nich ośrodków. Urząd rozpatruje też odwołania od decyzji wojewodów w sprawach legalizacji pobytu – zezwoleń na pobyt cudzoziemców, wiz i zaproszeń, rejestracji pobytu oraz prawa stałego pobytu obywateli UE i członków ich rodzin, a także kontroluje wojewodów w tym zakresie. Poza tym rozpatruje odwołania od decyzji Straży Granicznej w sprawach zobowiązania do powrotu; prowadzi konsultacje wizowe oraz wymianę danych pomiędzy państwami członkowskimi na temat wiz. Do jego obowiązków należy też prowadzenie Krajowego zbioru rejestrów, ewidencji i wykazu w sprawach cudzoziemców oraz prowadzenie wykazu cudzoziemców, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany.

Ilu cudzoziemców ubiega się o ochronę międzynarodową w Polsce?

Podstawę prawną postępowań prowadzonych wobec cudzoziemców ubiegających się o ochronę międzynarodową stanowi ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W latach 2007–2015 zostało złożonych prawie 41 tys. wniosków o nadanie statusu uchodźcy, które obejmowały niemal 86 tys. osób. W ww. okresie Szef UdSC wydał decyzje administracyjne wobec 99 533 osób. W zdecydowanej większości przypadków decyzje te spotkały się z akceptacją organu II instancji – Rady do Spraw Uchodźców. Niski procent (w 2015 r. – 6%) decyzji Szefa UdSC uchylanych przez organ II instancji świadczy niewątpliwie o wysokiej jakości prowadzonych postępowań.

Mają na to na pewno wpływ wprowadzone usprawnienia instytucjonalne, techniczne i logistyczne, jak np. utworzenie we wrześniu 2009 r. Wydziału Zamiejscowego Departamentu Postępowań Uchodźczych w Białej Podlaskiej, którego kluczowym zadaniem było przeprowadzenie tak szybko, jak to tylko możliwe, procedur wstępnych (założenie teczek, przesłuchanie statusowe) względem cudzoziemców napływających przez przejście graniczne w Terespolu.

RZECZNIK PRASOWY URZĘDU DO SPRAW CUDZOZIEMCÓW

Ponadto w UdSC funkcjonuje wyspecjalizowana komórka, która pozyskuje, opracowuje i gromadzi informacje o krajach pochodzenia, pozwalająca na oparcie wydawanych decyzji w sprawach ochrony na rzetelnych informacjach.

■ Jakiej pomocy udzielamy cudzoziemcom?

Najbardziej widocznym w kraju aspektem działalności Urzędu jest zapewnianie pomocy cudzoziemcom ubiegającym się o ochronę międzynarodową w ośrodkach dla cudzoziemców. Pomoc udzielana jest również w postaci świadczenia na pokrycie we własnym zakresie kosztów pobytu poza ośrodkiem. Z tej formy pomocy korzysta obecnie około połowy ubiegających się o ochronę.

W ośrodkach własnych Urzędu do Spraw Cudzoziemców na bieżąco są prowadzone prace remontowe w celu poprawy warunków lokalowych. W latach 2013–2015 wykonano prace remontowe w ośrodkach: w Białej Podlaskiej, w Lininie, w Czerwonym Borze, w Dębaku. Ponadto ośrodki własne Urzędu zostały wyposażone w system nadzoru wizyjnego CCTV oraz system wykrywania i sygnalizacji pożaru SSP. We wszystkich ośrodkach własnych utworzono kąpiki przyjazne dla matek i rodzin z dziećmi.

W ramach polepszenia dostępu do informacji dla osób ubiegających się o ochronę międzynarodową w dwóch obiektach własnych Urzędu pełniących funkcję ośrodków recepcyjnych (Biała Podlaska, Dębak) prowadzone są kursy orientacyjne dla nowo przybyłych cudzoziemców.

W 2015 r. wprowadzono zmiany do systemu opieki medycznej poprzez zawarcie zapisów o świadczeniu opieki stomatologicznej, psychologicznej oraz identyfikacji cudzoziemców w ramach jednej umowy na świadczenie opieki medycznej cudzoziemcom objętym opieką przez Urząd.

Zdecydowano się również na zbudowanie filtra epidemiologicznego w Białej Podlaskiej w celu poprawy bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców Polski. Działający w ramach filtra punkt ambulatoryjny umożliwi efektywne wykrywanie chorób zakaźnych u cudzoziemców przekraczających wschodnią granicę Polski i ułatwi przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się takich chorób w głąb kraju.

■ W jaki sposób przebiega legalizacja pobytu cudzoziemców w Polsce?

Podstawami prawnymi działań Urzędu w sprawach legalizacji pobytu cudzoziemców są: ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach oraz ustawa z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin.

Działania Urzędu w tym zakresie polegają przede wszystkim na prowadzeniu spraw związanych z legalizacją pobytu cudzoziemców; zobowiązaniem cudzoziemców do powrotu; prowadzeniem wykazu cudzoziemców, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany, oraz z wyrażaniem zgody na wydanie wizy Schengen lub wizy krajowej. W latach 2007–2015 Urząd wydał ponad 24 tys. decyzji w sprawach legalizacji pobytu, wpisał ponad 94 tys. osób do wykazu cudzoziemców, których pobyt jest niepożądany, oraz przeprowadził ponad 4,5 mln konsultacji wizowych.

Decyzje Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców w sprawach legalizacji pobytu podlegają kontroli sądowej – Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego. Wskaźnik liczby decyzji lub posta-

nowień uchylonych przez sąd w stosunku do wszystkich spraw zrealizowanych przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców wynosił: 2011 r. – 2,68%; 2012 r. – 1,56%; 2013 r. – 1,06%; 2014 r. – 2,23%; 2015 r. (I półrocze) – 1,10%. Świadczy to o wysokiej jakości wydawanych decyzji.

Ponadto Urząd zbiera, aktualizuje i analizuje orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie dotyczące legalizacji pobytu cudzoziemców, przedstawiając wyniki tej analizy w celu wsparcia merytorycznego wydziałom urzędów wojewódzkich właściwym w sprawach cudzoziemców. Wypracowuje również koncepcje wykładni przepisów prawa w celu ujednolicenia jej w skali kraju pośród organów, nad którymi Szef Urzędu sprawuje nadzór instancyjny, a także tworzy zaplecze eksperckie celem inicjowania zmian legislacyjnych. W zakresie własnej właściwości zapewnia obsługę merytoryczną uczestnictwa Polski w pracach Rady do Spraw Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych oraz gremiów eksperckich Komisji Europejskiej oraz pełni funkcje krajowych punktów kontaktowych wynikających z różnych dyrektyw migracyjnych.

■ Na czym – w praktyce – polega współpraca międzynarodowa Urzędu?

Po wejściu Polski do strefy Schengen Urząd do Spraw Cudzoziemców odgrywa ważną rolę we współpracy Polski z innymi państwami członkowskimi w zakresie polityki wizowej, polityki bezpieczeństwa oraz ochrony granic zewnętrznych Unii Europejskiej jako podmiot wiodący w zakresie konsultacji wizowych (VISION), które są jednym z ich kluczowych instrumentów. Urząd funkcjonuje jako polski centralny punkt kontaktowy w zakresie współpracy konsularnej (w tym w zakresie powstającego w ramach rozwoju sieci VIS Mail – Krajowego Systemu Konsultacyjnego), a także bierze udział w procesie tworzenia oraz ciągłego rozwoju i ulepszania nowych rozwiązań i systemów informatycznych w obszarze wyżej wymienionych polityk UE – SIS oraz VIS.

Pracownicy Urzędu uczestniczą w pracach grup roboczych Rady Unii Europejskiej jako eksperci. Urząd jest instytucją wiodącą dla Grupy Roboczej ds. Azylu, w temacie Admission w ramach Grupy Roboczej ds. Migracji, Integracji i Wydażeń oraz dla Podgrupy Roboczej Visa/VISION w ramach Grupy Roboczej ds. Wiz.

Pracownicy urzędu pełnią także rolę ekspertów wiodących lub współpracujących w Komitetach i Grupach Eksperckich Komisji Europejskiej, takich jak Komitet ds. Imigracji i Azylu, Komitet Art. 6, Komitet ds. Eurodac, Komitet SIS i VIS, Komitet Dublin II, Eksperska grupa FREEMO, Grupa ekspercka ds. łączenia rodzin, Grupa Robocza ds. praw podstawowych, praw obywatelskich i swobodnego przepływu osób.

Pan Rafał Rogala, Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców, został zaakceptowany przez członków Komitetu do Spraw Europejskich na członka zarządu Europejskiego Urzędu Wsparcia w dziedzinie Azylu (EASO) i bierze regularnie udział w spotkaniach Zarządu EASO. Pracownicy Urzędu uczestniczą w spotkaniach organizowanych przez EASO. Brali także udział we wsparciu Grecji i Bułgarii za pośrednictwem AST (Zespołów Wsparcia w Dziedzinie Azylu) państw członkowskich na wypadek sytuacji kryzysowych.

Urząd intensywnie działa w ramach GDISC (General Directors of Immigration Services Conference) – nieformalnej platformie wspierającej praktyczną współpracę pomiędzy europejskimi urzędami imigracyjnymi, która została założona

w 2004 r. w trakcie holenderskiej prezydencji w Unii Europejskiej. Polska wchodzi m.in. w skład Grupy Sterującej GDISC (obok Austrii, Francji, Niemiec, Irlandii, Włoch, Holandii, Norwegii, Szwecji, Szwajcarii i Zjednoczonego Królestwa). W latach 2011–2015 Urząd do Spraw Cudzoziemców podpisał z Węgrami, Finlandią, Mongolią, Niemcami i Szwajcarią dokumenty o pogłębionej współpracy. Współpraca dotyczy m.in. wymiany doświadczeń i najlepszych praktyk w kwestiach związanych z legalną migracją i ochroną międzynarodową, wymiany danych statystycznych z dziedziny migracji i azylu czy też doskonalenia kwalifikacji zawodowych swoich pracowników poprzez umożliwienie im wzajemnego uczestnictwa w szkoleniach i seminariach.

Z jakich danych o cudzoziemcach, które gromadzi i przetwarza Urząd, mogą korzystać podmioty ochrony porządku publicznego?

Szef UdSC tworzy i prowadzi w systemie teleinformatycznym Krajowy zbiór rejestrów, ewidencji i wykazu w sprawach cudzoziemców (system Pobyt), którego użytkownikami są m.in.: urzędy wojewódzkie, Policja, Straż Graniczna, MSZ, MSW, ABW, AW, CBA, SW, SKW.

W celu realizacji konsultacji wizowych prowadzimy system o nazwie Aplikacja Konsultacyjna Centralnego Organu Wizowego (AK COW), do którego dostęp mają: ABW, AW, MSZ, SG, Policja.

Wykorzystujemy także narzędzie statystyczne o nazwie Hurtownia Danych pozwalające używać danych gromadzonych w rejestrach systemu Pobyt do celów statystycznych, analitycznych i naukowych. Hurtownia Danych została udostępniona również Straży Granicznej oraz urzędowi wojewódzkiemu, co umożliwiło tym organom bezpośredni dostęp do danych statystycznych.

Jaka jest rzeczywista skala napływu cudzoziemców do Polski?

Od 2007 r. ponad 86 tys. cudzoziemców złożyło wnioski o nadanie im statusu uchodźców w Rzeczypospolitej Polskiej. Najlichnieszą grupę wnioskodawców stanowią obywatele Federacji Rosyjskiej. W latach 2009–2013 znaczącą grupą cudzoziemców poszukujących ochrony byli obywatele Gruzji, od 2014 r. obserwowany jest jednak spadek liczby Gruzinów poszukujących w Polsce azylu.

Jedynie 1539 cudzoziemców uzyskało status uchodźcy w latach 2007–2015 (dane na dzień 1 listopada 2015 r.). Najlichniej reprezentowane obywatelstwa wśród cudzoziemców, którzy uzyskali ten status, to: obywatele Federacji Rosyjskiej, Syrii i Białorusi.

Znacznie liczniejszą grupę (4296 osób) stanowili cudzoziemcy, którym w okresie 2008–2015 przyznano ochronę uzupełniającą. Grupa ta była zdominowana przez obywateli Federacji Rosyjskiej (4019 osób).

5905 cudzoziemcom wydano zgody na pobyt tolerowany na terytorium RP.

Dla cudzoziemców poszukujących azylu w krajach Unii Europejskiej Polska rzadko jest krajem docelowym; zwykle kierują się oni do państw Europy Zachodniej. W postępowaniach o objęcie ochroną międzynarodową zjawisko to uwidacznia się poprzez statystykę umorzeń prowadzonych postępowań. W omawianym okresie umorzono postępowania o udzielenie ochrony prowadzone wobec ponad 65 tys. cudzoziemców.

W latach 2007–2015 prawie 373 tys. cudzoziemców złożyło wnioski o udzielenie im zgody na zamieszkanie w Polsce na pobyt czasowy. Najlichniesze grupy wśród tych cudzoziem-

ców to obywatele: Ukrainy (140 tys.), Wietnamu (26,5 tys.), Chin (23,5 tys.), Białorusi (20 tys.) i Federacji Rosyjskiej (16 tys.). W omawianym okresie obserwujemy stałą tendencję wzrostu liczby cudzoziemców korzystających w Polsce z tej formy legalizacji pobytu.

W omawianym okresie prawie 48 tys. cudzoziemców złożyło wnioski o zezwolenie na osiedlenie się lub pobyt stały. W tej statystyce dominują obywatele wschodnich państw sąsiedzkich: Ukrainy (25 tys.), Białorusi (8 tys.) i Federacji Rosyjskiej (2,5 tys.). Ponad 14,5 tys. cudzoziemców złożyło wnioski o zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE (przeważali obywatele Ukrainy, Wietnamu i Armenii).

Według stanu na dzień 1 lipca 2015 r. w Polsce przebywało niecałe 194 tys. cudzoziemców z ważnymi dokumentami pobytowymi.

Jakiego rodzaju kampanie informacyjne i szkolenia prowadzi Urząd?

W 2014 r. po wejściu w życie nowej ustawy o cudzoziemcach, Urząd do Spraw Cudzoziemców prowadził ogólnopolską kampanię informacyjną pt.: „Polska. Tu mieszkam”. Celem kampanii było dotarcie z informacją nt. nowych przepisów imigracyjnych do jak najszerzego grona zainteresowanych, jak również poprawa wizerunku cudzoziemców w odbiorze społecznym.

Na potrzeby kampanii przygotowano billboardy, reklamy prasowe, ulotki, plakaty, broszury informacyjne, spoty telewizyjne, a także spoty radiowe. W ramach rozpragowywania informacji o nowym prawie imigracyjnym Urząd współpracował z wieloma resortami i instytucjami publicznymi, jak i organizacjami pozarządowymi.

W 2015 r. Urząd do Spraw Cudzoziemców objął patronatem akcję umieszczenia w wydaniach papierowych największych dzienników, na stronach głównych portali i serwisach opinio-twórczych tygodników informatora dotyczącego uchodźców w Polsce („Więcej wiedzy – mniej strachu – uchodźcy w Polsce”). Warto również wspomnieć o tym, że w bieżącym roku zrealizowano trzy edycje jednodniowych warsztatów dla dziennikarzy, przygotowanych wspólnie z Polskim Forum Migracyjnym. Warsztaty, odbywające się w ośrodkach dla uchodźców, obejmowały spotkania zarówno z ekspertami, zajmującymi się problematyką uchodźczą, jak i z samymi uchodźcami.

Kolejną akcją promocyjną Urzędu są szkolenia dla dziennikarzy „Śladami uchodźców”. Zrealizowano dotąd 5 edycji tych szkoleń (przygotowywana jest szósta). Ich celem jest zapoznanie dziennikarzy z całym szlakiem uchodźczym w Polsce, począwszy od pierwszych chwil osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy na terytorium RP, poprzez ich pobyt w ośrodku recepcyjnym, elementy procedury uchodźczej (wywiad statusowy), aż po zakwaterowanie w ośrodku pobytowym i kwestię preintegracji.

W latach 2016–2017 Urząd planuje realizację projektów partnerskich z organizacjami pozarządowymi, a w dłuższej perspektywie czasowej (czyli w latach 2016–2022) – projektów własnych Urzędu, współfinansowanych ze środków Funduszu Azylu, Migracji i Integracji.

Ponadto od dwóch lat sukcesywnie realizujemy inicjatywę Dni Otwartych w ośrodkach dla cudzoziemców. W porozumieniu z organizacjami pozarządowymi przygotowywany jest program jednodniowych wydarzeń, podczas których każdy ma możliwość odwiedzić ośrodek i zapoznać się z jego funkcjonowaniem.

Dziękujemy za rozmowę

WYBRANE OBOWIĄZKI I UPRAWNIENIA POLICJI

w sprawach cudzoziemców przebywających na terytorium Polski

mł. insp. Dariusz Minkiewicz

Naczelnik
Wydziału Konwojowego BPIRD KGP
doktorant Wydziału Humanistycznego UPH w Siedlcach

Joanna Kochanowska

Główny specjalista
Wydziału Konwojowego BPIRD KGP

Wspólne działania w kierunku braku kontroli na granicach wewnętrznych, polityk w dziedzinie azylu, imigracji i kontroli granic zewnętrznych, opartych na solidarności między państwami członkowskimi, ale sprawiedliwych wobec obywateli państw trzecich, należą do głównych celów Unii Europejskiej¹.

Jednocześnie Unia podejmuje działania w zakresie wspólnej polityki w obszarze azylu, ochrony uzupełniającej i tymczasowej ochrony, której celem z jednej strony jest przyznanie statusu uchodźcy obywatelom państw trzecich, podyktowane potrzebą udzielania ochrony międzynarodowej, z drugiej zaś uwzględnienie zasady *non-refoulement*, odnoszącej się do osób nieposiadających statusu uchodźcy, których nie można odesłać na terytorium państw, gdzie grozi im niebezpieczeństwo².

Jako uzupełnienie polityk dotyczących kontroli granicznej, azylu i imigracji, zgodnie z rozdziałem II Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej³ (TFUE), należy przytoczyć dodatkowo kolejny kierunek aktywności wspólnotowej, tym bardziej że odnosi się on do aktualnej sytuacji związanej z napływem imigrantów na terytorium Unii, a dotyczy wspólnej polityki imigracyjnej w zakresie skutecznego zarządzania przepływami imigracyjnymi, a także zapobiegania nielegalnej imigracji⁴.

Ogólnie rzecz biorąc, terytorium Unii, a w szczególności obszar państw członkowskich, stanowi przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości (PWBIS) opartą na poszanowaniu praw podstawowych oraz tworzoną w poszanowaniu różnych systemów i tradycji prawnych tych państw. Znaczenie

PWBIS zostało szczególnie zaakcentowane faktem, iż stanowi ono drugi z celów wartości Unii po pokoju, dobrobycie i poszanowaniu wartości⁵.

Istotne wydaje się również, iż zgodnie z art. 21 cz. II (TFUE) obywatel Unii ma prawo do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium państw członkowskich Unii. Swobodny przepływ osób stanowi jedną z podstawowych swobód wewnętrznych Unii i obejmuje obszar bez granic wewnętrznych. Jednakże prawo obywateli Unii do swobodnego przemieszczania się i pobytu w wybranym państwie członkowskim nie jest bezwarunkowe, lecz przyznawane z zastrzeżeniem ograniczeń i warunków przewidzianych przez TFUE, który dopuszcza ograniczenie w korzystaniu z tych praw z uwagi na ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego lub zdrowia publicznego.

Niniejszy artykuł ma na celu przedstawienie niektórych elementów dotyczących wjazdu i pobytu w naszym kraju obywateli Unii i obywateli państw trzecich, wśród nich uchodźców, i związanego z tym obszarem otoczenia prawnego, w pryzmacie zadań realizowanych przez Policję i spoczywających na niej. Nie zawiera on pełnego kompendium wiedzy w tym zakresie, lecz jest próbą zasygnalizowania i przybliżenia najważniejszych zagadnień, z jakimi może spotkać się policjant

realizujący czynności jako funkcjonariusz pierwszego kontaktu z cudzoziemcem.

KONTROLA LEGALNOŚCI POBYTU CUDZOZIEMCÓW NA TERYTORIUM POLSKI

Doświadczenia Polski wynikające z ośmioletniej obecności w strefie Schengen, w szczególności odnoszące się do zniesienia kontroli na wewnętrznych granicach Unii Europejskiej i przeniesienia na terytorium naszego kraju niektórych działań mających na celu przeciwdziałanie nielegalnej migracji, stworzyły nowe uwarunkowania prawne dotyczące funkcjonowania organów państwowych, a zwłaszcza Straży Granicznej. Trwający od kilku lat proces reorganizacji Straży Granicznej w zakresie jej kompetencji i struktury ma na celu stworzenie wyspecjalizowanej formacji o charakterze graniczno-migracyjnym. Główna rola Straży Granicznej w procesie zwalczania i przeciwdziałania nielegalnej migracji została również wskazana w dokumencie *Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania* przyjętym przez Radę Ministrów w 2012 r.

Z tego też względu zostały zmienione przepisy krajowe odnoszące się do problematyki wjazdu i pobytu cudzoziemców w naszym kraju, wśród nich ustawa o cudzoziemcach z 2003 r. Wraz z wejściem w życie w dniu 1 maja 2014 r. nowej ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach⁶ zmianie uległy również niektóre zadania Policji związane z pobytem cudzoziemców na terytorium Polski.

Wśród najistotniejszych zmian należy wskazać, iż jeśli Policja, w wyniku przeprowadzenia kontroli legalności pobytu cudzoziemca⁷, stwierdzi, że naruszył on warunki wjazdu i pobytu na terytorium Polski, sporządza protokół kontroli legalności pobytu⁸ i zawiadamia właściwą do wydania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu jednostkę Straży Granicznej, że pobyt cudzoziemca jest niezgodny z przepisami⁹. Należy podkreślić, iż do przesłanek wskazujących na naruszenie warunków wjazdu i pobytu określonych w treści art. 302 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach należą m.in. okoliczności, w których cudzoziemiec:

- nie posiada ważnej wizy lub innego ważnego dokumentu uprawniającego do wjazdu i pobytu na terytorium Polski, jeżeli są wymagane,
- wykonuje pracę bez wymaganego zezwolenia,
- jego dane wpisane są do wykazu osób niepożądanych na terytorium Polski,
- stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa i porządku publicznego,
- przebywa poza strefą przygraniczną lub/i po upływie okresu, do którego był uprawniony w ramach małego ruchu granicznego,
- nie opuścił terytorium Polski w terminie wskazanym w decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy lub udzielenia ochrony uzupełniającej lub o umorzeniu postępowania o nadanie statusu uchodźcy etc.

Jednocześnie, zgodnie z przyjętymi regulacjami, obywatel państwa trzeciego, chcąc przekroczyć legalnie granice Unii, jest zobowiązany posiadać:

- ważną wizę, jeżeli jest ona wymagana od obywatela danego kraju¹⁰;
- ważny dokument podróży uprawniający do przekroczenia granicy;
- dokumenty uzasadniające okoliczności i cel pobytu;
- środki finansowe w celu pokrycia kosztów pobytu¹¹.

Ponadto cudzoziemiec ten nie może być osobą, wobec której dokonano wpisu w Systemie Informacji Schengen w celu odmowy wjazdu, jak również nie może być osobą uważaną za stanowiącą zagrożenie dla porządku publicznego, bezpieczeństwa wewnętrznego, zdrowia publicznego lub stosunków międzynarodowych żadnego z państw członkowskich, a w szczególności nie może być osobą, wobec której dokonano, na tej samej podstawie, wpisu do celów odmowy wjazdu w krajowych bazach danych państw członkowskich¹².

Jednakże powyższe wymagania nie dotyczą obywateli państw trzecich, którzy mogą uzyskać zezwolenie na wjazd ze względów humanitarnych lub ze względów na interes narodowy lub zobowiązania międzynarodowe¹³.

W sytuacji zatrzymania cudzoziemca, wobec którego zachodzą przesłanki do wydania decyzji o zobowiązaniu do powrotu albo który uchyla się od wykonania obowiązków określonych w tej decyzji, albo nie wywiązuje się z obowiązków określonych w postanowieniu o zastosowaniu wobec niego takich środków, jak: mieszkanie w wyznaczonym miejscu, zdeponowanie dokumentu podróży, wpłata zabezpieczenia pieniężnego czy zgłaszanie się w określonych odstępach czasu do Straży Granicznej¹⁴, Policja niezwłocznie przekazuje go do dyspozycji właściwego ze względu na miejsce zatrzymania cudzoziemca organu Straży Granicznej, składając jednocześnie wniosek o wydanie decyzji o zobowiązaniu do powrotu, jeżeli zachodzą przesłanki do jej wydania¹⁵. Treść wniosku o wydanie decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu określa rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 31 lipca 2014 r. w sprawie wniosku o wydanie decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu oraz sposobu odnotowywania w dokumencie podróży wydania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu¹⁶.

Decyzję o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu wydaje komendant oddziału/placówki Straży Granicznej z urzędu lub na wniosek m.in. komendanta wojewódzkiego, powiatowego (miejskiego) Policji¹⁷. Tym samym Policja nie występuje do sądu z wnioskiem o umieszczenie cudzoziemca w strzeżonym ośrodku albo zastosowanie wobec niego aresztu dla cudzoziemców. Zadanie to wykonuje Straż Graniczna¹⁸.

Podobny tryb postępowania ustawodawca przyjął w przypadku zatrzymania małoletniego cudzoziemca przebywającego na terytorium Polski bez opieki. Niezwłocznie po jego zatrzymaniu Policja przekazuje go do dyspozycji właściwego ze względu na miejsce jego zatrzymania organu Straży Granicznej¹⁹. Z kolei Straż Graniczna zobowiązana jest do wystąpienia do sądu właściwego ze względu na miejsce zatrzymania małoletniego cudzoziemca z wnioskiem o umieszczenie go w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub w strzeżonym ośrodku²⁰.

Natomiast w przypadku cudzoziemców zatrzymanych za popełnienie wykroczenia lub przestępstwa, którzy jednocześnie naruszyli warunki pobytu, zasadne jest również niezwłoczne poinformowanie o tym właściwej placówki Straży Granicznej. Wynika to z faktu, że postępowania karne i administracyjne mogą toczyć się równolegle, a organy Straży Granicznej, w zależności od okoliczności, zobowiązane są do przeprowadzenia całej procedury administracyjnej związanej z wydaniem i wykonaniem decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu.

Jednocześnie trzeba szczególnie podkreślić, iż podstawę prawną zatrzymania cudzoziemca, który naruszył warunki wjazdu i pobytu na terytorium Polski, należy wskazać w protokole zatrzymania osoby i stanowi ją art. 394 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach.

Ponadto należy wskazać, iż podejmując czynności związane z kontrolą legalności pobytu cudzoziemca na terytorium Polski,

KONTROLA LEGALNOŚCI POBYTU CUDZOZIEMCÓW NA TERYTORIUM POLSKI

w pierwszej kolejności należy pouczyć go pisemnie, w zrozumiałym dla niego języku, o zasadach i trybie postępowania oraz o przysługujących mu prawach i ciążących na nim obowiązkach²¹.

Niezależnie od powyższego, zgodnie z przyjętym trybem postępowania, wniosek o wydanie decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu przekazany Straży Granicznej powinien być uzupełniony o:

- pouczenie do protokołu kontroli legalności pobytu podpisanego przez cudzoziemca²²,
- protokół kontroli legalności pobytu,
- protokół zatrzymania,
- depozyt cudzoziemca wraz z dokumentem tożsamości cudzoziemca,
- badania lekarskie (jeżeli cudzoziemiec był badany),
- informację o pobraniu odbitek linii papilarnych cudzoziemca i przekazaniu ich do Komendy Głównej Policji,
- wydruk karty z urzędowania do elektronicznego daktyloskopowania lub kserokopię karty, na której dokonano daktyloskopowania²³,
- wyliczenie kosztów związane z zatrzymaniem i przekazaniem cudzoziemca do Straży Granicznej²⁴,
- inną dokumentację mającą znaczenie w sprawie.

Analizując obszar zmian regulacji prawnych zawartych w treści ustawy o cudzoziemcach z 2013 r., należy zauważyć, iż główną rolę w zakresie przeciwdziałania nielegalnej migracji, w tym kontroli legalności pobytu, odgrywa niewątpliwie Straż Graniczna. Z tego też względu każdorazowo w sytuacjach, w których podejmowane będą czynności służbowe wobec cudzoziemców naruszających warunki wjazdu i pobytu na terytorium Polski, zasadne jest, aby niezwłocznie kontaktować się w tych sprawach z właściwym organem Straży Granicznej w celu ustalenia dalszego trybu postępowania.

POWIADAMIANIE PRZEZ POLICJĘ URZĘDÓW KONSULARNYCH O ZDARZENIACH Z UDZIAŁEM CUDZOZIEMCÓW

Policja, realizując zadania ustawowe, zobowiązana jest do stosowania przepisów prawa krajowego i międzynarodowego w zakresie informowania urzędów konsularnych o zdarzeniach z udziałem cudzoziemców.

Przepisy te określają obowiązki Policji zarówno w stosunku do cudzoziemców, jak i do państw ich pochodzenia, reprezentowanych na terytorium naszego kraju przez urzędy konsularne i przedstawicielstwa dyplomatyczne. Jedną z funkcji tych przedstawicielstw jest m.in. ochrona interesów własnego państwa oraz jego obywateli przebywających na terytorium państwa goszczącego.

Obowiązujące w tym zakresie przepisy prawa krajowego, które regulują m.in. zasady powiadamiania przedstawicielstw konsularnych lub dyplomatycznych o zdarzeniach z udziałem cudzoziemców, zostały zawarte w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego²⁵. Otóż w razie zatrzymania obywatela państwa obcego należy umożliwić mu, na jego prośbę, nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z właściwym urzędem konsularnym lub przedstawicielstwem dyplomatycznym kraju jego pochodzenia. Natomiast w przypadku zatrzymania osoby nieposiadającej żadnego obywatelstwa należy umożliwić jej kontakt z przedstawicielstwem państwa, w którym ma ona stałe miejsce zamieszkania²⁶. Trzeba przy tym pamiętać, że w każdym przypadku zatrzymania cudzoziemca jego prośba o kontakt z urzędem konsularnym lub

przedstawicielstwem dyplomatycznym oraz zakres jej realizacji powinny być odnotowane w protokole zatrzymania osoby. Równocześnie, oprócz przepisów krajowych, Policję obowiązują regulacje prawa międzynarodowego w przedmiotowym zakresie – są nimi konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych, sporządzona w Wiedniu dnia 24 kwietnia 1963 r.²⁷ oraz podpisane przez Polskę dwustronne konwencje konsularne²⁸.

Należy zauważyć, iż konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych, którą stosuje ponad 170 państw, w tym Polska, w dużym stopniu koresponduje z art. 612 § 2 kpk, stanowi bowiem, że: „jeżeli zainteresowana osoba o to prosi, właściwe władze państwa przyjmującego powinny niezwłocznie zawiadomić urząd konsularny państwa wysyłającego o tym, że w jego okręgu konsularnym obywatel tego państwa został tymczasowo aresztowany, uwięziony lub pozbawiony wolności w jakikolwiek inny sposób. Każda wiadomość, skierowana do urzędu konsularnego przez osobę przebywającą w areszcie tymczasowym, więzieniu lub pozbawioną wolności w jakikolwiek inny sposób, powinna być również niezwłocznie przekazana przez wspomniane władze. Powinny one też niezwłocznie poinformować zainteresowaną osobę o jej prawach wynikających z niniejszego punktu”²⁹. Kolejne przepisy konwencji wiedeńskiej wskazują tryb postępowania w przypadku np. zgonu cudzoziemca³⁰ lub zatrzymania członka personelu konsularnego, kierownika urzędu konsularnego etc.³¹

W odniesieniu natomiast do cudzoziemców pochodzących z państw, z którymi Polska podpisała dwustronne konwencje konsularne, sytuacja jest nieco odmienna. Otóż, niezależnie od woli wyrażonej przez zatrzymanego cudzoziemca odnoszącej się do powiadomienia lub niepowiadamiania konsulatu, Policja w przypadku zatrzymania takiej osoby informuje o tym zdarzeniu właściwy urząd konsularny. Należy zauważyć, iż regulacje prawne zawarte w poszczególnych konwencjach dwustronnych, odnoszące się do tych samych kwestii, nie zostały skonstruowane w sposób jednolity. W związku z tym każdy przypadek zdarzenia z udziałem cudzoziemca wymaga odrębnej analizy pod kątem zasad i terminów powiadamiania urzędów konsularnych.

Informacja o prawie zatrzymanego cudzoziemca do kontaktu z przedstawicielstwem kraju pochodzenia oraz o obowiązku Policji w zakresie informowania tego przedstawicielstwa o jego zatrzymaniu jest elementem pouczenia o uprawnieniach osoby zatrzymanej, stanowiącego załącznik nr 2 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 września 2015 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów³². Realizując obowiązki wynikające ze wskazanych wyżej przepisów krajowych i międzynarodowych, nie można zapominać o szczególnej grupie cudzoziemców przebywających w naszym kraju – o uchodźcach. W przypadku powiadamiania konsulatu o zatrzymaniu osoby, która ubiegała się lub ubiega o ochronę w naszym kraju, należy zwrócić szczególną uwagę na zakres przekazywanych do konsulatu informacji. Zgodnie bowiem z art. 9 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej³³ dane osób umożliwiające ustalenie, że toczy się lub zostało zakończone (nie ma znaczenia, czy decyzją pozytywną, czy negatywną) postępowanie w sprawie udzielenia lub pozbawienia azylu, statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej „nie mogą być udostępniane ani pozyskiwane od podmiotów, wobec których istnieje uzasadnione domniemanie, że dopuszczają się prześladowań lub wyrządzają poważną krzywdę”. Podmiotami dopuszczającymi się prześladowań lub wyrządzającymi poważną krzywdę mogą być m.in. organy władzy publicznej kraju pochodzenia cudzoziemca oraz ugrupowania

lub organizacje kontrolujące kraj pochodzenia cudzoziemca lub znaczną część jego terytorium³⁴. W razie zatrzymania cudzoziemca, który ubiega się lub ubiegał o ochronę w naszym kraju, i Polska podpisała konwencję konsularną z państwem jego pochodzenia, Policja powinna powiadomić konsulat o jego zatrzymaniu, nie naruszając przy tym dyspozycji przywołanego wyżej art. 9 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony. Oczywiście taki cudzoziemiec ma prawo i może się zwrócić z prośbą do Policji o nawiązanie kontaktu z przedstawicielstwem kraju swojego pochodzenia i należy mu ten kontakt umożliwić³⁵.

WYDALENIE OBYWATELA PAŃSTWA CZŁONKOWSKIEGO UNII EUROPEJSKIEJ Z TERYTORIUM POLSKI

Szczególnie uprzywilejowaną grupą cudzoziemców przebywających w naszym kraju są obywatele państw członkowskich Unii Europejskiej i członkowie ich rodzin niebędący obywatelami Unii (obywatele tzw. krajów trzecich). Ich prawa i obowiązki odnoszące się do wjazdu i pobytu na terytorium innych państw członkowskich precyzuje dyrektywa 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady³⁶. Zawarte w niej dyspozycje i zalecenia implementowane zostały do polskiego porządku prawnego ustawą z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin³⁷ – zwaną dalej „ustawą o obywatelach Unii”.

Swobodny wjazd i pobyt na terytorium państw członkowskich to przywilej obywateli UE, który niestety stawia przed służbami powołanymi do ochrony bezpieczeństwa poważne wyzwania. Jednym z takich wyzwań jest pobyt na terytorium innego państwa członkowskiego osób, które swoim zachowaniem stwarzają zagrożenie dla bezpieczeństwa. W takich przypadkach, zarówno dyrektywa 2004/38/WE, jak i ustawa o obywatelach Unii dają państwom członkowskim prawne narzędzia umożliwiające usunięcie takiej osoby z ich terytorium. Muszą być jednak spełnione pewne warunki, określone w tych przepisach, aby chronić obywateli Unii przed wydaleniem, uznając przy tym zasadność podjęcia takiej decyzji w sytuacjach szczególnych.

W związku z tym na gruncie prawa polskiego, w oparciu o przepisy unijne, ustawodawca przewidział gradację skali zagrożenia, które może być przesłanką do wydalenia. Otóż im dłuższy jest okres pobytu cudzoziemca w naszym kraju, tym większy musi być stopień zagrożenia uzasadniający orzeczenie o jego wydaleniu. Ochrona przed wydaleniem cudzoziemca wzrasta po 5 latach nieprzerwanego pobytu w goszczącym państwie członkowskim – wówczas osoba ta nabywa prawo stałego pobytu³⁸.

A zatem obywatel Unii lub członek jego rodziny niebędący obywatelem Unii, którzy nie posiadają prawa stałego pobytu w Polsce (przebywają w naszym kraju krócej niż 5 lat), mogą zostać wydaleniu, jeżeli stanowią zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego lub zdrowia publicznego³⁹.

W odniesieniu natomiast do obywateli Unii lub członków ich rodzin, którzy posiadają prawo stałego pobytu, decyzja o wydaleniu może być wydana wyłącznie w sytuacji, gdy ich pobyt stanowi poważne zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego lub zdrowia publicznego⁴⁰. W praktyce każdy obywatel Unii lub członek jego rodziny będący obywatelem

państwa trzeciego, który przebywając w Polsce dłużej niż 3 miesiące, zarejestrował swój pobyt⁴¹ u wojewody⁴² (co można udokumentować), po 5 latach nabywa prawo stałego pobytu, bowiem po zniesieniu kontroli na wewnętrznych granicach Unii nie można określić, ile czasu spędził w Polsce, a ile za granicą.

Najbardziej chronioną przed wydaleniem grupą cudzoziemców są obywatele Unii i członkowie ich rodzin przebywający w Polsce dłużej niż 10 lat. Można ich wydaląc, pod warunkiem jednak, że stanowią zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo bezpieczeństwa publicznego przez zagrożenie dla pokoju, ludzkości, niepodległości lub obronności Polski lub ze względu na działalność terrorystyczną⁴³.

Zatem długość i ciągłość pobytu cudzoziemca w innym państwie członkowskim są istotnym czynnikiem mającym wpływ na podjęcie decyzji o wydaleniu. Jednakże prawo stałego pobytu uzależnione jest przede wszystkim od integracji danej osoby w przyjmującym państwie członkowskim, zaś idea integracji nie opiera się wyłącznie na aspektach terytorialnych i czasowych, lecz również na czynnikach jakościowych, dotyczących stopnia zintegrowania cudzoziemca ze społeczeństwem państwa goszczącego⁴⁴.

Ustawa o obywatelach Unii wskazuje jedną tylko przesłankę przerywającą ciągłość pobytu cudzoziemca – jest nią wydanie i wykonanie decyzji o wydaleniu⁴⁵.

Należy jednak zauważyć, że chociaż polskie przepisy i prawo wspólnotowe nie wskazują wprost innych okoliczności przerywających ciągłość pobytu cudzoziemca na terytorium innego państwa członkowskiego, to na podstawie orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej można jednoznacznie stwierdzić, że taką przesłanką jest również odbywanie kary pozbawienia wolności w goszczącym państwie członkowskim. W ocenie Trybunału „(...) orzeczenie przez sąd krajowy bezwzględnej kary pozbawienia wolności może świadczyć o nieposzanowaniu przez zainteresowaną osobę wartości wyrażonych przez społeczeństwo przyjmującego państwa członkowskiego w jego prawie karnym. Uwzględnienie zatem okresów odbywania kary pozbawienia wolności dla celów nabycia prawa stałego pobytu w oczywisty sposób byłoby sprzeczne z celem, do którego dąży dyrektywa, ustanawiając prawo pobytu”⁴⁶.

Pozostając w obszarze naruszeń porządku prawnego przez obywateli Unii i członków ich rodzin, warto przypomnieć, iż sam fakt wcześniejszej karalności nie może być samodzielną przesłanką do wydalenia z terytorium państwa goszczącego⁴⁷. Jednakże wnikliwa analiza wcześniejszej karalności danej osoby może być źródłem cennych informacji, które mogą mieć istotne znaczenie dla ustalenia, czy zachowanie danej osoby stanowi rzeczywiste, aktualne i dostatecznie poważne zagrożenie dla interesu społecznego⁴⁸. W takich przypadkach zasadne jest, aby ocenie poddać rodzaj popełnionego czynu, jego kwalifikację prawną, rodzaj i wysokość orzeczonej kary, liczbę i częstotliwość stwierdzonych naruszeń oraz ich wpływ na normy społeczne⁴⁹.

Jakie zatem czyny przestępcze mogą powodować lub wręcz powodują zagrożenie bezpieczeństwa uzasadniające wydalenie? Trybunał Sprawiedliwości stoi na stanowisku, że przestępstwa wymienione w art. 83 ust. 1 akapit drugi TFUE stanowią szczególnie poważne naruszenie jednego z podstawowych interesów społeczeństwa, które może przedstawiać bezpośrednie zagrożenie spokoju i fizycznego bezpieczeństwa ludności i mieści się w pojęciu „nadrzędnych względów bezpieczeństwa publicznego”⁵⁰.

Wskazane w art. 83 TFUE obszary szczególnie poważnej przestępczości o wymiarze transgranicznym to: terroryzm,

WYDALENIE OBYWATELA UE

handel ludźmi oraz seksualne wykorzystywanie kobiet i dzieci, nielegalny handel narkotykami, nielegalny handel bronią, pranie pieniędzy, korupcja, fałszowanie środków płatniczych, przestępczość komputerowa i przestępczość zorganizowana. Wracając na grunt prawa krajowego, trzeba przypomnieć, że organem uprawnionym do wydania decyzji o wydaleniu z terytorium Polski obywatela Unii lub członka jego rodziny niebędącego obywatelem Unii – z uwagi na zagrożenie, jakie stanowią – jest wojewoda właściwy ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca. Decyzję tę wojewoda wydaje z urzędu lub na wniosek Ministra Obrony Narodowej, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szefa Agencji Wywiadu, Komendanta Głównego Straży Granicznej oraz Komendanta Głównego Policji⁵¹.

Należy zwrócić uwagę, iż problematyka odnosząca się do wydaleń obywateli Unii z innych państw członkowskich jest niezwykle złożona w porównaniu z przepisami dotyczącymi zobowiązań do powrotu obywateli tzw. państw trzecich. W przypadku cudzoziemców spoza Unii przesłanki do wydania im decyzji o zobowiązaniu do powrotu są jasno określone i obligatoryjne, co uwarunkowane jest użyciem w przepisach zwrotu „decyzję o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu wydaje się”⁵². Oznacza to, że organ prowadzący postępowanie w tej sprawie został pozbawiony swobody decyzji i musi orzec o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu, jeżeli wystąpią okoliczności wskazane w przepisach ustawy o cudzoziemcach. Natomiast w odniesieniu do obywateli Unii postępowanie w sprawie ich wydalenia wymaga wielu ustaleń dotyczących nie tylko stopnia zagrożenia dla bezpieczeństwa, jakie stanowią, ale również okresu pobytu na terytorium Polski, wieku i stanu zdrowia, sytuacji rodzinnej i ekonomicznej cudzoziemca, poziomu integracji społecznej i kulturalnej w naszym kraju oraz stopnia więzi z krajem pochodzenia⁵³. Nadto, co najważniejsze, decyzja o wydaleniu obywatela Unii ma charakter fakultatywny i jest zależna od woli organu orzekającego w sprawie. Oznacza to, że poprzez użyty w przepisach zwrot „może być wydana decyzja o wydaleniu”⁵⁴ organ administracji nie został pozbawiony swobody decyzji i nie musi orzec o wydaleniu w przypadku wystąpienia przesłanek wymienionych w przepisach ustawy o obywatelach Unii.

Z tego też względu liczba decyzji o wydaleniu obywateli Unii lub członków ich rodzin z terytorium Polski jest bardzo mała. Przez ostatnie 7 lat wojewodowie wydali zaledwie 53 takie decyzje, podczas gdy w tym samym czasie blisko 70 tysięcy obywateli państw członkowskich Unii i członków ich rodzin zwróciło się do wojewody o zarejestrowanie swojego pobytu w Polsce (pobyt dłuższy niż 3 miesiące), a niespełna 8 tysięcy poprosiło o wydanie dokumentów potwierdzających prawo stałego pobytu⁵⁵ (wykres nr 1).

Prowadzenie postępowań administracyjnych zmierzających do wydania orzeczenia w zakresie wydalenia obywatela Unii jest procesem trudnym i wieloaspektowym i ze względu na swoją złożoność wymaga szerszego i bardziej szczegółowego omówienia w odrębnym opracowaniu.

ZMIANY USTAWY O UDZIELANIU CUDZOZIEMCOM OCHRONY NA TERYTORIUM POLSKI W ODNIESIENIU DO ZADAŃ POLICJI

Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw⁵⁶ dokonuje w zakresie swojej regulacji wdrożenia dwóch dyrektyw Parlamentu Eu-

ropejskiego i Rady w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej⁵⁷ oraz ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową⁵⁸. Przedmiotowa ustawa służy również stosowaniu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej⁵⁹. Zmienia ponadto niektóre obowiązujące przepisy, wśród nich m.in. ustawę o cudzoziemcach, o Straży Granicznej czy o udziale Polski w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Wizowym Systemie Informacyjnym.

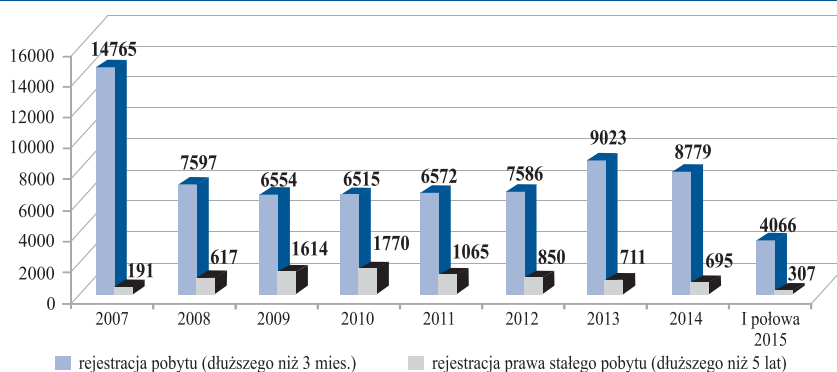
Mogło by się wydawać, że regulacje ustawowe odnoszące się do cudzoziemców ubiegających się o ochronę w naszym kraju nie dotyczą Policji, jednak w rzeczywistości tak nie jest. Otóż ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony nakłada na Policję nowe obowiązki i daje pewne uprawnienia. W myśl nowych przepisów Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców, jako organ administracji rządowej prowadzący postępowanie o nadanie statusu uchodźcy, udzielenie ochrony uzupełniającej, ochrony czasowej, azyłu, zgody na pobyt ze względów humanitarnych lub zgody na pobyt tolerowany⁶⁰, oraz Rada do Spraw Uchodźców⁶¹, jako organ II instancji w tych sprawach, przed nadaniem wskazanych wyżej tytułów pobytowych zwracają się do komendanta oddziału Straży Granicznej, komendanta wojewódzkiego Policji, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a w razie potrzeby także do innych organów, o przekazanie informacji, czy wobec cudzoziemca zachodzą okoliczności mające znaczenie dla ochrony bezpieczeństwa w naszym kraju. Ustawodawca przewidział także gradację przesłanek świadczących o zagrożeniu, jakie może stanowić cudzoziemiec, w zależności od tytułu pobytowego, jaki może zostać mu nadany. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, okolicznościami istotnymi dla odmowy przyznania cudzoziemcowi ochrony są poważne podstawy, aby sądzić, że cudzoziemiec:

- popełnił zbrodnie przeciwko pokojowi, zbrodnie wojenne lub zbrodnie przeciwko ludzkości;
- jest winny działań sprzecznych z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych;
- popełnił zbrodnie o charakterze innym niż polityczny poza terytorium Polski przed złożeniem wniosku o ochronę w naszym kraju lub podlegał albo w inny sposób brał udział w popełnieniu tych zbrodni lub czynów⁶²;
- popełnił na terytorium Polski zbrodnie lub popełnił poza tym terytorium czyn, który jest zbrodnią według prawa polskiego, lub podlegał albo w inny sposób brał udział w popełnieniu tych zbrodni lub czynów;
- stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa lub społeczeństwa etc.⁶³

Podmioty opiniujące cudzoziemców mają 30 dni od dnia otrzymania wniosku, aby przekazać Szefowi Urzędu do Spraw Cudzoziemców informacje w przedmiotowym zakresie, przy czym w szczególnie uzasadnionych przypadkach termin ten może zostać przedłużony do 3 miesięcy. W przypadku braku odpowiedzi w wyznaczonych terminach uznaje się, że wymóg uzyskania informacji został spełniony⁶⁴.

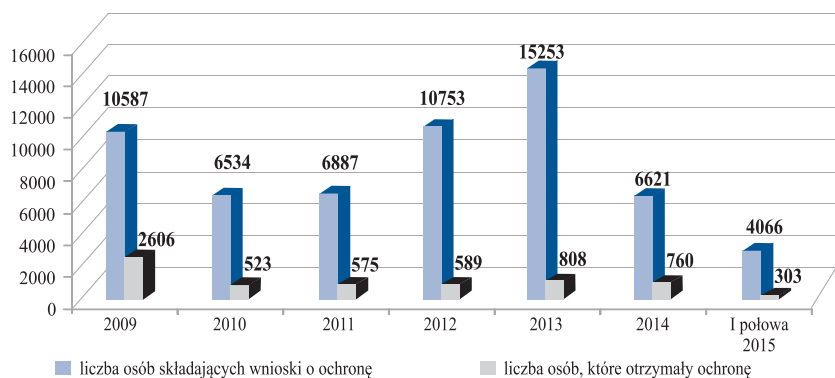
Ponadto w przypadku podjęcia decyzji o relokacji lub przesiedleniu cudzoziemców na terytorium Polski Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców, przed przystąpieniem do relokacji lub przesiedlenia, zwraca się do Komendanta Głównego Straży Granicznej, Komendanta Głównego Policji, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a w razie potrzeby do innych organów, o przekazanie informacji, czy wjazd i pobyt cudzoziemca na terytorium naszego kraju mogą stanowić zagrożenie

Wykres 1. Liczba obywateli UE i członków ich rodzin, którzy złożyli wnioski o rejestrację pobytu w Polsce w latach 2007 – I połowa 2015 r.

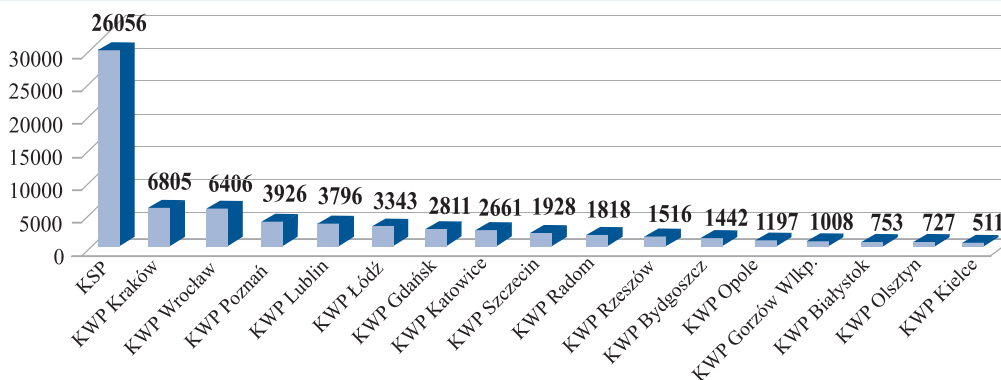
Dane wygenerowane ze statystyk Urzędu do Spraw Cudzoziemców, które są dostępne na stronie internetowej udsc.gov.pl.

Wykres 2. Liczba cudzoziemców ubiegających się o ochronę w Polsce w latach 2009 – I połowa 2015 r.

Dane wygenerowane ze statystyk Urzędu do Spraw Cudzoziemców, które są dostępne na stronie internetowej udsc.gov.pl.

Wykres 3. Liczba cudzoziemców opiniowanych w zakresie zagrożenia bezpieczeństwa przez KWP/KSP w 2014 r.

Dane uzyskane z KWP/KSP.

nie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Informacje te należy przekazać w terminie 7 dni od otrzymania wniosku. W tej sytuacji ustawodawca nie przewidział możliwości przedłużenia terminu do udzielenia odpowiedzi. W przypadku nieprzekazania informacji w wyznaczonym terminie uważa się, że cudzoziemiec nie będzie stanowił zagrożenia⁶⁵.

Przepisy ustawy z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony dają m.in. Policji nowe uprawnienia. W myśl tych regulacji Szef Urzędu do Spraw

Cudzoziemców będzie mógł pozbawić cudzoziemca statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej na wniosek komendanta oddziału Straży Granicznej, komendanta wojewódzkiego Policji, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego lub Ministra Sprawiedliwości⁶⁶. Przesłanki do pozbawienia statusu uchodźcy i ochrony uzupełniającej zostały szczegółowo opisane w ustawie o udzielaniu cudzoziemcom ochrony⁶⁷. Nie ulega jednak wątpliwości, iż w obszarze bezpieczeństwa państwa i społeczeństwa przesłanki do pozbawienia cudzoziemca ochrony w naszym kraju muszą być bardzo poważne.

ZADANIA POLICJI A OCHRONA CUDZOZIEMCÓW NA TERYTORIUM POLSKI

W kontekście omawianych przepisów oraz obecnej sytuacji napływu na terytorium Unii Europejskiej dużej liczby uchodźców trudno oszacować, jakie będzie obciążenie Policji nowymi zadaniami. Uzależnione jest to od liczby cudzoziemców, którzy zadeklarują chęć przyjazdu do Polski w ramach relokacji i przesiedlenia (zadania KGP), oraz liczby cudzoziemców, którzy pozostaną na terytorium naszego kraju i zostaną objęci ochroną (zadania KWP/KSP). Z danych Urzędu do Spraw Cudzoziemców wynika, że w latach 2009 – pierwsza połowa 2015 r. o status uchodźcy w Polsce ubiegało się ponad 60 tysięcy cudzoziemców z blisko 60 państw, głównie Europy Wschodniej, Azji i Afryki (wykres nr 2). Wśród nich największą grupę stanowili obywatele Federacji Rosyjskiej deklarujący narodowość czeczeńską, Gruzini, Ormianie oraz – od roku 2014 – obywatele Ukrainy. Pozytywne decyzje w postępowaniach uchodźczych otrzymało ponad 6 tysięcy osób (ok. 10%), ponad 18 tysięcy cudzoziemców (ok. 30%) nie otrzymało tytułu pobytowego – zostali zobowiązani do opuszczenia terytorium Polski i powrotu do kraju pochodzenia. W latach 2009 – pierwsza połowa 2015 umorzono postępowania ponad 55 tysięcy cudzoziemców, którzy złożyli wnioski o ochronę w naszym kraju. Najczęstszą przyczyną umarzania postępowań uchodźczych był wyjazd cudzoziemców do innego państwa Unii Europejskiej⁶⁸ jeszcze przed wydaniem decyzji w tych sprawach. W odniesieniu natomiast do przesiedleń i relokacji należy zauważyć, iż procedury te nie były jeszcze zastosowane w naszym kraju na tak dużą skalę, jaka jest planowana.

Warto podkreślić, iż Policja od lat opiniuje cudzoziemców w zakresie ewentualnego zagrożenia, jakie może stanowić ich pobyt na terytorium Polski. Tylko w ubiegłym roku komendy wojewódzkie i Komenda Stołeczna Policji zaopiniowały blisko 67 tysięcy osób ubiegających się o tytuł pobytowy w naszym kraju⁶⁹ (wykres nr 3). Trzeba również pamiętać, iż od grudnia 2007 r., czyli od czasu przystąpienia Polski do strefy Schengen, Komendant Główny Policji prowadzi dla Urzędu do Spraw Cudzoziemców konsultacje wizowe dla Polski i innych państw członkowskich⁷⁰. Z danych Urzędu do Spraw Cudzoziemców wynika, iż miesięcznie kilkadziesiąt tysięcy cudzoziemców ubiegających się o wizy jest konsultowanych w zakresie zagrożenia dla porządku publicznego i bezpieczeństwa wewnętrznego⁷¹.

PODSUMOWANIE

Pełna realizacja założeń związanych z przekraczaniem granic wewnętrznych bez przeprowadzania kontroli podróżujących nastąpiła dopiero po podpisaniu w roku 1990 Konwencji Wykonawczej do Układu z Schengen (KWS)⁷², której istotną część stanowią środki kompensacyjne w obszarze zapewnienia poziomu bezpieczeństwa po zniesieniu kontroli na granicach wewnętrznych w sytuacji jego „deficytu”. Wobec powyższego na terenach państw sygnatariuszy zostały określone jednolite zasady kontroli na granicach zewnętrznych z jednoczesnym wprowadzeniem środków umożliwiających właśnie zniesienie kontroli na granicach wewnętrznych państw Układu z Schengen. Działania w tym zakresie, oprócz wspomnianych wyżej kierunków, dotyczą również m.in. współpracy służb policyjnych i granicznych, szerszej współpracy służb w rejonach wewnętrznej granicy państw członkowskich Unii Europejskiej, wzajemnej pomocy w sprawach karnych, wydawania osób poszukiwanych między państwami członkowskimi, ochrony danych osobowych czy też utworzenia SIS.

Niezależnie od przedsięwziętych środków, zniesienia kontroli granicznych pomiędzy państwami Unii Europejskiej nie należy utożsamiać z pogorszeniem stanu bezpieczeństwa wewnętrznego, niemniej jednak możliwość swobodnego przepływu osób stanowi istotny czynnik z grupy ryzyka i zagrożeń związanych ze wzrostem zarówno przestępczości pospolitej, jak i zorganizowanej dotyczącej m.in. handlu ludźmi czy też przemytu narkotyków.

Z tego względu za szczególnie ważny obszar podejmowanych działań w tym zakresie trzeba uznać współpracę służb policyjnych krajów członkowskich związaną z szeroko pojętą wymianą informacji. Możliwość nawiązania współpracy w ramach integracji europejskiej ma wpływ na definiowanie zarówno funkcji wewnętrznej, jak i zewnętrznej przynależnych do realizacji państwu.

Należy zauważyć, iż funkcja wewnętrzna państwa, koncentrująca się na zapewnieniu bezpieczeństwa i porządku publicznego w kraju, zaczęła bardzo się łączyć, wręcz być uzupełniania, funkcją zewnętrzną państwa, definiowaną jako prowadzenie polityki zagranicznej i utrzymanie kontaktów i stosunków międzynarodowych z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi, także w zakresie rozwoju współpracy w zwalczaniu przestępczości m.in. poprzez współpracę sądową w sprawach karnych i współpracę policyjną.

¹ Art. 67 ust. 2 (dawny art. 61 TWE i dawny artykuł 29 TUE) – wersja skonsolidowana Traktatu.

² Art. 78 ust. 1 (dawny art. 63 punkty 1 i 2 oraz artykuł 64 ust. 2 TWE) – wersji skonsolidowanej Traktatu.

³ Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2, z późn. zm.

⁴ Art. 79 ust. 1 TUE (dawny art. 63 punkt 3 i 4 TWE) – wersji skonsolidowanej Traktatu.

⁵ Na ten temat szerzej patrz K. Badźmierowska-Masłowska, *Obszar wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości Unii Europejskiej. Geneza, ewolucja, współczesne wyzwania*, Warszawa 2013, s. 78–86.

⁶ Dz. U. poz. 1650, z późn. zm.

⁷ Art. 289 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach.

⁸ Art. 296 ust. 1 pkt 1 ustawy o cudzoziemcach.

⁹ Art. 296 ust. 2 ustawy o cudzoziemcach.

¹⁰ Aktualna lista państw dostępna jest na stronach internetowych Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

¹¹ Art. 5 ust. 1 pkt a, b, c rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 562/2006 z dnia 15 marca 2006 r., ustanawiającego wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) (Dz. Urz. UE L 105 z 13 kwietnia 2006 r., s. 1, z późn. zm.). W dniu 20 stycznia 2015 r. Komisja Europejska złożyła wniosek o ujednolicenie przywołanego rozporządzenia. Nowe rozporządzenie zastąpienie włączyło do niego akty, zachowując treść ujednolicanych aktów, a istniejące zmiany wynikają z samego trybu ujednolicenia.

¹² Art. 5 ust. 1 pkt d, e Kodeksu G. Sch.

¹³ Art. 5 ust. 4 pkt c Kodeksu G. Sch.

¹⁴ Art. 398 ust. 3 ustawy o cudzoziemcach.

¹⁵ Art. 394 ust. 4 pkt 1 ustawy o cudzoziemcach.

¹⁶ Dz. U. poz. 1063.

¹⁷ Art. 310 ustawy o cudzoziemcach.

¹⁸ Art. 394 ust. 4 pkt 2 lit b ustawy o cudzoziemcach.

¹⁹ Art. 397 ust. 1 pkt 1 ustawy o cudzoziemcach.

²⁰ Art. 397 ust. 1 pkt 2 ustawy o cudzoziemcach.

²¹ Art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy o cudzoziemcach.

²² Opracowane w Komendzie Głównej Straży Granicznej pouczenie cudzoziemca wraz z tłumaczeniem na języki obce jest zamieszczone na stronie internetowej Biura Prewencji i Ruchu Drogowego KGP.

²³ Porozumienie pomiędzy Komendantem Głównym Policji, Komendantem Głównym Straży Granicznej, Szefem Urzędu do Spraw Cudzoziemców, Radą do Spraw Uchodźców oraz Centralnym

Laboratorium Kryminalistycznym Policji dotyczące wzajemnej współpracy oraz koordynacji działań w zakresie realizacji przepisów rozporządzenia Parlamentu i Rady (UE) nr 603/2013 w odniesieniu do postępowań administracyjnych prowadzonych w sprawach cudzoziemców.

²⁴Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 17 kwietnia 2015 r. w sprawie szczegółowego sposobu obliczania kosztów związanych z wykonaniem decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu (Dz. U. poz. 580).

²⁵Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.

²⁶Art. 612 § 2 kpk.

²⁷Dz. U. z 1982 r. Nr 13, poz. 98.

²⁸Polskę wiążą dwustronne konwencje konsularne podpisane z: Afganistanem, Algierią, Austrią, Belgią, Białorusią, Bośnią i Hercegowiną, Bułgarią, Chinami, Chorwacją, Cyprzem, Czarnogórą, Czechami, Estonią, Finlandią, Francją, Grecją, Irakiem, Kambodżą, Kazachstanem, Kirgistanem, Koreą Północną, Kubą, Laosem, Libią, Litwą, Łotwą, Macedonią, Meksykiem, Mołdawią, Mongolią, Rosją, Rumunią, Słowacją, Słowenią, Stanami Zjednoczonymi Ameryki, Serbią, Syrią, Tunezją, Turcją, Ukrainą, Uzbekistanem, Węgrami, Wielką Brytanią, Wietnamem i Włochami.

²⁹Art. 36 konwencji wiedeńskiej.

³⁰Art. 37 konwencji wiedeńskiej.

³¹Art. 42 i 56 konwencji wiedeńskiej.

³²Dz. U. poz. 1565.

³³Dz. U. z 2012 r. poz. 680, z późn. zm.

³⁴Art. 16 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.

³⁵Art. 612 § 2 kpk.

³⁶Dyrektywa 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium Państw Członkowskich, zmieniająca rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylająca dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz. U. L 158 z 30.04.2004 r.).

³⁷Dz. U. z 2014 r. poz. 1525.

³⁸Art. 42 i 43 ustawy o obywatelach UE.

³⁹Art. 66 ust. 1 ustawy o obywatelach UE.

⁴⁰Art. 67 ustawy o obywatelach UE.

⁴¹Art. 20 ustawy o obywatelach UE.

⁴²Art. 39 ustawy o obywatelach UE.

⁴³Art. 68 ustawy o obywatelach UE.

⁴⁴Wyrok w sprawie C-378/12 Nnamdi Onuekwere/Secretary of State for the Home Department.

⁴⁵Art. 47 ust. 3 ustawy o obywatelach UE.

⁴⁶Wyrok w sprawie C-378/12 Nnamdi Onuekwere/Secretary of State for the Home Department.

⁴⁷Art. 68a ust. 3 ustawy o obywatelach UE.

⁴⁸Art. 68a ust. 1 ustawy o obywatelach UE.

⁴⁹Sprawa C-348/09 P.I. przeciwko Oberbürgermeisterin der Stadt Remscheid.

⁵⁰Sprawa C-348/09 P.I. przeciwko Oberbürgermeisterin der Stadt Remscheid.

⁵¹Art. 73 ustawy o obywatelach UE.

⁵²Art. 302 ustawy o cudzoziemcach.

⁵³Art. 70 ustawy o obywatelach UE.

⁵⁴Art. 66 ust. 1, 67 i 68 ustawy o obywatelach UE.

⁵⁵udsc.gov.pl.

⁵⁶Dz. U. poz. 1607.

⁵⁷Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (Dz. Urz. UE L 180 z 29 czerwca 2013 r., s. 60).

⁵⁸Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (Dz. Urz. UE L 180 z 29 czerwca 2013 r., s. 96).

⁵⁹Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego

za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (Dz. Urz. UE L 180 z 29 czerwca 2013 r., s. 31).

⁶⁰Art. 16 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. poz. 1650, z późn. zm.).

⁶¹Art. 89p ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.

⁶²Art. 19 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.

⁶³Art. 20 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.

⁶⁴Art. 45 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.

⁶⁵Art. 86f ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.

⁶⁶Art. 54b ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.

⁶⁷Art. 21 i 22 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.

⁶⁸udsc.gov.pl.

⁶⁹Dane statystyczne przekazane przez KWP/KSP.

⁷⁰Art. 68 i 69 ustawy o cudzoziemcach.

⁷¹udsc.gov.pl.

⁷²Konwencja Wykonawcza z Schengen weszła w życie w roku 1995, a następnie została włączona do systemu prawnego Unii Europejskiej na mocy Traktatu Amsterdamskiego z 1997 r., który wszedł w życie w maju 1999 r. i od tego czasu są stosowane i nadal rozwijane w prawnych i instytucjonalnych ramach Unii Europejskiej. W skład dorobku prawnego Schengen, poza samym Układem z Schengen i Konwencją Wykonawczą, wchodzi m.in. protokoły akcesyjne i porozumienia do Układu z 1985 r. oraz Porozumienia Wykonawczego z 1990 r. zawarte z Włochami (podpisane w Paryżu 27 listopada 1990 r.), Hiszpanią i Portugalią (podpisane w Bonn 25 czerwca 1991 r.), Grecją (podpisane w Madrycie 6 listopada 1992 r.), Austrią (podpisane w Brukseli 28 kwietnia 1995 r.) oraz z Danią, Finlandią i Szwecją (podpisane w Luksemburgu 19 grudnia 1996 r.), wraz z odnoszącymi się do nich Aktem Końcowym i Wspólnymi Oświadczeniami, decyzjami i deklaracjami przyjętymi przez Komitet Wykonawczy ustanowiony na podstawie KWS z 1990 r., a także aktami przyjętymi przez organy, którym Komitet Wykonawczy udzielił kompetencji decyzyjnych dla jego wdrażania (łącznie około 3 tys. stron) – <https://www.msw.gov.pl/pl/aktualnosci/5087,dok.html>.

Słowa kluczowe: cudzoziemcy, nielegalny pobyt, wydalenie, zatrzymanie, uchodźcy, zagrożenie bezpieczeństwa.

Key words: foreigners, illegal stay, expulsion, detention, refugees, threat to public safety

Summary

Selected duties and powers of Police in cases of foreigners that stay within the territory of Poland

The article concerns very important issues connected with tasks of the Police in the field of combating illegal migration and protecting public safety and order in relation to foreigners' residence in Poland.

It presents methods of proceeding by police officers during legal screening within the territory of Poland. It also describes duties of the Police in the area of national and international regulations that refer to informing consular posts of the events with participation of foreigners. Moreover, the article indicates possibilities to expel from the territory of Poland the European Union citizens who pose a threat to public safety and order. Finally, it presents new duties and powers of police officers that result from the amendments of provisions of law on granting protection to foreigners.

Tłumaczenie: Joanna Łaszyn, WP CSP

Rola Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji

w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości z udziałem cudzoziemców

kom. Aneta Ceglińska

Zastępca Naczelnika
Wydziału Kryminalnego BSK KGP

Obecny kryzys migracyjny w Europie spowodowany jest masowym napływem imigrantów z Azji Zachodniej, Afryki Północnej i krajów bałkańskich do – uznawanych za bogate – krajów członkowskich Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Podkreśla się, że jest to najsilniejsza fala migracji od czasów II wojny światowej. Jej podłożem jest przede wszystkim trwająca od 2011 r. wojna domowa w Syrii, w wyniku której kilkaset tysięcy ludzi poniosło już śmierć, a miliony zostały zmuszone do opuszczenia kraju. Ponadto obalenie rządów al-Kaddafiego, a w następstwie destabilizacja kraju doprowadziły zaś do zwiększonej migracji z Libii. Główne wodne szlaki migracji z Syrii, Afganistanu i Erytrei prowadzą przez Morze Śródziemne do Włoch i Grecji; droga lądowa prowadzi przez Turcję.

Napływ na terytorium Unii Europejskiej osób poszukujących ochrony przed wojną czy prześladowaniami, jak również migrujących w celach zarobkowych stawia całą Europę przed wyzwaniem, jakim jest ich przyjęcie.

W tym kontekście kreują się nowe wyzwania dla polskiej Policji, także służby kryminalnej. Dotychczasowe statystyki prowadzone przez Policję wskazują, że w ciągu ostatnich 10 lat cudzoziemcy byli jednak częściej ofiarami przestępstw niż jej sprawcami.

Od 1 stycznia 2004 r. do 13 października 2015 r. na terenie kraju status pokrzywdzonego otrzymało 28 889 obcokrajowców. Najwięcej osób padało ofiarami przestępstw na terenie działania KWP w Gdańsku, KWP w Szczecinie oraz KSP. W podanym okresie podejrzanymi w prowadzonych postępowaniach było 12 861 obywateli państw obcych, najwięcej na terenie działania KWP w Lublinie, KWP w Białymstoku oraz KSP.

Należy podkreślić, że w statystykach ujęto wszystkich cudzoziemców, nie tylko tych pochodzących z krajów Afryki Pół-

nocnej, są tu więc Europejczycy, Azjaci, mieszkańcy byłych Republik ZSRR i inni.

Z punktu widzenia służby kryminalnej – w kontekście przestępczości cudzoziemców – warto skupić się na przestępstwie handlu ludźmi i przestępczości okołoprostytucyjnej oraz przestępstwach z nienawiści.

W strukturach Biura Służby Kryminalnej KGP funkcjonuje Wydział do walki z Handlem Ludźmi (WHL). W każdym wydziale kryminalnym komend wojewódzkich Policji umiejscowione są ponadto etatowe zespoły do walki z handlem ludźmi. Istotnym zadaniem Wydziału do walki z Handlem Ludźmi jest właściwe organizowanie, nadzorowanie, koordynowanie i wspieranie realizacji spraw prowadzonych przez jednostki i komórki organizacyjne Policji w zakresie zwalczania przestępstw handlu ludźmi, pornografii dziecięcej, pedofilii oraz przestępstw z nimi związanych.

W okresie 2004–2014 wśród ofiar tego rodzaju przestępczości znalazło się 90 osób pokrzywdzonych handlem ludźmi, 20 osób będących ofiarami zmuszania do prostytucji i 2 osoby,

które zostały pokrzywdzone stręczycielstwem, sutenerstwem lub kuplerstwem. W tych samych kategoriach cudzoziemcy byli sprawcami odpowiednio 20, 18 i 54 przestępstw.

W celu prawidłowego rozpoznawania zjawiska związanego z handlem ludźmi przedstawiciele WHL BSK uczestniczą w cyklicznych posiedzeniach grupy eksperckiej ds. wsparcia i ochrony ofiar handlu ludźmi przy Departamencie ds. Migracji MSW. Stałym zadaniem, realizowanym w ramach grupy, jest funkcjonowanie Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi, a także opracowywanie dokumentacji pomocniczej dla funkcjonariuszy Policji oraz Straży Granicznej. Ponadto funkcjonariusze Wydziału do Walki z Handlem Ludźmi BSK KGP biorą udział w posiedzeniach grupy roboczej ds. migracji zarobkowej przy Departamencie Rynku Pracy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Policjanci z zespołów do walki z handlem ludźmi KWP/KSP aktywnie uczestniczą w pracach nad powołaniem wojewódzkich zespołów współpracy do przeciwdziałania handlowi ludźmi. Powstały one już w 14 województwach, trwają prace nad powołaniem w pomorskim i świętokrzyskim. W ich skład wchodzi przedstawiciele różnych instytucji publicznych, organów ścigania i organizacji pozarządowych na szczeblu regionalnym. Udział poszczególnych przedstawicieli jest uzależniony od decyzji wojewody. W pracach dotychczas powołanych zespołów biorą udział przedstawiciele: urzędów wojewódzkich, Policji, Straży Granicznej, prokuratur, inspekcji pracy, urzędów pracy, samorządów, kuratorów oświaty, placówek oświatowych, organizacji pozarządowych. Utworzenie sieci zespołów regionalnych ma stanowić podstawę dla powołania w przyszłości regionalnego mechanizmu ukierunkowanej pomocy dla ofiar handlu ludźmi oraz zwiększyć efektywność działań członków zespołów poprzez bieżącą wymianę informacji oraz koordynację wszelkich podejmowanych działań, w tym o charakterze prewencyjnym, a także bieżącą współpracę z Zespołem ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi Departamentu Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Międzynarodową Organizacją ds. Migracji. Policjanci pionu kryminalnego w całym kraju w celu wymiany informacji, szkolenia itp. prowadzą współpracę m.in. z Fundacją przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada, Stowarzyszeniem Po-MOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej, ITAKĄ – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, Fundacją Dzieci Niczyje, Międzynarodową Organizacją ds. Migracji, Helsińską Fundacją Praw Człowieka oraz licznymi fundacjami i stowarzyszeniami o zasięgu regionalnym, które zajmują się pomocą swoim rodakom ze wschodu, z Azji itp. Współpraca z wymienionymi organizacjami pozarządowymi w sposób wymierny przyczynia się do rozpoznawania zjawiska przestępczości wśród cudzoziemców, poznawania ich kultury, a także szybkiej wymiany informacji odbywającej się często na zasadzie kontaktów roboczych, co znacznie skraca czas niezbędny do podjęcia określonych działań.

Mimo że w polskim prawie nie stworzono osobnej regulacji dotyczącej mowy nienawiści, to zjawisko to jest penalizowane. Znieważanie, pomawianie, grożenie czy nawoływanie do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość jest zabronione i podlega karze na podstawie Kodeksu karnego (art. 212, 216, 256, 257).

W Wydziale Dochodzeniowo-Śledczym BSK KGP jest prowadzony stały monitoring przestępstw popełnianych z pobudek rasistowskich i ksenofobicznych, z uwzględnieniem sposobów działania sprawców oraz osób pokrzywdzonych z uwagi

na odmienność narodowościową. We wszystkich komendach wojewódzkich/Stołecznej Policji zostały wyznaczone osoby, które wspierają zwalczanie przestępczości na tle nienawiści rasowej oraz ksenofobii.

W okresie od stycznia do września 2015 r. w kraju zostało wszczętych 587 postępowań przygotowawczych o czyny motywowane nienawiścią. Najwięcej wszczętych postępowań odnotowano w Komendzie Stołecznej Policji – 182 sprawy, KWP w Krakowie – 59 spraw, KWP w Katowicach – 51 spraw. Na 587 wszczętych postępowań 290 dotyczyło czynów popełnionych za pomocą sieci Internet.

W wyżej wymienionych postępowaniach przygotowawczych w 469 sprawach motywem działania sprawców była niechęć w stosunku do pokrzywdzonych z uwagi na ich przynależność (faktyczną bądź domniemaną). W tych postępowaniach ujawniono ogółem 209 pokrzywdzonych, z których najbardziej narażonymi grupami byli Żydzi – w 106 postępowaniach, Romowie – w 106 postępowaniach, Muzułmanie – w 64 postępowaniach, Ukraińcy – w 24 postępowaniach, Arabowie – w 15 postępowaniach.

Odnotowuje się coraz większy wzrost postępowań przygotowawczych w sprawach dotyczących nawoływania do nienawiści bądź znieważania imigrantów. We wrześniu br. zostało wszczętych 16 postępowań przygotowawczych w sprawie nawoływania do nienawiści wobec imigrantów. Przedmiotowe postępowania dotyczyły przeważnie komentarzy w sieci Internet oraz prezentowania transparentów z hasłami nawołującymi do nienawiści i znieważających uchodźców.

W celu prawidłowego rozpoznania skali zjawiska dotyczącego przestępczości cudzoziemców oraz przestępstw popełnianych na ich szkodę, a także w celu przeciwdziałania takim zachowaniom, m.in. z inicjatywy BSK KGP, w lutym br. w CSP w Legionowie odbyła się narada służbowa dotycząca problematyki zwalczania przestępstw z nienawiści, w której uczestniczyli koordynatorzy z KWP/KSP monitorujący skalę zjawiska przestępstw na tle nienawiści oraz przedstawiciele Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Prokuratury Generalnej i Rzecznika Praw Obywatelskich. W trakcie spotkania omówiono współpracę z instytucjami zajmującymi się problematyką zwalczania przestępstw z nienawiści oraz dokonano jej charakterystyki.

Ponadto w marcu 2015 r. koordynatorzy zajmujący się problematyką mowy nienawiści z KWP/KSP wzięli udział w szkoleniu organizowanym przez Prokuraturę Generalną pt. „Prowadzenie postępowań karnych o przestępstwa motywowane nienawiścią”. We wrześniu br. w Poznaniu odbyła się odprawa poświęcona problematyce zapobiegania tego rodzaju przestępstwom, ich wykrywania i ścigania, podczas której wypracowano m.in. jednolity sposób gromadzenia i przekazywania danych dotyczących opisywanej kategorii przestępstw.

Obecnie na forum UE toczy się dyskusja nad kwestią relokacji części spośród tych cudzoziemców, którzy już przybyli na teren Europy. 9 grudnia 2014 r. w Genewie na konferencji ministerialnej dotyczącej przesiedleń uchodźców Polska zadeklarowała, że chce się zaangażować w pomoc dla uchodźców z Syrii. W dniu 20 lipca 2015 r., podczas 3405. posiedzenia Rady Unii Europejskiej (Wymiar Sprawiedliwości i Sprawy Wewnętrzne), Polska zgłosiła na zasadzie dobrowolności gotowość do przyjęcia 900 osób przesiedlonych. Na tym samym posiedzeniu została przyjęta także rezolucja przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie w sprawie relokacji – z Grecji i Włoch – 40 tysięcy osób w sposób oczywisty wymagających ochrony międzynarodowej. W aneksie do dokumentu wskazana jest zgłoszona dobrowolnie liczba 1100 osób, które zostaną relokowane do Polski. Ponadto w dniu 22 września 2015 r. Rada Unii Europejskiej (Wymiar Sprawie-

ZAPOBIEGANIE I ZWALCZANIE PRZESTĘPCZOŚCI Z UDZIAŁEM CUDZOZIEMCÓW

dliwości i Sprawy Wewnętrzne) podjęła decyzję ustanawiającą środki tymczasowe w obszarze ochrony międzynarodowej na rzecz Włoch i Grecji. Zgodnie z aneksami do decyzji do Polski zostanie relokowanych 1201 osób w sposób oczywisty wymagających ochrony międzynarodowej – z Włoch i 3881 – z Grecji, co daje łącznie 5082 osoby.

Przygotowując się do powyższego, Biuro Służby Kryminalnej KGP włączyło się w prace nad Planem Operacyjnym RP w związku z relokacją i przesiedleniami cudzoziemców, opracowywanym przez Urząd do Spraw Cudzoziemców. Podkreślenia wymaga również fakt, że zgodnie z art. 86f ustawy z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (weszła w życie 13 listopada br.), Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców będzie wnioskował do Komendanta Głównego Policji o udzielenie informacji, czy wyjazd cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i jego pobyt na tym terytorium mogą stanowić zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Komendant Główny Policji w terminie 7 dni od dnia otrzymania wniosku od Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców udzieli odpowiedzi. Planuje się, że czynności zmierzające do opracowania takiej informacji będzie podejmowało m.in. Biuro Służby Kryminalnej KGP.

W celu udzielenia takiej informacji niezbędne będzie skorzystanie z danych baz SIS II i VIS. Wizowy System Informacyjny został utworzony w celu poprawy realizacji wspólnej polityki wizowej, poprawy współpracy konsularnej i procesu konsultacji pomiędzy centralnymi organami wizowymi poprzez ułatwienie – pomiędzy państwami członkowskimi wymiany danych o wnioskach i związanych z nimi decyzjach. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2007 r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacji Schengen oraz Wizowym Systemie Informatycznym (Dz. U. z 2014 r. poz. 1203, z późn. zm.) w art. 7 ust. 2 wyznacza centralne punkty dostępu dla poszczególnych organów – centralnym punktem dostępu dla Policji, sądu i prokuratury jest Komendant Główny Policji, którego zadania w tym zakresie realizuje Wydział Administrowania Danymi SIS i VIS Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji (WAD SIS i VIS BSK KGP).

Aktualnie do bazy VIS są wprowadzane dane z placówek konsularnych XIX regionów obejmujących państwa Afryki Północnej i Środkowej, część Azji (Wietnam, Chiny, Koreę Południową, Koreę Północną, Japonię, Tajwan), Amerykę Południową i Północną, Australię, Wyspy Pacyfiku oraz część Europy (m.in. Albanie, Rosję, Kosowo, Czarnogórę, Serbię, Białoruś, Ukrainę, Republikę Mołdawii). Do końca 2015 r. przewiduje się włączenie państw z regionów Azji (m.in. Bangladeszu, Indii, Nepalu, Pakistanu) oraz Europy (m.in. Irlandii, Austrii, Belgii, Danii, Niemiec, Grecji, Węgier, Włoch, Francji, Polski, Szwecji, Słowacji, Rumunii) i tym samym zakończenie procesu podłączania państw do VIS. Placówki konsularne w regionach aktualnie podłączonych do VIS wprowadzają do systemu dane cudzoziemców z krajów niebędących członkami Unii Europejskiej, którzy w tych regionach złożyli wniosek o wydanie wizy. W celu oszacowania skali zjawiska przestępczości kryminalnej, której sprawcami są cudzoziemcy, i eliminacji wynikających z niego zagrożeń funkcjonariusze wydziałów kryminalnych KWP/KSP na bieżąco prowadzą rozpoznanie w ramach prowadzonych form pracy operacyjnej, a uzyskiwane informacje o zdarzeniach, w których sprawcami lub pokrzywdzonymi są cudzoziemcy, poddawane są weryfikacji i analizie. Funkcjonariusze jednostek Policji, na których terenie funkcjonują ośrodki dla uchodźców, utrzymują stały kontakt z kierownictwem tych ośrodków w celu monitorowania sytuacji

i zapobiegania ewentualnym czynom przestępczym z udziałem uchodźców. Ponadto organizowane są spotkania z obywatelami, aby informować ich o prawie obowiązującym na terenie RP oraz zbierać informacje o problemach uchodźców. W garnizonach, które graniczą z innymi państwami, zwłaszcza od strony wschodniej, podejmowane są wspólne działania policyjne. Dla przykładu funkcjonariusze KPP w Sejnach na bieżąco współpracują z Policją litewską w zakresie zwalczania przestępczości transgranicznej, kryminalnej i gospodarczej; realizowane są też wspólne, polsko-litewskie patrole służby ruchu drogowego. Generalną zasadę, jaka obowiązuje we wszystkich garnizonach na terenie kraju w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości, stanowi bieżąca współpraca z zarządami terenowymi CBŚP, oddziałami i placówkami Straży Granicznej oraz podmiotami pozapolicyjnymi, jak np. delegaturami Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Służbą Celną, Służbą Ochrony Kolei czy Państwową Inspekcją Pracy. Ponadto utrzymywany jest stały kontakt ze służbami państw sąsiednich. Utrudnieniami, z jakimi spotykają się funkcjonariusze pionu kryminalnego podczas podejmowania czynności w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości z udziałem cudzoziemców, są:

- brak wiedzy w zakresie uwarunkowań kulturowych, religijnych, zwyczajów cudzoziemców przebywających na terenie kraju (zwłaszcza tych z odmiennego kręgu kulturowego), co może generować niepotrzebne napięcia w trakcie wykonywania czynności służbowych;
- izolowanie się cudzoziemców, hermetyczność ich małych społeczności;
- bariera językowa i trudności z dostępem do tłumaczy przysięgłych niektórych języków obcych znacznie utrudniają sprawne przeprowadzanie czynności procesowych oraz tych o charakterze operacyjnym;
- brak możliwości lub duże trudności dotyczące weryfikowania danych personalnych cudzoziemców, którzy nie posiadają żadnego dokumentu tożsamości albo posiadają dokumenty, których autentyczność nie może być zweryfikowana.

Reasumując – w celu usprawnienia działań służb kryminalnych, w związku z szacowanym wzrostem liczby cudzoziemców, należałoby rozważyć zasadność przeprowadzenia szkoleń informujących funkcjonariuszy (generalnie nie tylko pionu kryminalnego) o uwarunkowaniach kulturowych poszczególnych grup społecznych krajów pochodzenia cudzoziemców. Wskazane byłoby także opracowanie broszur informujących nie tylko o prawach, ale i obowiązkach, jakie ciążyą na osobach przebywających na terenie RP względem Policji i innych organów państwowych. Ponadto w związku z jakimikolwiek czynnościami podejmowanymi w stosunku do cudzoziemców należy mieć wiedzę na temat rodzajów dokumentów, jakimi mogą się posługiwać. Bieżące monitorowanie wydanych pozwoleń na pracę, sprawdzenia pod kątem legalności pobytu czy weryfikowanie miejsc pracy i miejsc przebywania z pewnością przyczyni się do ustalenia, czy obcokrajowcy nie padają ofiarami handlu ludźmi.

Z punktu widzenia służby kryminalnej do zapewnienia spokojnego pobytu cudzoziemców w naszym kraju przyczyni się przekazywanie informacji uzyskanych przez inne piony Policji, zwłaszcza prewencji, dotyczących miejsc grupowania się i przebywania cudzoziemców, miejsc ich pracy czy związków partnerskich z obywatelami polskimi, oraz typowania osób chętnych do współpracy z organami ścigania, a także informowanie Policji przez organizacje pozarządowe i kościelne o planowanych przyjęciach cudzoziemców, szczególnie jeśli chodzi o duże grupy tych osób.

FRONTEX I EUROPEJSKIE ZESPOŁY STRAŻY GRANICZNEJ

(EBGT – European Border Guard Teams)

mł. chor. SG Radosław Hołodniuk

Kierownik Sekcji Współpracy Międzynarodowej
Wydział Analiz, Informacji i Współpracy Międzynarodowej
Nadwiślańskiego Oddziału Straży Granicznej

por. SG Anna Bielińska

Ekspert Wydziału VI Laboratorium Kryminalistyczne
Straży Granicznej
Zarządu Operacyjno-Śledczego Komendy Głównej
Straży Granicznej

Zacznijmy od tego, czym jest tak naprawdę FRONTEX. Jest to Europejska Agencja ds. Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich Unii Europejskiej. Agencję utworzono na mocy rozporządzenia Rady (WE) nr 2007/2004 z dnia 26 października 2004 r. (Dz. UE. L. z 2004 r. Nr 239, poz. 1, z późn. zm.). Nazwa Agencji FRONTEX powstała z połączenia dwóch francuskich słów *frontières extérieures* – granice zewnętrzne. Głównym zadaniem Agencji jest koordynacja współpracy operacyjnej między państwami członkowskimi w obszarze związanym z zarządzaniem granicami zewnętrznymi Unii Europejskiej zarówno na granicy powietrznej, morskiej, jak i lądowej. Dodatkowo Agencja wspomaga państwa członkowskie Unii Europejskiej w zakresie szkolenia funkcjonariuszy straży granicznej/policji granicznej. O dużym zakresie tej współpracy świadczy m.in. to, że Agencja jest nawet odpowiedzialna za tworzenie wspólnych standardów szkoleniowych, przeprowadza bieżącą analizę ryzyka oraz śledzi i dba o rozwój badań mających znaczenie dla zwiększenia efektywności prowadzonej przez państwa członkowskie kontroli i działań mających na celu ochronę granic zewnętrznych Unii Europejskiej, a także wspiera państwa członkowskie w sytuacjach wymagających zwiększonej pomocy technicznej oraz personelu.

W celu ulepszenia jakości działań agencja FRONTEX ściśle współpracuje z organami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo zewnętrznych granic Unii Europejskiej, takimi jak: EUROPOL, CEPOL czy OLAF.

EBGT (EUROPEAN BORDER GUARD TEAMS) – EUROPEJSKIE ZESPOŁY STRAŻY GRANICZNEJ

Od pewnego czasu w mediach mówi się o potrzebie stworzenia Europejskich Zespołów Straży Granicznej, gdy tak naprawdę istnieją one już od kilku lat i funkcjonują całkiem sprawnie. EBGT, czyli Europejskie Zespoły Straży Granicznej, są to funkcjonariusze z państw członkowskich wyznaczeni przez Agencję FRONTEX do realizacji planowanych zadań operacyjnych. Główne działania Agencji dzielimy na cztery sektory:

- wspólne operacje;
- projekty pilotażowe;

- projekty szkoleniowe;
- programy powrotowe dla migrantów.

W tym właśnie celu zostały stworzone Europejskie Zespoły Straży Granicznej. Na początku projektu zespoły ekspertów miały się składać z około 2000 funkcjonariuszy ze wszystkich państw członkowskich UE/Schengen. Ze względu na to, że liczba członków cały czas się zmienia, na bieżąco jest prowadzona selekcja nowych funkcjonariuszy mogących wejść w skład tej grupy. Należy zauważyć, że członkami EBGT są funkcjonariusze pracujący na granicach morskich, lądowych i powietrznych. Obecnie w EBGT jest ponad 180 ekspertów Polskiej Straży Granicznej aktywnie biorących udział w przedsięwzięciach koordynowanych przez Agencję FRONTEX.

EUROPEJSKIE ZESPOŁY STRAŻY GRANICZNEJ

Nominacja funkcjonariuszy odbywa się poprzez Krajowy Punkt Kontaktowy z Agencją FRONTEX (NFPoC – *National Frontex Point of Contact*). Jest to punkt kontaktowy znajdujący się w strukturach każdego państwa członkowskiego, odpowiadający za koordynację działań oraz przepływ informacji pomiędzy formacjami granicznymi a FRONTEX-em. W Polsce znajduje się on w Biurze Współpracy Międzynarodowej Komendy Głównej Straży Granicznej. Punkt kontaktowy jest również odpowiedzialny za wprowadzanie danych osób uwzględnionych w grupie EBGT do systemu teleinformatycznego OPERA, który został stworzony przez FRONTEX do selekcjonowania funkcjonariuszy pod kątem potrzeb operacyjnych Agencji. Osoby będące w tych zespołach stanowią starannie wybraną elitę funkcjonariuszy. Każdy funkcjonariusz w trakcie deklarowania chęci wstąpienia do EBGT jest zobligowany do sprecyzowania swoich umiejętności określonych w 13 profilach wytworzonych przez FRONTEX służących do wybierania i typowania funkcjonariuszy do udziału w określonych projektach Agencji. Należy dodać, że każdy profil ma ściśle określone wymagania, takie jak staż pracy oraz doświadczenie w określonym obszarze oraz znajomość języków obcych. Proces rekrutacji jest podzielony na kilka etapów w celu wyłonienia najlepszych ekspertów. Pośród tych trzynastu profili możemy wyróżnić m.in. takie specjalizacje, jak:

- funkcjonariusz pierwszej i drugiej linii kontroli granicznej;
- funkcjonariusz do spraw przesłuchań;
- funkcjonariusz do spraw badania dokumentów na poziomie zaawansowanym;
- eksperci do spraw skradzionych pojazdów;
- eksperci do spraw ustalania pochodzenia osób przekraczających granicę.

Należy zauważyć, że członkowie EBGT są również szkoleni przez Agencję FRONTEX. Obecnie FRONTEX przewiduje 3 rodzaje szkoleń dla funkcjonariuszy EBGT:

- a) trening wprowadzający – dla funkcjonariuszy, którzy nie mieli wcześniej styczności z Agencją FRONTEX bądź przez długi okres nie brali udziału w operacjach;
- b) trening zasadniczy – z uwzględnieniem profilu operacyjnego;
- c) trening uzupełniający.

Funkcjonariusze EBGT są wykorzystywani do działań na granicach lądowych, morskich i powietrznych. Autorzy niniejszego artykułu, z racji swojego doświadczenia skupią się na praktycznych działaniach na granicach powietrznych na tak zwanym obszarze operacyjnym. Jednym ze sztandarowych projektów Agencji FRONTEX na granicach powietrznych Unii Europejskiej jest wspólna operacja *Focal Points Air*.

JOINT OPERATION FOCAL POINTS AIR – OGNISKOWE PUNKTY POWIETRZNE

Operacja *Focal Points Air*, koordynowana przez Agencję FRONTEX, jest bardzo specyficzną formą operacji. Jej głównymi celami są:

- usprawnienie wymiany informacji na poziomie operacyjnym,
- usprawnienie współpracy operacyjnej,
- wymiana najlepszych praktyk w zakresie kontroli granicznej,
- zwiększenie efektywności kontroli granicznej,
- zbieranie danych z zakresu nielegalnej migracji i przekazywanie ich do Agencji FRONTEX celem identyfikacji potencjalnych zagrożeń,
- wytworzenie platformy operacyjnej dla innych ukierunkowanych operacji koordynowanych przez Agencję.

SPECYFIKA OPERACJI FOCAL POINTS AIR

Wyżej wymieniona operacja nie ma żadnych sprecyzowanych celów odnośnie do zwalczania nielegalnej migracji. W głównej mierze jest to platforma operacyjna dla innych operacji koordynowanych przez Agencję FRONTEX. Oddelegowania funkcjonariuszy w ramach tej operacji trwają przeważnie znacznie dłużej niż w przypadku innych operacji prowadzonych przez Agencję FRONTEX. Podyktowane jest to właśnie innym zakresem zadań, jakiesą wyznaczoną przez Agencję funkcjonariuszowi – gościowi. Co ciekawe, dopuszczalne są dwie formy punktów ogniskowych: stałe i tymczasowe. **Formy stałe** (aktywne cały rok) są aktywowane na podstawie analizy ryzyka dokonanej uprzednio przez RAU – *Risk Analysis Unit*, komórki odpowiedzialnej za analizę ryzyka w Agencji FRONTEX. Są to głównie lotniska narażone na największe zagrożenie zjawiskiem nielegalnej migracji i cechujące się najwyższą liczbą wystawionych odmów wjazdu wobec cudzoziemców. **Formy tymczasowe** są aktywowane w przypadku wystąpienia nieoczekiwanego zagrożenia nielegalną migracją lub w związku z organizacją przedsięwzięć mogących nieść takie zagrożenie (mistrzostwa Europy lub mistrzostwa świata w piłce nożnej itp.). Tak naprawdę zatem trzon Europejskiej Straży Granicznej został już stworzony w 2012 r.

PROJEKT AGENCJI FRONTEX – REFERENCE MANUAL

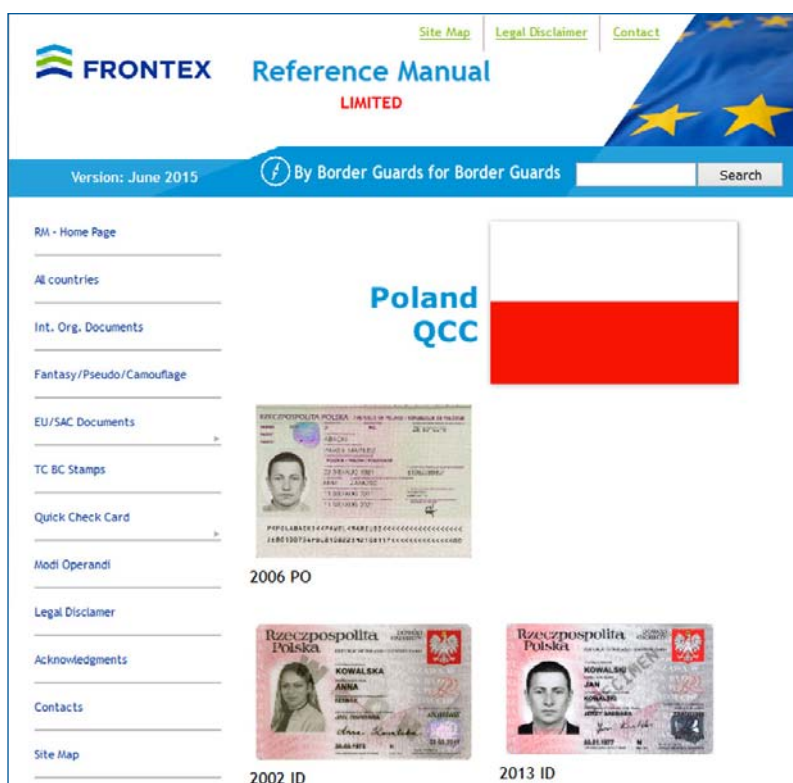

Jednym z przedsięwzięć, w którym uczestniczą przedstawiciele Straży Granicznej, jest projekt Agencji FRONTEX, zatytułowany: *Reference Manual* (RM). Narzędzie to jest przeznaczone dla pierwszej i drugiej linii kontroli granicznej. Ma na celu dostarczenie kompleksowej i usystematyzowanej informacji na temat wzorów dokumentów, wiz i stempli kontroli granicznej państw członkowskich Unii Europejskiej, państw stowarzyszonych Schengen oraz państw trzecich, fałszerstw wyżej wymienionych dokumentów, jak również informacji dotyczących *modus operandi* międzynarodowych grup przestępczych. Historia projektu sięga lat 2007–2008. Twórcami tej idei są Nuno Ladeiro i Jan Hoiland – przedstawiciele Sektora Granic Powietrznych Departamentu Wspólnych Działañ Agencji FRONTEX (*Air Border Sector*), którego Dyrektorem jest Claudio Kavrecic. Początkowo *Reference Manual* stanowił narzędzie szkoleniowe dla osób uczestniczących we wspólnych operacjach Agencji FRONTEX (*Frontex Joint Operations*), a także miał na celu zapewnienie operacyjnego wsparcia dla funkcjonariuszy i pracowników cywilnych Straży Granicznej zajmujących się weryfikacją autentyczności dokumentów. Służył jako podręcznik szkoleniowy podczas wspólnych działañ określanych mianem „Long Stop 2007”, „Long Stop 2008”, „Zarathustra 2008”, „Zorba 2008”, „Silence 2008” oraz „Hammer 2008”. Narzędzie to w pierwotnej wersji zawierało opisy wzorów i fałszerstw dokumentów (bez wskazywania tras profilowania), informacje na temat systemu baz danych Unii Europejskiej FADO (*False & Authentic Documents Online*), wykazy dokumentów skradzionych *in blanco* oraz opisy odwzorowań lic stempli kontroli granicznej. W 2011 r. *Reference Manual* został usprawniony m.in. poprzez implementację narzędzi do wyszukiwania informacji oraz dostosowanie narzędzia do funkcjonowania na stronach internetowych (detali informacyjnych w postaci plików pdf dostępnych na żądanie). Ponadto do projektu włączono również kolejne sektory operacyjne Agencji FRONTEX, dotyczące granic lądowych i morskich. Do ulepszeń systemu można również zaliczyć konsekwentne zwiększanie liczby umieszczanych w nim dokumentów, dążenie do zminimalizowania rozmiarów i wielkości zawartych w nim plików z jednoczesnym zachowaniem ich akceptowalnej jakości. Obecnie RM stanowi obszerną bazę danych zawierającą wzory i fałszerstwa dokumentów (w tym także wzory wiz

i stempli kontroli granicznej) państw członkowskich Unii Europejskiej, państw stowarzyszonych Schengen oraz państw trzecich, przeznaczoną dla funkcjonariuszy pierwszej i drugiej linii kontroli granicznej. Z uwagi na zawartość systemu, w którym są umieszczone opracowania trudno dostępnych wzorów dokumentów, to narzędzie jest pomocne także dla laboratoriów kryminalistycznych, określanych mianem trzeciej linii kontroli granicznej.

Warsztaty *Reference Manual* odbywają się najczęściej trzy razy w roku, na lotniskach państw członkowskich Unii Europejskiej lub w siedzibie Agencji FRONTEX w Warszawie oraz trwają cztery dni. W przedsięwzięciu uczestniczą przedstawiciele: Austrii, Belgii, Bułgarii, Chorwacji, Czech, Danii, Estonii, Finlandii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Liwy, Łotwy, Malty, Niemiec, Norwegii, Polski, Portugalii, Rumunii, Słowacji, Słowenii, Szwecji, Węgier, Wielkiej Brytanii, Włoch i Luxemburga. Są to osoby posiadające wysokie kwalifikacje oraz kilkuletnie doświadczenie w zakresie ujawniania fałszerstw dokumentów.

Obecnie osobą sprawującą nadzór nad wyżej wymienionym projektem jest Rui Anselmo Melro – kierownik Wydziału ds. zwalczania nadużyć związanych z dokumentami podróży portugalskiej Służby Granicznej, z siedzibą na lotnisku w Lizbonie. Ponieważ głównym celem narzędzia jest wymiana informacji na temat wzorów dokumentów oraz przypadków najczęściej ujawnianych fałszerstw (*modus operandi* międzynarodowych grup przestępczych), jak również pomoc w szkoleniach z zakresu weryfikacji autentyczności dokumentów, projekt RM jest wzbogacany każdorazowo podczas warsztatów o najnowsze opracowania dokumentów wzorcowych i aktualne trendy fałszerzkie. Na bieżąco są uzupełniane również informacje na temat istniejących już wzorów dokumentów zgodnie z wykazem przygotowanym przez Agencję FRONTEX, zawierającym listę i opis brakujących informacji (dat i procedur wydawania dokumentów oraz opisów zabezpieczeń specjalnych). Narzędzie szkoleniowe jest umieszczane w bezpiecznych sieciach intranetowych służb ochrony porządku prawnego oraz dystrybuowane w postaci płyt DVD lub pamięci przenośnych typu pendrive.

WSPÓLNA OPERACJA NA GRANICACH POWIETRZNYCH

Baza danych *Reference Manual*, oprócz opracowań wzorów dokumentów i ich fałszerstw, wiz oraz stempli kontroli granicznej państw członkowskich Unii Europejskiej, państw stowarzyszonych Schengen i państw trzecich, zawiera również następujące sekcje:

- wzory i fałszerstwa dokumentów instytucji i organizacji międzynarodowych – Interpolu, Narodów Zjednoczonych (*United Nations*, UNI), Unii Afrykańskiej (*African Union*) oraz Misji Tymczasowej Administracji Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kosowie (*United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*, WNMKI);
- dokumenty państw nieistniejących lub dokumenty nieistniejące (fantazyjne, pseudo oraz *camouflage*);
- regulacje prawne oraz wspólne pakiety zabezpieczeń specjalnych jednolitych dokumentów Schengen (wiz, zezwoleń na pobyt oraz stempli kontroli granicznej);
- słowniczek pojęć i definicji obejmujących terminy techniczne oraz ujednoliconą terminologię dotyczącą zabezpieczeń specjalnych, słowniczek językowy uwzględniający nazewnictwo związane z fałszerstwami dokumentów;
- materiały dotyczące profilingu, *modus operandi* oraz metodologię dotyczącą zarówno weryfikacji autentyczności dokumentów państw członkowskich UE/SAC, jak i państw trzecich;
- regulacje prawne, metody postępowania oraz procedury dotyczące sprawdzeń w bazach danych Interpolu w przypadku dokumentów skradzionych lub utraconych;
- załączniki obejmujące regulacje prawne w odniesieniu do weryfikacji autentyczności dokumentów (np. wykazy dokumentów podróży, które uprawniają ich posiadaczy do przekraczania granic zewnętrznych i mogą być wizowane,

listy dokumentów podróży wydawanych przez organizacje międzynarodowe);

- listy oprogramowań do czytników kodów kreskowych, kalkulator przeznaczony do generowania kodu MRZ w celu odczytywania poprawności strefy pola odczytu maszynowego kontrolowanego dokumentu), kody lotnisk IATA oraz kody państw ISO.

Utworzono także nową zakładkę – tzw. *Quick Card Cards* (QCC), w której znajdują się opracowania oraz dokumentacja fotograficzna dotycząca przypadków najczęściej ujawnianych fałszerstw dokumentów wydawanych w państwach trzecich, ze wskazaniem najbardziej newralgicznych punktów. Ze względu na powyższą zawartość narzędzie RM cieszy się również zainteresowaniem organów ścigania, służb ruchu drogowego (dokumenty komunikacyjne, transportowe) oraz służb migracyjnych (dokumenty uzupełniające, pobytowe).

Po zakończeniu każdego spotkania *Reference Manual* są organizowane sesje walidacyjne, które odbywają się regularnie w siedzibie Agencji FRONTEX w Warszawie. Głównym celem sesji jest weryfikacja oraz korekta materiałów opracowanych przez przedstawicieli państw członkowskich Unii Europejskiej podczas ostatnich warsztatów. Walidacja dokumentów polega na sprawdzeniu i uzupełnieniu materiału poglądowego, treści merytorycznych (opisów zabezpieczeń specjalnych i cech fałszerskich) oraz poprawieniu czytelności prezentacji pod względem rozmieszczenia i układu dokumentacji fotograficznej. Następnie dokumenty są sprawdzane pod kątem klasyfikacji zgodnej z nomenklaturą wymaganą przez Agencję FRONTEX, tj. z uwzględnieniem daty wydania dokumentu, trzyliterowego kodu państwa wydającego dokument, rodzaju dokumentu oraz charakteru fałszerstwa: podrobienia dokumentu (całkowitego wytworzenia dokumentu od podstaw), wymiany strony z danymi personalnymi, wymiany fotografii posiadacza dokumentu, przerobienia dokumentu (fałszerstwa pozostałych zabezpieczeń specjalnych zawartych w dokumencie), dokumentu fantazyjnego, dokumentu wydanego niezgodnie z prawem oraz informacji o skradzionych blankietach.

W wyniku sesji walidacyjnej, na podstawie uaktualnionych danych, jest sporządzany następnie wykaz zawierający informacje na temat brakujących w bazie wzorów dokumentów państw członkowskich Unii Europejskiej, państw i państw trzecich. Należy je w pierwszej kolejności opracować podczas najbliższych warsztatów RM.

Summary

FRONTEX and European Border Guard Teams

The task of the present article is to bring closer the specificity of actions and undertakings taken by the FRONTEX Agency, to explain the purpose and the legitimacy of its existence as well as to discuss in detail flagship projects of the Agency, in frames of which representatives of the Polish Border Guard participate. Joint Operations, Pilot Projects (among others Reference Manual project described in this article), Training Projects and Return Programs for migrants belong to the principal area of interests of the FRONTEX Agency, as the institution appointed to coordinate the operational cooperation between member states in the area connected with the management of external borders of the European Union. These actions undoubtedly contribute to the reinforcement of external borders of the European Union, as well as allow for the exchange of knowledge and experience between representatives of the Border Guard and Police forces of the EU member states and associated Schengen countries.

Tłumaczenie: Renata Cedro, WP CSP

POJĘCIE „UCHODŹCA”

z perspektywy różnych płaszczyzn poznawczych

prof. zw. dr hab. Jadwiga Stawnicka

Uniwersytet Śląski

insp. dr Roman StawickiKomendant
Centrum Szkolenia Policji

Uchodźstwo jest nie tylko zjawiskiem politycznym, ale przede wszystkim społecznym, które towarzyszy ludzkości od zarania dziejów. Sprzeczności pomiędzy grupami różniącymi się pod względem etnicznym i kulturowym, konflikty między jednostkami a ośrodkami władzy, łamanie fundamentalnych praw człowieka są czynnikami doprowadzającymi do dyskryminacji, prześladowań i wojen. Konsekwencją tych zjawisk społecznych jest zmuszanie ludzi do opuszczania ich krajów i poszukiwania schronienia za granicą.

WSTĘP

Do końca lat osiemdziesiątych, poza sporadycznymi sytuacjami, Polska była wyłącznie krajem emigracyjnym. Po 1989 r. demokratyczne zmiany, otwarcie granic i nowe regulacje prawne zapoczątkowały ewolucję dotychczasowych ruchów migracyjnych. Dodatkowym czynnikiem istotnie wpływającym na wzrost przyjazdów jest położenie Polski na skrzyżowaniu dwóch głównych europejskich szlaków migracyjnych (Wschód – Zachód, Północ – Południe).

Już w 1990 r. władze szwedzkie zawróciły do Polski grupę około 300 uchodźców arabskich, którzy usiłowali się dostać nielegalnie z naszego kraju do Szwecji. Początkowo sądzono, że uchodźcy to problem doraźny, o charakterze przejściowym, niewymagający podejmowania żadnych szczególnych działań ze strony władz państwowych. W opiekę nad tą kategorią cudzoziemców zaangażowano Polski Czerwony Krzyż. Warto podkreślić, że Polska nie była wówczas stroną konwencji genewskiej z 1951 r., a regulacje prawa wewnętrznego nie przewidywały udzielania ochrony ludziom opuszczającym kraj z powodu prześladowania.

Z uwagi na to, iż „napływ” uchodźców do Polski zaczął przybierać formę istotnego zjawiska, jeszcze w 1990 r. Prezydium Rządu powołało Międzyresortowy Zespół ds. Pomocy Uchodźcom z Zagranicy. Jednak przełomem w ochronie uchodźców w Polsce było przystąpienie naszego kraju w 1991 r. do konwencji genewskiej¹ z 1951 r. oraz protokołu nowojorskiego² z 1967 r. Wówczas to władze RP zobowiązały się do udzielania schronienia cudzoziemcom, którzy zostali zmuszeni do opuszczenia swoich krajów pochodzenia z powodu uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z takich przyczyn, jak: narodowość, rasa, religia, poglądy polityczne oraz przynależność do określonej grupy społecznej.

W ten sposób Polska włączyła się w udzielanie pomocy ludziom znajdującym się w podobnej sytuacji jak miliony Polaków, którzy w różnych okresach historii musieli poszukiwać ochrony poza granicami ojczyzny. Dołączając jako sto piąte państwo do grupy sygnatariuszy konwencji genewskiej z 1951 r., Polska zadeklarowała również, iż po nadaniu statusu zapewni uchodźcom odpowiednie warunki do integracji, żeby mogli się stać pełnoprawnymi członkami społeczeństwa.

W latach 1992–2000 o nadanie statusu uchodźcy w Polsce wystąpiło 20 519 osób, a otrzymało go 1061 osób. Najliczniejszą

POJĘCIE „UCHODŹCA” W ZNACZENIU POTOCZNYM I W PRAKTYCE

grupę wśród cudzoziemców objętych ochroną międzynarodową stanowili obywatele Bośni i Hercegowiny (387 osób), a następnie Somalii (183 osoby).

Obecnie w naszym kraju przebywa 1500 osób legitymujących się statusem uchodźcy oraz 4000 osób korzystających z innej formy ochrony prawnej. Kwestia uchodźców stała się w ostatnim czasie ważnym tematem w dyskursie publicznym w związku z exodusem mieszkańców Syrii, ogarniętej wojną domową, a także atakami tzw. Państwa Islamskiego. W obliczu tego zagrożenia wiele tysięcy osób zdecydowało się opuścić swój kraj pochodzenia i poszukać schronienia w krajach rozwiniętych Europy. Wobec dużej skali tego zjawiska, jak również bardzo różnych stanowisk poszczególnych członków Unii Europejskiej, konieczne okazało się zwołanie w dniu 23 września 2015 r. szczytu Rady Europejskiej. Po burzliwej dyskusji Rada ta dokonała podziału 66 000 uchodźców w ramach tzw. solidarności europejskiej. Polska zadeklarowała przyjęcie ok. 12 000 uchodźców w ciągu najbliższych dwóch lat.

Niniejszy artykuł wyjaśnia pojęcie „uchodźca”, podejmuje również próbę analizy jego zakresu znaczeniowego i wyjaśnienia ewentualnych problemów interpretacyjnych. Celem pracy jest m.in. wyposażenie funkcjonariuszy publicznych w kompendium wiedzy na temat tej specyficznej grupy migrantów, zwłaszcza że bardzo często dochodzi do użycia tego określenia w nieprawidłowym kontekście znaczeniowym. Właściwa identyfikacja kategorii cudzoziemca jest podstawą wszystkich podejmowanych wobec niego działań.

UCHODŹCY W ZNACZENIU POTOCZNYM I W PRAKTYCE

Współcześnie największy zakres znaczeniowy ma potoczne rozumienie uchodźcy jako jednej z kategorii cudzoziemców. Termin „**uchodźca**” w ujęciu najszerszym obejmuje wszystkie osoby zmuszone, przez okoliczności od nich niezależne, do opuszczenia swych miejsc zamieszkania³. Zgodnie z tą definicją pojęcie „uchodźcy” będzie się odnosiło zarówno do osób, które musiały opuścić swój kraj pochodzenia lub zamieszkania z powodów konfliktów zbrojnych i prześladowań, jak i z powodów klęsk żywiołowych⁴.

Jednym z dzieł encyklopedycznych, wartym uwagi podczas poszukiwania odpowiedzi w obszarze semantyki, jest *Encyklopedia ONZ* autorstwa Edmunda Osmańczyka z 1982 r. Wprawdzie częściowo zdezaktualizowana, chociażby z powodu dynamiki rozwoju instytucji prawa międzynarodowego oraz procesu dostosowawczego przepisów wewnętrznych, ale wciąż dostarczająca silnych fundamentów myślowych do dalszych rozważań.

„Uchodźcy – ang. *refugees*, termin międzynarodowy – osoby, które z obiektywnych czy subiektywnych względów musiały uchodzić z własnego kraju lub były ekspatriowane siłą (...)”⁵. Edmund Osmańczyk rozpoczyna przybliżenie kategorii „uchodźca” od wskazania, że jest to pojęcie międzynarodowe, co pozwala domniemywać, iż prezentowana definicja będzie zgodna z powszechnie uznanym oraz obowiązującym standardem – niestety, hipoteza ta nie znajduje potwierdzenia w dalszej części wyjaśnienia. Autor jednoznacznie stwierdza, iż uchodźcami są „osoby, które z obiektywnych czy subiektywnych względów musiały uchodzić z własnego kraju”⁶. Taka klasyfikacja przyczyn tego zjawiska pozostaje w sprzeczności

z obowiązującymi uregulowaniami prawa międzynarodowego w tym zakresie, tj. Konwencją Genewską z 1951 r. o statusie uchodźcy, w której zwraca się szczególną uwagę na konieczność uzasadnienia prześladowania lub obawy przed nim.

Pozycja, która naszym zdaniem prezentuje poprawną interpretację kategorii „uchodźca”, jest *Nowa encyklopedia powszechna PWN*⁷ opublikowana w latach 1995–1997. Sformułowana w niej definicja jest zgodna z ujęciem tego terminu zawartym w konwencji genewskiej z 1951 r.

„Uchodźca – osoba, która opuściła państwo przynależności lub państwo stałego miejsca zamieszkania ze względu na prześladowania lub uzasadnioną obawę prześladowań z powodu rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub poglądów politycznych, i która utraciła ochronę ze strony państwa przynależności lub państwa stałego zamieszkania; uchodźcy są uprawnieni do ochrony ich uznanych praw człowieka przez kompetentne organizacje międzynarodowe oraz przez państwa, przez które przejeżdżają lub w których szukają czasowego schronienia albo osiedlenia się na stałe. W okresie po I wojnie światowej opieką nad uchodźcami (m.in. nad uchodźcami z Rosji) zajęła się Liga Narodów; po II wojnie światowej opiekę tę przejęła ONZ, tworząc m.in. w 1951 r. Urząd Wysokiego Komisarza do Spraw Uchodźców; wynikiem działalności ONZ w zakresie prawnej ochrony uchodźców jest kilka konwencji; podstawowym aktem prawnomiędzynarodowym jest konwencja z 28 lipca 1951 r. dotycząca statusu uchodźców (...)”⁸.

Powyższa definicja zawiera informacje dotyczące podmiotu ochrony, tj. uchodźcy, oraz rozwiązań instytucjonalnych – utworzonego w 1951 r. Urzędu Wysokiego Komisarza do Spraw Uchodźców, który w imieniu wspólnoty międzynarodowej statutowo sprawuje opiekę nad uchodźcami. Bardzo istotna jest również wzmianka poruszająca kwestię niezbywalności przysługujących każdej istocie ludzkiej praw człowieka: „uchodźcy są uprawnieni do ochrony ich uznanych praw człowieka przez kompetentne organizacje międzynarodowe oraz przez państwa, przez które przejeżdżają lub w których szukają czasowego schronienia albo osiedlenia się na stałe”⁹.

Na podstawie wieloletniej praktyki doszło do wyodrębnienia przyczyn zjawiska uchodźstwa, które trzeba podzielić na dwie zasadnicze grupy:

- 1) przyczyny spowodowane bezpośrednio przez człowieka:
 - a) sprzeczności pomiędzy grupami różniącymi się pod względem etnicznym lub kulturowym,
 - b) konflikty między jednostkami a ośrodkami władzy na tle rasowym, religijnym, społecznym, politycznym (łamanie fundamentalnych praw oraz wolności człowieka),
 - c) konflikty zbrojne;
- 2) przyczyny spowodowane przez siły przyrody: klęski ekologiczne (np. susza, powódź, trzęsienie ziemi).

Powyższa typologia bardzo często skutkuje tym, iż nie dochodzi do rozróżnienia osób, które musiały opuścić swój kraj, od wysiedleńców pozbawionych wprawdzie domu i majątku, ale nadal pozostających w granicach swojego kraju, czyli formalnie korzystających z jego ochrony, tzw. uchodźców wewnętrznych. Katalog ten pokazuje również, jak wiele determinantów może stanowić motywację dla tysięcy, a niekiedy milionów ludzi do poszukiwania bezpiecznego schronienia.

Z kolei Agnieszka Florczak wśród najważniejszych przyczyn współczesnego uchodźstwa wymienia:

- 1) naruszenia praw człowieka i podstawowych wolności – w szczególności prawa do życia, zasady niedyskryminacji,

- a także prześladowania o charakterze religijnym, rasowym, narodowościowym czy politycznym;
- 2) brak systemu demokratycznego;
- 3) konflikty wewnętrzne i międzynarodowe (w tym wojny domowe czy niemożność sprawowania efektywnej władzy na części lub całości terytorium);
- 4) klęski żywiołowe (susza, powódź, huragan);
- 5) zmiany granic;
- 6) czynniki społeczno-ekonomiczne (trudna sytuacja ekonomiczna będąca konsekwencją zbyt wysokiego zaludnienia, recesja, inflacja, zadłużenie, niewypłacalność państw)¹⁰.

Z powyższego zestawienia czynników mogących skutkować przemieszczaniem się ludzi wynika, iż termin „uchodźca” nabiera w praktyce coraz szerszego kontekstu znaczeniowego. Potwierdzeniem słuszności takiego podejścia do tej istotnej kwestii społecznej jest polityka Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), która również ewoluje w miarę pojawiania się nowych zjawisk wywołujących masowe fale migracji na całym świecie.

Zdaniem Sadako Ogata, byłej Wysokiej Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (w latach 1991–2001), słowo „uchodźca” przywołuje obraz ogarniętego anarchią i chaosem obozu gromadzącego tłum dotkniętych nieszczęściem i wynędzniałych ludzi zmuszonych do natychmiastowego opuszczenia własnego kraju, których cały majątek stanowi przysłówiowa koszuła na grzbiecie¹¹. W przedmowie do książki *Uchodźcy świata. Wyzwania humanitarne* stwierdziła ona, że „problem przymusowego wysiedlania stał się zjawiskiem znacznie szerszym i dużo bardziej skomplikowanym, niż by to wynikało ze stereotypowego obrazu obozu dla uchodźców. W istocie uchodźcy w ścisłym, tradycyjnym znaczeniu tego słowa stanowią niewiele ponad połowę osób objętych ochroną i opieką UNHCR. Pozostali beneficjenci reprezentują całą gamę ludności, a więc są to uchodźcy wewnętrzni lub osoby dotknięte działaniami wojennymi, ubiegający się o status uchodźcy; bezpaństwowcy oraz inne osoby, których narodowość jest trudna do ustalenia; są to również „repatrianci” – uchodźcy i osoby wysiedlone, które mogą już powrócić do swych krajów, jednak nadal wymagają wsparcia ze strony społeczności międzynarodowej”¹². Sadako Ogata proponuje zatem bardzo szeroką interpretację tego pojęcia. Prezentowanie właśnie takiego stanowiska było implikacją exodusów uchodźczych, które dotknęły świat w czasie sprawowania przez nią funkcji Wysokiego Komisarza ds. Uchodźców. W tym miejscu warto zaznaczyć, iż zasadniczy mandat UNHCR nie uległ zmianie od 1950 r. Głównym celem UNHCR jest w dalszym ciągu ochrona uchodźców oraz poszukiwanie rozwiązań ich problemów. Jednakże środowisko, w którym działa, jak również rodzaj działalności podejmowanej przez organizację uległy dużym zmianom w ciągu ostatnich 50 lat¹³ (chodzi o okres od 1951 r. do 2000 r.).

W związku z rozważaniami na temat potocznego i praktycznego ujęcia terminu „uchodźca” należy przypomnieć, iż Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 14 grudnia 1950 r. uchwaliło Statut Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców. Dokument ten wprowadza pojęcie „uchodźcy” w rozdziale II, zatytułowanym „Obowiązki Wysokiego Komisarza”:

„A(i) Każda osoba uznana za uchodźcę zgodnie z Ustaleniami z 12 maja 1926 r. i 30 czerwca 1928 r. lub zgodnie z konwencją z 28 października 1933 r. i 10 lutego 1938 r., protokołem z dnia 14 września 1939 r. lub Konstytucją Międzynarodowej Organizacji Uchodźców.

(ii) Każda osoba, która w wyniku wydarzeń sprzed 1 stycznia 1951 r. i z powodu uzasadnionych obaw przed prześladowaniami na tle rasowym, religijnym, narodowościowym lub politycznym, znajduje się poza swoim krajem ojczystym i nie jest w stanie, czy to z powodu istnienia powyższych obaw czy też powodów innych niż względy osobiste, nie chce oddać się pod opiekę tego kraju; lub osoba nie posiadająca narodowości znajdująca się poza krajem poprzedniego stałego zamieszkania, nie jest w stanie lub z powodu istnienia powyższych obaw lub z powodów innych niż względy osobiste, nie chce do niego powrócić”.

Porównując tę definicję z wpisaną do konwencji z 1951 r., należy stwierdzić, iż generalnie są one podobne. Jednak dokonując wyliczenia ewentualnych przyczyn uzasadnionej obawy przed prześladowaniem, nie wymienia ona, jako przesłanki upoważniającej do ubiegania się o status uchodźcy, „przynależności do określonej grupy społecznej”, którą uwzględnia regulacja genewska z 1951 r.

Innym innowacyjnym rozwiązaniem jest stwierdzenie precyzujące obszary działalności Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców, wyrażone w pkt 2 statutu: „Praca Wysokiego Komisarza będzie całkowicie pozbawiona charakteru politycznego; będzie natomiast mieć charakter humanitarny i społeczny i z reguły będzie dotyczyć grup i różnych rodzajów uchodźców”. Sformułowanie to stanowi podstawę dołączenia przez Biuro UNHCR funkcji zbiorowej z definicją wymuszającą kwalifikację indywidualną.

Z kolei obecny Wysoki Komisarz ds. Uchodźców Antonio Guterres w swoim wystąpieniu z okazji Światowego Dnia Uchodźcy¹⁴, który był obchodzony 20 czerwca 2015 r., podkreślił, że: „W zeszłym roku swoje domy musiało opuścić więcej ludzi niż kiedykolwiek wcześniej. Na świecie jest dziś prawie 60 milionów osób, które zostały przymusowo przesiedlone z powodu konfliktów i prześladowań. Niemal 20 milionów z nich to uchodźcy, a ponad połowa to dzieci. Te liczby rosną, i to coraz szybciej, z dnia na dzień, na każdym kontynencie. (...) Od zarania cywilizacji uchodźcy zawsze byli traktowani jako osoby, którym należy się ochrona. Bez względu na różnice zawsze zgadzaliśmy się, że tym, którzy uciekli przed wojną i prześladowaniem, należy się schronienie”¹⁵.

W publicystyce oraz różnego rodzaju broszurach, materiałach pomocniczych, publikowanych przede wszystkim przez organizacje pozarządowe, znajdują się definicje, które stanowią pewną kompilację ujęcia potocznego i prawnego. Przykładem może być następująca definicja: „Uchodźca to człowiek, który znalazł się w sytuacji bez wyjścia. W obawie przed prześladowaniem porzuca swój dom, majątek i kraj. Ucieka po to, by ratować swoje życie lub wolność”¹⁶. Analizując ww. definicję, należy stwierdzić, iż elementem zaczerpniętym z ujęcia potocznego są sformułowania przybliżające sytuację człowieka – uchodźcy. Natomiast przesłanka prześladowania stanowi nawiązanie do pojęcia „uchodźcy” wywodzącego się z regulacji prawa międzynarodowego.

Jednak w ciągu kilku ostatnich lat można zauważyć, że również organizacje pozarządowe posługują się bardzo często definicją uchodźcy zawartą w aktach prawa międzynarodowego. Dla przykładu, na stronie internetowej Polskiej Akcji Humanitarnej, jednej z najstarszych organizacji niosącej pomoc tej kategorii cudzoziemców, znajduje się szczegółowe wyjaśnienie tego terminu na podstawie m.in. konwencji genewskiej z 1951 r.¹⁷

UCHODŹCY W UJĘCIU PRAWNYM¹⁸

Status uchodźcy w skali ogólnoświatowej jest aktualnie określany na podstawie dwóch fundamentalnych aktów prawa uznanego przez wspólnotę międzynarodową:

- konwencji genewskiej, uchwalonej przez Konferencję Pełnomocników NZ w dniu 28 lipca 1951 r., która weszła w życie 21 kwietnia 1954 r.;
- protokołu nowojorskiego, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne NZ, który został otwarty do przystąpienia w dniu 31 stycznia 1967 r. i wszedł w życie 4 października 1967 r.¹⁹

Artykuł 1A(1) konwencji z 1951 r. dotyczy uchodźców statutowych, tj. osób, które zostały uznane za uchodźców na podstawie poprzedzających tę konwencję dokumentów międzynarodowych:

„W rozumieniu niniejszej konwencji termin „uchodźca” stosuje się do osoby, która:

1. Była uważana za uchodźcę stosownie do porozumień z dnia 12 maja 1926 r. i dnia 30 czerwca 1928 r. lub stosownie do konwencji z dnia 28 października 1933 r. i dnia 10 lutego 1938 r., protokołu z dnia 14 września 1939 r. lub też stosownie do Konstytucji Międzynarodowej Organizacji do spraw Uchodźców.

Decyzje o nieuznawaniu za uchodźcę podjęte przez Międzynarodową Organizację do Spraw Uchodźców w okresie jej działalności nie stanowią przeszkody do przyznania statusu uchodźcy osobom, które spełniają warunki przewidziane w punkcie 2 niniejszego ustępu”.

Zamieszczenie w konwencji genewskiej powyższego odniesienia do przeszłości miało na celu zapewnienie ciągłości międzynarodowego systemu ochrony uchodźców, którzy stanowili obiekt troski wspólnoty międzynarodowej we wcześniejszych okresach.

Natomiast zmodyfikowaną definicję pojęcia „uchodźca” zawiera art. 1A(2) Konwencji z 1951 r. stwierdzający, iż jest to każda osoba, która: „w rezultacie zdarzeń, jakie nastąpiły przed dniem 1 stycznia 1951 r., oraz na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń poza państwem swojego stałego zamieszkania, nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa”.

Definicja ta zawiera wyrażenia, zwroty, które mogą budzić wątpliwości oraz przysparzać problemów interpretacyjnych. Dlatego zasadna wydaje się konieczność przeprowadzenia dokładniejszej analizy tych sformułowań.

Ograniczenie czasowe i terytorialne

Data graniczna, która znajduje się w art. 1A(2), była konsekwencją przeświadczenia, iż problem uchodźstwa na świecie ma charakter przejściowy i przestanie istnieć wraz z 1 stycznia 1951 r. Wprowadzenie ograniczenia czasowego oznaczało, że przyczyny uzasadniające status uchodźcy musiały wystąpić przed tym terminem. Dlatego zakres tej definicji nie precyzował przesłanek dotyczących sytuacji, które mogłyby zaistnieć w przyszłości. Przypuszczenie to okazało się błędem, co w rezultacie zmusiło wspólnotę międzynarodową do zweryfikowa-

nia wyrażonego w tym artykule stanowiska, czego świadectwem jest przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne NZ protokół nowojorski z 1967 r.

Interpretacja słowa „zdarzenia” ma właśnie z tego powodu znaczenie wyłącznie dla grupy państw – sygnatariuszy konwencji genewskiej, które nie są stronami protokołu z 1967 r. (np. Namibia, Monako). Zakres znaczeniowy określenia „zdarzenia” nie jest wyjaśniony bezpośrednio w konwencji, lecz funkcjonująca praktyka doprowadziła do wypracowania rozumienia tego terminu jako takich sytuacji, w efekcie których następują zmiany terytorialne, przeobrażenia polityczne lub społeczne, powodujące prześladowania oraz naruszanie fundamentalnych praw i wolności człowieka.

W czasie prac nad konwencją wiele państw postulowało bardzo precyzyjne sformułowanie poszczególnych przesłanek w celu uniknięcia ewentualnych zobowiązań, których zakres byłby nieprzewidywalny. Postawa ta spowodowała, iż oprócz ograniczenia czasowego, dodatkowo wprowadzono zapis dotyczący możliwości wyboru obszaru geograficznego. Zgodnie z tym art. 1B stanowi:

- „1. W rozumieniu niniejszej konwencji wyrazy „wydarzenia, które miały miejsce przed dniem 1 stycznia 1951 r.”, znajdujące się w artykule 1 ustęp A oznaczają:
 - a) wydarzenia, które nastąpiły w Europie przed 1 stycznia 1951 r.,
lub
 - b) wydarzenia, które miały miejsce w Europie lub gdziekolwiek indziej przed dniem 1 stycznia 1951 r.; każde z Umawiających się Państw, w momencie podpisywania, ratyfikacji lub przystąpienia, złoży oświadczenie, które z tych określi zamierza stosować, realizując zobowiązania przyjęte przez siebie na podstawie niniejszej konwencji.
2. Każde Umawiające się Państwo, które przyjęło wariant a), może w każdej chwili rozszerzyć swoje zobowiązania, przyjmując, w drodze zawiadomienia skierowanego do Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych, wariant b)”.

Kryterium przyznawania statusu uchodźcy

Na podstawie zaobserwowanej praktyki zasadne wydaje się stwierdzenie, iż sformułowanie „uzasadniona obawa przed prześladowaniem” stanowi najważniejsze kryterium nadania osobie statusu, wynikające wprost z woli ustawodawcy zawartej w definicji uchodźcy.

Elementem budzącym kontrowersje oraz wątpliwości jest słowo „**obawa**”, wyrażające pewien stan psychiczny, którego zweryfikowanie ze względu na subiektywizm wymaga wieloaspektowej, wnikliwej analizy. Sformułowanie to precyzuje zatem cel postępowania wyjaśniającego, nakładając na organ prowadzący czynności sprawdzające obowiązek ustosunkowania się do oświadczenia aplikanta, a nie np. oceny sytuacji w jego kraju pochodzenia czy regionie. Podstawą do takiego stanowiska ustawodawcy – wspólnoty międzynarodowej było przeświadczenie, iż każdy człowiek powinien mieć zagwarantowane fundamentalne prawa i wolności przynależne mu jako istocie ludzkiej. Jeżeli nie zapewnia ich kraj pochodzenia, to osoba ta ma prawo do poszukiwania schronienia poza jego granicami. Jednak „obawa” – jako stan umysłu – jest uzupełniona przymiotnikiem pozwalającym w sposób precyzyjny określić jej zakres znaczeniowy, minimalizując element subiektywny na rzecz poznania obiektywnego. Termin „uzasadniona obawa” konstruuje kryterium będące syntezą subiektywizmu oraz

obiektywizmu, dążąc do ustalenia rzeczywistych przyczyn opuszczenia przez człowieka jego domu, rodziny, kraju. Ponadto należy zauważyć, iż spośród wielu powodów, które mogą stanowić przyczynę opuszczenia przez daną osobę jej kraju pochodzenia, ustawodawca wyodrębnił tylko jeden: prześladowanie. Oczywiście nie wyklucza ona występowania dodatkowo innych sytuacji, motywów, np. klęski ekologicznej, głodu. Jednak o ile prześladowanie jest kryterium zasadniczym i wystarczającym do uzyskania statusu uchodźcy, o tyle inne przyczyny ewentualnie je wspomagają, samodzielnie nie stanowiąc wystarczającej podstawy.

Nie ma również powszechnie uznanej oraz akceptowanej definicji pojęcia „prześladowanie”, a podejmowane dotychczas próby przynosiły raczej połowiczny sukces. Pewne przybliżenie tego terminu zawiera art. 33 Konwencji z 1951 r., zatytułowany „Zakaz wydalenia lub zawracania”:

- „1. Żadne Umawiające się Państwo nie wydało lub nie zawróci w żaden sposób uchodźcy do granicy terytoriów, gdzie jego życiu lub wolności zagrażałoby niebezpieczeństwo ze względu na jego rasę, religię, obywatelstwo, przynależność do określonej grupy społecznej lub przekonania polityczne”.
2. Nie może powoływać się jednakże na dobrodziejstwo niniejszego postanowienia uchodźca, co do którego istnieją podstawy, aby uznać go za groźnego dla bezpieczeństwa państwa, w którym się on znajduje, lub który będąc skazanym prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne zbrodnie, stanowi niebezpieczeństwo dla społeczeństwa tego państwa”.

Wyliczone kryteria zagrożenia życia lub wolności należy uznać za niebudzące wątpliwości, zawsze uznawane przesłanki prześladowania. Jednak wspólnota międzynarodowa poprzez wykładnię oraz praktykę potwierdza możliwość zakwalifikowania również innych poważnych naruszeń praw człowieka – jako podstawy prześladowania.

Zapis art. 33 pkt 2 stwierdza, iż pomimo rzekomego prześladowania nie ma prawa ubiegać się o status osoba, która swoim zachowaniem, działaniem spowodowała zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa pobytu lub stanowi niebezpieczeństwo dla społeczeństwa tego państwa. Stwierdzenie to ma na celu określenie dodatkowej, znaczącej przesłanki ubiegania się o status uchodźcy, niewyrażonej przez ustawodawcę wprost, ale wynikającej z art. 33, mianowicie chodzi tu o relację pomiędzy aplikantem a państwem oraz aplikantem a społeczeństwem. Precyzując zakres znaczeniowy pojęcia prześladowanie, należy również zauważyć, że w wielu społeczeństwach występują większe lub mniejsze różnice w traktowaniu różnych grup społecznych. Jednak sam fakt, iż niektóre osoby są gorzej traktowane, będąc w rezultacie dyskryminowanymi, nie jest jeszcze podstawą, żeby uznać je za prześladowane. Dopiero pojawienie się dodatkowych okoliczności, np. ograniczenia przynależności do związków zawodowych, do powszechnie dostępnych instytucji oświatowych, powodują, że dyskryminacja przyjmuje formy, które można zakwalifikować jako „uzasadnioną obawę przed prześladowaniem”, o ile wywołują one u aplikanta uczucie zagrożenia lub utraty poczucia bezpieczeństwa.

Przyczyny prześladowania

(„z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych”)

Osoba ubiegająca się o nadanie jej statusu uchodźcy ma obowiązek uzasadnienia obawy przed prześladowaniem z wyżej wymienionych przyczyn. Istotne jest, iż o prześladowaniu może

stanowić tylko jedna z ww. przesłanek albo nastąpi kumulacja zawartych w art. 1A(2) powodów. Rozważając przyczyny prześladowania, należy również uwzględnić sytuację, w której aplikant sam nie będzie w stanie precyzyjnie określić przyczyn prześladowania lub uzasadnić obawy jego wystąpienia. Analogiczny problem ma miejsce, kiedy dana osoba opuściła swój kraj i wówczas nastąpiły zdarzenia, które spowodowały, że jest ona przekonana o grożącym jej prześladowaniu. W tym momencie podkreślenia wymaga fakt, iż ustalenie przyczyny (ewentualnie przyczyn) prześladowania to zadanie podmiotu upoważnionego do podjęcia decyzji w sprawie o nadanie statusu uchodźcy, a nie osoby składającej wniosek.

Rasa identyfikuje populację ludzką wyróżniającą się określonym zespołem morfologicznych cech dziedzicznych, np. barwa skóry, oczu i włosów, kształt twarzy, nosa, czaszki, a także fizjologicznych i biochemicznych, np. grupa krwi. W ujęciu potocznym rasa jest rozumiana jako kryterium pozwalające na rozróżnianie poszczególnych rodzajów grup etnicznych, wyodrębnionych grup społecznych tworzących mniejszości w większych społecznościach. Na całym świecie dyskryminację kwalifikuje się jako jedno z najbardziej jaskrawych naruszeń praw i wolności człowieka. Rasę utożsamia się z czynnikiem prześladowania, kiedy przynależność do grupy sama w sobie jest wystarczającym powodem do obawy przed prześladowaniem. Zgodnie z art. 18 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ONZ z 1948 r., „Każdy człowiek ma prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania; prawo to obejmuje swobodę zmiany wyznania lub wiary bądź indywidualnie, bądź wspólnie z innymi ludźmi, publicznie i prywatnie, poprzez nauczanie, praktykowanie, uprawianie kultu i przestrzeganie obyczajów”.

Religia wyznacza cel istnienia człowieka, ludzkości, świata, w istotny sposób wpływa na proces kreowania systemu wartości uznawanego przez jednostkę. Prześladowanie „z powodu religii” może przybierać bardzo różne formy, np. ograniczenia w swobodzie wyboru religii lub wręcz narzucanie określonego wyznania albo wiary, uniemożliwienie realizacji prawa do swobody głosu, nauczania swego wyznania, ponoszenie konsekwencji z tytułu przynależności do grupy religijnej. Ubiegając się o status uchodźcy, aplikant musi udowodnić, iż jest członkiem wspólnoty religijnej, która stała się obiektem ataków i w związku z tym ma uzasadnioną obawę przed prześladowaniem wynikającym z zagrożenia jego wolności, życia.

Narodowość z jednej strony jest elementem integrującym daną populację ludzką, a z drugiej bardzo często staje się przyczyną dyskryminacji. Prześladowanie na tle narodowościowym może się również wiązać z przynależnością do grupy etnicznej lub językowej. Polega ono na publikowaniu artykułów krytykujących daną grupę albo poszczególne jednostki do niej przynależne, organizowaniu wrogich demonstracji, pobicach, aresztowaniach itp. Dlatego zdarzają się sytuacje, w których w zasadzie już z powodu członkostwa w mniejszości narodowej dana osoba może mieć podstawy do uzasadnionej obawy, iż stanie się obiektem prześladowania. Funkcjonowanie więcej niż jednej grupy etnicznej w granicach danego państwa może także generować konflikty, a w ich rezultacie będzie dochodziło do rywalizacji i prób wzajemnej dominacji.

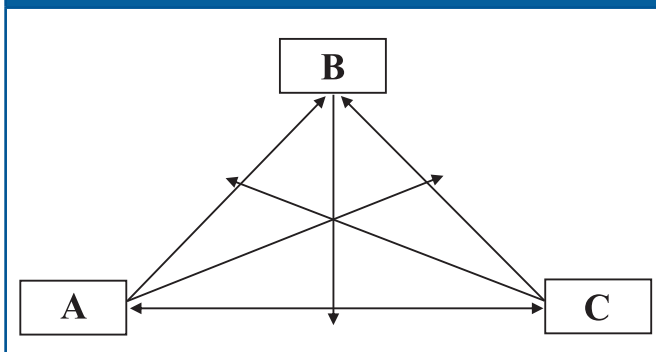
Podłożem tych działań mogą być różnice społeczne, kulturowe, polityczne. Zazwyczaj prześladowanymi są osoby należące do mniejszości narodowych, ale nie brakuje przykładów, kiedy to przedstawiciel grupy większościowej prezentował stanowisko, iż jest prześladowany lub ma obawę dotyczącą prześladowania czy zagrożenia jego zdrowia, a nierzadko nawet życia.

KRYTERIA PRYZNAWANIA STATUSU UCHODźCY

Innym powodem prześladowania może być **przynależność do określonej grupy społecznej**. Ustawodawca, formułując to kryterium, zawęził pojęcie grupy do jednej z wybranych kategorii – społecznej. Jednak podejmując próbę definicyjnego ujęcia „grupy społecznej”, należy w pierwszej kolejności dokonać interpretacji pojęcia „grupa”. Termin ten od lat stanowi przedmiot analiz, dociekań oraz badań podejmowanych przez takie dyscypliny naukowe, jak psychologia społeczna i socjologia. Pojęcie „grupa” rozumiane bardzo szeroko oznacza zbiór jednostek pozostających ze sobą w pewnych stosunkach. Jednakże tego typu określenie wydaje się zbyt szerokie i niektórzy badacze, na przykład D. Cartwright i A. Zander, zgodnie z inspiracją Lewina, starają się wykazać, że nie chodzi tu o jakikolwiek stosunek między jednostkami składającymi się na grupę, ale o taki stosunek, który powoduje, że jednostki te są od siebie wzajemnie zależne²⁰.

Natomiast grupą społeczną jest pewna liczba osób (najmniej trzy) powiązanych systemem stosunków uregulowanych przez instytucje, posiadających pewne wspólne wartości i oddzielonych od innych zbiorowości wyraźną zasadą odrębności²¹. Dokonując interpretacji powyższej definicji, należy stwierdzić, iż grupa zaczyna się dopiero tam, gdzie w ramach jednej zbiorowości osobnik A pozostaje w stosunku nie tylko do B i do C, lecz także w stosunku do tego, co się dzieje między B i C (rys. 1).

Rys. 1. Schemat oddziaływania pomiędzy członkami grup

Źródło: J. Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1970, s. 246.

Podobny pogląd wyraził Stanisław Mika w swojej książce pt. *Psychologia społeczna*, twierdząc, że jednostka przynależy do grupy i stanowi jej integralny element, jeżeli są spełnione następujące warunki:

- między osobami – członkami grupy musi istnieć bezpośrednia interakcja,
- osoby te muszą mieć wspólny cel,
- w zbiorze jednostek stanowiących grupę muszą istnieć normy,
- w zbiorze tym musi istnieć struktura,
- osoby te muszą mieć świadomość, że stanowią odrębną w stosunku do innych grupę osób,
- jednostki tworzące grupę mają wspólny system wartości.

Przysparzającym sporo trudności interpretacyjnych kryterium, które może stanowić podstawę do ubiegania się o status uchodźcy, jest prześladowanie ze względu na głoszone poglądy polityczne. Nie wystarczy przy tym, żeby aplikant był innej orientacji politycznej niż np. partia stanowiąca władzę. Musi on wykazać, iż z tego powodu obawia się prześladowania, grożono mu lub podejmowano próby jego zastraszenia. Dopiero wykazanie braku tolerancji ze strony rządu skutkuje tym, że organ prowa-

dzący postępowanie wyjaśniające może uznać tę sytuację za podstawę do ubiegania się przez daną osobę o status uchodźcy. Zdarzają się także sytuacje, w których władze kraju pochodzenia nie znały poglądów politycznych ubiegającego się, zanim opuścił on kraj. W związku z tym do tej pory nie był dyskryminowany ani prześladowany. Jednak będąc poza granicami swojej ojczyzny, osoba ta podjęła decyzję o rezygnacji z ochrony własnego kraju, a następnie odmówiła do niego powrotu i złożyła wniosek o nadanie jej statusu uchodźcy. Wówczas ocenie są poddawane następstwa, które mogłyby spotkać aplikanta, gdyby doszło do jego powrotu.

W przypadku ukarania danej osoby za przestępstwa polityczne należy wyjaśnić, czy kara była konsekwencją głoszenia poglądów politycznych lub organizowania np. manifestacji, czy też dotyczyła popełnienia czynów karalnych motywowanych pobudkami politycznymi. Jeżeli okaże się, że aplikant dopuścił się czynów karalnych, tym samym naruszając obowiązujące normy prawne, to także jego działanie nie stanowi podstawy do występowania o nadanie mu statusu uchodźcy.

Inne okoliczności

(„albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się, na skutek podobnych zdarzeń, poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania nie może lub nie chce powrócić do tego państwa”)

Sformułowanie to dotyczy uchodźców bezpaństwowców, a jego konstrukcja jest podobna do poprzedniego odnoszącego się do uchodźców, którzy posiadają obywatelstwo. Element „kraj, którego jest obywatelem”, mający zastosowanie w przypadku uchodźców o określonej przynależności państwowej, został tutaj zastąpiony zwrotem „kraj dawnego stałego zamieszkania”, wyrażającym zasadę, iż podmiotem zobowiązanym do zapewnienia ochrony osobie nieposiadającej żadnego obywatelstwa jest państwo, na którego terenie zamieszkuje ona na stałe. Tym samym międzynarodowy system ochrony gwarantuje bezpieczeństwo oraz poszanowanie godności każdej jednostce ludzkiej, bez względu na rodzaj jej tożsamości państwowej.

Prawa człowieka to prawa indywidualne wynikające z istoty natury ludzkiej, a nie z przynależności państwowej, wyznaczają one sferę autonomii, do której nie ma dostępu żadna władza. Wynika to z faktu, iż jeżeli bezpaństwowiec decyduje się na opuszczenie kraju swojego stałego zamieszkania lub wręcz zostaje do tego zmuszony, rezygnując zarazem z jego ochrony, to raczej mało prawdopodobne, żeby chciał do niego powrócić, gdy nie zaszły w nim jakiejkolwiek istotne zmiany. W związku z powyższym nasuwa się pytanie: kiedy bezpaństwowca można uznać za uchodźcę? Takie wnioskowanie jest zasadne, gdy opuszczenie kraju stałego zamieszkania jest uwarunkowane powodem lub powodami wynikającymi z art. 1A(2) Konwencji z 1951 r. Sytuacja komplikuje się, gdy bezpaństwowiec miał więcej niż jeden kraj stałego zamieszkania; definicja nie wymaga jednak, żeby obawa prześladowania dotyczyła każdego z nich. Należy również podkreślić, iż w przypadku nadania aplikantowi statusu uchodźcy kolejne zmiany kraju stałego zamieszkania nie wywierają na niego żadnego wpływu.

Największym mankamentem konwencji genewskiej z 1951 r. było wprowadzenie do art. 1A(2) kryterium czasu – „w rezultacie zdarzeń, jakie nastąpiły przed dniem 1 stycznia 1951 r.”, w związku z przekonaniem o tymczasowej naturze zjawiska uchodźstwa. Ograniczenie to doprowadziło do sporządzenia w dniu 31 stycznia 1967 r. protokołu nowojorskiego, który zniósł

obowiązujące kryterium czasu, uzasadniając potrzebę takiego działania w następujący sposób:

„Państwa – Strony niniejszego protokołu, biorąc pod uwagę, że konwencja dotycząca statusu uchodźców, podpisana w Genewie dnia 28 lipca 1951 r., zwana dalej konwencją, obejmuje tylko te osoby, które stały się uchodźcami na skutek zdarzeń sprzed dnia 1 stycznia 1951 r., biorąc pod uwagę, że od czasu przyjęcia konwencji pojawiła się nowa sytuacja odnośnie do uchodźców i w związku z tym zainteresowani uchodźcy mogą nie zostać objęci Konwencją, biorąc pod uwagę, że pożądane jest, aby uchodźcy objęci definicją przewidzianą w konwencji posiadali jednakowy status bez względu na zawity termin 1 stycznia 1951 r., uzgodniły co następuje:”.

Nowe spojrzenie na osobę uchodźcy zostało wyrażone przez wspólnotę międzynarodową w art. I(2):

„2. W rozumieniu niniejszego protokołu określenie „uchodźca” oznacza – z wyjątkiem stosowania ustępu 3 niniejszego artykułu – każdą osobę określoną w definicji zawartej w artykule 1 konwencji, tak jak gdyby wyrazy „na skutek zdarzeń, które nastąpiły przed dniem 1 stycznia 1951 r. ...” i wyrazy „na skutek podobnych zdarzeń” nie znajdowały się w artykule 1 ustęp A punkt 2.”

Ustawodawca, formułując tę definicję z punktu widzenia kryterium czasu, ujęcie wąskie i bardzo precyzyjne zastąpił szerszym, rezygnując z jakichkolwiek ograniczeń w tym względzie. Czas przestał być jedną z przesłanek, które należy uwzględnić, rozpatrując wniosek aplikanta o nadanie mu statusu uchodźcy. Znowelizowany został także zapis dotyczący kryterium zakresu geograficznego. Analogicznie, jak w przypadku ograniczenia czasowego, ustawodawca postanowił je zlikwidować:

„3. Niniejszy protokół będzie stosowany przez państwa, które są jego stronami, bez żadnych ograniczeń geograficznych; jednakże oświadczenia złożone zgodnie z artykułem 1 ustęp B punkt 1 podpunkt a) konwencji przez państwa będące już jej stronami będą stosowane także zgodnie z niniejszym protokołem, chyba że nie zostały rozszerzone zgodnie z artykułem 1 ustęp B punkt 2 tej konwencji”.

Należy jednak zwrócić uwagę, iż rezygnacja ustawodawcy z zachowania kryterium geograficznego dotyczy tylko i wyłącznie państw sygnatariuszy protokołu nowojorskiego. Państwa-strony konwencji z 1951 r. nadal mają prawo wyboru pomiędzy:

- a) „wydarzeniami, które nastąpiły w Europie”,
- b) „wydarzeniami, które miały miejsce w Europie lub gdziekolwiek indziej”.

Przy czym umawiające się państwo, pomimo wyboru wariantu a), ma możliwość w każdej chwili dokonać rozszerzenia swoich zobowiązań, uznając wariant b) i informując o tej decyzji w drodze zawiadomienia Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

STEREOTYP UCHODŹCY W OPINII PUBLICZNEJ

Trzecia część niniejszego artykułu zawiera rozważania na temat pojęcia „uchodźca”, w kontekście badań mających na celu analizę wypowiedzi młodych ludzi pod kątem ich aktualnego rozumienia tego pojęcia. Badania przeprowadzono wśród studentów Uniwersytetu Śląskiego w październiku 2015 r. Objęto nimi grupę 332 osób. Respondentom zadano pytanie: „Kim dla Pani/Pana jest uchodźca? Co to pojęcie oznacza?”. Po uzyskaniu odpowiedzi rozpoczęto dyskusję, w której wyjaśniano

wątpliwości i odpowiadano na pytania studentów. Odpowiedzi na postawione pytania stały się zatem wstępem do dyskusji na temat właściwego rozumienia pojęcia „uchodźca”.

W wypowiedziach studentów szukano elementów będących nawiązaniem do naukowych definicji, koncepcji czy klasyfikacji analizowanych pojęć. Na podstawie formułowanych przez respondentów zdań odtwarzano sposób wypowiadania się o uchodźcach, czyli nie tylko to, co mówią o nich studenci, ale również jak to robią. Próbowano zatem zrekonstruować zarówno obraz uchodźców funkcjonujący w świadomości młodych ludzi, jak i sposób jego ujmowania.

Na podstawie analizy materiału wyodrębniono obrazy mieszczące się w ramach kilku obszarów. Poniżej wymieniono te obszary z podaniem przykładów i omówieniem ich specyfiki.

Uchodźca to ktoś, kto ucieka przed zagrożeniem

Dla respondentów kluczowe znaczenie miała kwestia ucieczki przed zagrożeniem w kraju pochodzenia lub zamieszkania uchodźcy. Oto niektóre wypowiedzi:

- *Uchodźca to osoba uciekająca ze swojego kraju, co jest spowodowane zagrożeniem ich życia.*
- *Uchodźca to osoba, która została zmuszona do ucieczki z własnego kraju.*
- *Uchodźca musi uciekać, nie czuje się bezpieczny.*

Osoby poddane badaniu wskazywały różnicowane powody, dla których uchodźcy opuszczają kraj:

- *Uchodźcy to osoby, które uciekają z własnego kraju z powodu problemów politycznych i gospodarczych.*
- *Jest to osoba, która ucieka z przyczyn niezależnych od niego samego, takich jak wojna, głód, brak bezpieczeństwa; opuszcza swój kraj i kieruje się, ucieka do innego kraju.*
- *Osoba, która musiała opuścić swoje miejsce zamieszkania przez panujące tam warunki polityczne.*

Uchodźcy to zagrożenie

Respondenci dostrzegali też duże niebezpieczeństwo związane z pobytem uchodźców na terenie Polski. Formułowali wypowiedzi, nazywając ich pobyt zagrożeniem dla naszego społeczeństwa:

- *Nie wiadomo, kim są, może popełnili jakąś zbrodnię, nie należy ich przyjmować.*
- *Może to terroryści, którzy coś planują przeciwko nam, po co mieliby do nas przyjeżdżać, może są poszukiwani u siebie.*
- *Trzeba ich sprawdzać dokładnie, bo nie wiadomo, to mogą być bandyci albo terroryści.*
- *Uchodźcy jest to dla Europy zagrożenie, ponieważ nie jest w stanie przyjąć tak wielkiej liczby osób.*

Badani zakładali, iż mogą to być osoby wręcz zagrażające bezpieczeństwu Polski. Należy podkreślić, że takie obawy są oczywiście nieuzasadnione. Respondentom wyjaśniono, iż każdy cudzoziemiec zakwalifikowany przez władze polskie do przesiedlenia lub relokacji jest weryfikowany przez polskie organy bezpieczeństwa. W ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP²² w art. 86f zawarto dyspozycję, iż w odniesieniu do każdego z tych cudzoziemców zostanie skierowane pytanie do Komendy Głównej Straży Granicznej, Komendy Głównej Policji oraz Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ewentualnie też do innych organów) o istnienie podstaw do różnorodnych

STEREOTYP UCHODŹCY W OPINII PUBLICZNEJ

stwierzeń. Pierwsze z nich dotyczy udzielenia informacji, czy cudzoziemiec popełnił zbrodnię przeciwko pokojowi, zbrodnię wojenną lub zbrodnię przeciwko ludzkości w rozumieniu prawa międzynarodowego, czy jest winny działań sprzecznych z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych określonymi w Preambule i art. 1 i 2 Karty Narodów Zjednoczonych, czy popełnił zbrodnię o charakterze innym niż polityczny poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przed złożeniem wniosku o nadanie statusu uchodźcy, czy podlegał albo w inny sposób brał udział w popełnieniu zbrodni lub czynów, o których mowa powyżej, czy popełnił na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zbrodnię lub popełnił poza tym terytorium czyn, który jest zbrodnią według prawa polskiego, lub podlegał albo w inny sposób brał udział w popełnieniu tych zbrodni lub czynów, czy stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa lub społeczeństwa. Nie jest uprawniony do otrzymania w Polsce jakiegokolwiek formy ochrony międzynarodowej cudzoziemiec, jeśli na którekolwiek z pytań zostanie udzielona pozytywna odpowiedź.

Ekonomiczny aspekt uchodźstwa

W wielu wypowiedziach był podkreślany aspekt ekonomiczny uchodźstwa:

- *Najczęściej są to osoby o niskim statusie materialnym.*
- *Moim zdaniem są oni zagrożeniem dla innych ludzi, ponieważ zaczynają żądać rzeczy, o które obywatele muszą walczyć wiele lat.*
- *Często przebywają w innych krajach, nie pracują i nie angażują się w życie społeczne, zazwyczaj mają wygórowane oczekiwania i chcą, by traktować ich lepiej niż Polaków.*
- *Uchodźcy są często zdesperowani, przerażeni zaistniałą sytuacją.*
- *Powinni iść zaraz do pracy, a nie korzystać z opieki społecznej.*

Respondenci bardzo często mylili pojęcia „uchodźca” oraz „migrant ekonomiczny”. W dyskusji wyjaśniono, iż migrant ekonomiczny to osoba, która dobrowolnie opuszcza swój kraj pochodzenia w celu prowadzenia w innym państwie działalności gospodarczej lub podjęcia pracy. Takie osoby nie muszą opuszczać swojego kraju, chcą jednak rozpocząć życie w innym państwie. Podczas dyskusji przekazano również, że powody, dla których cudzoziemcy opuścili swój kraj pochodzenia, są analizowane przez polskie organy władzy. „Migrant ekonomiczny” nie może korzystać z kwot przeznaczonych na przesiedlenie lub relokację do Polski. Materialny aspekt uchodźstwa nie jest oceniany pozytywnie. Badani uważali, iż uchodźcy mogą stanowić „konkurencję” dla Polaków ubiegających się o świadczenia socjalne. Część określała uchodźców jako „darmozjadów”, którzy są uprzywilejowani, otrzymując pomoc materialną. Nie było to jednak typowe dla grupy osób badanych. W niektórych wypowiedziach podkreślano także trudną sytuację materialną uchodźców i konieczność niesienia im pomocy:

- *Oni szukają warunków do normalnego życia. Chcą godnie żyć na innej ziemi, trzeba im w tym pomóc.*
- *Muszą uciekać z własnego kraju, nie dano im możliwości godnego życia.*
- *Liczą na naszą pomoc, czy możemy im odmówić, pozostawić ich bez środków do życia i zaspokojenia podstawowych potrzeb.*

Prześladowanie – warunek uchodźstwa

Aspekt prześladowania (zgodnie z konwencją genewską z 1951 r.) jest czynnikiem decydującym o tym, kto może się starać o status uchodźcy. Obawa przed prześladowaniem musi być uzasadniona, a przyczyny prześladowania, jak wyjaśniono wcześniej, dotyczą rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub przekonań politycznych. Wiele z wypowiedzi respondentów wskazuje na intuicyjne rozumienie pojęcia „uchodźcy”, które mieści się w ramach prawa międzynarodowego, co ukazują poniższe przykłady:

- *Uchodźca to osoba, która z przyczyn politycznych ucieka ze swojego kraju do innego, bezpiecznego miejsca.*
- *Oni uciekają, bo są prześladowani, tylko w jaki sposób, grozi się im, czy odmawia praw, czy nie przyjmuje do pracy?*

Zjawisko prześladowania przybiera różne formy. Można jednak przyjąć, że jest ono związane z wszystkimi sytuacjami, w których państwo prześladowuje swoich obywateli lub nie reaguje na prześladowania. Formą prześladowania mogą być również przypadki, w których organy państwa nie są w stanie zapobiec aktom łamania praw człowieka.

Konwencja genewska w art. 1 określiła warunki, w których przestaje ona obowiązywać wobec uchodźców. Należą do nich między innymi sytuacje ustania okoliczności, w związku z którymi zostali oni uznani za uchodźców. Istnieje zatem dla nich możliwość powrotu do ojczyzny. Nie wszyscy jednak się na to decydują:

- *Uchodźca to ten, kto nie chce wrócić do własnego kraju.*
- *To osoba, która może wrócić, ale już nie chce, bo gdzie indziej żyje jej się lepiej.*

Polityczny aspekt uchodźstwa

Kolejnym aspektem, pod względem którego można dokonać analizy wypowiedzi osób biorących udział w badaniu, jest polityka. Respondenci wskazywali, że istotnym motywem ucieczki z własnego kraju jest obawa przed prześladowaniem ze względu na działalność polityczną:

- *Uchodźcy to ludzie prześladowani z przyczyn politycznych, musieli opuścić swój kraj, nie mieli wyjścia.*
- *To ich poglądy polityczne zmusiły do opuszczenia kraju.*

Polski nie stać na przyjmowanie uchodźców

Uczestnicy dyskusji podkreślali, iż uchodźcy nie pracują, korzystają z pomocy finansowej państwa:

- *Nie chcą pracować, chcieliby tylko mieć świadczenia.*
- *W Polsce tyle osób szuka pracy, po co jeszcze dla nich tworzyć nowe miejsca pracy, jest przecież w Polsce tylu potrzebujących.*
- *Przecież oni chcą tylko żyć na nasz koszt, nie możemy na to pozwolić.*

W czasie badania wyjaśniono, iż np. w pierwszej połowie 2015 r. wniosek o nadanie statusu uchodźcy w Polsce złożyło 3826 cudzoziemców. Natomiast w 2014 r. podobne wnioski złożyło 6621 osób. Zgodnie z deklaracjami Komisji Europejskiej Polska otrzyma dodatkowe środki finansowe związane z przyjazdem cudzoziemców do Polski: na każdego przesiedlonego spoza UE cudzoziemca Polska otrzyma 10 000 euro, a na każdego cudzoziemca relokowanego z państw UE – 6000 euro. Podczas dyskusji pojawiły się dość liczne głosy,

iz wśród uchodźców są również ludzie wykształceni, lekarze, pielęgniarki, informatycy, którzy mogliby swoje umiejętności wykorzystać dla dobra naszego kraju.

Kulturowy aspekt uchodźstwa

Respondenci wypowiadali się dość sceptycznie na temat przyjmowania uchodźców z innych kręgów kulturowych:

- *Oni nie respektują obcych tradycji i kultur; narzucają swoją kulturę.*
- *Ich przyjazd może się wiązać z wywołaniem konfliktów narodowościowych, oni chcą narzucać swoją kulturę innym.*
- *Przecież, jak tak dalej pójdzie, to my będziemy mniejszością, zaleje nas fala uchodźców.*

Badani wyrażali obawę przed uchodźcami, twierdząc, że mogą oni być zagrożeniem ze względu na reprezentowanie innych kultur. Ich zdaniem różnice kulturowe mogą nawet spowodować zamieszki i różnorodne konflikty, stanowiąc poważne źródło zagrożeń. Jak stwierdzili respondenci, uchodźcy mogą mieć negatywny wpływ na polską kulturę. Niektórzy mówili wprost, iż trzeba narzucić uchodźcom obligatoryjne dostosowanie się do kultury kraju, do którego przybyli i w którym zamierzają żyć. Przyjmowanie uchodźców z innych kręgów kulturowych może prowadzić do wielu konfliktów.

Przeciwstawienie „my – oni”

Przeciwstawienie „my – oni” jest spowodowane przypisaniem uchodźcom charakterystycznych cech, które widzą u nich respondenci. Do najczęściej wskazywanych należały: mówią innym językiem, są przedstawicielami innej kultury, rzucają się w oczy, łatwo ich zauważyć, są inaczej ubrani, raczej dziwnie, inaczej się zachowują, są inni od nas. Badani wymieniali cechy wyglądu zewnętrznego uchodźców, do których zaliczali: inny kolor skóry, inne zachowanie, dużą ilość bagażu, zebranie na ulicach:

- *Widzę taki obraz, jak idą z dziećmi i kobietami, ten ogrom bagażu, tłumy zmierzające w naszą stronę.*
- *Oni są zaraz rozpoznawalni, mówią innym językiem, mają inny kolor skóry, często bierzemy za uchodźców tych, którzy nimi nie są.*
- *Są po prostu inni od nas, rzucają się zaraz w oczy.*

PODSUMOWANIE

Inspirację do podjęcia tego tematu stanowi największy od niemal ćwierćwiecza kryzys, który jest implikacją konfliktu w Syrii. Według danych UNHCR z 9 lipca 2015 r. już ponad 4 miliony Syryjczyków musiało opuścić swój kraj z powodu wojny i prześladowań. Dodatkowo co najmniej 7,6 miliona osób stało się wewnętrznymi przesiedleńcami²³. Wielu spośród nich szuka schronienia na kontynencie europejskim. Skala tego zjawiska wciąż rośnie, a poszczególne kraje Unii Europejskiej zastanawiają się nad swoją polityką migracyjną. Niewątpliwie jest to też ogromne wyzwanie dla różnego rodzaju służb realizujących zadania w tym zakresie. Dlatego warto nieco dokładniej przeanalizować przesłanki do różnych form ochrony tych osób, a zwłaszcza kwestię właściwego rozumienia terminu „uchodźca”, którym najczęściej są oni określane. Z zaprezentowanych rozważań wynika, iż pojęcie „uchodź-

ca” ma szeroki zakres znaczeniowy i może być rozpatrywane w co najmniej trzech płaszczyznach. W ramach pierwszej, tj. rozumienia potocznego oraz praktycznego, obraz uchodźcy jest kształtowany przez organizacje pozarządowe (zwłaszcza UNHCR), media oraz różnego rodzaju sytuacje faktyczne (konflikty zbrojne, klęski żywiołowe etc.), które stanowią podstawę działań humanitarnych. Jednak warto w tym miejscu zaakcentować, że dla tych podmiotów przesłanką do udzielania pomocy jest potrzeba człowieka. Natomiast jego status formalno-prawny ma bardzo często drugorzędne znaczenie.

Druga płaszczyzna poznawcza dotyczy aspektu prawnego. Należy tutaj zwrócić uwagę, iż definicja uchodźcy zawarta w konwencji genewskiej z 1951 r. oraz protokole nowojorskim z 1967 r. nie uległa zmianie przez ostatnie kilkadziesiąt lat. Również przesłanki uzasadnionej obawy przed prześladowaniem nie były dotychczas modyfikowane i zachowały swój pierwotny charakter oraz znaczenie. Oczywiście dla służb porządku i bezpieczeństwa najbardziej istotne jest rozumienie tej kategorii pojęciowej na gruncie prawa międzynarodowego. Szczególnie, iż obowiązuje prymat norm prawa międzynarodowego wobec prawa krajowego, wynikający z art. 87 ust. 1 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.²⁴ Zgodnie z wolą ustawodawcy ratyfikowana umowa międzynarodowa jest samodzielnym, autonomicznym źródłem prawa polskiego, obok „klasycznych” krajowych źródeł prawa, takich jak: konstytucja, ustawy czy rozporządzenia.

W trzecim aspekcie przybliżono obraz uchodźców, który funkcjonuje w świadomości społecznej poprzez stereotypizację. Stereotypowy wizerunek uchodźcy świadczy o złożoności problematyki związanej z kształtowaniem tego obrazu i z koniecznością dalszych badań w tym zakresie. Należy podkreślić, iż obawy dotyczące przyływu uchodźców wśród badanej grupy respondentów koncentrowały się raczej wokół zagadnień ekonomicznych. Niepokój ten spowodowany jest sytuacją bezrobocia, która dotyczy też ludzi młodych, w tym absolwentów wyższych uczelni. Respondenci niepokoiли się wpływem uchodźców na kwestie finansowe państwa. Wyrazili także obawy przed przedstawicielami innych kultur w Polsce. Zaznacza się przy tym podział „my – oni”. Przeprowadzone badania potwierdziły, iż w Polsce panuje negatywny stereotyp uchodźcy.

¹ Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515).

² Protokół z dnia 31 stycznia 1967 r. dotyczący Statusu Uchodźcy (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 517).

³ B. Wierzbicki, *Uchodźcy w prawie międzynarodowym*, Warszawa 1993, s. 25.

⁴ A. Florczak, *Uchodźcy w Polsce: między humanitaryzmem a pragmatyzmem*, Toruń 2003, s. 14.

⁵ E.J. Osmańczyk, *Encyklopedia ONZ*, Warszawa 1982, s. 537.

⁶ Tamże, s. 537.

⁷ *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 6, red. B. Petrozolin-Skowrońska, Warszawa 1997 r., s. 527 i 528.

⁸ Tamże, s. 527 i 528.

⁹ Tamże, s. 528.

¹⁰ A. Florczak, *Prawa człowieka*, www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/58898/08_Agnieszka_Florczak.pdf [dostęp: 4 listopada 2015 r.].

- ¹¹Uchodźcy Świata 1997–1998: wyzwania humanitarne, red. J. Boratyński, UNHCR, Warszawa 1998.
- ¹²Tamże, s. X.
- ¹³M. Cutts, *Uchodźcy świata. 50 lat pomocy humanitarnej*, Warszawa 2000, s. 3.
- ¹⁴Światowy Dzień Uchodźcy jest obchodzony na świecie 20 czerwca. Został ustanowiony przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 4 grudnia 2000 r. (rezolucja 55/76).
- ¹⁵www.unhcr-centraleurope.org/pl/index.html# [dostęp: 5 listopada 2015 r.].
- ¹⁶J. Boratyński, *Uchodźcy w Polsce*, w „Uchodźcy” 1996, nr 1, s. 5.
- ¹⁷www.pah.org.pl/nasze-dzialania/342/814/definicia_uchodzcy_i_jego_status_prawny [dostęp: 5 listopada 2015 r.].
- ¹⁸Niniejszy paragraf został opracowany na podstawie publikacji Biura Wysokiego Komisarza do Spraw Uchodźców ONZ, *Zasady i tryb ustalania statusu uchodźcy*, prezentujący oficjalne stanowisko tegoż Biura dotyczące językowej wykładni definicji uchodźcy.
- ¹⁹Dnia 2 września 1991 r. Prezydent Lech Wałęsa podpisał Konwencję dotyczącą statusu uchodźców, sporządzoną w Genewie w dniu 28 lipca 1951 r. i Protokół dotyczący statusu uchodźców z 31 stycznia 1967 r. Już 19 września 1991 r. Sejm znowelizował ustawę o cudzoziemcach z 1963 r., wprowadzając w art. 10 ust. 3–6 przepisy stanowiące podstawę dla prowadzenia postępowania o nadanie statusu uchodźcy, a w październiku znowelizowano Konstytucję RP, zmieniając treść art. 88.
- ²⁰S. Mika, *Psychologia społeczna*, Warszawa 1984, s. 330.
- ²¹J. Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1970, s. 245.
- ²²Dz. U. Nr 128, poz. 1176.
- ²³www.unhcr-centraleurope.org/pl/wiadomosci/2015/juz-cztery-miliony-uchodzcow-w-syrii [dostęp: 5 listopada 2015 r.].
- ²⁴Dz. U. Nr 78, poz. 483.

Bibliografia

- Boratyński J., *Uchodźcy w Polsce*, „Uchodźcy” 1996, nr 1.
- Cutts M., *Uchodźcy świata. 50 lat pomocy humanitarnej*, Warszawa 2000.
- Czapka E., *Stereotyp uchodźcy*, Olsztyn 2006.
- Dovidio J.F., Brigham J.C., Johnson B.T., *Stereotypizacja, uprzedzenia i dyskryminacja: spojrzenie z innej perspektywy*, w: *Stereotypy i uprzedzenia. Najnowsze ujęcie*, red. C.N. Macrae, Ch. Stangor, M. Hewstone, Gdańsk 1999.
- Gracz K., *Spoleczne uwarunkowania problemów z funkcjonowaniem przymusowych migrantów na polskim rynku pracy*, w: *Migranci na polskim rynku pracy. Rzeczywistość, problemy, wyzwania*, red. W. Klaus, Warszawa 2007.
- Florczak A., *Uchodźcy w Polsce: między humanitaryzmem a pragmatyzmem*, Toruń 2003.
- Migracja. Uchodźstwo. Wielokulturowość. Zderzenia kultur we współczesnym świecie*, red. D. Lalak, Warszawa 2007.
- Mika S., *Psychologia społeczna*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1984.
- Morrisa E., *Uchodźcy Świata. Wyzwania humanitarne*, Warszawa 1998.
- Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. 6, red. B. Petrozolin-Skowrońska, Warszawa 1997.
- Osmięczyk E. J., *Encyklopedia ONZ*, PW Wiedza Powszechna, Warszawa 1982.

- Pomiędzy marginalizacją a integracją*, red. E. Nowicka, B. Cieslińska, Kraków 2005.
- Szczepański J., *Elementarne pojęcia socjologii*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1970.
- Wencel K., *Prawa cudzoziemców w postępowaniu przed organami administracji publicznej*, „Analizy, Raporty, Ekspertyzy” 2009, nr 4.
- Wierzbicki B., *Uchodźcy w prawie międzynarodowym*, Warszawa 1993.
- Ząbek M., Łodziński S., *Przekraczający granice. Uchodźcy w Polsce – próba spojrzenia antropologicznego*, Warszawa 2008.
- Zrozumieć innych, czyli jak uczyć o uchodźcach*, red. K. Koszewska, Warszawa 2001.

Akty prawne

- Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483).
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP (Dz. U. Nr 128, poz. 1176).
- Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515).
- Protokół dotyczący statusu uchodźców, sporządzony w Nowym Jorku dnia 31 stycznia 1967 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 517).

Netografia

- A. Florczak, *Prawa człowieka*, www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/58898/08_Agnieszka_Florczak.pdf [dostęp: 4 listopada 2015 r.].
- www.pah.org.pl/nasze-dzialania/342/814/definicia_uchodzcy_i_jego_status_prawny [dostęp: 5 listopada 2015 r.].
- www.unhcr-centraleurope.org/pl/index.html# [dostęp: 5 listopada 2015 r.].
- www.unhcr-centraleurope.org/pl/wiadomosci/2015/juz-cztery-miliony-uchodzcow-w-syrii [dostęp: 5 listopada 2015 r.].

Słowa kluczowe: uchodźca, cudzoziemiec, migracja, konwencja genewska, protokół nowojorski.

Keywords: refugee, foreigner, migration, Geneva Convention, New York Protocol.

Summary

The “refugee” concept from the perspective of different cognitive levels

The present article explains the “refugee” concept, it also makes an attempt to analyze its semantic scope and to clarify possible interpretative problems. The purpose of this work is, among others, to equip public officials with a compendium of knowledge concerning this particular group of migrants, especially due to the fact that this concept is very often used in the wrong semantic context. The proper identification of a foreigner category is a basis for all actions taken towards him. The meaning of the “refugee” concept has been analyzed on three cognitive levels – in the popular, practical comprehension, in the legal aspect, especially from the perspective of the international law, as well as in the context of the researches concerning the stereotyped image of a refugee functioning in the social awareness.

Tłumaczenie: Renata Cedro, WP CSP

OCHRONA UCHODźCÓW

na gruncie prawa międzynarodowego – zarys problematyki

insp. dr Roman Stawicki

Komendant
Centrum Szkolenia Policji

WSTĘP

Powszechnie uznaje się, iż uchodźcy stali się istotnym problemem międzynarodowym w wyniku działań I wojny światowej, wówczas w Europie oraz Azji Mniejszej ich liczba sięgnęła milionów. W 1921 r. Liga Narodów, w związku ze skalą tego zjawiska, powołała pierwszą światową instytucję do pomocy uchodźcom – Urząd Wysokiego Komisarza Ligi Narodów ds. Uchodźców, którym został Norweg – dr F. Nansen. Drugą falę uchodźstwa wywołało zwycięstwo nazizmu w Niemczech. Wobec sprzeciwu Adolfa Hitlera, by tymi uchodźcami zajmował się również Urząd Nansena, Liga Narodów utworzyła osobny Urząd Wysokiego Komisarza Ligi Narodów ds. Uchodźców pochodzących z Niemiec – Komisarzem został Anglik J.G. McDonald. 30 września 1938 r. Zgromadzenie Ligi Narodów połączyło Urząd Nansena z Urzędem McDonalda w jeden Urząd Wysokiego Komisarza ds. Uchodźców, mianując Komisarzem H. Emersona na 5-letnią kadencję.

W końcu lat czterdziestych nastąpiło nasilenie zimnej wojny, która miała zdominować stosunki międzynarodowe przez okres następnych 40 lat. Nowe kryzysy rodziły kolejne fale uchodźców. Napięcia ideologiczne zimnej wojny przejawiały się w negocjacjach Organizacji Narodów Zjednoczonych na temat utworzenia nowego organu do spraw uchodźców¹. Debata zakończyła się kompromisem. W grudniu 1949 r., wynikiem głosowania trzydzieści sześć do pięciu, przy jedenaśtu wstrzymujących się, Zgromadzenie Ogólne ONZ podjęło uchwałę o utworzeniu Urzędu Wysokiego Komisarza do spraw Uchodźców (UNHCR). Statut tej instytucji został przyjęty przez ONZ 14 grudnia 1950 r. Podstawowe zadania UNHCR zostały określone dwójako: po pierwsze – jako zapewnienie międzynarodowej ochrony uchodźcom; po drugie – jako poszukiwanie trwałych rozwiązań problemów uchodźców poprzez pomaganie rządów w ułatwieniu ich dobrowolnej repatriacji lub asymilacji z nowymi społecznościami narodowymi².

Obecnie status uchodźcy w skali ogólnoświatowej jest określany na podstawie dwóch aktów prawa międzynarodowego:

- konwencji genewskiej z 1951 r.,
 - protokołu nowojorskiego z 1967 r.,
- (130 państw jest sygnatariuszami konwencji genewskiej i protokołu nowojorskiego).

Zgodnie z ogólną definicją zawartą w konwencji, **uchodźcą** jest osoba, która „w rezultacie zdarzeń, które nastąpiły przed dniem 1 stycznia 1951 r., oraz na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem”. Data, która została zawarta w treści art. 1 konwencji, była związana z przeświadczeniem, iż rok 1951 zamyka rozdział uchodźstwa w dziejach ludzkości. Drugim istotnym ograniczeniem jest zawarty w art. 1 konwencji zakres geograficzny:

- wydarzenia, które nastąpiły w Europie (...),
- wydarzenia, które miały miejsce w Europie lub gdziekolwiek (...).

W miarę upływu czasu i pojawienia się nowych konfliktów zbrojnych oraz prześladowań odczuwano rosnącą potrzebę stworzenia możliwości stosowania postanowień konwencji z 1951 r. wobec nowych fal uchodźców. W rezultacie przygotowano protokół nowojorski, który wszedł w życie 4 października 1967 r.

Celem tego artykułu jest przybliżenie zakresu ochrony uchodźców w oparciu o regulacje prawa międzynarodowego. Normy prawa międzynarodowego składające się na system ochrony możemy podzielić ze względu na zasięg funkcjonowania na uniwersalne i regionalne. Uniwersalne są tworzone przez Organizację Narodów Zjednoczonych i jej agendy, natomiast regionalne są efektem funkcjonowania różnego rodzaju wspólnot (np. Rady Europy). Istotnym elementem uzupełniającym tę ochronę uchodźców jest system praw człowieka. Standardy praw człowieka mają duże znaczenie w poszukiwaniu i wprowadzaniu w życie trwałych rozwiązań problemów uchodźców.

KONWENCJA GENEWSKA Z 1951 R.

OCHRONA UCHODźCÓW W ŚWIELE
KONWENCJI GENEWSKIEJ Z 1951 R.³

Już na początku preambuły konwencji genewskiej znajduje się zasada, zaczerpnięta z Karty Narodów Zjednoczonych i Powszechnej deklaracji praw człowieka, która stwierdza, iż wszyscy ludzie, bez dyskryminacji, powinni korzystać z podstawowych praw i wolności. W dalszej części wprowadzenia „Wysokie Umawiające się Strony” wskazują na cel, który sobie wyznaczyły, przystępując do prac legislacyjnych nad tym dokumentem: rewizję i konsolidację wcześniejszych umów międzynarodowych dotyczących statusu uchodźców, a także rozszerzenie ich zakresu oraz ochrony przez nie przewidzianej. Kolejną istotną kwestią jest umieszczenie w preambule gwarancji zrealizowania zakładanego celu. Środkiem tym miało być zobowiązanie poszczególnych państw do współpracy międzynarodowej na rzecz państw udzielających statusu uchodźcy, które nie zawsze są przygotowane i mają możliwości niezbędne do samodzielnego rozwiązywania konkretnych problemów związanych z uchodźcami.

Na końcu wstępu znajduje się zapis jednoznacznie stwierdzający, że nadzór nad stosowaniem konwencji zostanie powierzony Wysokiemu Komisarzowi Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców.

Postanowienia konwencji genewskiej z 1951 r., które definiują kategorię „uchodźca”, składają się z trzech części nazwanych klauzulami „włączenia”, „ustania” i „wyłączenia”.

Klauzule „włączenia”

Klauzule „włączenia” określają kryteria, które dana osoba musi spełniać, żeby zostać uznaną za uchodźcę. Stanowią one podstawę, ze względu na którą następuje ustalenie zasadności nadania statusu uchodźcy. Osoba może zostać uznana za uchodźcę tylko wówczas, jeżeli spełnia kryteria wynikające z art. 1A ust. 1 i 2 konwencji.

Artykuł 1A (1) konwencji genewskiej z 1951 r. dotyczy uchodźców statutowych, tj. osób, które zostały uznane za uchodźców na podstawie poprzedzających tę konwencję dokumentów międzynarodowych:

„W rozumieniu niniejszej konwencji termin «uchodźca» stosuje się do osoby, która:

Była uważana za uchodźcę stosownie do porozumień z dnia 12 maja 1926 r. i dnia 30 czerwca 1928 r. lub stosownie do konwencji z dnia 28 października 1933 r. i dnia 10 lutego 1938 r., protokołu z dnia 14 września 1939 r. lub też stosownie do Konstytucji Międzynarodowej Organizacji do spraw Uchodźców.

Decyzje o nieuznawaniu za uchodźcę podjęte przez Międzynarodową Organizację do Spraw Uchodźców w okresie jej działalności nie stanowią przeszkody do przyznania statusu uchodźcy osobom, które spełniają warunki przewidziane w punkcie 2 niniejszego ustępu”.

Zamieszczenie w konwencji genewskiej powyższego odniesienia się do przeszłości miało na celu zapewnienie ciągłości międzynarodowego systemu ochrony uchodźców, którzy stanowili obiekt troski wspólnoty międzynarodowej we wcześniejszych okresach.

Natomiast zmodyfikowaną definicję pojęcia „uchodźca” zawiera art. 1A (2) konwencji genewskiej stwierdzający, iż jest to każda osoba, która „w rezultacie zdarzeń, jakie nastąpiły przed dniem 1 stycznia 1951 r., oraz na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii,

narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń poza państwem swojego stałego zamieszkania, nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa”.

Zatem zgodnie z postanowieniami konwencji genewskiej osoba ubiegająca się o status uchodźcy musi:

- 1) być prześladowana z określonych powodów lub żywić uzasadnioną obawę przed prześladowaniem;
- 2) przebywać poza granicami państwa, którego jest obywatelem, lub poza terytorium państwa swego zamieszkania;
- 3) nie może korzystać z ochrony państwa, którego jest obywatelem, lub państwa, na terytorium którego zamieszkuje na stałe.

Te trzy warunki stanowią tzw. klauzule „włączenia”. Warto też podkreślić, iż spełnienie tych kryteriów musi nastąpić przed formalnym przyznaniem statusu uchodźcy.

Klauzule „ustania”

Ustawodawca zawarł je w art. 1C pkt 1–6 konwencji. Klauzule „ustania” określają przesłanki, których wystąpienie skutkuje tym, iż osoba uznana za uchodźcę, zgodnie z art. 1A, przestaje nim być. Oparte są one na założeniu, że ochrona międzynarodowa nie powinna być udzielana, jeśli nie jest to już potrzebne lub usprawiedliwione okolicznościami.

Umieszczenie w konwencji genewskiej klauzul „ustania” miało na celu zapewnienie uchodźcom poczucia bezpieczeństwa, podkreślenie trwałości ochrony, która jest niezależna od zmian niemających fundamentalnego znaczenia w kraju ich pochodzenia. Takie podejście gwarantuje uchodźcom poczucie pewnej stabilności życiowej, bez której nie byłiby oni w stanie egzystować w nowym społeczeństwie. Konwencja zawiera sześć klauzul „ustania”. Klauzule te omówiono poniżej.

1. Dobrowolne ponowne przyjęcie ochrony swojego państwa

Powyższa sytuacja występuje wówczas, kiedy uchodźca posiadający obywatelstwo przebywa poza granicami kraju swojego obywatelstwa i nie korzysta z jego ochrony. Jednak na skutek zmian, które nastąpiły w kraju jego obywatelstwa, decyduje się zrezygnować z ochrony międzynarodowej na rzecz ponownego dobrowolnego poddania się ochronie krajowej.

Wystąpienie tej klauzuli warunkują:

- a) dobrowolność: uchodźca musi działać dobrowolnie;
- b) zamiar: uchodźca musi chcieć poprzez swoje działanie uzyskać ponownie ochronę kraju swojego obywatelstwa;
- c) ponowna ochrona: uchodźca musi rzeczywiście uzyskać taką ochronę.

Bardzo ważnym czynnikiem jest zasada dobrowolności, która ma zapobiegać obejmowaniu uchodźcy ochroną przez kraj obywatelstwa wbrew jego woli. Może się np. zdarzyć, iż uchodźca zostanie zmuszony przez okoliczności, na które nie ma wpływu, do zwrócenia się o pewne formy pomocy do kraju swojego obywatelstwa. Takie działanie nie ma charakteru dobrowolnego i w związku z tym nie pozbawia danej osoby statusu uchodźcy. Przy rozstrzyganiu, czy status uchodźcy wygasa w takich okolicznościach, należy dokonać rozróżnienia między faktycznym oddaniem się pod ochronę a incydentalnymi kontaktami z władzami danego kraju.

Uchodźca zwracający się o ochronę do władz kraju, którego jest obywatelem, jedynie wtedy „oddaje się” pod ochronę, gdy jego

prośba rzeczywiście zostaje spełniona. Najczęstszy przypadek „oddawania się pod ochronę” występuje w sytuacji, gdy uchodźca wyrazi wolę powrotu do kraju, którego jest obywatelem.

2. Dobrowolne ponowne przyjęcie obywatelstwa

Klauzula ta występuje wówczas, gdy uchodźca utracił obywatelstwo kraju, ze strony którego doznał prześladowania, a następnie dobrowolnie je przyjmuje. W tym wypadku aktem rezygnacji z ochrony międzynarodowej na rzecz ochrony krajowej jest ponowne uzyskanie obywatelstwa uprzednio utraconego, przy czym nie może to nastąpić wskutek ustawy lub dekretu, chyba że obywatelstwo zostanie przyjęte wyraźnie lub w sposób dorozumiany. Osoba nie przestaje być uchodźcą jedynie dlatego, iż może ponownie otrzymać obywatelstwo, musi to być jej niczym nieprzymuszona, świadoma decyzja. Jeśli byłoby obywatelstwo jest przywrócone na podstawie ustawy przewidującej prawo jego odrzucenia, zostanie ono uznane za dobrowolnie przyjęte pod warunkiem, że uchodźca z pełną świadomością nie wykorzysta tej możliwości, chyba że przedstawi on szczególne powody uzasadniające, iż nie było jego zamiarem odzyskanie poprzedniego obywatelstwa.

3. Przyjęcie nowego obywatelstwa i ochrony

Przyjęcie nowego obywatelstwa wiąże się z dobrowolnym poddaniem się ochronie państwa i jednoczesną rezygnacją z ochrony międzynarodowej. Najczęściej spotykaną praktyką jest, iż uchodźca decyduje się na przyjęcie obywatelstwa kraju, w którym zamieszkuje. W konsekwencji takiego działania ustaje jego status uchodźcy i – co się z tym wiąże – ochrona międzynarodowa. Dotychczasowa ochrona zostaje zastąpiona ochroną krajową wymagającą zastosowania powyższej klauzuli. Natomiast gdyby taka osoba ponownie deklarowała obawę przed prześladowaniem, to jej ewentualny status musiałby być określony w relacji do kraju nowego obywatelstwa.

Może się także zdarzyć, iż status uchodźcy wygaś z powodu przyjęcia nowego obywatelstwa i obywatelstwo to zostało utracone, wówczas status może być przywrócony w zależności od okoliczności tej utraty.

4. Dobrowolny powrót do państwa, w którym uchodźca obawiał się prześladowania

Podmiotami, których dotyczy czwarta klauzula, są zarówno uchodźcy, jak i bezpaństwowcy. W myśl tej klauzuli uchodźca z własnej woli powraca do kraju swojego pochodzenia lub poprzedniego stałego zamieszkania, co skutkuje utratą statusu i poddaniem się ochronie swojego kraju. Istotne jest również to, iż czasowy pobyt uchodźcy w jego kraju rodzinnym nie na podstawie paszportu krajowego, lecz np. dokumentu podróży wydanego przez jego kraj pobytu, nie stanowi „ponownego osiedlenia się” i w związku z tym nie implikuje ustania statusu uchodźcy na podstawie niniejszej klauzuli.

5. Ustanie powodów przyznania statusu uchodźcy (w odniesieniu do obywateli)

Zastosowanie tej klauzuli jest możliwe tylko wówczas, jeśli w kraju zajądą tak duże zmiany, że mogą one zostać uznane za powodujące ustanie obawy przed prześladowaniem. Wszystkie działania pozorne i chwilowe nie mogą być podstawą do pozbawienia uchodźcy ochrony międzynarodowej. UNHCR zaleca także, aby weryfikacja zasadności statusu uchodźcy nie była zbyt częsta, ponieważ wywołuje ona utratę poczucia bezpieczeństwa i stabilności egzystencjalnej uchodźców. Jednocześnie należy podkreślić, że klauzula ta zawiera istotny wyjątek od powyższych regulacji. Zapis ten stwierdza, iż po-

stawień niniejszego punktu nie stosuje się do osoby, która może się powołać na zasadne powody dotyczące poprzednich prześladowań i z tego względu nie może przestać być uchodźcą, nawet jeśli w kraju jej pochodzenia zaszły fundamentalne zmiany.

6. Ustanie powodów przyznania statusu uchodźcy (w odniesieniu do bezpaństwowców)

Różnica między tą klauzulą a poprzednią polega na tym, iż ta obejmuje swoim zakresem tylko bezpaństwowców. Uchodźcy nieposiadający żadnego obywatelstwa mogą powrócić do poprzedniego państwa swojego stałego zamieszkania, jeżeli powody ich prześladowania ustały. Wszystkie okoliczności tej klauzuli powinny być interpretowane podobnie jak w przypadku klauzuli poprzedniej. Należy również zwrócić uwagę na zastrzeżenie zawarte w drugim ustępie, które stanowi, że uchodźca ma prawo powołać się na przekonujące dowody związane z poprzednimi prześladowaniami, odmawiając powrotu do kraju swojego poprzedniego stałego zamieszkania. Ponadto, żeby niniejsza klauzula mogła znaleźć zastosowanie, uchodźca musi mieć przede wszystkim możliwość powrotu, co w wypadku bezpaństwowców zdarza się raczej sporadycznie.

Klauzule „wyłączenia”

Przepisy konwencji genewskiej określają również klauzule (art. 1 ust. D, E i F), które uniemożliwiają nadanie osobie statusu uchodźcy, mimo że spełnia ona kryteria wynikające z ust. A tego artykułu. Wyróżnia się trzy kategorie takich osób. Pierwszą grupę stanowią osoby, które już zostały objęte ochroną lub pomocą ONZ (art. 1D), druga obejmuje tych wszystkich, którzy nie potrzebują ochrony międzynarodowej (art. 1E), natomiast do trzeciej grupy należą osoby niezasługujące na ochronę międzynarodową (art. 1F).

Fakty prowadzące do wykluczenia na podstawie tych klauzul najczęściej są wyjaśniane podczas postępowania o nadanie statusu uchodźcy. Zdarza się jednak, iż zostaną ujawnione dopiero po objęciu osoby ochroną międzynarodową. W takich sytuacjach następuje uchylenie wcześniej wydanej decyzji pozytywnej w sprawie o nadanie statusu uchodźcy.

1. Osoby aktualnie korzystające z ochrony lub pomocy organów ONZ

Taka sytuacja występuje wówczas, kiedy uchodźcy korzystają z ochrony lub pomocy organów albo agencji Narodów Zjednoczonych innych niż Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców. Przykładem potwierdzającym, iż taka ochrona oraz pomoc były lub są udzielane, może być działalność Agencji Narodów Zjednoczonych ds. Odbudowy Korei (UNKRA) oraz aktywnej do dzisiaj Agencji Narodów Zjednoczonych ds. Pomocy i Zatrudnienia Uchodźców Palestyńskich na Bliskim Wschodzie (UNRWA). Jednak z chwilą, gdy taka ochrona zostanie z jakichkolwiek przyczyn wstrzymana, osoby z niej korzystające mają prawo do ochrony międzynarodowej wynikającej z konwencji genewskiej.

2. Osoby, które uważa się za niewymagające ochrony międzynarodowej

Na podstawie tej klauzuli wyłączeniu podlegają osoby, które formalnie mogą odpowiadać kryteriom definicji uchodźcy, lecz przebywają na stałe w kraju, w którym mają zagwarantowaną większość praw przynależnych obywatelom danego kraju mimo formalnego nieprzyznania im obywatelstwa. W wypadku tej klauzuli wiele kontrowersji budzi zakres praw

KLAUZULE WYŁĄCZENIA

i obowiązków, który nie jest precyzyjnie zdefiniowany, a ma stanowić podstawę utraty ochrony statusowej na rzecz uzyskania ochrony krajowej. Przeważa pogląd, iż wyłączenie powinno nastąpić wówczas, kiedy status danej osoby jest podobny do statusu obywatela tego kraju, a ponadto osoba taka powinna mieć gwarancję ochrony przed wydaleniem lub deportacją.

3. Osoby, które uważa się za niezasługujące na ochronę międzynarodową

Klauzula ta wyłącza spod ochrony osoby podejrzane o dokonanie zbrodni przeciwko pokojowi, zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości.

Definicja zbrodni przeciwko pokojowi została określona w art. 6 Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego z dnia 8 sierpnia 1945 r. i swoim zakresem przedmiotowym obejmuje: planowanie, przygotowanie, rozpoczęcie lub prowadzenie wojny napastniczej albo wojny będącej pogwałceniem traktatów, porozumień lub przyrzeczeń międzynarodowych, a także współudział w planie lub zмовie w celu dokonania jednego z wyżej wymienionych czynów.

Zbrodnie wojenne penalizuje również Karta Międzynarodowego Trybunału Wojskowego, która określa je jako pogwałcenie praw i zwyczajów wojennych. Wyczerpującą definicję tej kategorii przestępstw zawiera także porozumienie londyńskie z 1945 r. Zgodnie z obowiązującą wykładnią, przez pogwałcenie praw i zwyczajów wojennych należy rozumieć m.in. zabójstwa, złe obchodzenie się z ludnością cywilną lub deportację na roboty przymusowe albo w innym celu na okupowanym obszarze lub z tego obszaru, zabójstwa lub złe obchodzenie się z jeńcami wojennymi lub osobami na morzu, zabijanie zakładników, rabunek własności publicznej lub prywatnej, bezmyślne burzenie osiedli, miast lub wsi albo spustoszenia nieusprawiedliwione koniecznością wojenną. Wyżej wymieniony katalog zbrodni wojennych został następnie uzupełniony o zbrodnie wymienione w konwencjach genewskich o ochronie ofiar wojny z 12 sierpnia 1949 r. oraz w protokołach dodatkowych do tych konwencji z 10 czerwca 1977 r.⁴

Do zbrodni przeciwko ludzkości Karta Międzynarodowego Trybunału Wojskowego zalicza: morderstwa, obracanie ludzi w niewolników, deportacje oraz inne czyny nieludzkie, których dopuszczano się przeciwko ludności cywilnej przed wybuchem wojny lub podczas wojny, prześladowania ze względów politycznych, rasowych lub religijnych w trakcie popełniania jakiegokolwiek ze zbrodni wchodzących w zakres kompetencji Trybunału.

Pojęcie „ochrona uchodźców” wciąż budzi wiele wątpliwości interpretacyjnych, stając się przedmiotem coraz szerszej debaty międzynarodowej zmierzającej do ujednolicenia wykładni tego terminu.

Stanowisko UNHCR w tej kwestii jest takie, iż „ochrona” powinna obejmować przynajmniej zabezpieczenie przed powrotem do sytuacji, w której dany człowiek był prześladowany, poważnie było zagrożone jego bezpieczeństwo, lub do innych sytuacji uzasadniających przyznanie statusu uchodźcy. „Ochrona” oznacza zarazem traktowanie danej osoby zgodnie z podstawowymi normami humanitarnymi⁵. Przy czym realizacja norm humanitarnych nakłada na państwo przyjmujące obowiązek zaspokojenia elementarnych potrzeb egzystencyjnych uchodźcy. W sytuacji, w której państwo nie może zapewnić środków niezbędnych na ten cel, powinno się zwrócić o pomoc do społeczności międzynarodowej. Wskazuje na to zapis zawarty w preambule konwencji genewskiej: „Biorąc pod uwagę, że przyznanie azylu może być dla niektórych państw zbyt uciążliwe i że zadowalające rozwiązanie proble-

mu, którego doniosłość i międzynarodowy charakter Narody Zjednoczone uznały, nie może z tego powodu być osiągnięte bez międzynarodowej współpracy...”. Prezentując swoje oficjalne stanowisko w sprawie wykładni terminu „ochrona”, UNHCR przypomina zatem, że uchodźstwo nie jest indywidualnym problemem poszczególnych państw, ale jego złożoność wymaga konsolidacji wysiłków i współpracy całej społeczności międzynarodowej.

Naukowe ujęcie pojęcia „ochrona” odnajdujemy m.in. w publikacjach G. Goodwina-Gilla, które w swoich pracach przytacza Bogdan Wierzbicki. Zdaniem tych autorów, z perspektywy określenia znaczenia tego terminu istotne wydają się dwie zasadnicze kwestie. Po pierwsze – chodzi o ochronę uchodźców przede wszystkim w sensie prawnym, a po drugie – za jedną z cech charakterystycznych uchodźcy uznaje się brak tak rozumianej ochrony. Stąd celem prawa międzynarodowego powinno być zastąpienie przez ochronę międzynarodową – ochrony realizowanej dotychczas przez państwo pochodzenia uchodźcy, które nie jest w stanie lub nie chce ochrony tej kontynuować, albo z której nie chce korzystać sam uchodźca⁶. Starając się określić istotę tak rozumianej ochrony międzynarodowej, należy przede wszystkim pamiętać o jej zasadniczym celu, którym jest takie rozwiązanie problemu uchodźstwa, żeby umożliwić uchodźcy ponowne uzyskanie całokształtu praw i obowiązków w ramach jakiejś społeczności. Dlatego ochrona z założenia powinna mieć charakter czasowy, a czas jej trwania zależy od nawiązania właściwych relacji pomiędzy jednostką i państwem.

Warto podkreślić fakt, iż zgodnie z definicją uchodźcy zawartą w konwencji genewskiej, prawo do ochrony przysługuje tylko tym uchodźcom, którzy spełnili wszystkie przesłanki zawarte w art. 1A. W związku z powyższym ochrona nie przysługuje cudzoziemcom zmuszonym do opuszczenia swoich domów np. ze względu na obawę przed prześladowaniem, ale wciąż przebywającym w granicach kraju pochodzenia, jak również tym, którzy zbiegli za granicę z powodu działań wojennych, oraz tym, którzy opuścili granice kraju, lecz nie zerwali radykalnie swych więzi z państwem.

Fundamentem ochrony międzynarodowej uchodźców jest wyrażona w art. 33 konwencji genewskiej zasada niewydalania (*non-refoulement*), zabraniająca państwu przyjmującym wydalenia lub zwracania uchodźców na terytoria, na których ich życie lub wolność byłyby zagrożone ze względu na rasę, religię, obywatelstwo, przynależność do określonej grupy społecznej lub przekonania polityczne.

Wątpliwości związane z powyższą zasadą (*non-refoulement*) dotyczą przede wszystkim jej zakresu podmiotowego. Chodzi o to, czy ma ona zastosowanie już wówczas, kiedy dana osoba spełniła warunki zawarte w definicji uchodźcy, czy dopiero nadanie statusu skutkuje objęciem beneficjentów ochroną. Zasadne wydaje się uznanie szerszej interpretacji analizowanej zasady. Argumentem, który za tym przemawia, jest przekonanie, iż pozostawienie człowieka bez tak rozumianej ochrony stanowi niewątpliwie naruszenie jego fundamentalnego prawa do bezpieczeństwa. Uchodźca powinien mieć takie samo prawo do bezpieczeństwa, jakie przynależy każdej jednostce ludzkiej. Dlatego w sytuacji, kiedy nie chce lub nie może korzystać z ochrony swojego państwa, powinien zostać objęty ochroną wspólnoty międzynarodowej, a po nadaniu statusu uchodźcy – ochroną państwa, które ten status mu nadało.

Zasada niecofania ma zastosowanie do uchodźców niezależnie od tego, czy przebywają legalnie, czy też nielegalnie w danym państwie. Ponadto ta reguła chroni uchodźcę przed zakazem odmowy przyjęcia już na granicy, czyli państwo-

-strona konwencji nie może odesłać uchodźcy, który jest pozbawiony ochrony swojego kraju, nawet wówczas, jeżeli nie posiada on dokumentów wymaganych przy przekraczaniu granicy.

Twórcy konwencji genewskiej sformułowali jednak jeden wyjątek od omawianej zasady. Zgodnie z art. 33 ust. 2, nie może powoływać się na dobrodziejstwo *non-refoulement* uchodźca, co do którego istnieją podstawy, że można uznać go za groźnego dla bezpieczeństwa państwa, w którym się on znajduje, lub który – będąc skazanym prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne zbrodnie – stanowi niebezpieczeństwo dla społeczeństwa tego państwa.

PRAWA UCHODźCÓW I ICH REALIZACJA

Sytuację prawną każdego uchodźcy określa, zgodnie z zasadą prawa międzynarodowego, przede wszystkim prawo kraju, w którym on przebywa. Taką regułą wprowadza również konwencja genewska, która w art. 12 ust. 1 zawiera stwierdzenie, że: „Status osobowy każdego uchodźcy określa prawo państwa jego stałego zamieszkiwania, a jeżeli nigdzie stale nie zamieszkuje, prawo państwa, w którym przebywa”. Jednocześnie jednak prawo międzynarodowe wywiera coraz większy wpływ na powstawanie norm prawa wewnętrznego w tej dziedzinie poprzez formułowanie ogólnych zasad postępowania przyjętych przez państwa w umowach międzynarodowych. Spośród umów wywierających zasadniczy wpływ na prawa i obowiązki uchodźców należy wymienić konwencję genewską oraz Międzynarodowe pakiety praw człowieka z 1966 r., a także Europejską konwencję praw człowieka z 1950 r. Umowy te zawierają najszerzy katalog praw i wolności człowieka, a na podkreślenie zasługuje fakt, że mają one zastosowanie do wszystkich osób znajdujących się na terytoriach państw będących stronami tych umów, a więc także uchodźców⁷.

Konwencja genewska nie wprowadza niemal żadnych „bezwzględnych” standardów co do uprawnień i świadczeń na rzecz uchodźców. W zasadzie jedyne odstępstwa od tej zasady stanowią: niedopuszczalność dyskryminacji uchodźców ze względu na ich rasę, religię lub państwo pochodzenia przy stosowaniu postanowień konwencji (art. 3) oraz zakaz wydalania lub zwracania uchodźcy do granicy terytoriów, gdzie jego życiu lub wolności zagrażałoby niebezpieczeństwo ze względu na jego rasę, religię, obywatelstwo, przynależność do określonej grupy społecznej lub przekonania polityczne (art. 33).

Istotne jest również to, iż konwencja genewska wprowadza w odniesieniu do pozostałych praw trzy standardy traktowania uchodźców:

- **traktowanie narodowe** – polega na zrównaniu uchodźców z obywatelami co do zakresu i treści praw;
- **traktowanie identyczne jak pozostałych cudzoziemców** – wszelkie świadczenia, z których korzystają uchodźcy, są zrelatywizowane do praw obowiązujących w danym kraju w stosunku do innych cudzoziemców;
- **traktowanie priorytetowe** – przyznanie praw, które cudzoziemcy już posiadają albo będą posiadać w przyszłości.

Analizując bliżej prawa uchodźców zawarte w aktach prawa międzynarodowego, można podzielić je na dwie grupy: prawa polityczne oraz prawa gospodarcze i socjalne.

W przeszłości prawa przysługujące uchodźcom przebywającym na terytorium państwa, które udzieliło im schronienia,

generalnie nie obejmowały prawa do prowadzenia działalności politycznej. Zasadę tę wprowadziły nawet państwa, które powszechnie były uznawane za tolerancyjne, m.in. Szwajcaria i Francja. W sytuacji, w której cudzoziemiec czy uchodźca podejmował – pomimo zakazu – działalność polityczną, wymierzano mu karę. Jedną z najcięższych dolegliwości było wydalenie.

Opisana praktyka uległa zmianie, kiedy państwa zaczęły przystępować do odpowiednich umów, a zwłaszcza do Międzynarodowego paktu praw cywilnych i politycznych z 1966 r., uchwalonym przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 16 grudnia 1966 r. oraz konwencji genewskiej. Uchodźcy przebywający na terytoriach państw, które związały się paktem, powinni korzystać z takich podstawowych praw i wolności politycznych, jak: wolność słowa, zgromadzeń i stowarzyszania się, łącznie z przynależnością do związków zawodowych, oraz wolność przemieszczania się (art. 12, 19, 21 i 22 paktu). Jednak korzystanie z tych praw nie ma charakteru absolutnego, podlegają one pewnym ograniczeniom. Przyczynami tych ograniczeń mogą być: bezpieczeństwo narodowe, porządek publiczny i zakaz propagandy wojennej (art. 4 i 20 paktu).

Międzynarodowy pakt praw cywilnych i politycznych z jednej strony zakazuje dyskryminacji z różnych przyczyn wymienionych w art. 26, z drugiej strony zaś zakłada, iż korzystanie z takich praw politycznych, jak: prawo do udziału w sprawach publicznych, bierno i czynne prawo wyborcze oraz prawo dostępu do służb publicznych, przysługuje wyłącznie obywatelom państwa (art. 25).

Natomiast konwencja genewska ustanawia dwa prawa polityczne uchodźców: w art. 15 – prawo do stowarzyszania się i związków zawodowych oraz w art. 26 – prawo do wolności poruszania się.

W przypadku prawa do stowarzyszania się i związków zawodowych umawiające się państwa uznały, iż będzie ono przyznawane uchodźcom legalnie zamieszkującym na ich terytorium. Jest to przykład zobowiązania się państw-stron do przyznania uchodźcom nie mniej korzystnego traktowania niż przyznawanego w tych samych okolicznościach innym cudzoziemcom. Jednak podkreślenia wymaga fakt, że prawo do stowarzyszania się ma charakter prawa ograniczonego, ponieważ uchodźcy nie mogą przynależeć do stowarzyszenia, które ma charakter polityczny lub zarobkowy.

Prawo do wolności poruszania się, podobnie jak prawo do stowarzyszania się, dotyczy wyłącznie uchodźców legalnie przebywających na terytorium danego państwa. Na jego podstawie uchodźca może dokonywać wyboru miejsca stałego zamieszkania i w zależności od potrzeb ma prawo swobodnie przemieszczać się w granicach państwa, na którego terytorium przebywa.

Odnosząc się do sfery praw gospodarczych i socjalnych uchodźców, należy wskazać przede wszystkim na dwa akty prawa międzynarodowego: Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, socjalnych i kulturalnych z 1966 r. oraz konwencję genewską. Pierwszy z wymienionych dokumentów ma w tej dziedzinie, jak się wydaje, mniejsze znaczenie, z powodu zawartych w nim dwóch istotnych ograniczeń: a) państwa-strony zobowiązują się jedynie do stopniowego urzeczywistniania praw zawartych w tym pakcie (art. 2 ust. 1); b) państwa rozwijające się, uwzględniając prawa człowieka i możliwości swoich gospodarek, mogą decydować swobodnie o stopniu zagwarantowania cudzoziemcom praw ekonomicznych przewidzianych w tym pakcie (art. 2 ust. 3).

Natomiast na podstawie konwencji genewskiej traktowanie narodowe, czyli najbardziej uprzywilejowane, dotyczy: wol-

PRAWA UCHODźCÓW W KONTEKŚCIE OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA

ności praktyk religijnych i wolności wychowania religijnego dzieci (art. 4); ochrony własności intelektualnej, takiej jak: wynalazki, projekty lub modelowanie, znaki i nazwy handlowe, oraz praw dotyczących literatury, a także dzieł artystycznych i naukowych (art. 14); racjonowania towarów deficytowych (art. 20); kształcenia w zakresie szkoły podstawowej (art. 22 ust. 1); opieki i pomocy społecznej (art. 23); wynagrodzenia za pracę łącznie z dodatkiem rodzinnym (jeśli jest on częścią wynagrodzenia za pracę), czasu pracy, pracy w godzinach nadliczbowych, płatnych urlopów, ograniczenia pracy w domu, najniższego wieku osób zatrudnionych, nauki zawodu i praktyki, pracy kobiet i młodocianych, korzystania z uprawnień przyznanych w umowach zbiorowych (art. 24 ust. 1a); ubezpieczeń społecznych (art. 24 ust. 1b); należności, opłat czy podatków (art. 29 ust. 1).

Drugą kategorię praw gospodarczych i socjalnych zawartych w konwencji genewskiej stanowią prawa, których konstrukcja wynika z traktowania uchodźców identycznie jak pozostałych cudzoziemców. W tej grupie znalazły się następujące sprawy: nabywanie mienia ruchomego i nieruchomego oraz związane z tym prawo najmu i innych umów dotyczących mienia ruchomego i nieruchomego (art. 13); podejmowanie pracy na własny rachunek w rolnictwie, przemyśle, rzemiośle i handlu, a także tworzenie przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych (art. 18); wykonywanie wolnych zawodów (art. 19); prawo do mieszkania (art. 21); prawo do nauki na poziomie wyższym niż podstawowy, a w szczególności dostępu do studiów, uznawanie zagranicznych świadectw szkolnych, dyplomów i stopni naukowych, zwalnianie z czesnego i opłat oraz przyznawanie stypendiów (art. 22 ust. 2).

Jeżeli chodzi o traktowanie uchodźców w sposób najbardziej uprzywilejowany, to standard ten występuje tylko w wypadku prawa do pracy najemnej (art. 17). Dlatego też wobec uchodźców nie powinny być stosowane środki ograniczające nakładane na cudzoziemców lub na zatrudnienie cudzoziemców, w celu ochrony wewnętrznego rynku pracy.

Każde państwo-strona konwencji genewskiej jest zobowiązane również do zezwolenia uchodźcom, na podstawie prawa wewnętrznego, na przeniesienie mienia, które wwieźli oni na terytorium tego państwa, do innego państwa, gdzie zostali przyjęci jako przesiedleńcy. Prośby uchodźców o zezwolenie na przewiezienie swojego pozostałego mienia, niezbędnego do ich ponownego osiedlenia się w innym, przyjmującym ich państwie, powinny zostać życzliwie rozpatrzone (art. 30 ust. 1 i 2). Państwa, które przystąpiły do konwencji genewskiej, zobowiązane są także do ułatwienia uchodźcom, w miarę możliwości, integracji i naturalizacji. W szczególności powinny czynić wszelkie wysiłki przyspieszające procedurę naturalizacyjną oraz minimalizujące opłaty i koszty tego postępowania (art. 34).

Polska podpisała konwencję genewską w 1991 r. z jednym zastrzeżeniem polegającym na wyłączeniu ze zobowiązań postanowień art. 24 ust. 2 dotyczących uprawnień osoby zamieszkałej za granicą do odszkodowania za śmierć uchodźcy na skutek wypadku w pracy lub choroby zawodowej.

Niezależnie od możliwości korzystania ze swoich praw, uchodźcy są zobowiązani do wypełnienia pewnych obowiązków. Przede wszystkim, o czym wspomniano już wcześniej, muszą oni przestrzegać praw i przepisów kraju, który udzielił im schronienia, i dostosować się do każdego ze środków przedsięwziętych w celu utrzymania porządku publicznego. Konkludując, należy stwierdzić, że obowiązki uchodźcy nie różnią się od obowiązków innych cudzoziemców, którzy znajdują się na terytorium określonego państwa.

PRAWA UCHODźCÓW W KONTEKŚCIE MIĘDZYNARODOWEJ OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA

Istotnym elementem wspomagającym międzynarodową ochronę uchodźców jest doktryna praw człowieka i międzynarodowy system ich ochrony. Prawem człowieka jest uprawnienie przysługujące każdemu człowiekowi (istocie ludzkiej) z tej tylko racji, że jest człowiekiem⁸. Jest ono niezbywalne, nikt nie może go człowiekowi odebrać i nikt nie może się go zrzec. Źródło tego prawa stanowi godność człowieka.

Podstawę prawną związku pomiędzy prawami człowieka a ochroną uchodźców określa przede wszystkim art. 14 Powszechnej deklaracji praw człowieka z 1948 r., który uznaje „prawo każdej osoby do ubiegania się o azyl i korzystania z niego w innym kraju w razie prześladowania”. Użycie sformułowania „każdej osobie” ma na celu zaakcentowanie uniwersalnej natury praw człowieka. Ochrona na podstawie tego prawa przynależy nie tylko obywatelom państwa-strony deklaracji, lecz także cudzoziemcom, w tym uchodźcom. Zapis ten ma wyrażnie charakter antropocentryczny, ukierunkowany na człowieka i jego wielorakie potrzeby. Przyjęcie zasady, że ochrona praw człowieka jest zbiorową odpowiedzialnością społeczności międzynarodowej, oznacza – z jednej strony – obowiązek reagowania na łamanie praw człowieka, gdziekolwiek miałyby ono miejsce, z drugiej zaś – gotowość udzielania schronienia oraz wszelkiej niezbędnej pomocy ofiarom prześladowań oraz innych form naruszeń praw człowieka⁹.

Bardzo ważne jest to, iż międzynarodowe standardy praw człowieka stanowią istotną podstawę w zakresie właściwego traktowania uchodźców i osób ubiegających się o azyl po dotarciu do kraju osiedlenia. Tradycyjne prawo uchodźcze nie daje państwom żadnych konkretnych wskazówek co do standardów przyjmowania uchodźców, jakie należałoby zapewnić osobom ubiegającym się o azyl. Standardy praw człowieka są szczególnie pomocne w dziedzinach, które mają wpływ na jakość życia uchodźców oraz osób ubiegających się o azyl w krajach przyjmujących.

Innymi argumentami, sformułowanymi przez byłego Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców, panią Sadako Ogata, które przemawiają za trwałym związkiem pomiędzy prawem uchodźczym a prawami człowieka, są racje przedstawione poniżej.

Po pierwsze – korzenie uchodźstwa są nierozdzielnie związane z konfliktami, prześladowaniem i łamaniem praw człowieka. Zatem sam fakt, że istnieją uchodźcy lub inne przymusowo wysiedlone osoby, jest świadectwem tego, iż społeczeństwo nie jest w stanie rozwiązać swoich problemów pokojowymi środkami. Takie czynniki jak skrajne ubóstwo i ostra dyskryminacja często dowodzą, że społeczeństwo nierówno dzieli swoje bogactwa i przywileje. To z kolei może doprowadzić do społecznej i politycznej destabilizacji, która przyczynia się do przymusowych wysiedleń.

Po drugie – fizyczne bezpieczeństwo i prawo do zachowania ludzkiej godności osób zmuszonych do ucieczki za granicę swojego kraju są gwarantowane przez zasadę udzielania azylu. Niestety, ostatnie lata dowodzą postępującej erozji reguły azylu w wielu częściach świata. Uchodźcom uniemożliwia się w wielu przypadkach poszukiwanie skutecznej ochrony i odsyła do kraju, w którym ich życie bywa zagrożone. Niepokojące jest to, że podstawowe zasady praw człowieka są podważane w niektórych krajach udzielających azylu.

Po trzecie – standardy praw człowieka mają duże znaczenie w poszukiwaniu i wprowadzaniu w życie trwałych rozwiązań problemów uchodźców. W sytuacji powrotu do kraju pochodzenia standardy te pomagają określić warunki bezpiecznej i godnej repatriacji oraz ponownej integracji, dostarczając wskazówek w procesie odbudowywania systemu ochrony praw człowieka w tych krajach, stwarzając warunki dla trudnych procesów pojednania¹⁰.

Prawa i wolności indywidualne określone w Powszechnej deklaracji praw człowieka zostały również zawarte w Międzynarodowym pakcie praw obywatelskich i politycznych, uchwalonym przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 16 grudnia 1966 r.¹¹, wiążącym te państwa, które dokonały jego ratyfikacji, w tym Polskę, co nastąpiło w 1977 r. Pakt ten, podobnie jak deklaracja, potwierdza prawo do swobodnego poruszania się oraz wyboru miejsca zamieszkania, prawo do opuszczenia każdego kraju oraz prawo do powrotu do dowolnego kraju. Ponadto rozszerza katalog praw i wolności, formułując prawo chroniące cudzoziemca przed arbitralnym wydalaniem: „Cudzoziemiec przebywający legalnie na terytorium państwa-strony niniejszego paktu może być z niego wydany jedynie w wykonaniu decyzji podjętej zgodnie z ustawą i będzie miał prawo, jeżeli ważne względy bezpieczeństwa narodowego nie przemawiają przeciw temu, przedłożyć argumenty przeciwko swemu wydaleniu oraz domagać się ponownego zbadania swej sprawy przez właściwe władze albo osobę lub osoby specjalnie przez te władze wyznaczone i być przed nimi reprezentowanym w tym celu”¹².

Oprócz powszechnego systemu ochrony praw człowieka – o zasięgu uniwersalnym – funkcjonują także systemy regionalne: europejski, amerykański, afrykański i arabski.

W 1993 r. Polska ratyfikowała Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zwaną Europejską konwencją praw człowieka¹³, uchwaloną przez Radę Europy w 1950 r. Zakres podmiotowy konwencji został określony w art. 1, który stwierdza, że prawa człowieka są powszechne i dotyczą wszystkich ludzi – zarówno cudzoziemców, jak i obywateli danego kraju: „Wysokie układające się strony zapewniają każdemu człowiekowi, podlegającemu ich jurysdykcji, prawa i wolności określone w rozdziale I niniejszej konwencji”¹⁴. Z zasady zwierzchnictwa terytorialnego państwa wynika, iż do kompetencji własnej państwa należy zgodne z obowiązującym prawem traktowanie wszystkich osób przebywających na jego terytorium. Jednocześnie, z tytułu przystąpienia do Europejskiej konwencji praw człowieka, każde państwo zobowiązuje się do przestrzegania zakazu niedyskryminacji w korzystaniu z praw i wolności przez każdego człowieka podlegającego jego jurysdykcji.

Międzynarodowa ochrona praw człowieka, oprócz swojego wymiaru powszechnego, ma również wymiar partykularny dotyczący precyzyjnie określonej kategorii podmiotów. Przykładami takich uregulowań są ratyfikowane także przez Polskę dwa dokumenty: Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet¹⁵ ONZ z 1979 r. oraz Konwencja o prawach dziecka ONZ z 1989 r.¹⁶

Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet określa dyskryminację jako wszelkie różnicowanie, wyłączenie lub ograniczenie ze względu na płeć, które powoduje lub ma na celu uszczuplenie lub uniemożliwienie kobietom, niezależnie od ich stanu cywilnego, przyznania, realizacji bądź korzystania na równi z mężczyznami z praw człowieka oraz podstawowych wolności we wszystkich dziedzinach życia. Konwencja wymaga, aby państwa, które ją ratyfikowały, potępiły dyskryminację kobiet we wszelkich jej formach, a także, by

prowadziły za pomocą wszelkich odpowiednich środków i bez zwłoki politykę likwidacji tej dyskryminacji¹⁷.

Konwencja o prawach dziecka wychodzi z założenia, że rodzina jako podstawowa komórka społeczeństwa jest naturalnym środowiskiem rozwoju dla wszystkich jej członków, a zwłaszcza dla dzieci. Zawarta w konwencji zasada działania „w najlepszym interesie dziecka” (art. 3) jest szczególnie ważna dla wysiedlonych dzieci, ponieważ znajduje się ponad wszystkimi procedurami i decyzjami dotyczącymi dzieci, bez względu na ich status migracyjny. Natomiast art. 22 omawianej konwencji obliguje państwa-strony do zapewnienia szczególnej opieki i ochrony dzieciom uchodźców, niezależnie od tego, czy występują same, czy też towarzyszą im rodzice bądź inne osoby.

ZAKOŃCZENIE

Pomimo systematycznego rozwoju systemu ochrony uchodźców oraz międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka, w latach dziewięćdziesiątych sytuacja uchodźców, przede wszystkim w Europie, gwałtownie się pogorszyła. Ich ochrona – zamiast się umacniać – w praktyce uległa pewnemu osłabieniu. Niektóre państwa zachodnie zaczęły wdrażać politykę tzw. zamkniętych drzwi. Określenie „forteca Europy” stało się synonimem tego zjawiska. Przyczynami tego stanu rzeczy były: recesja w gospodarce, zmasowane napływy migrantów ekonomicznych oraz walka z nielegalną migracją.

W celu rozwiązania kwestii rosnącego napływu – z jednej strony emigrantów, a z drugiej uchodźców – zastosowano wówczas cztery rodzaje środków.

Po pierwsze – kraje Europy Zachodniej zaczęły stosować politykę nieprzyjmowania cudzoziemców (w tym osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy), którzy nie posiadali właściwych dokumentów. Wymogi dotyczące wiz oraz „sankcje wobec przewoźników”, czyli kary nakładane na firmy transportowe za przewożenie pasażerów niemających stosownych dokumentów podróży, stały się powszechne. Niektóre kraje zaczęły wysyłać za granicę imigracyjnych urzędników łącznikowych w celu odciążenia drogi emigrantom bez odpowiednich dokumentów i powstrzymania ich przed podróżowaniem do tych krajów. Po drugie – wobec osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy, którym pomimo takich działań udało się dotrzeć do granicy, zaczęto stosować politykę odsyłania i przenoszenia odpowiedzialności – związanej z rozpatrywaniem wniosków osób ubiegających się o azyl – na inne kraje¹⁸. Jedno z nowych rozwiązań polegało na wprowadzeniu procedury przyspieszonej, dotyczącej bezzasadnych wniosków. Za taki właśnie uważa się wniosek, w stosunku do którego konwencja genewska nie ma zastosowania, ponieważ nie przedstawia on materialnego dowodu stwierdzającego, iż wnioskodawca może się obawiać prześladowania w swoim własnym kraju, albo gdy wniosek jest oparty na świadomym oszustwie lub narusza procedurę azylową¹⁹. Rygorystyczne stosowanie tego kryterium spowodowało, że w praktyce państwa zaczęły dysponować szerokimi możliwościami odrzucania składanych wniosków, jednocześnie pozbawiając aplikanta dostępu do procedury odwoławczej. Przy czym bardzo często zdarzało się, iż wniosek był uznawany za bezzasadny, ponieważ nie spełniał wymogów formalnych.

Przyspieszoną procedurę zaczęto stosować również wówczas, gdy wnioskodawca przybył z „bezpiecznego kraju pochodzenia” lub „bezpiecznego kraju trzeciego”. Termin „bezpieczny kraj pochodzenia” należy interpretować jako kraj, w którym generalnie nie ma poważnego ryzyka prześladowań²⁰. Od-

wołując się do sfery normatywnej ochrony praw człowieka, można stwierdzić, że w takim kraju nie dochodzi do łamania fundamentalnych praw jednostki ludzkiej. Natomiast wprowadzenie pojęcia „bezpiecznego kraju trzeciego” miało na celu zmuszenie osób poszukujących schronienia do składania wniosków w pierwszym „bezpiecznym państwie”²¹.

Po trzecie – rządy wielu państw europejskich coraz bardziej zaczęły opowiadać się za restrykcyjnym stosowaniem konwencji genewskiej z 1951 r. w celu wyłączenia pewnych kategorii wnioskodawców z definicji uchodźcy. W niektórych krajach coraz częściej zdarzają się sytuacje, w których ludzie cierpiący prześladowania ze strony „czynników niepaństwowych” nie są uważani za uchodźców i często oferuje się im gorszą formę ochrony, z mniejszymi prawami oraz świadczeniami. Przykładem może być tzw. status humanitarny.

Po czwarte – wprowadzane są także różne inne środki zaradcze, w tym coraz powszechniejsze zatrzymywanie osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy, odmowa zapewnienia pomocy społecznej oraz restrykcje związane z dostępem do zatrudnienia. Ograniczane jest prawo uchodźców, znajdujących się już w danym kraju, do sprowadzenia do niego członków swoich rodzin.

W świetle aktualnych wyzwań warto przypomnieć wcześniej wykorzystywane rozwiązania, które stanowiły założenia polityki imigracyjnej wielu państw europejskich. Wydaje się, iż w związku z exodusem ludności syryjskiej, ale również napływem fal uchodźców z innych kierunków geograficznych, Europa staje w obliczu dylematu dotyczącego przede wszystkim zakresu ochrony międzynarodowej, a w zasadzie jej fundamentów opartych na zasadzie *non-refoulement*. Nasuwa się zatem pytanie, czy zmiana samej polityki migracyjnej wystarczy? Skala tego zjawiska może w rezultacie doprowadzić do rewizji regulacji prawa międzynarodowego, które cechuje się wieloletnią tradycją oraz stabilnością. Dotychczas, pomimo różnych wydarzeń – kolejnych kryzysów, nie podejmowano nawet próby dyskusji nad tym tematem. Niewątpliwie byłoby to wykreowanie zupełnie nowej rzeczywistości, mającej ogromny wpływ na losy nie tylko Europy, ale całego świata.

¹ M. Cutts, *Uchodźcy Świata. 50 lat pomocy humanitarnej*, Warszawa 2000, s. 21.

² Tamże, s. 24.

³ Niniejszy podrozdział został opracowany na podstawie *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status*, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, Geneva 1992.

⁴ B. Wierzbicki, *Sytuacja prawna uchodźcy w systemie międzynarodowej ochrony praw człowieka*, Reklamowo-Wydawnicza Agencja Dziennikarzy AG-RED, Białystok 1993, s. 43–44.

⁵ *Analiza problemów dotyczących ochrony w Europie Zachodniej: tendencje ustawodawcze i stanowisko UNHCR*, UNHCR, Regionalne Biuro ds. Europy, Warszawa 1997, s. 20.

⁶ B. Wierzbicki, *Uchodźcy w prawie międzynarodowym*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993, s. 93.

⁷ B. Wierzbicki, *Uchodźcy*, Temida 2 – Wydawnictwo Stowarzyszenia Absolwentów Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, Białystok 1993, s. 62.

⁸ A. Łopatka, *Międzynarodowe prawo praw człowieka*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Prawa, Warszawa 1998, s. 9.

⁹ R. Wieruszewski, *Konwencja genewska i prawa człowieka*, „Z Obcej Ziemi” 2000, nr 13, s. 8.

¹⁰ S. Ogata, *...każdy ma prawo do schronienia przed prześladowaniem...*, „Z Obcej Ziemi” 1998, nr 4, s. 5–6.

¹¹ Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167.

¹² Art. 13 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych z 1966 r.

¹³ Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284.

¹⁴ Art. 1 Europejskiej konwencji praw człowieka z 1950 r.

¹⁵ Dz. U. z 1982 r. Nr 10, poz. 71.

¹⁶ Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526.

¹⁷ A. Łopatka, *Międzynarodowe prawo praw człowieka*, s. 80–81.

¹⁸ M. Cutts, *Uchodźcy Świata. 50 lat pomocy humanitarnej*, s. 178.

¹⁹ *Analiza problemów dotyczących ochrony w Europie Zachodniej: tendencje ustawodawcze i stanowisko UNHCR*, s. 6.

²⁰ M. Zdanowicz, *Harmonizacja procedur uchodźczych w Polsce ze standardami europejskimi*, „Z Obcej Ziemi” 1999, nr 8, s. 6.

²¹ Tamże, s. 6.

Bibliografia

Analiza problemów dotyczących ochrony w Europie Zachodniej: tendencje ustawodawcze i stanowisko UNHCR, UNHCR, Regionalne Biuro ds. Europy, Warszawa 1997.

Cutts M., *Uchodźcy Świata. 50 lat pomocy humanitarnej*, Agencja Reklamowo-Wydawnicza Rotom, Warszawa 2000.

Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, Geneva 1992.

Ogata S., *...każdy ma prawo do schronienia przed prześladowaniem...*, „Z Obcej Ziemi” 1998, nr 4.

Łopatka A., *Międzynarodowe prawo praw człowieka*, Wyd. Wyższej Szkoły Handlu i Prawa, Warszawa 1998.

Wieruszewski R., *Konwencja genewska i prawa człowieka*, „Z Obcej Ziemi” 2000, nr 13.

Wierzbicki B., *Sytuacja prawna uchodźcy w systemie międzynarodowej ochrony praw człowieka*, Reklamowo-Wydawnicza Agencja Dziennikarzy AG-RED, Białystok 1993.

Wierzbicki B., *Uchodźcy*, Temida 2 – Wydawnictwo Stowarzyszenia Absolwentów Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, Białystok 1993.

Wierzbicki B., *Uchodźcy w prawie międzynarodowym*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993.

Zdanowicz M., *Harmonizacja procedur uchodźczych w Polsce ze standardami europejskimi*, „Z Obcej Ziemi” 1999, nr 8.

Akty prawne

Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515).

Protokół dotyczący statusu uchodźców, sporządzony w Nowym Jorku dnia 31 stycznia 1967 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 517).

Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, socjalnych i kulturalnych z 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169, zał.).

Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych z 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167, zał.).

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284).

Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego z dnia 8 sierpnia 1945 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 63, poz. 357).

Porozumienie międzynarodowe w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej, podpisane w Londynie dnia 8 sierpnia 1945 r. (Dz. U. z 1947 r. Nr 63, poz. 367).

Konwencje genewskie o ochronie ofiar wojny z 12 sierpnia 1949 r. (Dz. U. z 1956 r. Nr 38, poz. 171, zał., z późn. zm.).

Powszechna deklaracja praw człowieka z dnia 10 grudnia 1948 r.

Protokoły dodatkowe do konwencji genewskich z 10 czerwca 1977 r. (Dz. U. z 1992 r. Nr 41, poz. 175.).

Słowa kluczowe: uchodźca, konwencja genewska, protokół nowojorski, klauzule „włączenia”, „ustania” i „wyłączenia”, prawa człowieka

Keywords: refugee, Geneva Convention, New York protocol, clauses of “inclusion”, “expiration” and “exclusion”, human rights

Summary

Protection of refugees under the international law – outline of issues

The article is aimed at familiarization with the scope of protection of refugees in respect of legal regulations of international law. It includes the review of provisions of the Geneva Convention, which define the clauses like “inclusion”, “expiration” and “exclusion”. Issues relating to the protection of refugees were also presented with reference to the system of human rights protection, which have essential meaning in the search and enforcement of sustainable solutions concerning refugees.

Thumaczenie: Renata Cedro.

POLSKA A EUROPEJSKI KRYZYS MIGRACYJNY

Małgorzata Jaźwińska

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

Maja Łysienia

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

Rok 2015 był rekordowy pod względem liczby cudzoziemców ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej w Europie. Od stycznia do sierpnia tego roku do Unii Europejskiej przybyło ok. 720 tys. osób wnioskujących o nadanie statusu uchodźcy. To o ponad 60 tys. więcej niż w całym 2014 r.¹

Syryjczycy uciekający przed trwającym od czterech lat konfliktem zbrojnym stanowili jedną z najliczniejszych grup (ok. jedna osoba na siedem ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Unii Europejskiej pochodzi z Syrii)². To również obywatele Syrii najczęściej otrzymują jedną z form ochrony międzynarodowej (status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą)³. Drugą grupą cudzoziemców, których uznawalność wniosków o nadanie statusu uchodźcy utrzymuje się nieprzerwanie na wysokim poziomie – powyżej 75% – stanowią obywatele Erytrei uciekający przed reżimem panującym w ich kraju. Nie są oni natomiast grupą aż tak liczną. W pierwszych ośmiu miesiącach tego roku do całej Unii Europejskiej przybyło nieznacznie ponad 24,5 tys. obywateli Erytrei, co stanowi ok. 3% wszystkich cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy na terytorium Unii Europejskiej⁴.

Kraje, które ze względu na swoje położenie geograficzne zostały najbardziej obciążone wzmożonym napływem cudzoziemców, to: Węgry, Włochy oraz Grecja. To właśnie przez nie przebiega zewnętrzna granica UE, a także szlaki migracyjne z Afryki oraz Bliskiego Wschodu. W konsekwencji cudzoziemcy poszukujący ochrony w Europie najczęściej przekraczają granicę UE właśnie przez Grecję, Włochy lub Węgry. Spowodowało to ogromną presję migracyjną, przeciążenie systemów

azytowych i recepcyjnych w tych krajach, a także wątpliwe pod względem prawno-człowieczym kroki zmierzające do ochrony granic zewnętrznych UE. Skalę problemu dodatkowo wzmacnia kształt obowiązujących regulacji unijnych, a w szczególności tzw. rozporządzenia Dublin III⁵. Zgodnie z tym aktem co do zasady to państwo członkowskie, przez które cudzoziemiec wjechał na terytorium UE, jest wyłącznie odpowiedzialne za rozpatrzenie jego wniosku o nadanie statusu uchodźcy⁶. Jeśli więc cudzoziemiec próbowałby złożyć wniosek o nadanie statusu uchodźcy w innym państwie członkowskim, mógłby zostać odesłany do tego państwa, przez które przekroczył granicę zewnętrzną UE.

W obliczu rosnącego napływu cudzoziemców poszukujących ochrony w Europie system podziału odpowiedzialności za rozpatrzenie wniosków o nadanie statusu uchodźcy między państwami członkowskimi, wprowadzony rozporządzeniem Dublin III, zaczął nasuwać wątpliwości co do jego zgodności z zasadami solidarności, sprawiedliwego podziału odpowiedzialności, a także efektywności. Nie można bowiem pomijać faktu, że w związku ze wzmożoną presją migracyjną w ubiegłych latach systemy azytowe i recepcyjne Grecji⁷ oraz Włoch⁸ zostały sądowo uznane za całkowicie lub częściowo nieskuteczne, co spowodowało wstrzymanie przekazania wszystkich lub określonych kategorii cudzoziemców do tych krajów.

RELOKACJA I PRZESIEDLENIE

W związku z kryzysem migracyjnym i w konsekwencji pogarszającymi się warunkami panującymi na Węgrzech niektóre państwa członkowskie wstrzymały przekazania cudzoziemców na Węgry w obawie, że mogłoby to naruszyć zakaz tortur lub innego niehumanitarnego traktowania⁹. W obliczu tych wydarzeń trudno jest nie stawiać sobie pytania, czy obecny kształt rozporządzenia Dublin III nie przyczynia się do destabilizacji systemów azylowych i recepcyjnych państw znajdujących się na granicy zewnętrznej UE.

Kroki podejmowane przez UE, a więc decyzja Rady Unii Europejskiej o relokacji z Grecji oraz Włoch 40 tys. cudzoziemców¹⁰ oraz późniejsza decyzja o relokacji 160 tys. cudzoziemców¹¹, stanowią doraźną odpowiedź UE na kryzys migracyjny. Nie przewidują one jednak pomocy dla państwa, którego system azylowy i recepcyjny zdaje się być na granicy wydolności, a więc Węgier, ani dla Niemiec, które obecnie stały się krajem docelowym dla większości przyjeżdżających cudzoziemców¹². Od tego, czy podjęte środki okażą się wystarczające, będzie prawdopodobnie zależała przyszłość Europejskiego Wspólnego Systemu Azylowego oraz przyszłość strefy Schengen¹³.

Unia Europejska w geście solidarności z krajami goszczącymi znaczącą liczbę uchodźców¹⁴, a także w odpowiedzi na katastrofy na Morzu Śródziemnym¹⁵, zdecydowała również o przesiedleniu 20 tys. osób potrzebujących ochrony międzynarodowej¹⁶.

Polska jako państwo członkowskie UE, którego system azylowy nie jest nadmiernie przeciążony¹⁷, ma czynnie uczestniczyć w programach przesiedleń oraz relokacji. Zadeklarowała ona łączne przyjęcie 7082 cudzoziemców¹⁸ w okresie dwóch lat. Liczba ta jednak może ulec zmniejszeniu w związku z dobrowolnym włączeniem się do procesu przyjmowania uchodźców państw formalnie niezwiązanych decyzjami Rady w tej dziedzinie.

Warto zauważyć, że przed podjęciem decyzji Rady z 14 oraz 22 września 2015 r. na Polsce nie ciążyło żadne zobowiązanie prawno-międzynarodowe do przyjęcia cudzoziemców w ramach relokacji lub przesiedleń. Programy te opierały się na zasadzie dobrowolności. Deklaracje polskiego rządu przed 14 września 2015 r., dotyczące zgody na przyjęcie cudzoziemców w ramach programu przesiedleń oraz relokacji, były dobrowolne. Wynikały m.in. z chęci niesienia pomocy humanitarnej cudzoziemcom oraz presji międzynarodowej. Należy jednak pamiętać o zobowiązaniach Polski, wynikających z prawa międzynarodowego, w tym konwencji genewskiej dotyczącej statusu uchodźcy¹⁹, do wpuszczenia do Polski każdego cudzoziemca, który poprosi na granicy polskiej o nadanie mu statusu uchodźcy. Władze polskie nie mogą odmówić przyjęcia takiego cudzoziemca niezależnie od tego, czy posiada on dokumenty uprawniające go do przekroczenia granicy, czy też nie.

CZYM SĄ RELOKACJA I PRZESIEDLENIE?

Pojęcia relokacji oraz przesiedlenia bywają często mylone. Warto jednak w sposób precyzyjny dokonać ich rozróżnienia, ponieważ cudzoziemcy objęci tymi programami będą podlegać odmiennym zasadom wyboru oraz przysługujących im uprawnień.

Z polskiej perspektywy **pojęcie relokacji** odnosi się do cudzoziemców, którzy złożyli wniosek o nadanie im statusu uchodź-

cy na terytorium innego niż Polska państwa członkowskiego odpowiedzialnego, zgodnie z rozporządzeniem Dublin III, za rozpatrzenie ich wniosku. Cudzoziemcy ci mają zostać przemieszczeni do Polski w ramach podziału odpowiedzialności i solidarności między państwami członkowskimi Unii Europejskiej²⁰. Zgodnie z decyzjami Rady z 14 i 22 września 2015 r. procedurą relokacji zostaną objęci wyłącznie cudzoziemcy, którzy złożyli wniosek o nadanie statusu uchodźcy we Włoszech lub Grecji oraz w stosunku do których nie wydano jeszcze ostatecznej decyzji. Ich status jako uchodźców nie został więc jeszcze potwierdzony deklaratoryjną decyzją władz państwowych w Unii Europejskiej, a zostanie dopiero potwierdzony przez właściwe organy w Polsce. Warto również podkreślić, że będą relokowani wyłącznie cudzoziemcy pochodzący z państw, w przypadku których decyzje o udzieleniu ochrony międzynarodowej stanowią co najmniej 75% decyzji wydanych w pierwszej instancji według średnich danych dla całej UE. Według danych za drugi kwartał 2015 r. ten warunek spełniają jedynie cudzoziemcy pochodzący z: Syrii, Erytrei oraz Iraku²¹.

W związku z tym, że będzie to pierwszy tak duży program relokacji, w którym ma uczestniczyć Polska, nie wiadomo dokładnie, jakie będą przyjęte kryteria wyboru cudzoziemców. Zgodnie z decyzjami Rady z 14 i 22 września 2015 r.²² pierwszeństwo relokacji powinni mieć cudzoziemcy posiadający szczególne potrzeby wynikające m.in. z ich stanu zdrowia lub wieku. W odróżnieniu od decyzji o przesiedleniu, podejmując decyzję o zakwalifikowaniu danego cudzoziemca do relokacji, państwa mogą wziąć pod uwagę szczególne umiejętności i cechy cudzoziemców, ich znajomość języków, więzy rodzinne, kulturowe lub społeczne, które w sposób pozytywny mogłyby wpłynąć na pełniejszą i szybszą integrację. Decyzje o wyborze nie powinny natomiast mieć charakteru dyskryminującego.

Należy pamiętać o jednostronnej dobrowolności w wyborze cudzoziemców. O ile dane państwo członkowskie będzie mieć możliwość wyboru konkretnego cudzoziemca spełniającego kryteria uprawniające go do relokacji, o tyle zgoda samego cudzoziemca na relokację nie będzie bezwzględnie konieczna. Możliwa więc będzie przymusowa relokacja cudzoziemca do kraju, w którym nie chce on na stałe przebywać. Może to rodzić późniejsze problemy związane z wtórną migracją wewnątrz Unii Europejskiej.

Przesiedlenie odnosi się natomiast do przyjęcia z kraju trzeciego, tj. niebędącego członkiem Unii Europejskiej, osoby uznanej za uchodźcę przez Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców (UNHCR) w celu nadania mu w Polsce statusu uchodźcy lub udzielenia ochrony uzupełniającej²³. Cudzoziemcy, którzy mają zostać przyjęci w ramach projektu przesiedlenia, w sposób niewątpliwą potrzebują więc ochrony międzynarodowej. Polskie władze zadeklarowały przyjęcie w ramach programu przesiedleń Syryjczyków przebywających obecnie w obozach dla uchodźców w Libanie.

Zgodnie z zasadami wypracowanymi przez UNHCR dotyczącymi skutecznego przeprowadzania programu przesiedleń²⁴ państwa wybierają osoby, które zdecydują się przesiedlić, z kandydatów przedstawionych przez biura UNHCR. Państwo ma możliwość wskazania, z jakiego kraju aktualnego pobytu oraz jakiego obywatelstwa mają być zaproponowani kandydaci. Ostateczny wybór uchodźców powinien zostać dokonany wyłącznie na podstawie kryteriów związanych z niezbędno-

ścią pomocy uchodźcy (może to dotyczyć potrzeby natychmiastowej interwencji lekarskiej, braku możliwości zapewnienia bezpieczeństwa w dotychczasowym miejscu pobytu związanego np. z ryzykiem handlu ludźmi, obrzezania kobiet lub przynależnością do mniejszości seksualnej lub religijnej), faktyczną możliwością zapewnienia trwałych rozwiązań dla wybranej grupy osób w państwie przyjmującym oraz koniecznością poszanowania prawa do jedności rodziny. Dokonując wyboru uchodźców, którzy mają zostać przesiedleni, należy pamiętać, że program przesiedleń nie może zastąpić polityki migracyjnej państwa. Nie jest więc dopuszczalne wybranie do programu przesiedleń tych uchodźców, którzy ze względu na swoje wykształcenie, umiejętności lub doświadczenie zawodowe mogliby najkorzystniej wpłynąć na gospodarkę państwa przyjmującego.

Ponieważ program przesiedleń zakłada dwustronną dobrowolność, zarówno państwo przyjmujące, jak również uchodźca muszą się zgodzić na przesiedlenie do zaproponowanego państwa. W teorii powinno to zmniejszyć ryzyko wtórnej migracji w ramach UE.

Jednym ze szczególnie pozytywnych efektów, jakie może przynieść rozpoczęcie i kontynuowanie programu przesiedleń, jest potencjalne zmniejszenie liczby cudzoziemców podejmujących decyzję o ryzykownej podróży do Europy w celu poszukiwania ochrony. Możliwość legalnego wjazdu do Europy i uzyskania ochrony powinna zmniejszyć atrakcyjność składanych przez przemytników ofert przetransportowania na teren UE. Co więcej, systematycznie prowadzony program przesiedleń może również zapewnić większą kontrolę państw europejskich nad migracyjnymi ruchami cudzoziemców.

WTÓRNE RUCHY MIGRACYJNE

Jednym z zasadniczych praktycznych problemów, z jakimi będą musiały zmierzyć się państwa członkowskie, jest zapobieżenie wtórnym ruchom migracyjnym relokowanych oraz przesiedlonych cudzoziemców. Biorąc pod uwagę różnice w poziomie zabezpieczeń socjalnych, rozwoju systemu recepcyjnego oraz możliwości integracji w poszczególnych państwach członkowskich, należy podkreślić, że relokowani i przesiedleni cudzoziemcy mogą próbować przedostać się do innych państw niż te, które zdecydowały się je przyjąć. Taka sytuacja podważałaby ideę leżącą u podstaw zaproponowanych programów, jaką jest solidarność europejska oraz sprawiedliwy podział odpowiedzialności pomiędzy wszystkie państwa członkowskie.

Próbując odnieść się do tego problemu, Rada w swoich decyzjach z 14 września 2015 r. oraz z 22 września 2015 r.²⁵ podkreśliła obowiązek informacyjny wobec cudzoziemców ciężący na państwie przyjmującym. Powinno ono w sposób zrozumiały poinformować przyjmowanych cudzoziemców, że w razie nielegalnego wyjazdu do innego państwa członkowskiego lub pobytu w nim zostaną oni bez zbędnej zwłoki odesłani do państwa przyjmującego, a także, że w innych państwach członkowskich będą wykluczeni z możliwości korzystania z pomocy społecznej. Państwa przyjmujące będą również uprawnione do wprowadzenia systemu raportowania, tak aby móc kontrolować miejsce pobytu cudzoziemca, a sam system przekazywania cudzoziemców do odpowiedzialnego państwa zostanie uproszczony i nieograniczony terminami prze-

widzianymi w innych sytuacjach rozporządzeniem Dublin III. Jeżeli dany cudzoziemiec mimo wszystko zdecyduje się na wyjazd do innego państwa członkowskiego, zostanie odesłany z powrotem. Państwo, na którego terytorium cudzoziemiec przebywał nielegalnie, będzie uprawnione, o ile zostanie to przewidziane w przepisach prawa krajowego, do nałożenia na danego cudzoziemca czasowo ograniczonego zakazu ponownego wjazdu do tego kraju.

Wydaje się jednak, że zaproponowane przez Radę kroki mogą okazać się niewystarczające. Tym, co mogłoby zminimalizować ryzyko wtórnej migracji i co było wielokrotnie postulowane przez organizacje pozarządowe, jest rzeczywista harmonizacja systemu recepcyjnego we wszystkich państwach członkowskich, a także promowanie otwartego społeczeństwa przyjmującego. W sytuacji, gdy warunki życia, możliwości integracji, a także stosunek do cudzoziemców jest tak różny w poszczególnych krajach europejskich, ciężko oczekiwać od przyjeżdżających uchodźców, aby chcieli pozostać tam, gdzie nie są w stanie znaleźć pracy, nie otrzymają wystarczającej pomocy socjalnej pozwalającej na godną egzystencję, nie istnieją kompleksowe programy integracyjne, a ponadto społeczeństwo przejawia zachowania ksenofobiczne.

Sukces planowanych programów relokacji i przesiedleń w dużej mierze zależy od rzeczywistej harmonizacji systemów recepcyjnych w państwach członkowskich, a także od skutecznych działań edukacyjnych skierowanych do społeczeństw przyjmujących. Tak długo bowiem, jak długo będzie funkcjonował system Schengen umożliwiający podróżowanie bez kontroli granicznych, przemieszczanie się w Europie, w tym również przemieszczanie się uchodźców i migrantów, będzie bardzo trudne do bieżącego kontrolowania. W konsekwencji głównym czynnikiem, który mógłby powstrzymać cudzoziemców przed wtórną migracją, jest możliwość zapewnienia godnego życia i skutecznej integracji we wszystkich krajach Unii Europejskiej.

Omawiając problem wtórnej migracji, nie sposób pominąć kwestii polityki migracyjnej Niemiec, które stanowią kraj docelowy dla znaczącej liczby uchodźców w Europie. Niemieckie władze w dniu 21 sierpnia 2015 r. wydały instrukcje wewnętrzne, zgodnie z którymi Niemcy nie będą przekazywać żadnych obywateli Syrii w ramach procedury wynikającej z rozporządzenia Dublin III²⁶. Decyzja ta spowodowała wzmoczone ruchy migracyjne wewnątrz UE. Syryjczycy poszukujący w Europie ochrony przed wojną rozpoczęli masową podróż do Niemiec, nie obawiając się, że zostaną odesłani do innego kraju UE. W konsekwencji Niemcy czasowo zawiesiły stosowanie porozumienia Schengen i wprowadziły kontrolę na granicy z Austrią w celu zapewnienia bezpieczeństwa związanego z masowym napływem cudzoziemców²⁷.

Decyzja, by nie przekazywać żadnych Syryjczyków, najprawdopodobniej miała stanowić jedynie niemiecki gest dobrej woli i próbę rozwiązania kryzysu migracyjnego w Europie. W konsekwencji jednak takie jednostronne i bardzo szerokie podmiotowo deklaracje doprowadziły do jeszcze większego chaosu i wzmoczonych wtórnych ruchów migracyjnych w ramach UE. O ile nieodsyłanie cudzoziemców, ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy, do Grecji, Włoch czy Węgier w określonych sytuacjach znajduje uzasadnienie brakami w systemach azylowych i recepcyjnych tych państw, o tyle wprowadzenie generalnego zakazu odsyłania cudzoziemców

PRZYJMOWANIE UCHODźCÓW W POLSCE

określonego obywatelstwa stawia pod znakiem zapytania realność Wspólnego Europejskiego Systemu Azylowego. System ten opiera się bowiem na zasadzie zaufania pomiędzy państwami członkowskimi, że wszystkie z nich, dopóki co innego nie zostanie udowodnione, zapewniają ochronę praw podstawowych jednostek i są w stanie skutecznie przeprowadzić procedurę uchodźczą.

Jeżeli Niemcy podtrzymają swoją deklarację, a także będą stosować takie same zasady w stosunku do Syryjczyków, którzy zostaną przesiedleni lub relokowani do innych państw unijnych, wszelkie próby przeciwdziałania wtórnym ruchom migracyjnym będą skazane na niepowodzenie. Aby móc faktycznie zrealizować program przesiedleń i relokacji w duchu solidarności i wspólnej europejskiej odpowiedzialności, poszczególne państwa członkowskie nie mogą decydować się na tak daleko idące jednostronne deklaracje ingerujące we Wspólny Europejski System Azylowy. Ewentualna ewolucja lub zmiana obowiązujących zasad powinna bowiem wynikać ze zmian w prawodawstwie unijnym, a nie jednostronnych działań poszczególnych państw.

ROLA PAŃSTWA PRZYJMUJĄCEGO W PROGRAMIE RELOKACJI

Na państwach członkowskich uczestniczących w systemie relokacji będą ciążyły określone zobowiązania. Przede wszystkim to państwa przyjmujące będą podejmować ostateczną decyzję o przyjęciu poszczególnych cudzoziemców, a w konsekwencji będą musiały opracować strategię i kryteria wyboru cudzoziemców. Z kwestią wyboru cudzoziemców podlegających relokacji wiąże się również tematyka bezpieczeństwa. Cudzoziemcy, którzy mają zostać relokowani, będą podlegać procedurom sprawdzenia, czy nie stanowią zagrożenia dla bezpieczeństwa i porządku publicznego państwa. Gdy dany cudzoziemiec zostanie uznany przez jedno z państw za takie zagrożenie, wszystkie pozostałe państwa powinny zostać o tym poinformowane²⁸. W sposób pośredni pozwoli to na uwspólnienie w ramach Unii Europejskiej informacji wywiadowczych. W sytuacji, gdy jedno z państw będzie posiadać informację o działalności cudzoziemca, która może stwarzać zagrożenie dla bezpieczeństwa, pozostałe państwa również otrzymają taką informację, co uchroni je przed ewentualną, nieświadomą relokacją osoby stanowiącej zagrożenie.

Zgodnie z decyzją Rady z 14 września 2015 r. oraz decyzją Rady z 22 września 2015 r. relokacja cudzoziemców będzie następować transzami. Poszczególne państwa członkowskie w regularnych odstępach, nie krótszych niż 3 miesiące, mają deklarować, jaką liczbę cudzoziemców są w stanie niezwłocznie relokować. Wszyscy cudzoziemcy powinni natomiast zostać relokowani najpóźniej do września 2017 r.²⁹ Zgodnie z deklaracjami polskich władz cudzoziemcy mają przyjeżdżać do Polski w grupach nie większych niż 150 osób³⁰.

Państwa członkowskie przyjmujące cudzoziemców w ramach programów relokacji mają otrzymać kwotę 6 tys. euro za każdego cudzoziemcę, który został relokowany, a kwotę 10 tys. euro za każdego cudzoziemcę przesiedlonego. Kwoty te powinny pokryć całość lub część kosztów przeprowadzenia procedury oraz integracji cudzoziemców, co istotnie zmniejszy obciążenie finansowe państw przyjmujących.

PRZYJMOWANIE UCHODźCÓW W POLSCE

Polska do tej pory uczestniczyła w programach przesiedleń czy relokacji w znacznie ograniczonym zakresie.

W ramach programu EUREMA³¹ w 2013 r. do Polski przyjechało 6 mężczyzn z Somalii i Erytrei. Program ten miał na celu relokowanie z Malty do państw członkowskich UE grupy ponad 250 cudzoziemców, którzy otrzymali już status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, co wiązało się – tak jak obecne plany przeprowadzenia relokacji wewnątrz UE – z przecięciem systemu azylowego w jednym z państw członkowskich. Polska zadeklarowała udział w obu edycjach programu EUREMA, jednak początkowo proponowała jedne z bardziej restrykcyjnych warunków przyjęcia cudzoziemców, wymagając, aby mieli oni m.in. co najwyżej 45 lat i co najmniej podstawowe wykształcenie, a także, by przebywali na Malcie wraz ze swoją rodziną. Podkreślono też, że pierwszeństwo będą mieć chrześcijanie. W konsekwencji w pierwszej edycji EUREMA do Polski nie przyjechał żaden cudzoziemiec, a w drugiej na przyjazd do Polski zdecydowało się tylko 6 osób³². Niestety, trudno powyższy udział Polski w programie EUREMA uznać za sukces. Pomoc państwa, jaką relokowani cudzoziemcy otrzymali po przybyciu do Polski, okazała się niewystarczająca. W szczególności mieli oni problemy ze sprowadzeniem swoich rodzin do Polski³³. W konsekwencji w 2015 r. w Polsce pozostał już tylko jeden z sześciu przesiedlonych mężczyzn.

Ponadto w grudniu 2014 r. Polska zadeklarowała chęć udziału w programie przesiedleń Syryjczyków z Libanu. Od 2016 r. do Polski miało przyjechać 100 obywateli Syrii w ramach pilotażowego programu przesiedleń³⁴. W 2015 r. władze RP rozpoczęły prace nad stworzeniem tego programu.

Niezależnie jednak od wyżej opisanych, skromnych doświadczeń Polski w zakresie relokacji lub przesiedleń, nie można nie zauważyć, iż Polska już od lat przyjmuje uchodźców i cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy. Tylko w latach 2005–2014 w Polsce zostało złożonych ponad 89 tys. wniosków o nadanie statusu uchodźcy. W 2012 r. złożono ich ponad 10 tys., a w 2013 r. – ponad 15 tys. Od 2014 r. obserwujemy spadek liczby składanych wniosków: w całym roku ubiegłym się o status uchodźcy jedynie 6621 cudzoziemców, zaś w pierwszej połowie 2015 r. wniosek w tym zakresie złożyło ponad 3800 cudzoziemców³⁵.

Uznawalność wniosków uchodźczych jest w Polsce niska³⁶, a kryteria udzielenia ochrony międzynarodowej są restrykcyjnie interpretowane przez organy władzy. W 2014 r. status uchodźcy nadano 267 cudzoziemcom, w większości Syryjczykom (115), a ochronę uzupełniającą otrzymało 181 cudzoziemców (głównie obywatele Federacji Rosyjskiej – 118 osób). W pierwszej połowie 2015 r. status uchodźcy uzyskało 104 cudzoziemców (27 Syryjczyków, a także obywatele Egiptu, Iraku, Turkmenistanu oraz Białorusi), a ochronę uzupełniającą – 118 (głównie obywatele Federacji Rosyjskiej, Iraku, Afganistanu)³⁷.

Według deklaracji polskich organów władzy i zgodnie z decyzjami Rady z 14 i 22 września 2015 r. w ramach przesiedleń i relokacji do Polski przyjadą obywatele Syrii i Erytrei. Jak pokazują choćby wyżej przytoczone dane statystyczne, obywatele Syrii nie stanowią nowej grupy cudzoziemców mieszkających na terytorium Polski, istnieje już diaspora syryjska, która z każdym rokiem się powiększa. Na dzień 31 grudnia 2012 r.

polskie karty pobytu posiadało 602 Syryjczyków, zaś w 2014 r. dokumenty potwierdzające legalny pobyt w Polsce miało już prawie 800 Syryjczyków. Inaczej przedstawia się jednak sytuacja w przypadku obywateli Erytrei – w 2014 r. jedynie 7 Erytrejczyków posiadało dokumenty uprawniające do legalnego pobytu w Polsce³⁸.

RAMY PRAWNE PRZYJĘCIA PRZESIEDLONYCH I RELOKOWANYCH CUDZOZIEMCÓW

Podstawowym aktem prawnym regulującym sytuację uchodźców i osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy jest konwencja genewska dotycząca statusu uchodźców z 1951 r., do której Polska przystąpiła w 1991 r. Od lat 90. w Polsce tworzone przepisy prawa krajowego mające na celu uregulowanie sytuacji prawnej tej grupy cudzoziemców. Od 2003 r. podstawowym aktem prawnym określającym zarówno przesłanki nadawania statusu uchodźcy (a także od 2008 r. – udzielania ochrony uzupełniającej), przebieg postępowania uchodźczego, jak i zasady przyjmowania cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce jest ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP³⁹. Głównymi organami władzy odpowiedzialnymi za wykonanie powyższych przepisów są obecnie Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców, jako organ I instancji, i Rada do Spraw Uchodźców, jako organ II instancji.

Ramy prawne mające na celu umożliwienie przeprowadzania przesiedleń i relokacji do Polski stworzono już w 2011 r.⁴⁰, a odpowiednie przepisy w tym zakresie weszły w życie 1 stycznia 2012 r. Ich wprowadzenie do ustawy uzasadniono wtedy następująco: „Projektowana ustawa ma przede wszystkim na celu wprowadzenie rozwiązań prawnych, w konsekwencji których możliwe będzie udzielenie pomocy i włączenie w proces preintegracji cudzoziemców, którzy zostaną przeniesieni do Polski w ramach przesiedlenia lub relokacji. Kwestie te były od dawna przedmiotem dyskusji na forum europejskim. Przesiedlenia, obok integracji w kraju pobytu i dobrowolnych powrotów do kraju pochodzenia, stanowią jedno z tzw. «trwałych rozwiązań sytuacji uchodźczej» zalecanych przez Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR) i inne podmioty międzynarodowej polityki azylowej jako pożądaną końcową etap postępowania związanych z uchodźcami. W ostatnich latach organizacje i instytucje międzynarodowe kładą coraz większy nacisk na włączanie się poszczególnych państw do akcji przesiedleń uchodźców lub innych osób wymagających ochrony międzynarodowej, z pierwszych krajów azylu, gdzie aktualnie przebywają, i gdzie nie mogą uzyskać wystarczającej ochrony, do państw zapewniających wyższy standard takiej ochrony. Przesiedlenie uchodźców spoza terytorium UE jest środkiem o charakterze humanitarnym oraz wyrazem solidarności UE z krajami trzecimi”⁴¹.

Ponadto polski ustawodawca podkreślił, że „relokacja, jako szczególna forma przesiedleń wewnątrz UE, ma przede wszystkim na celu podział pomiędzy państwa członkowskie UE obciążeń z tytułu utrzymania cudzoziemców. U podstaw takiego działania znajduje się przede wszystkim solidarność państw członkowskich UE i wzajemne wsparcie w nieprzewidywalnych sytuacjach (np. nagły napływ cudzoziemców z państw trzecich). Z uwagi na powyższe podejmowane są

różnego rodzaju inicjatywy w zakresie przesiedleń szeroko rozumianych, w tym m.in. program pilotażowy «Relokacja beneficjentów ochrony międzynarodowej przebywających obecnie na Malcie przez inne państwa członkowskie UE». Udział w tym programie zgłosiły m.in. Francja, Luksemburg, Portugalia, Słowacja, Słowenia, Wielka Brytania i Niemcy. Polska również zadeklarowała włączenie się w program pilotażowy relokacji. Ten gest solidarności wobec Malty, jako państwa znajdującego się pod presją migracyjną, ma duże znaczenie dla Polski również ze względu na fakt, że Polska jako państwo znajdujące się na obrzeżach Wspólnoty może w przyszłości znaleźć się w podobnej sytuacji”⁴².

Zatem już w 2011 r. polski ustawodawca dostrzegł potrzebę uczestnictwa Polski w programach przesiedleń i relokacji i w tym celu stworzył odpowiednie ramy prawne. W art. 86a–86j ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony uregulowano podstawowe zasady, zgodnie z którymi do Polski mają być przesiedlani i relokowani cudzoziemcy.

KTO PRZYJEDZIE DO POLSKI?

Zgodnie z ustawą o udzielaniu cudzoziemcom ochrony do Polski mogą zostać przesiedleni wyłącznie cudzoziemcy, którzy spełniają warunki do nadania im statusu uchodźcy lub do udzielenia im ochrony uzupełniającej⁴³. Warunki te wprost określa powyższa ustawa. Status uchodźcy jest nadawany cudzoziemcowi, jeśli na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem w kraju pochodzenia z powodu rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do określonej grupy społecznej nie może lub nie chce on korzystać z ochrony tego kraju⁴⁴. Ochronę uzupełniającą zaś otrzymują cudzoziemcy, w przypadku gdy ich powrót do kraju pochodzenia może narazić ich na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy przez:

- 1) orzeczenie kary śmierci lub wykonanie egzekucji,
- 2) tortury, nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie,
- 3) poważne i zindywidualizowane zagrożenie dla życia lub zdrowia wynikające z powszechnego stosowania przemocy wobec ludności cywilnej w sytuacji międzynarodowego lub wewnętrznego konfliktu zbrojnego⁴⁵.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy uznać, iż do Polski mogą zostać przesiedleni jedynie cudzoziemcy, którzy opuścili kraj pochodzenia przymusowo, w obawie o swoje życie, zdrowie lub wolność, a powrót do kraju pochodzenia narazi ich na naruszenie ich podstawowych praw (w tym prawa do życia). Nie jest zatem prawdziwe powtarzane w debacie publicznej twierdzenie, iż do Polski w ramach przesiedleń przyjadą migranci ekonomiczni. Ta grupa cudzoziemców opuszcza bowiem swój kraj pochodzenia dobrowolnie, a nie przymusowo. Migrant ekonomiczny chce osiedlić się w innym miejscu, aby podjąć tam pracę lub rozpocząć działalność gospodarczą. Jeśli wróci do swojego kraju pochodzenia, nic nie będzie mu zagrażało – w przeciwieństwie do uchodźców⁴⁶. W związku z powyższym, jak wynika wprost z przepisów prawa polskiego, taki cudzoziemiec nie będzie mógł uczestniczyć w przesiedleniu do Polski, gdyż nie spełnia warunków do nadania mu statusu uchodźcy lub udzielenia ochrony uzupełniającej.

Powyższa reguła dotycząca tego, którzy cudzoziemcy mogą zostać przesiedleni do Polski, do 13 listopada 2015 r. znajdowała zastosowanie także w przypadku relokacji⁴⁷. Na skutek

STATUS UCHODŹCY I OCHRONA UZUPEŁNIAJĄCA

ostatniej zmiany przepisów⁴⁸, tę zasadę ograniczono do przesiedleń, nie określając wprost w ustawie, którzy cudzoziemcy mogą skorzystać z możliwości relokacji do Polski. W uzasadnieniu projektu ustawy nie wskazano przyczyn tej zmiany, została ona zaproponowana dopiero na etapie prac sejmowych⁴⁹. Wciąż jednak ta kwestia może częściowo zostać doprecyzowana w rozporządzeniu Rady Ministrów poprzez wskazanie liczby cudzoziemców, którzy mogą być relokowani w danym roku, oraz państw, z których będą oni przybywać⁵⁰. Z treści ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony można obecnie jedynie wywnioskować, iż jest możliwa relokacja cudzoziemca, który otrzymał już ochronę międzynarodową w innym państwie członkowskim UE (zgodnie z ustawą jego wniosek nie zostanie uznany za niedopuszczalny⁵¹), oraz że cudzoziemiec zakwalifikowany do relokacji może złożyć wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej w Polsce⁵². Nie określono jednak warunków, na podstawie których taki cudzoziemiec zostanie zakwalifikowany do relokacji do Polski. Odpowiedzi na pytanie, którzy cudzoziemcy zostaną relokowani do Polski w najbliższym czasie, należy zatem szukać w decyzjach Rady z 14 i 22 września 2015 r., a nie w prawie krajowym.

PRZED PRZYJAZDEM DO POLSKI

Zarówno cudzoziemiec zakwalifikowany do przesiedlenia, jak i do relokacji może jeszcze przed przyjazdem do Polski złożyć wniosek o udzielenie mu ochrony międzynarodowej za pośrednictwem odpowiedniego funkcjonariusza polskiej Straży Granicznej delegowanego do wykonania zadania poza granicami państwa⁵³. Funkcjonariusz ten ustala tożsamość cudzoziemca, fotografuje go, pobiera od niego odciski palców, dostarcza cudzoziemcowi potrzebne w postępowaniu uchodźczym informacje i zapewnia przeprowadzenie badań lekarskich i niezbędnych zabiegów sanitarnych ciała i odzieży⁵⁴. Przesłuchanie, stanowiące jeden z podstawowych środków dowodowych w postępowaniu uchodźczym, również może odbyć się przed przyjazdem relokowanego lub przesiedlonego cudzoziemca do Polski⁵⁵.

Powyższe rozwiązania wprowadzono do ustawy, by umożliwić realizację znacznej części postępowania poza granicami kraju w miejscach, w których relokowani i przesiedleni cudzoziemcy się znajdują. Miało to na celu skrócenie czasu trwania takich postępowań oraz zapewnienie, że „do Polski będą relokowani lub przesiedlani tylko tacy cudzoziemcy, którzy spełniają warunki do nadania statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej (...). Tym samym zostanie także wyeliminowane ryzyko ewentualnej konieczności wydalenia relokowanego lub przesiedlonego cudzoziemca, w razie gdyby postępowanie zakończyć się miało odmową nadania statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej”⁵⁶. Mimo iż od 13 listopada 2015 r. w stosunku do relokowanych cudzoziemców w ustawie nie zawarto wprost wymagania, by spełniali oni warunki do udzielenia im ochrony międzynarodowej, utrzymano wobec nich w mocy powyższe zasady postępowania⁵⁷.

W przypadku złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej przed przyjazdem do Polski relokowanemu lub przesiedlonemu cudzoziemcowi jest wydawane tymczasowe zaświadczenie tożsamości cudzoziemca⁵⁸. Zaświadczenie to w okresie swojej ważności potwierdza tożsamość cudzoziemca oraz uprawnia go do pobytu na terytorium Polski do zakończenia postępowania w sprawie udzielenia ochrony mię-

dzynarodowej decyzją ostateczną⁵⁹. Pobyt przesiedlonych i relokowanych cudzoziemców w Polsce będzie zatem legalny w trakcie postępowania uchodźczego.

Co istotne, przed przystąpieniem do przesiedlenia lub relokacji cudzoziemca Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców ma obowiązek zwrócić się do Komendanta Głównego Straży Granicznej, Komendanta Głównego Policji, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a w razie potrzeby także do innych organów z wnioskiem o przekazanie informacji, czy wjazd cudzoziemca na terytorium Polski i jego pobyt na tym terytorium mogą stanowić zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego⁶⁰. W przypadku uznania przez polskie organy władzy, iż cudzoziemiec stanowi takie zagrożenie, nie zostanie on relokowany lub przesiedlony do Polski.

PO PRZYJEŹDZIE DO POLSKI

Po przekroczeniu granic Polski relokowanego lub przesiedlonego cudzoziemca ubiegającego się o udzielenie mu ochrony międzynarodowej obowiązują te same przepisy co wszystkich innych cudzoziemców starających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce⁶¹, z jednym istotnym wyjątkiem. Straż Graniczna jest bowiem obowiązana zapewnić transport do ośrodka recepcyjnego wszystkim przesiedlonym lub relokowanym cudzoziemcom, jeśli złożyli oni wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej⁶² (a nie tylko cudzoziemcom z grup szczególnie wrażliwych, np. osobom niepełnosprawnym, jak wynika z przepisów ogólnych⁶³).

Po przekroczeniu polskiej granicy ci cudzoziemcy zostaną zatem przetransportowani przez Straż Graniczną do właściwego ośrodka recepcyjnego, tj. do ośrodka dla cudzoziemców pełniącego funkcję punktu przyjęć⁶⁴. Obecnie w Polsce funkcjonują dwa takie ośrodki: w Podkowie Leśnej-Dębaku i w Białej Podlaskiej. W ośrodku recepcyjnym cudzoziemiec jest rejestrowany w systemie Departamentu Pomocy Społecznej Urzędu do Spraw Cudzoziemców i podlega badaniom lekarskim oraz zabiegom sanitarnym ciała i odzieży (tzw. filtr epidemiologiczny), jeśli wcześniej nie zostały one już przeprowadzone. Badanie lekarskie cudzoziemca obejmuje ogólną ocenę stanu jego zdrowia. Podczas wykonywania tego badania lekarz ma obowiązek zwrócić szczególną uwagę, czy nie występują kliniczne i epidemiologiczne przesłanki świadczące o możliwości zakażenia albo wskazujące na chorobę zakaźną lub narażenie na czynniki zakaźne wywołujące te zakażenia albo choroby⁶⁵.

Cudzoziemcom ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy przysługuje opieka medyczna obejmująca świadczenia opieki zdrowotnej w zakresie, w jakim osobom objętym obowiązkowym lub dobrowolnym ubezpieczeniem zdrowotnym przysługuje prawo do świadczeń na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych⁶⁶, z wyłączeniem leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej⁶⁷. Cudzoziemcy ci co do zasady mogą korzystać z opieki medycznej tylko w placówkach wskazanych przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

Po przeprowadzeniu odpowiednich badań cudzoziemiec jest kierowany do jednego z 9 ośrodków dla cudzoziemców zlokalizowanych na terytorium całej Polski⁶⁸. W tych ośrodkach cudzoziemcy mają zapewnione zakwaterowanie i wyżywienie,

odbywają się też w nich lekcje języka polskiego. Poza tym mogą otrzymać niewielkie wsparcie finansowe, np. na wydatki osobiste (50–100 złotych miesięcznie) lub na zakup środków higieny i czystości (20 złotych na miesiąc)⁶⁹.

We wszystkich 11 ośrodkach dla cudzoziemców obecnie można zakwaterować 1980 cudzoziemców⁷⁰. W Polsce nie mamy do czynienia z problemem przełudnienia w tych ośrodkach. Na dzień 31 lipca 2015 r. w ośrodkach recepcyjnych było zajętych 59% miejsc, a w pozostałych – 68%⁷¹. W przypadku większej liczby cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce w danym czasie istnieje możliwość otwarcia nowych ośrodków przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców. W 2013 r., gdy w Polsce złożono wyjątkowo dużo wniosków o nadanie statusu uchodźcy (ponad 15 tysięcy), otworzono dwa nowe ośrodki dla cudzoziemców (oba w Bezwoli) i wykupiono dodatkowe miejsca w ośrodkach już istniejących⁷².

Ponadto cudzoziemiec może otrzymywać tzw. „pomoc udzielaną poza ośrodkiem”, polegającą na wypłacie świadczenia pieniężnego na pokrycie we własnym zakresie kosztów pobytu w Polsce. Wtedy nie zamieszkuje w ośrodku dla cudzoziemców, ale na własny koszt musi wynająć mieszkanie i samodzielnie pokryć wszelkie opłaty związane z pobytem w Polsce, w tym wyżywienie i lekarstwa. Na ten cel otrzymuje maksymalnie 25 złotych dziennie (w przypadku osoby samotnie gospodarującej), czyli 750–775 złotych miesięcznie. Czteroosobowa rodzina otrzyma na ten cel 1500–1550 złotych⁷³. Kwota ta nie wystarcza nawet na pokrycie podstawowych potrzeb cudzoziemców, a zatem nie zapewnia im godnego poziomu życia. Nie była ona podwyższana od 2005 r., mimo iż koszty życia wzrosły od tego czasu o 35–50%⁷⁴. Co więcej, nie jest ona zależna od potrzeb danego cudzoziemcy: taką samą kwotę pomocy socjalnej otrzyma dwudziestoletni zdrowy mężczyzna, jak i osiemdziesięcioletnia niepełnosprawna kobieta.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, iż Trybunał Sprawiedliwości UE wskazał, że: „państwo członkowskie powinno czuć nad tym, by łączna wysokość zasiłków pieniężnych obejmujących materialne warunki przyjmowania wystarczała do zapewnienia godnego poziomu życia odpowiedniego dla stanu zdrowia osób ubiegających się o azyl oraz ich utrzymania, umożliwiając im w szczególności znalezienie zakwaterowania, przy uwzględnieniu – w razie potrzeby – zachowania interesu osób mających specjalne potrzeby”⁷⁵. Polski system pomocy socjalnej dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy nie jest zatem zgodny ze standardami wyznaczonymi przez Trybunał – środki udostępniane cudzoziemcom ani nie zapewniają im godnego poziomu życia, ani ich wysokość nie jest dostosowana do ich indywidualnej sytuacji⁷⁶.

Cudzoziemcy ubiegający się o ochronę międzynarodową nie mogą korzystać z powszechnego systemu pomocy społecznej (np. nie mogą otrzymywać zasiłków stałego, celowego czy świadczeń rodzinnych). Jednocześnie cudzoziemcy ubiegający się o nadanie statusu uchodźcy nie mogą podjąć pracy w Polsce. Jest to możliwe tylko, jeśli w sprawie danego cudzoziemcy Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców nie wydał decyzji w terminie 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej i opóźnienie to nie nastąpiło z winy cudzoziemcy. Wtedy cudzoziemiec może otrzymać zaświadczenie uprawniające go do podjęcia legalnej pracy w Polsce, ważne do dnia, w którym decyzja w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej stanie się ostatecz-

na⁷⁷. Możliwość pracy w trakcie postępowania uchodźczego w założeniu ustawodawcy ma mieć zatem charakter wyjątkowy, ma nastąpić tylko wtedy, gdy postępowanie to trwa dłużej niż 6 miesięcy.

Mimo to większość cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy korzysta z pomocy udzielanej poza ośrodkami – na dzień 31 lipca 2015 r. z takiej pomocy korzystało 2460 cudzoziemców, podczas gdy w ośrodkach łącznie przebywało tego dnia 1315 cudzoziemców. Średnio w pierwszej połowie 2015 r. w ośrodkach mieszkało 1267 cudzoziemców, a z pomocy poza nimi korzystało 2585⁷⁸.

PO UDZIELENIU OCHRONY MIĘDZYNARODOWEJ

Cudzoziemcy, którzy otrzymają decyzję o nadaniu im statusu uchodźcy lub udzieleniu ochrony uzupełniającej, jeszcze przez 2 miesiące mogą korzystać z powyższego systemu pomocy socjalnej (przebywać w ośrodku dla cudzoziemców lub otrzymywać świadczenie pieniężne na pokrycie kosztów pobytu w Polsce)⁷⁹. W tym okresie mogą też złożyć wniosek o udzielenie pomocy mającej na celu wspieranie procesu ich integracji, tzw. Indywidualnego Programu Integracyjnego⁸⁰. W ramach programu cudzoziemiec może m.in. otrzymywać przez okres 12 miesięcy świadczenie pieniężne w wysokości maksymalnie 1335 złotych miesięcznie na pokrycie kosztów utrzymania i nauki języka polskiego, a także opłacane są za niego składki na ubezpieczenie zdrowotne. Zakres programu, a w szczególności okres jego trwania, są niewystarczające i w praktyce nie pozwalają na skuteczne przeprowadzenie procesu integracji uchodźców i beneficjentów ochrony uzupełniającej ze społeczeństwem polskim.

Uzyskanie ochrony międzynarodowej w Polsce wiąże się z możliwością rozpoczęcia przez cudzoziemcy działalności gospodarczej⁸¹ lub podjęcia pracy na takich samych zasadach jak obywatele polscy (tj. bez konieczności uzyskiwania zezwolenia na pracę)⁸².

Po uzyskaniu ochrony międzynarodowej w Polsce cudzoziemcy otrzymują karty pobytu ważne w przypadku nadania statusu uchodźcy – 3 lata, a w przypadku udzielenia ochrony uzupełniającej – 2 lata⁸³. Nie oznacza to jednak, iż po tym okresie cudzoziemcy ponownie muszą ubiegać się o ochronę międzynarodową w Polsce. Jeśli w okresie ważności posiadanej karty pobytu cudzoziemiec nie został pozbawiony ochrony międzynarodowej na mocy decyzji ostatecznej właściwych organów władzy, otrzyma kolejną kartę pobytu ważną odpowiednio 3 lub 2 lata.

Cudzoziemcy można pozbawić statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej wyłącznie na mocy ostatecznej decyzji, po przeprowadzeniu odpowiedniego postępowania administracyjnego. Będzie to możliwe, jeśli cudzoziemiec ten np. dobrowolnie ponownie przyjął ochronę państwa, którego jest obywatelem, ponownie dobrowolnie osiedlił się w państwie, które opuścił lub poza którego granicami przebywał z powodu obawy przed prześladowaniem, lub gdy ustały okoliczności, w związku z którymi uzyskał ochronę międzynarodową w Polsce, a cudzoziemiec nie jest w stanie wykazać, że po powrocie do kraju pochodzenia wciąż grożą mu prześladowania⁸⁴.

Uchodźcy lub beneficjenci ochrony uzupełniającej po 5 latach nieprzerwanego pobytu w Polsce mogą ubiegać się o udzielenie zezwolenia na pobyt stały (karta pobytu wydawana na

POSTULAT WYPRACOWANIA SPÓJNEJ POLITYKI MIGRACYJNEJ I INTEGRACYJNEJ

okres 10 lat)⁸⁵. Jeśli cudzoziemiec otrzymał to zezwolenie w związku z posiadanym statusem uchodźcy, już po kolejnych 2 latach będzie mógł zostać uznany za obywatela polskiego, jeśli dalej nieprzerwanie mieszka w Polsce⁸⁶. Jeśli zaś wcześniej posiadał ochronę uzupełniającą, zostanie uznany za obywatela polskiego najwcześniej po 3 kolejnych latach pod warunkiem spełnienia dodatkowych kryteriów (np. posiadania stabilnego i regularnego źródła dochodu)⁸⁷.

CZY POLSKA JEST PRZYGOTOWANA NA PRZYJĘCIE UCHODźCÓW?

Odpowiedź na pytanie, czy Polska jest przygotowana na przyjęcie przesiedlonych i relokowanych cudzoziemców, nie jest prosta. Z jednej strony, uchodźcy i osoby ubiegające się o nadanie statusu uchodźcy są przyjmowane w Polsce od wielu lat, w związku z czym istnieje już ugruntowana praktyka organów władzy w tym zakresie. Od lat 90. w Polsce są tworzone ramy prawne przyjmowania uchodźców: istnieją już szczegółowe przepisy regulujące przesłanki udzielenia cudzoziemcom ochrony międzynarodowej, zasady obowiązujące w postępowaniu uchodźczym oraz warunki recepcji tych cudzoziemców. Ze wszystkich tych rozwiązań i doświadczeń będą mogli korzystać zarówno przesiedleni i relokowani do Polski cudzoziemcy, jak i organy władzy.

Już w 2011 r. stworzono ramy prawne mające na celu umożliwienie Polsce udziału w przesiedleniach i relokacji cudzoziemców, jednak przepisy te – zwłaszcza po ostatnich zmianach wprowadzonych do ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony – wymagają doprecyzowania przez ustawodawcę. Nie dają one zwłaszcza jasnej odpowiedzi na pytanie, którzy cudzoziemcy mogą zostać zakwalifikowani do relokacji na terytorium Polski.

Z drugiej strony, istniejący system przyjmowania uchodźców w Polsce wymaga poprawy. Od lat jest dyskutowane wdrożenie polityki preintegracyjnej, mającej na celu podjęcie działań o charakterze integracyjnym jeszcze na etapie postępowania uchodźczego. Obecnie ograniczają się one do możliwości udziału w lekcjach języka polskiego w ośrodku dla cudzoziemców oraz do jednorazowego spotkania cudzoziemców z urzędnikiem. Uzyskują oni wtedy podstawową wiedzę o Polsce i postępowaniu uchodźczym. Tymczasem jeszcze przed uzyskaniem decyzji w przedmiocie ochrony międzynarodowej cudzoziemcy powinni mieć możliwość zapoznania się z kulturą i zwyczajami państwa, w którym się znaleźli. Konieczne jest zapewnienie im udziału w kursach orientacji kulturowej, tzw. „oprowadzania po domu”, oraz wsparcia asystentów kulturowych, którzy pomogą im odnaleźć się w polskiej rzeczywistości. Jest to tym bardziej istotne już na etapie postępowania uchodźczego, że w niektórych przypadkach cudzoziemcy czekają na wydanie decyzji nawet kilka lat.

Również Indywidualne Programy Integracyjne, w których mogą brać udział cudzoziemcy po uzyskaniu ochrony międzynarodowej, są niewystarczające – trwają za krótko i obejmują zbyt mało działań o charakterze integracyjnym (np. w praktyce cudzoziemcy nie otrzymują dostosowanego do ich specyficznych potrzeb wsparcia na rynku pracy). Programy te – w obecnym kształcie – nie zapewniają skutecznej integracji cudzoziemców z społeczeństwem polskim.

Integracji z pewnością sprzyja jak najwcześniejsze podjęcie pracy przez cudzoziemca w Polsce. Tym samym niezasadne

zdaje się ograniczenie możliwości podjęcia pracy przez cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce do sytuacji, gdy w ich sprawie nie zostanie wydana decyzja w terminie wskazanym ustawą. Ograniczenie to jest też nieuzasadnione z punktu widzenia wysokości świadczeń socjalnych wypłacanych tym cudzoziemcom w czasie postępowania uchodźczego. Środki te nie pozwalają na zaspokojenie ich nawet najbardziej podstawowych potrzeb, jednocześnie nie mogą oni podjąć legalnej pracy, by te potrzeby zaspokoić.

Jak wskazał ustawodawca w projekcie ustawy, która umożliwiła realizację przesiedleń i relokacji do Polski: „przyjęcie przez Polskę uchodźców w ramach przesiedlenia lub relokacji powinno odbywać się w sposób świadomy i planowy, z uwzględnieniem możliwości państwa polskiego w tym zakresie”⁸⁸. Pierwsi przesiedleni lub relokowani cudzoziemcy mają przyjechać do Polski, zgodnie z oświadczeniami polskich organów władzy, wiosną 2016 r. Jest zatem czas, by świadomie zaplanować ich przyjazd i pobyt w Polsce. W tym okresie możliwe jest wprowadzenie odpowiednich zmian legislacyjnych i wypracowanie spójnej koncepcji polityki migracyjnej i integracyjnej w Polsce, co jest postulowane od lat. Kryzys migracyjny w Europie może tym samym – paradoksalnie – stanowić szansę, by w końcu cudzoziemcy mieli możliwość skutecznej integracji ze społeczeństwem polskim, jeśli tylko organy władzy już teraz podejmą odpowiednie działania w tym kierunku.

MALGORZATA JAŻWIŃSKA – prawniczka Programu Pomocy Prawnej dla Uchodźców i Migrantów Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka; magister prawa, aplikantka adwokacka. Autorka publikacji o tematyce uchodźczej i migracyjnej.

MAJA ŁYSIENIA – koordynator Programu Pomocy Prawnej dla Uchodźców i Migrantów Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, radca prawny, magister prawa WPIA UW, autorka publikacji dotyczących tematyki migracyjnej i uchodźczej, członek Komisji Ekspertów ds. Migracji przy Rzeczniku Praw Obywatelskich.

¹ European Asylum Support Office (EASO), *Latest asylum trends*, wrzesień 2015 r., <https://easo.europa.eu/wp-content/uploads/Latest-Asylum-Trends-Snapshot-September2015.pdf> [dostęp: 2 listopada 2015 r.].

² EASO, *Raporty miesięczne styczeń – sierpień 2015*, <https://easo.europa.eu/analysis-statistics/> [dostęp: 2 listopada 2015 r.].

³ Uznawalność wniosków uchodźczych Syryjczyków utrzymywała się w ciągu całego 2015 r. na poziomie powyżej 90%.

⁴ EASO, *Raporty miesięczne styczeń – sierpień 2015*.

⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (wersja przekształcona), dalej: rozporządzenie Dublin III, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:32013R0604> [dostęp: 2 listopada 2015 r.].

⁶ Art. 13 ust. 1 rozporządzenia Dublin III.

⁷ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Wielka Izba, z dnia 21 stycznia 2011 r. w sprawie M.S.S. przeciwko Belgii

- i Grecji, numer sprawy 30696/09; Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE (Wielka Izba) z dnia 21 grudnia 2011 r. w sprawie N. S. (C-411/10) przeciwko Secretary of State for the Home Department i M.E. i inni (C-493/10) przeciwko Refugee Applications Commissioner i Minister for Justice, Equality and Law Reform.
- ⁸ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Wielka Izba, z dnia 4 listopada 2014 r. w sprawie Tarakhel przeciwko Szwajcarii, numer sprawy 29217/12.
- ⁹ European Database of Asylum Law, *Germany: Administrative Court of Dusseldorf suspends Dublin transfer to Hungary*, 2.10.2015 r., <http://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/germany-administrative-court-dusseldorf-suspends-dublin-transfer-hungary> [dostęp: 2 listopada 2015 r.].
- ¹⁰ Decyzja Rady (UE) 2015/1523 z dnia 14 września 2015 r. ustanawiająca środki tymczasowe w obszarze ochrony międzynarodowej na rzecz Włoch i Grecji (dalej: decyzja Rady z 14 września 2015 r.).
- ¹¹ Decyzja Rady (UE) 2015/1601 z dnia 22 września 2015 r. ustanawiająca środki tymczasowe w obszarze ochrony międzynarodowej na rzecz Włoch i Grecji (dalej: decyzja Rady z 22 września 2015 r.).
- ¹² Do września 2015 r. do Niemiec przybyło ponad 450 tys. uchodźców.
- ¹³ W związku z kryzysem migracyjnym we wrześniu 2015 r. Niemcy wprowadziły kontrolę graniczną na granicy z Austrią (Asylum Information Database, *Germany: controls reinstated on Austrian border*, 13.09.2015 r., <http://www.asylumineurope.org/news/13-09-2015/germany-controls-reinstated-austrian-border> [dostęp: 2 listopada 2015 r.]).
- ¹⁴ Ponad 4 miliony Syryjczyków są zarejestrowanymi uchodźcami, podczas gdy w krajach UE od kwietnia 2011 r. do września 2015 r. jedynie nieznacznie ponad 500 tys. Syryjczyków ubiegało się o nadanie statusu uchodźcy. Najwięcej Syryjczyków przebywa w Turcji, Libanie i Jordanii (UNHCR, *Syria Regional Refugee Response*, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> [dostęp: 2 listopada 2015 r.]).
- ¹⁵ Komisja Europejska, *Europejska Agenda Migracyjna*, 13.05.2015 r., http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_en.pdf [dostęp: 2 listopada 2015 r.].
- ¹⁶ Conclusions of the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on resettling through multilateral and national schemes 20 000 persons in clear need of international protection, 22.07.2015 r., <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11130-2015-INIT/en/pdf> [dostęp: 2 listopada 2015 r.].
- ¹⁷ W 2013 r. polskie organy administracyjne udzieliły ochrony (w postaci statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej lub zgody na pobyt tolerowany) 808 cudzoziemcom, w 2014 r. – 750 cudzoziemcom, a w pierwszym półroczu 2015 r. – 303 cudzoziemcom (Urząd do Spraw Cudzoziemców, *Komentarz do danych dotyczących zestawienia za 2013 rok, Komentarz do danych dotyczących zestawienia za 2014 rok, Komentarz do danych dotyczących zestawienia za pierwsze półrocze 2015 roku*, <http://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-okresowe/zestawienia-roczne/> [dostęp: 2 listopada 2015 r.]).
- ¹⁸ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, *Wszystko, co chciałbyś wiedzieć o procesie udzielenia ochrony uchodźcom z Syrii i Erytrei*, <https://msw.gov.pl/pl/wszystko-co-chcialbys-w?page=0> [dostęp: 2 listopada 2015 r.].
- ¹⁹ Konwencja dotycząca statusu uchodźców sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515).
- ²⁰ Art. 2 pkt 9d ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony (Dz. U. Nr 128, poz. 1176, z późn. zm.): „Użyte w ustawie określenia oznaczają: relokacja – przemieszczenie z państwa członkowskiego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemca objętego ochroną międzynarodową w ramach podziału odpowiedzialności i solidarności między państwami członkowskimi”).
- ²¹ Komisja Europejska, *Refugee Crisis – Q&A on Emergency Relocation*, 22.09.2015 r., http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5698_en.htm [dostęp: 2 listopada 2015 r.].
- ²² Motyw 33 i 34 decyzji Rady z 22 września 2015 r. oraz motyw 27 i 28 decyzji Rady z 14 września 2015 r.
- ²³ Art. 2 pkt 9c ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony: „Użyte w ustawie określenia oznaczają: przesiedlenie – przeniesienie z kraju trzeciego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej uchodźcy mandatorijnego w celu nadania mu na tym terytorium statusu uchodźcy lub udzielenia ochrony uzupełniającej”.
- ²⁴ UNHCR, *UNHCR Resettlement Handbook*, 2011, <http://www.unhcr.org/46f7c0ee2.html> [dostęp: 2 listopada 2015 r.].
- ²⁵ Motywy 32–34 oraz art. 6 ust. 5 decyzji Rady z 14 września 2015 r. oraz motywy 38–40, a także art. 6 ust. 5 decyzji Rady z 22 września 2015 r.
- ²⁶ Verfahrensregelung zur Aussetzung des Dublinverfahrens für syrische Staatsangehörige, 21.08.2015 r., też Asylum Information Database, *Germany: Halt on Dublin procedures for Syrians*, 24.08.2015 r., www.asylumineurope.org/news/24-08-2015/germany-halt-dublin-procedures-syrians [dostęp: 2 listopada 2015 r.].
- ²⁷ Asylum Information Database, *Germany: controls reinstated*.
- ²⁸ Motyw 26 decyzji Rady z 14 września 2015 r. oraz motyw 32 decyzji Rady z 22 września 2015 r.
- ²⁹ Art. 13 ust. 2 decyzji Rady z 14 września 2015 r. oraz decyzji Rady z 22 września 2015 r.
- ³⁰ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, *Wszystko, co chciałbyś wiedzieć o procesie udzielania ochrony uchodźcom z Syrii i Erytrei*.
- ³¹ Biuletyn Migracyjny, *EUREMA II: Polska niesie ulgę Malcie*, luty 2013 r., <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/40-luty-2013/eurema-ii-polska-niesie-ulge-malcie> [dostęp: 2 listopada 2015 r.].
- ³² M. Fagasiński, *Dobrowolne przesiedlenia uchodźców i program relokacji wewnątrz Unii Europejskiej*, w: *W poszukiwaniu ochrony. Wybrane problemy dotyczące realizacji praw cudzoziemców ubiegających o nadanie statusu uchodźcy i objętych ochroną międzynarodową w latach 2012–2014. Obserwacje Programu Pomocy Prawnej dla Uchodźców i Migrantów Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka*, Warszawa 2014, s. 81–85, http://www.hfpr.pl/wp-content/uploads/2014/12/HFPC_w_poszukiwaniu_ochrony.pdf [dostęp: 2 listopada 2015 r.].
- ³³ Tamże, s. 82–83, także: E. Ostaszewska-Żuk, *Łączenie rodzin*, w: *W poszukiwaniu ochrony*, s. 89–93.
- ³⁴ *Polska przyjmie uchodźców z Syrii. Ruszy pilotażowy program*, Polskie Radio, 19.12.2014 r., <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1330943,Polska-pryjmie-uchodzcow-z-Syrii-Ruszy-pilotazowy-program> [dostęp: 2 listopada 2015 r.].
- ³⁵ Dane statystyczne dostępne na stronie Urzędu do Spraw Cudzoziemców: <http://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-okresowe/zestawienia-roczne/> [dostęp: 2 listopada 2015 r.].
- ³⁶ W 2014 r. wynosiła ona w Polsce średnio 16% (*Komentarz do danych dotyczących zestawienia za 2014 rok*, Urząd do Spraw Cudzoziemców, <http://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-okresowe/zestawienia-roczne/> [dostęp: 2 listopada 2015 r.]).
- ³⁷ Dane statystyczne dostępne na stronie Urzędu do Spraw Cudzoziemców.
- ³⁸ Tamże.
- ³⁹ Dz. U. Nr 128, poz. 1176, z późn. zm.

- ⁴⁰Na mocy art. 14 pkt 23 ustawy z dnia 28 lipca 2011 r. o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i ustawy o cudzoziemcach wprowadzono zmiany do ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony poprzez dodanie rozdziału 5a: Przesiedlenie i relokacja.
- ⁴¹Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i ustawy o cudzoziemcach, 30 czerwca 2011 r., nr druku sejmowego: 4394.
- ⁴²Tamże.
- ⁴³Art. 86a ust. 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁴⁴Art. 13 ust. 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁴⁵Art. 15 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁴⁶*Zasady i tryb ustalania statusu uchodźcy zgodnie z Konwencją dotyczącą statusu uchodźcy z 1951 r. oraz Protokołem dodatkowym do niej z 1967 r.* Podręcznik, UNHCR, Genewa, 1992, s. 24–25, http://www.unhcr-centraleurope.org/_assets/files/content/resources/pdf_pl/legal_documents/Podrecznik-UNHCR-Zasady-i-tryb-ustalania-statusu-uchodzczy.pdf [dostęp: 2 listopada 2015 r.].
- ⁴⁷Zgodnie z art. 86a ust. 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony w brzmieniu obowiązującym do dnia 12 listopada 2015 r.
- ⁴⁸Art. 1 pkt 45 ustawy z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1607).
- ⁴⁹Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw, 22 maja 2015 r., numer druku sejmowego: 3433.
- ⁵⁰Art. 86b ust. 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁵¹Art. 86j ust. 2 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁵²Art. 86c ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁵³Tamże.
- ⁵⁴Art. 86d pkt 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁵⁵Art. 86e ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁵⁶Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców.
- ⁵⁷Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw.
- ⁵⁸Art. 86d pkt 2 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁵⁹Art. 55a ust. 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁶⁰Art. 86f ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁶¹Art. 86j ust. 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁶²Art. 86fa ust. 2 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁶³Art. 30 ust. 1 pkt 8 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁶⁴Art. 2 pkt 9aa ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁶⁵§ 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 1 marca 2011 r. w sprawie badań lekarskich oraz zabiegów sanitarnych ciała i odzieży cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy (Dz. U. Nr 61, poz. 313).
- ⁶⁶Dz. U. 2015 poz. 581, z późn. zm.
- ⁶⁷Art. 73 ust. 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁶⁸Lista ośrodków dla cudzoziemców dostępna: <http://udsc.gov.pl/uchodzczy-2/pomoc-socjalna/osrodki-dla-cudzoziemcow/mapka-osrodkow/> [dostęp: 2 listopada 2015 r.].
- ⁶⁹Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 listopada 2011 r. w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy (Dz. U. Nr 261, poz. 1564).

- ⁷⁰Pismo Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców do HFPC z dnia 27 sierpnia 2015 r.
- ⁷¹Tamże.
- ⁷²Pismo Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców do HFPC z dnia 24 września 2013 r.
- ⁷³Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 listopada 2011 r. w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy.
- ⁷⁴M. Jaźwińska, M. Szczepanik, *All Quiet on Eastern Front: Asylum Trends and Reception of Refugees in Poland during the 2013–2015 Europe's Migration Crisis*, w: *Biztpol Affairs*, Vol. 3. No. 2 (2015), s. 40, <http://corvinusculture.com/wp-content/uploads/2015/09/biztpol-affairs-vol-3-no-2.pdf> [dostęp: 2 listopada 2015 r.].
- ⁷⁵Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE (czwarta izba) z dnia 27 lutego 2014 r. w sprawie Saciri and others (C-79/13).
- ⁷⁶J. Białas, *Niezgodność zasad pomocy socjalnej zapewnianej osobom ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy z wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości UE*, w: *W poszukiwaniu ochrony*, s. 52–53.
- ⁷⁷Art. 35 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁷⁸Pismo Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców do HFPC z dnia 27 sierpnia 2015 r.
- ⁷⁹Art. 74 ust. 1 pkt 2 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁸⁰Art. 91 i n. ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163, z późn. zm.).
- ⁸¹Art. 13 ust. 2 pkt 1 lit. e-f ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. 2015 r. poz. 584, z późn. zm.).
- ⁸²Art. 87 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2015 r. poz. 149, z późn. zm.).
- ⁸³Art. 89i ust. 1 i 2 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁸⁴Art. 21–22 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁸⁵Art. 195 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. 2013 poz. 1650, z późn. zm.).
- ⁸⁶Art. 30 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim (Dz. U. 2012 r. poz. 161, z późn. zm.).
- ⁸⁷Art. 30 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim.
- ⁸⁸Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zalegalizowaniu pobytu.

Summary

Poland and European migration crisis

The year 2015 was record-breaking in terms of the number of foreigners applying for granting the international protection in Europe. Facing the migration crisis the EU Member States took the decision on resettlement and relocation of foreigners looking for the protection, among them 7000 persons – to Poland. Poland has been accommodating refugees and persons applying for the refugee status for many years. There have been created conditions to accept them (centres for foreigners, the system of public assistance and the medical care, so-called Individual Integration Programmes) and there have been introduced provisions of law regulating both premises of obtaining the international protection in Poland as well as rules of conduct in relation to refugees. However experiences of Poland in relocations and re-settlements to the EU are basic, and existing reception conditions, especially in the area of actions aimed at the integration of foreigners with the Polish society, are insufficient.

Tłumaczenie: Renata Cedro, WP CSP

Zjawisko AKULTURACJI wyzwaniem XXI wieku

nadkom. Łukasz Szwejkowski

p.o. Kierownik
Studium Komunikacji Społecznej CSP

Żyjemy w czasach, w których przenikają się różnorodne narodowości, kultury i religie, tworząc nowe, fascynujące i barwne miejsca. Mamy niezliczone możliwości podróżowania, przemieszczania się, a nawet zmiany miejsca zamieszkania.

Jednak to, co oferuje nam współczesny świat, nie przez wszystkich jest jednakowo odbierane. Zetknięcie z nową, nieznaną dotąd rzeczywistością dla niektórych jest przeżyciem bardzo wartościowym. Rozwijają, kształcą, uczą tolerancji i otwartości na drugiego człowieka. U innych natomiast pobyt w nowym miejscu wywołuje bardzo negatywne emocje.

Zmiana miejsca pobytu, zarówno dla migranta, jak i dla społeczeństwa, do którego jest przyjmowany, łączy się nierozdzielnie z wieloma przeżyciami dla jednej, jak i drugiej strony. Po pierwsze, osoba migrująca, która ze względu na zagrożenie życia, zdrowia lub wolności, wynikające z różnych przyczyn, takich jak klęski żywiołowe, walki zbrojne bądź prześladowania z powodu odmiennej religii, rasy czy też przekonań politycznych, opuszcza teren, na którym mieszka, posiada już багаż trudnych doświadczeń. Musi uporać się z nimi w nowym środowisku. Po drugie, obywatele kraju, do którego licznie przybywają osoby „odmienne” kulturowo, mogą przejawiać obawy związane z zagrożeniem dla poczucia bezpieczeństwa oraz stabilizacji w życiu codziennym.

W związku ze współczesnymi wydarzeniami dotyczącymi masowego napływu uchodźców (syryjskich) do Europy, warto zapoznać się z problematyką akulturacji, czyli zjawiska, jakie zachodzi pomiędzy jednostkami lub grupami ludzi, którzy znajdują się na granicy zderzenia kulturowego, a pracownikami służb społecznych, po to, aby móc szerzej spojrzeć na problemy uchodźców, ich obawy, oczekiwania, a tym samym usprawnić wzajemne relacje i kontakty.

W szerokim znaczeniu akulturacja to przyjmowanie przez jednostkę albo grupę kultury innej grupy¹. Słowo to pochodzi z nauk społecznych takich, jak etnologia, antropologia, socjologia, pedagogika czy też psychologia. Ponadto termin ten jest

stosowany również w dziedzinie nauki o zarządzaniu międzykulturowym, która, jak sama nazwa wskazuje, bada związki pomiędzy zarządzaniem a kulturą.

Zjawisko akulturacji, zwane również transkulturacją, jest związane ze zmianą kulturową spowodowaną wchodzeniem w odmienny krąg kulturowy. Skąd wzięło się to określenie? W latach 80. XIX w. pojęcie to zostało zastosowane przez geologa i odkrywcę J.W. Powella na oznaczenie procesu zapożyczeń kulturowych, a następnie w latach 20. i 30. XX w. upowszechnione przez amerykańskich antropologów badających kulturę, tj. M.J. Herskovitsa, R. Redfielda, R. Lintona, A.L. Kroemera². Z ich badań wynika, że akulturacja to proces jakościowych i wieloaspektowych zmian kulturowych, polegający na tym, że „grupy osób pochodzących z różnych kultur wchodzą w długotrwały i bezpośredni kontakt, którego rezultatem jest zmiana w oryginalnej kulturze przedstawicieli jednej lub obu grup”³.

Cytując znanego badacza problemów akulturacji i adaptacji, a mianowicie Johna W. Berry’ego, należy podkreślić, że z psychologicznego punktu widzenia akulturacja „odnosi się do zmian w jednostce, która uczestniczy w sytuacji kontaktu kulturowego [...] na którą bezpośrednio oddziałuje wpływ zewnętrznej kultury oraz zmiany w kulturze, której jest uczestnikiem”⁴. Migracja to ogromne wyzwanie, zarówno dla osoby (grupy) migrującej, jak i kraju przyjmującego oraz społeczeństwa go zamieszkującego. Dla migranta wyzwanie to jest związane

SZOK KULTUROWY U MIGRANTÓW

z licznymi zmianami, począwszy od zmiany docelowego miejsca pobytu, następnie trybu życia, a wręcz rozpoczęcia życia na nowo, a co za tym idzie, ze zmianami w otoczeniu i funkcjonowaniu psychicznym.

Pierwszym etapem są zmiany w otoczeniu fizycznym, które wymuszają przystosowanie się do nowego środowiska, czyli klimatu, rytmu dnia, występowania innego rodzaju bakterii czy chorób, innego natężenia bodźców zewnętrznych zarówno wizualnych, dźwiękowych, jak i zapachowych, smakowych lub dotykowych⁵.

Ponadto migrant niejako traci swój status społeczny, który wcześniej był bardziej lub mniej stabilny, pozwalał mu samodzielnie i kompetentnie poruszać się w społeczeństwie, które było mu znane, bliskie. W nowej sytuacji jest zdany nie na siebie, ale często na innych.

Kolejnymi zmianami, niezwykle istotnymi, są te, które zachodzą w funkcjonowaniu psychicznym. Oswojenie się z nową sytuacją życiową, bytowa jest związane z narastaniem stresu, napięcia, negatywnych emocji, bezsilnością, nieraz prowadzącą do agresji, a także poczuciem utraty recepty na życie, uprzednio wypracowanych strategii w radzeniu sobie z problemami dnia codziennego i ich rozwiązywaniem⁶.

Zaistnienie wyżej wymienionych zmian zmusza do zaadaptowania się w nowym środowisku, przystosowania się do innych warunków życia, zaakceptowania bądź też nie zachowań, norm życiowych i wartości, które obowiązują w kulturze kraju przyjmującego migranta. Można powiedzieć, że w tym momencie mamy do czynienia z rozpoczęciem procesu akulturacji, którego konsekwencją jest stres akulturacyjny. W swojej najwyższej fazie może nawet przybierać postać szoku kulturowego. Szok kulturowy definiuje się jako zjawisko, które „obejmuje funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne człowieka, będące rezultatem napotykanym w kulturze przyjmującej trudności, jego istotą jest doświadczanie negatywnych emocji, które kumulując się, owocują pogorszeniem ogólnego samopoczucia i satysfakcji z życia, i co za tym idzie całości funkcjonowania człowieka”⁷.

W fachowej literaturze można znaleźć wiele koncepcji akulturacji opisujących przeżycia i doświadczenia migranta w zderzeniu z nową rzeczywistością. Jedną z bardziej powszechnych jest teoria Lysgaarda prezentująca koncepcję krzywych akulturacji. Stanowi ona odzwierciedlenie związku, jaki zachodzi pomiędzy długością kontaktu z obcym kulturowo środowiskiem a poziomem odczuwalnego stresu⁸.

Wyróżnia się trzy modele obrazujące przebieg szoku kulturowego u migranta, które zostały przedstawione na podstawie wzoru kreślenia danych liter:

- 1) **model „U”**, który obrazuje stan psychofizyczny migranta, począwszy od przedstawienia jego dobrego samopoczucia na najwyższym poziomie, czyli na początku kreślenia litery „U”, a następnie jego systematycznym obniżaniu się i wzroście, po to, aby powrócić do stanu wyjściowego; model ten zawiera najbogatszy przekrój przeżyć i doświadczeń, jakie mogą się pojawić u migranta, a etapy, przez jakie on przechodzi, zostały nawet odpowiednio nazwane, tj. „miesiąc miodowy”, „obserwator”, „uczestnik”, „szok kulturowy”, „zdrowienie/adaptacja”, „mistrzostwo/dwukulturowość”⁹;
- 2) **model „J”** przedstawia sytuację, kiedy od samego początku poziom samopoczucia migranta jest najniższy, po czym stopniowo wzrasta, a tym samym poprawia się;
- 3) **model „W”** zakłada istnienie dwóch odrębnych procesów; pierwszy z nich jest związany z istnieniem szoku kulturowego, negatywnymi emocjami, problemami sfery fizycznej (zmęczenie, problemy zdrowotne, zaburzenia somatyczne, zaburzenia na tle nerwowym), a także sfery psychicznej

(zagubienie, niepokój, bezsilność, wstyd, tęsknota, depresja, konflikty interpersonalne – gniew, złość, nienawiść); nawet pomimo wieloletniego pobytu krzywa ww. przeżyć jest ruchoma, tzn. wzrasta lub obniża się; natomiast drugi proces jest obrazowany szokiem powrotnym polegającym na readaptacji, związanym z powrotem do kultury ojczystej po dłuższym pobycie za granicą; działa on na podobnych zasadach, na jakich funkcjonuje szok kulturowy, z tą różnicą, że przeżycia migranta nie są tak intensywne i adaptacja trwa krócej aniżeli w przypadku szoku kulturowego; migrant przechodzi przez niego łagodniej, ponieważ zjawisko readaptacji ma miejsce wśród osób dotychczas już mu znanych oraz na terenie, który nie jest mu obcy¹⁰.

Szok kulturowy znacząco różni się od typowego zjawiska szoku, które charakteryzuje się silną, gwałtowną, choć krótkotrwałą reakcją organizmu, wywołaną przez dane zdarzenie. Szok kulturowy ma charakter długotrwały, ponieważ powstaje poprzez nagromadzenie się i połączenie różnych doświadczeń i działań. Kiedy szok kulturowy już minie, pojawia się pytanie, jakie poczynić następne kroki, aby funkcjonować w obcej kulturze, w nowym społeczeństwie. Aby móc odpowiedzieć sobie na to pytanie, migrant musi podjąć decyzję, w jaki sposób chce żyć, a następnie objąć odpowiednią strategię, czyli wybrać sposób, w jakim chce być powiązany ze społeczeństwem przyjmującym. Ma do wyboru:

- 1) **integrację** – połączenie elementów obu kultur, tzw. dwukulturowość: ta strategia najlepiej sprawdza się w społeczeństwach wielokulturowych;
- 2) **separację** – zwaną inaczej gettoizacją, polegającą na uznaniu i podtrzymywaniu własnej tożsamości kulturowej, a tym samym ograniczeniu do niezbędnego minimum wpływu elementów pochodzących z kultury przyjmującej;
- 3) **asymilację** – zjawisko, w którym elementy kultury ojczystej migranta są wypierane przez elementy nowej kultury;
- 4) **marginalizację** – zwaną też inaczej dekulturacją, która jest przeciwieństwem integracji; polega na tym, że migrant traci własną tożsamość kulturową, odrzuca normy, obyczajowość i wartości kultury ojczystej, przy jednoczesnym braku akceptacji na zidentyfikowanie się z nową kulturą; zazwyczaj marginalizacja nie stanowi indywidualnego wyboru danej jednostki, ale jest skutkiem niepowodzenia w procesie akulturacji, np. powstanie subkultur jako następstwo wykluczenia ze społeczeństwa¹¹.

Proces zmian kulturowych wywołanych poprzez zetknięcie się odmiennych systemów kulturowych będących w ciągłej i bezpośredniej konfrontacji prowadzi do stopniowych przekształceń w jednym systemie lub we wszystkich systemach, które wchodzą w interakcję¹².

W rezultacie proces akulturacji może wywołać różnorodne skutki. Całkowita adaptacja obcych treści do własnej kultury rodzi zjawisko zwane dyfuzją kulturową, co w konsekwencji powoduje wzrost podobieństw między kulturami, a zmniejszenia różnic między nimi poprzez wyeliminowanie niektórych elementów rodzimych lub ich modyfikację w celu znalezienia wspólnego mianownika. Natomiast kiedy proces akulturacji zatrzyma się na etapie modyfikacji jednego z systemów, wówczas może dojść do narodzin nowej kultury o zbliżonych wartościach lub powstaje zjawisko zwane dekulturacją, czyli dochodzi do kompletnego upadku danego systemu na skutek utraty tożsamości kulturowej i wyparcia rodzimych tradycji¹³. Mówiąc o akulturacji, nie sposób nie wspomnieć o mechanizmach, które rodzą się na skutek istnienia tego zjawiska, tj. dyskryminacji, uprzedzeń czy też stereotypizacji. Dlatego też niebagatelną rolę w rozwiązywaniu przedmiotowych problemów odgrywa komunikacja interpersonalna, czyli

umiejętne nawiązanie kontaktu w celu zbadania i zrozumienia potrzeb danej jednostki (grupy) znajdującej się na granicy zderzenia dwóch kultur. Mylące może być przekonanie, że zastosowanie norm komunikacyjnych, które przyjmuje się we własnej kulturze, w stosunku do osoby innego pochodzenia będzie odpowiednim wyjściem z sytuacji. Otóż nie. Takie zachowanie prowadzi często do niezrozumienia potrzeb drugiej strony, a działania podjęte w stosunku do niej mogą okazać się nieskuteczne, wręcz nieadekwatne do zaistniałej sytuacji. Pomijając tu nawet fakt bariery językowej, należałoby wystrzegać się uruchamiania własnych stereotypów, które stanowią przeszkodę w akceptacji różnic i integracji międzykulturowej. Ponadto akulturacja może wywoływać dyskomfort ze strony osób mających kontakt z migrantami. Przyczyną dyskomfortu jest przede wszystkim brak adekwatnej wiedzy kulturowej, a dokładniej rzecz ujmując, znajomości natury różnic kulturowych, a także bariery językowe, błędne interpretacje sygnałów niewerbalnych czy zakorzenione nieporozumienia międzykulturowe. Jak w takim razie powinna przebiegać komunikacja z osobami odmiennymi kulturowo, zarówno w środowisku prywatnym, jak i zawodowym?

W tej kwestii na uwagę zasługują cztery czynniki wymienione przez specjalistę w dziedzinie psychologii międzykulturowej – Davida Matsumoto¹⁴, sprzyjające doskonaleniu komunikacji międzykulturowej:

- 1) **uwaga** – stanowi przeciwwagę dla niepewności i lęku, dzięki temu, że oddziałuje na świadomość ludzką i sposób postrzegania;
- 2) **usuwanie niepewności** – umożliwia przetwarzanie treści odbieranych sygnałów oraz poprawną interpretację wysłanych przekazów w trakcie komunikacji międzykulturowej¹⁵;
- 3) **„zachowanie twarzy”** – wyraża dbałość o drugiego człowieka – partnera komunikacji – polegającą na uszanowaniu godności interlokutora pochodzącego z kręgu obcej kultury poprzez unikanie sytuacji, które mogłyby go ośmieszyć, postawić w niekomfortowym, kłopotliwym położeniu; pojęcie to wywodzi się z założeń kolektywistycznych (kultury konfucjańskiej) i stanowi przeciwwagę dla koncepcji kultur indywidualistycznych, które mają na celu dbałość o zachowanie poczucia wolności indywidualnej jednostki jako niezależnej i wolnej od presji i nacisku grupy;
- 4) **regulacja emocjonalna** – kontrola negatywnych emocji, umiejętność skutecznego zapanowania nad nimi w taki sposób, aby nie przysłoniły one sposobu myślenia i zachowania się w stosunku do osób odmiennych kulturowo¹⁶.

Zjawisko akulturacji stanowi istotny czynnik, od którego zależy przyszłość krajów przyjmujących obcokrajowców. Otwarcie się na wielokulturowość nie należy do łatwych zadań, stanowi bowiem nie lada wyzwanie, jednak jest możliwe dzięki wzajemnej współpracy oraz zaangażowaniu w podjęcie nawet niewielkich wysiłków w kierunku umiejętnego interpretowania różnic międzykulturowych bez odwoływania się do stereotypów, uprzedzeń czy też dyskryminacji. Na skutek wzrostu świadomości i wyczulenia na aspekty różnorodności kulturowej, a także wykazania się zrozumieniem, tolerancją oraz poszanowaniem godności drugiego człowieka akulturacja przestanie być kontrowersyjnym zjawiskiem.

laktiki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2008, s. 65.

⁴ P. Boski, *Kulturowe ramy zachowań społecznych. Podręcznik psychologii międzykulturowej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010, s. 19.

⁵ *Warsztaty kompetencji międzykulturowych – podręcznik dla trenerów*, s. 49.

⁶ Tamże, s. 50.

⁷ *Warsztaty kompetencji międzykulturowych – podręcznik dla trenerów*, s. 50.

⁸ <http://www.psychologia-spoleczna.pl/artykuly/1249-akulturacja.html> [dostęp: 14 października 2015 r.].

⁹ *Warsztaty kompetencji międzykulturowych – podręcznik dla trenerów*, s. 50.

¹⁰ Tamże, s. 50–51.

¹¹ Tamże, s. 51.

¹² *Encyklopedia PWN*, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/akulturacja;3867111.html> [dostęp: 14 października 2015 r.].

¹³ Tamże.

¹⁴ *Psychologia międzykulturowa*, red. D. Matsumoto, L. Juang, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2007.

¹⁵ Tamże, s. 361.

¹⁶ *Warsztaty kompetencji międzykulturowych – podręcznik dla trenerów*, s. 120–121.

Bibliografia

Berry J.W., *Acculturation et adaptation psychologique*, in: J. Ret-schitzki, M. Bossel-Lagos, & P.R. Dasen (Eds.), *La recherche inter-culturelle*, L'Harmattan, Paris 1989.

Boski P., *Kulturowe ramy zachowań społecznych. Podręcznik psychologii międzykulturowej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.

Psychologia międzykulturowa, red. D. Matsumoto, L. Juang, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2007.

Warsztaty kompetencji międzykulturowych – podręcznik dla trenerów, red. M. Lipińska, Wyd. Inicjatywa Wspólnotowa EQUAL, Międzykulturowe Centrum Adaptacji Zawodowej, Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2008.

Netografia

www.encyklopedia.pwn.pl

www.psychologia-spoleczna.pl

www.sjp.pwn.pl

Summary

Phenomenon of acculturation as a challenge of the 21st century

A person of “different” culture as a result of the threat to core values such as life, health or freedom, emigrates to a “foreign” country which accepts him/her, displaying at the same time anxieties about safety and stabilization. Processes occurring among individuals or groups of people, experiencing the cultural clash, are defined as acculturation. This phenomenon is connected with essential, multi-level cultural changes, which occur within the given individual or the group of people, coming from various cultures, as a result of the direct and long-term contact.

Depending on the decision taken by a refugee/immigrant adapting to the new reality, and on the reaction of surroundings for his/her presence in the host country, different strategies of acculturation are chosen: integration, assimilation, separation and marginalization, which result in far-reaching consequences, both social and psychological.

The contact with the culture of another man is essential for the development of the own culture and understanding of the phenomenon of acculturation can effectively help in the development of cross-cultural communication.

Tłumaczenie: Renata Cedro, WP CSP

¹ *Słownik języka polskiego PWN*, <http://sjp.pwn.pl/sjp/;2549305> [dostęp: 14 października 2015 r.].

² *Encyklopedia PWN*, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/akulturacja;3867111.html> [dostęp: 14 października 2015 r.].

³ *Warsztaty kompetencji międzykulturowych – podręcznik dla trenerów*, red. M. Lipińska, Wyd. Inicjatywa Wspólnotowa EQUAL, Międzykulturowe Centrum Adaptacji Zawodowej, Instytut Profi-

SZKOLNICTWO POLICYJNE

Podsumowanie i perspektywy

zdj. M. Krupa

z insp. dr. Tomaszem Szankinem
Zastępcą Dyrektora Gabinetu
Komendanta Głównego Policji
rozmawiają podinsp. Tomasz Wewiór
i podinsp. Hanna Grochowska

Panie Dyrektorze, rok 2014 i 2015 to czas, w którym wszystkie szkoły policyjne obchodziły jubileusze swego funkcjonowania. Przypomnijmy – w ubiegłym roku 60 lat skończyły Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie i Szkoła Policji w Pile, a 15-lecie istnienia obchodziła Szkoła Policji w Katowicach. W tym roku urodziny świętują Szkoła Policji w Słupsku – 70 lat i Centrum Szkolenia Policji w Legionowie – 25 lat. Sądzymy, że to doskonała okazja, by dokonać krótkiego podsumowania działalności tych jednostek szkoleniowych.

Szkoły kojarzą się przede wszystkim z realizacją procesu dydaktycznego. Czy mógłby Pan wskazać inne zadania nakładane na jednostki szkoleniowe Policji?

Faktycznie. Szkolnictwo policyjne kojarzy się przede wszystkim z realizacją procesu dydaktycznego mającego na celu odpowiednie przygotowanie policjantów i pracowników Policji do efektywnego wykonywania zadań i czynności służbowych.

Obecnie jednostki szkoleniowe, tj. Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Szkoła Policji w Katowicach, Szkoła Policji w Pile, Szkoła Policji w Słupsku i Ośrodek Szkolenia Policji Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi zs. w Sieradzu, dysponują łączną liczbą 5526 miejsc szkoleniowych i stanem etatowym 933 policjantów oraz 1118 pracowników Policji. Przy czym 669 osób realizuje zajęcia dydaktyczne (wg stanu na 31 grudnia 2014 r.). Ze względu na wykonywane remonty budynków kwaterunkowych w 2014 r. w dyspozycji jednostek szkoleniowych pozostawało dziennie średnio 3710 czynnych miejsc szkoleniowych, natomiast średnie dzienne zapotrzebowanie wynosiło 5130.

Podam jeszcze kilka istotnych liczb, które wskazują na wykonanie ogromnej pracy szkoleniowej. Tylko w latach 2013–2014 jednostki szkoleniowe Policji zrealizowały 185 przedsięwzięć centralnego doskonalenia zawodowego w 769 gru-

pach szkoleniowych, w których uczestniczyło 28 697 osób. Ponadto, w tym samym okresie, w ramach szkolenia zawodowego przeszkolono łącznie 11 543 policjantów, w tym w ramach szkolenia zawodowego podstawowego – 10 319 osób, a w ramach szkolenia dla absolwentów szkół wyższych – 1224. Natomiast potrzeby szkoleniowe w latach 2013–2014, z wyłączeniem szkolenia zawodowego podstawowego, były określone na poziomie 39 379 osób i zostały zrealizowane w 76%.

Potrzeby szkoleniowe są zatem olbrzymie, a system szkolenia Policji w obecnym kształcie nie jest w stanie ich zaspokoić. Powyższe dane wskazały na potrzebę pozyskania dodatkowych miejsc szkoleniowych oraz podjęcia działań o charakterze organizacyjnym zarówno w obszarze szkoleniowym (np. poprzez modyfikację programów, skrócenie czasu opracowywania i wdrażania programów do realizacji przez jednostki szkoleniowe, wprowadzenie specjalizacji jednostek szkoleniowych itp.), jak również w obszarze logistyki remontowo-inwestycyjnej (np. podejmowanie działań w zakresie wybudowania drugiego autodromu). Już na początku 2014 r. zasygnalizowano kierownictwu Policji konieczność zwiększenia zasobów szkoleniowych szkół, czego efektem było opracowanie i zatwierdzenie w maju 2014 r. przez Komendanta Głównego Policji „Koncepcji rozwoju szkolnictwa policyjnego”.

Mam świadomość, z jakimi brakami kadrowymi borykają się szkoły policyjne, których stan etatowy został znacząco zmniejszony w 2010 r. Od 2008 r. liczba osób zatrudnionych w jednostkach szkoleniowych uległa zmniejszeniu o 447 osób, tj. 18%. Najwięcej (o 172 osoby) zmniejszył się stan zatrudnienia w Centrum Szkolenia Policji w Legionowie. Natomiast, w stosunku do wartości bazowej z 2008 r., zmiana zatrudnienia była największa w Szkole Policji w Słupsku (32%).

Należy zaznaczyć, że szkoły oprócz realizowania procesu dydaktycznego mają znaczący udział w procedurze doboru do służby w Policji. Przypomnę tylko, że kandydaci do służby w Policji przystępują do kilkuetapowego postępowania kwalifikacyjnego, w skład którego wchodzi m.in. test wiedzy i test sprawności fizycznej. Do tych etapów kandydaci przystępują w jednostkach szkoleniowych Policji w soboty oraz niedziele, ponieważ od poniedziałku do piątku szkoły realizują proces dydaktyczny.

Tylko w latach 2011–2014 liczba kandydatów rozpoczynających postępowanie kwalifikacyjne wynosiła 160 236 osób. Do służby w Policji przyjętych zostało 20 251 kandydatów, w tym 3753 kobiety.

W roku 2015 planujemy przyjąć 3000 policjantów (do dnia 16 listopada 2015 r. zostało przyjętych 1600 policjantów, w dniu 2 grudnia br. planujemy przyjąć 400 osób, natomiast w dniu 30 grudnia 1000 osób). Obecnie trwają prace nad przygotowaniem propozycji określenia terminów i limitów przyjęć do służby w Policji w 2016 r. Wstępna analiza danych potwierdza możliwość przyjęcia od 3000 do 4000 osób. Ostateczną decyzję w tej sprawie podejmie Komendant Główny Policji.

Inne zadania nakładane na jednostki szkoleniowe Policji to wsparcie przy zabezpieczeniu ogólnopolskich akcji i operacji policyjnych, uczestniczenie kadry szkół w zespołach zadaniowych Komendanta Głównego Policji, przygotowywanie pomocy dydaktycznych wykorzystywanych także w doskonaleniu lokalnym, jak również opiniowanie aktów prawnych.

Jaki jest model rozpoznawania potrzeb szkoleniowych? Jak Pan ocenia możliwości realizacyjne szkół w aspekcie zidentyfikowanych potrzeb szkoleniowych?

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 kwietnia 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków odbywania szkoleń zawodowych oraz doskonalenia zawodowego w Policji wskazuje, że Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie przejmie do realizacji, pozostające dotąd w gestii Komendy Głównej Policji, zadanie dotyczące rozpoznawania potrzeb szkoleniowych. Poprzednio rozpoznawanie potrzeb szkoleniowych odbywało się dwa razy w roku, co powodowało, że w każdym z nich na niektóre kursy i szkolenia były zgłaszane te same osoby, a to nie odzwierciedlało rzeczywistych potrzeb.

Mając tego świadomość, zmieniliśmy przepisy w tym względzie. Dlatego też diagnozowanie potrzeb odbywa się raz w roku, tj. do dnia 20 października każdego roku według stanu na dzień 30 września br. Po tym terminie możliwe są już tylko korekty dostosowane do bieżącego zapotrzebowania.

Urealniono również termin określania potrzeb na szkolenie zawodowe podstawowe, skracając go z 21 do 10 dni przed terminem jego rozpoczęcia. Jednostki organizacyjne Policji, realizujące procedurę doboru do służby w Policji, zgłaszając potrzeby szkoleniowe w terminie 10 dni przed rozpoczęciem szkolenia, będą wskazywały liczbę obejmującą faktycznie przyjętych do służby policjantów. Natomiast 21 dni przed rozpoczęciem szkolenia jednostki te posiadają jedynie dane prognostyczne, które, jak wynika z dotychczasowych doświadczeń, niejednokrotnie ulegały zmianie.

W związku z tym, że baza kwaterunkowa i dydaktyczna szkół jest ograniczona, a potrzeby szkoleniowe przekraczają ich możliwości, będą podejmowane działania, aby wykorzystać obiekty Centrum Usług Logistycznych, co niewątpliwie może nam pomóc w elastycznej organizacji przedsięwzięć szkoleniowych.

Czy – zdaniem Pana Dyrektora – obecnie można jeszcze mówić o specjalizacji szkół? Jeżeli tak, to w czym się ona przejawia?

Szkolenie i doskonalenie zawodowe w Policji jest procesem bardzo złożonym, na który ma wpływ wiele czynników. Jednym z istotnych elementów jest fluktuacja kadrowa, a w szczególności decyzje dotyczące przyjęć do służby w Policji. Dla dobra procesu szkolenia i doskonalenia zawodowego w Policji wydaje się wskazane, aby organizacja była właściwie przygotowana zarówno na lata, kiedy przyjęcia do służby będą na wysokim poziomie, jak i wtedy, kiedy ich liczba będzie ograniczona. Powinny temu sprzyjać przede wszystkim ustabilizowanie polityki w zakresie rozwoju specjalistycznej bazy szkoleniowej, jak również poprawa jej standardu. Dlatego będą realizowane dwa kierunki działań, tj. powrót do idei szkoleń specjalistycznych oraz specjalizacji szkół.

W związku z faktem, iż podstawowa zasada nowoczesnego zarządzania szkoleniami to dostosowywanie oferty edukacyjnej do potrzeb organizacji oraz oczekiwań policjantów i pracowników Policji, jest szczególnie istotne, aby najbliższe lata przyniosły także wyraźną specjalizację jednostek szkoleniowych Policji. Koncepcja strategicznego rozwoju zasobów szkoleniowych w Policji przewiduje realizację szkolenia i cen-

WYWIAD Z INSP. DR. TOMASZEM SZANKINEM ZASTĘPCĄ DYREKTORA GABINETU KOMENDANTA GŁÓWNEGO POLICJI

tralnego doskonalenia zawodowego w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie, w czterech szkołach policyjnych i Ośrodku Szkolenia Policji w Sieradzu. Założenie jest takie, że Szkoła Policji w Słupsku będzie realizowała szkolenie zawodowe podstawowe oraz centralne doskonalenie z zagadnień prewencyjnych, Szkoła Policji w Katowicach, jako centrum szkoleniowe na południu Polski, będzie prowadziła szkolenie zawodowe podstawowe oraz centralne doskonalenie z zagadnień prewencyjnych, w tym w zakresie ruchu drogowego (RDo i RDs). Szkoła Policji w Pile będzie realizować centralne doskonalenie zawodowe z zagadnień kryminalnych oraz w niewielkim stopniu – szkolenie zawodowe podstawowe, Centrum Szkolenia Policji w Legionowie – wysokospecjalistyczne centralne doskonalenie zawodowe (kursy minersko-pirotechniczne, z zakresu ruchu drogowego – RDo i RDs, kursy techniki operacyjnej, kynologii policyjnej, policji wodnej) oraz szkolenie zawodowe podstawowe, natomiast Ośrodek Szkolenia Policji w Sieradzu – szkolenie zawodowe podstawowe oraz centralne doskonalenie w zakresie ruchu drogowego (część ogólna – RDo). Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie będzie prowadzić szkolenie/studia warunkujące uzyskanie kwalifikacji zawodowych wyższych, centralne doskonalenie zawodowe kadr kierowniczych różnych szczebli, wysokospecjalistyczne doskonalenie zawodowe, a także w niewielkim stopniu – szkolenie zawodowe podstawowe.

Komendant Główny Policji chce przywrócić specjalizację szkół Policji i postawić na wiedzę policjantów, której weryfikacja będzie otwierała możliwość awansowania. W opracowaniu znajduje się projekt powrotu do egzaminów na pierwszy stopień podoficera Policji i aspiranta Policji. Koncepcja jest taka, aby możliwość uzyskania wyższego stopnia lub wyższego etatu była bezpośrednio związana z weryfikacją wiedzy i umiejętności.

Z jakimi problemami szkolnictwo policyjne będzie się musiało zmierzyć w najbliższej przyszłości?

Na razie najważniejszym dla nas zagadnieniem jest uporanie się z „nawisem” szkoleniowym związanym z brakiem specjalistycznego przeszkolenia policjantów ruchu drogowego, dyżurnych jednostek Policji oraz dzielnicowych, a także podniesienie ogólnego poziomu wykształcenia funkcjonariuszy, ale to już jest zadanie długofalowe. Dopiero później przyjdzie czas na inne kwestie związane z doskonaleniem obszaru zarządzania zasobami ludzkimi, np. ukształtowaniem indywidualnych ścieżek rozwoju zawodowego czy poszerzeniem oferty kursów specjalistycznych. Wszystkie te plany wymagają bowiem odpowiednich środków finansowych, którymi obecnie Policja nie dysponuje.

W kontekście wyzwań trzeba zaznaczyć, że w lipcu przyszłego roku szkoły policyjne będą wykorzystane do przygotowania zabezpieczenia bardzo ważnych uroczystości międzynarodowych: 8–9 lipca 2016 r. w Warszawie, na Stadionie Narodowym, odbędą się obrady w ramach Szczytu NATO; 20–25 lipca 2016 r. – Światowe Dni Młodzieży we wszystkich polskich parafiach, a 25–31 lipca 2016 r. – w Krakowie, z udziałem ok. 2–2,5 mln uczestników; natomiast 28–31 lipca 2016 r. planowana jest wizyta Papieża Franciszka.

W związku z tym podczas lipcowych zabezpieczeń planowane jest wykorzystanie Policyjnego Centrum Dowodzenia (PCD), które zlokalizowane jest na terenie Centrum Szkolenia Poli-

cji w Legionowie, oraz bazy kwaterunkowej Szkoły Policji w Katowicach. Jest duże prawdopodobieństwo, że pozostałe szkoły policyjne również będą zaangażowane w te przedsięwzięcia.

Czy kierownictwo Policji planuje zmiany w systemie szkolnictwa policyjnego?

Obecnie podejmowane są prace analityczne mające na celu wypracowanie strategii kierunkowych zmian modelu szkolnictwa policyjnego.

Przewiduje się, że przyszły rozwój systemu szkolenia będzie obejmować działania o charakterze organizacyjnym i inwestycyjnym, takie jak:

- ukierunkowanie **Szkoły Policji w Pile** na realizację przede wszystkim kursów specjalistycznych dla służby kryminalnej;
- przygotowanie **Szkoły Policji w Katowicach** do funkcji centrum szkoleniowego Policji na południu Polski;
- przeznaczenie środków na doposażenie **Centrum Szkolenia Policji w Legionowie** w sprzęt niezbędny do realizacji zajęć kursu specjalistycznego z zakresu ruchu drogowego – części szczególnej;
- zastąpienie szkolenia dla absolwentów szkół wyższych w **Wyższej Szkole Policji w Szczytnie** studiami I i II stopnia lub studiami podyplomowymi, przygotowującymi oficerów Policji;
- realizacja wybranych kursów specjalistycznych w formie doskonalenia zawodowego lokalnego w ośrodkach pozostających w zarządzie **Centrum Usług Logistycznych**;
- pozyskanie dodatkowych miejsc szkoleniowych poprzez rozwój **Szkoły Policji w Katowicach**, szczególnie istotny dla jednostek terenowych Policji na południu Polski, budowa akademika w **Szkole Policji w Pile**, ewentualne utworzenie nowej jednostki szkoleniowej.

Mam nadzieję, że powyższe zmiany sprawią, iż szkolenie i doskonalenie zawodowe w Policji będzie otwartym i elastycznym systemem edukacji zawodowej, który umożliwi: sprawne działanie policjantów, przygotowanie do wykonywania zadań i czynności służbowych oraz planowanie rozwoju kariery zawodowej policjantów.

Dziękując Panu Dyrektorowi za rozmowę, zapraszamy Czytelników do lektury artykułów prezentujących działalność i osiągnięcia wszystkich szkół policyjnych oraz Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej, które współtworzy „Kwartalnik Policyjny” oraz ściśle współpracuje z Centrum Szkolenia Policji w Legionowie na niwie dydaktyki zawodowej.

zdj. T. Muraszko

WYŻSZA SZKOŁA POLICJI W SZCZYTNIE

nadkom. dr Marcin Płotek

Instytut Nauk Społecznych
Wydziału Administracji WSPol

podkom. Marcin Misiewicz

Instytut Nauk Społecznych
Wydziału Administracji WSPol

HISTORIA

Początki szkolnictwa policyjnego w Szczytnie związane są z Ośrodkiem Szkolenia Oficerów Milicji, który został utworzony 15 września 1954 r. jako placówka specjalizująca się w tzw. doskonaleniu zawodowym. Funkcję komendanta szkoły piastował mjr Henryk Ślabczyk, zaś kadre stanowiło 59 oficerów i 12 podoficerów. W pierwszych latach funkcjonowania ośrodek borykał się z wieloma trudnościami. Przejęte po jednostce Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego koszały wymagały natychmiastowego remontu. Brakowało również odpowiednio przygotowanej kadry dydaktycznej. W 1958 r. Ośrodek Szkolenia Oficerów Milicji został przekształcony w Szkołę Oficerską Milicji Obywatelskiej, dzięki czemu stał się centralną jednostką dydaktyczną MO. Do kolejnych zmian doszło w 1972 r., kiedy powołano Wyższą Szkołę Oficerską Ministerstwa Spraw Wewnętrznych im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda”. Okres transformacji ustrojowej przyniósł zmiany w działalności uczelni. W 1989 r. Wyższa Szkoła Ofi-

cerska w Szczytnie została przekształcona w Wydział Porządku Publicznego Akademii Spraw Wewnętrznych, w którego miejsce w 1990 r. powołano Wyższą Szkołę Policji w Szczytnie¹.

STRUKTURA ORGANIZACYJNA

Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie jest częścią systemu edukacji policjantów w Polsce. Pełni istotną rolę w kształceniu kadr kierowniczych i dowódczych Policji. Na czele uczelni stoi Komendant-Rektor, który reprezentuje ją na zewnątrz, a także bezpośrednio nadzoruje pracę komórek administracyjnych, do których należą m.in.: Rektorat, Dział Kadr, Dział Ochrony Informacji Niejawnych, Zespół do spraw Kontroli, Zespół do spraw Prawnych. Zastępca Komendanta-Prorektor sprawuje bezpośredni nadzór nad Działem Organizacji Szkolenia i Doskonalenia Zawodowego, a także Sekcją Dowodzenia. Natomiast sprawami finansowymi i logistycznymi Uczelni zajmuje się Kanclerz.

WYŻSZA SZKOŁA POLICJI W SZCZYTNIE

KOMENDANCI

KOMENDANT
OŚRODKA SZKOLENIA OFICERÓW MILICJI OBYWATELSKIEJ

mjr Henryk Ślabczyk
(15 listopada 1954 r. – 28 lutego 1958 r.)

KOMENDANT
SZKOŁY OFICERSKIEJ MILICJI OBYWATELSKIEJ

mjr Stanisław Biczysko
(1 marca 1958 r. – 31 marca 1960 r.)

płk Roman Orłowski
(1 czerwca 1960 r. – 30 maja 1963 r.)

płk Władysław Wierzbicki
(1 czerwca 1963 r. – 31 stycznia 1972 r.)

KOMENDANT
SZKOŁY OFICERSKIEJ MO/WYŻSZEJ SZKOŁY OFICERSKIEJ MSW

płk Zenon Trzciński
(1 lutego 1972 r. – 31 sierpnia 1972 r.;
1 września 1972 r. – 31 maja 1975 r.)

KOMENDANT WYŻSZEJ SZKOŁY OFICERSKIEJ MSW

gen. bryg. dr Stanisław Biczysko
(1 września 1975 r. – 26 września 1989 r.)

KOMENDANT WYDZIAŁU PORZĄDKU PUBLICZNEGO
AKADEMII SPRAW WEWNĘTRZNYCH

płk doc. dr hab. Jerzy Zaborowski
(26 września 1989 r. – 30 września 1990 r.)

KOMENDANT WYŻSZEJ SZKOŁY POLICJI

insp. prof. dr hab. Mieczysław Goettel
(1 października 1990 r. – 16 kwietnia 1997 r.)

KOMENDANCI-REKTORZY WYŻSZEJ SZKOŁY POLICJI

nadinsp. Edward Pietkiewicz
25 lipca 1997 r. – 28 maja 1999 r.

insp. prof. dr hab. Wiesław Pływaczewski
16 grudnia 1999 r. – 15 maja 2003 r.

insp. Ryszard Drożdż
1 listopada 2003 r. – 15 maja 2004 r.

insp. dr Wiesław Mądrzejowski
18 maja 2004 r. – 31 marca 2005 r.²

nadinsp. Kazimierz Szwańkowski
31 sierpnia 2006 r. – 19 marca 2008 r.³

insp. dr hab. Arkadiusz Letkiewicz
7 sierpnia 2008 r. – 15 stycznia 2012 r.⁴

insp. dr Piotr Bogdański
od 26 marca 2012 r.⁵

Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie w strukturach organizacyjnych posiada dwa wydziały: Wydział Administracji oraz Wydział Bezpieczeństwa Wewnętrznego, kierowane przez Dziekanów².

KAMPUS

Obszar, na którym zlokalizowane są obiekty należące do Wyższej Szkoły Policji, zajmuje 33 hektary. Obok budynków dydaktycznych, administracyjnych i gospodarczych znajdują się tu również akademiki, hotel dla gości, biblioteka, centrum konferencyjne z salą kinową, strzelnica oraz obiekty sportowe (boiska, korty tenisowe, pływalnia, siłownia).

Wyższa Szkoła Policji dysponuje bardzo dobrą bazą dydaktyczną, obejmującą ponad 90 sal wykładowych o powierzchni 1553 m kw., wśród których warto wymienić m.in.:

- aulę im. insp. P.P dr. praw W.M. Sobolewskiego,
- aulę im. ks. prałata Zbigniewa J. Peszkowskiego,
- symulator kierowania pojazdami uprzywilejowanymi podczas działań typowych i ekstremalnych,
- symulator działań Policji w sytuacjach kryzysowych,
- Centrum Symulacji Wyższej Szkoły Policji (pomieszczenie do interwencji w ruchu drogowym i udzielania pierwszej pomocy ofiarom wypadków, sklep, bar, mieszkanie),
- salę konferencyjną z pełnym wyposażeniem do tłumaczeń symultanicznych.

Wszystkie te obiekty wyposażono w nowoczesny sprzęt audiowizualny i specjalistyczny.

Ponadto Wyższa Szkoła Policji dysponuje:

- bazą hotelowo-noclegową mogącą pomieścić blisko 1500 osób,
- stołówką (560 miejsc),
- Ośrodkiem Wypoczynkowym Wałpusz z 22 domkami letniskowymi,
- kompleksem strzelnic, w tym strzelnicą do strzelań sytuacyjnych z użyciem amunicji barwiącej,
- krytą pływalnię.

Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie może pochwalić się biblioteką z bogatym księgozbiorem – blisko 206 tys. woluminów, 200 tytułów prenumerowanych czasopism krajowych i 20 tytułów zagranicznych. Ponadto studenci oraz słuchacze mogą korzystać z 72 stanowisk komputerowych. Mając do dyspozycji własne wydawnictwo oraz drukarnię, uczelnia publikuje kilkadziesiąt tytułów rocznie. Są to zarówno skrypty, podręczniki przeznaczone dla studentów oraz słuchaczy, jak również pozycje kierowane do szerszego grona czytelników. Wydawane są także dwa kwartalniki: „Policja” i „Przegląd Policyjny” oraz „Rocznik z Bezpieczeństwa i Administracji” i „Internal Security”³.

STANOWISKA BADAWCZE, LABORATORIA

Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie dysponuje infrastrukturą niezbędną do realizacji różnorodnych projektów. W kampusie Uczelni znajdują się specjalistyczne pracownie i laboratoria badawcze, m.in.:

- Pracownia Analizy Kryminalnej,
- Pracownia Analizy Strategicznej i Statystycznej,
- Pracownia Antynarkotykowa,
- Pracownia Biologii Kryminalistycznej,
- Pracownia Innowacyjnych Technik Teleinformatycznych,

zdj. T. Muraszko

Zajęcia dydaktyczne

zdj. T. Muraszko

Aula

zdj. T. Muraszko

Centrum sportu

zdj. M. Petruinas

Symulator kierowania pojazdami uprzywilejowanymi

- Pracownia Kształcenia na Odległość,
- Pracownia Pułapek Kryminalistycznych,
- Pracownia Technologii Multimedialnych i Informatycznych,
- Pracownia Zwalczania Przestępczości w Cyberprzestrzeni
- Pracownia do Zwalczania Fałszerstw Pieniędzy,
- Laboratorium Inforensics⁴.

EDUKACJA

Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie od 60 lat szkoli i kształci funkcjonariuszy służb mundurowych w Polsce. Swoje bogate doświadczenie w tej dziedzinie wykorzystuje na różnych płaszczyznach oraz poziomach. To jedyna placówka w kraju, która zajmuje się kształceniem kadry kierowniczej i kadry oficerskiej Policji. Doświadczeni wykładowcy Uczelni prowadzą zajęcia z zakresu nauk prawnych (np. prawa karnego, kryminologii, prawa cywilnego, prawa konstytucyjnego, prawa gospodarczego, prawa administracyjnego), nauk humanistycznych i społecznych (m.in. psychologii, socjologii, etyki zawodowej, języka obcego) oraz przedmiotów zawodowych (taktyki służby prewencji, taktyki zwalczania przestępczości kryminalnej, bezpieczeństwa ruchu drogowego)⁵.

Zasoby kadrowe nauczycieli akademickich przedstawia poniższe zestawienie:

- profesorów doktorów habilitowanych – 10 pracowników cywilnych;
 - doktorów habilitowanych – 4 policjantów, 16 pracowników cywilnych;
 - doktorów – 23 policjantów, 8 pracowników cywilnych;
 - magistrów – 100 policjantów, 10 pracowników cywilnych.
- Łącznie na Uczelni jest zatrudnionych 171 nauczycieli akademickich⁶.

W swojej ofercie Uczelnia ma blisko 100 różnego rodzaju kursów. Odbývają się tu m.in. szkolenia z zakresu taktyk i technik interwencji policyjnych, strzelania, obsługi policyjnego sprzętu łączności i policyjnych systemów informatycznych. Wyższa Szkoła Policji jest organizatorem licznych i cieszących się dużym zainteresowaniem konferencji naukowych, seminariów, warsztatów naukowych, sympozjów. Biorą w nich udział przedstawiciele środowiska naukowego zarówno z Polski, jak i z zagranicy. Olbrzymi wkład merytoryczny wnoszą doświadczeni dydaktycy i funkcjonariusze różnych formacji mundurowych, odpowiedzialnych za bezpieczeństwo kraju, na co dzień współpracujących z Policją. Organizowane przedsięwzięcia stanowią ważne forum wymiany wiedzy i doświadczeń.

WYDZIAŁ BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO

Wydział Bezpieczeństwa Wewnętrznego prowadzi studia pierwszego i drugiego stopnia oraz studia podyplomowe na kierunku „Bezpieczeństwo wewnętrzne”. Posiada uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora nauk społecznych w zakresie nauk o bezpieczeństwie.

W skład wydziału wchodzi:

- **Instytut Badań nad Przestępczością Kryminalną i Terro-ryzmem**, który realizuje treści programowe z zakresu m.in. taktyki zwalczania przestępczości zorganizowanej, zwalczania korupcji, taktyki zwalczania terroryzmu, taktyki i techniki zwalczania cyberprzestępczości, analizy kryminalnej, tak-

WYŻSZA SZKOŁA POLICJI W SZCZYTNIE

tyki działań dochodzeniowo-śledczych, techniki kryminalistycznej oraz medycyny sądowej i psychiatrii;

- **Instytut Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego** realizujący treści programowe z zakresu m.in. podstawowych uprawnień policjantów, zapobiegania przestępczości, bezpieczeństwa w komunikacji powszechnej, w tym bezpieczeństwa ruchu drogowego, technologii informacyjnej, systemów łączności w obiegu informacji, zarządzania kryzysowego, ochrony osób, mienia, obiektów i obszarów, samoobrony, pierwszej pomocy.

Mocną stroną Wydziału Bezpieczeństwa Wewnętrznego jest kadra naukowo-dydaktyczna, doświadczona zarówno naukowo, jak i zawodowo. Wydział zatrudnia wielu samodzielnych pracowników naukowych o znaczącym dorobku oraz pracowników dydaktycznych z wieloletnim doświadczeniem zawodowym w Policji. Wchodzące w jego skład instytuty na bieżąco współpracują z jednostkami terenowymi Policji, Komendą Główną Policji, Centralnym Biurem Śledczym Policji, Strażą Graniczną, Urzędami Celnymi, Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralnym Biurem Antykorupcyjnym i innymi służbami oraz uczelniami w kraju i za granicą.

WYDZIAŁ ADMINISTRACJI

Wydział Administracji prowadzi studia pierwszego stopnia na kierunku „Administracja” i „Kryminologia” oraz studia podyplomowe „Logistyka w administracji publicznej”, „Zarządzanie jednostką organizacyjną w administracji publicznej” oraz „Kontrola w administracji publicznej”.

W skład wydziału wchodzi:

- **Instytut Nauk Społecznych**, którego jednym z podstawowych zadań jest kształcenie kadr kierowniczych Policji oraz propagowanie i wdrażanie nowoczesnych metod zarządzania w Policji; Instytut oferuje również studia podyplomowe z dziedziny zarządzania jednostką w administracji publicznej, studia podyplomowe z dziedziny logistyki w administracji publicznej, kurs doskonalenia zawodowego dla komendantów wojewódzkich Policji z wybranych aspektów zarządzania jednostką Policji, a także kursy doskonalenia zawodowego dla komendantów miejskich, powiatowych i rejonowych Policji oraz kurs doskonalenia zawodowego dla średniego szczebla kadry kierowniczej Policji z zarządzania jednostką organizacyjną w Policji; Instytut Nauk Społecznych służy swoją wiedzą i doświadczeniem Komendzie Głównej Policji oraz wszystkim jednostkom Policji w kraju jako zaplecze analityczno-doradcze;
- **Instytut Prawa i Administracji**, którego celem jest wszechstronne przygotowanie policjantów do pracy w jednostkach Policji; Instytut w swojej ofercie posiada również studia podyplomowe z zakresu kontroli w administracji publicznej; jego pracownicy organizują liczne szkolenia i kursy dla funkcjonariuszy pełniących funkcje kierownicze, prowadzących postępowania przygotowawcze, pełniących służbę operacyjno-rozpoznawczą oraz zajmujących się przestępczością gospodarczą; udzielają również mieszkańcom Szczecina porad prawnych; od 2008 r. w Instytucie funkcjonuje „Koło nauk prawnych”, którego celem jest zdobywanie i poszerzanie wiedzy swoich członków; pracownicy Instytutu Prawa i Administracji prowadzą aktywną działalność publicystyczną, publikując wiele pozycji w formie artykułów, podręczników zarówno na rynku krajowym, jak i zagranicznym.

Zajęcia na strzelnicy

zdj. T. Muraszko

Siłownia

zdj. T. Muraszko

Pływalnia

zdj. T. Muraszko

Budynek biblioteki

zdj. T. Muraszko

Prezydent RP Andrzej Duda z wizytą w WSPol podczas uroczystej promocji na I stopień oficerski (22.08.2015)

PROJEKTY

Wyższa Szkoła Policji stanowi ważny ośrodek badań na rzecz Policji. Część z nich prowadzona była we współpracy z zagranicznymi ośrodkami naukowo-badawczymi z Anglii, Holandii, Stanów Zjednoczonych, Niemiec, Francji oraz Węgier. Tematyka badań obejmowała działania profilaktyczne, nowe modele kształcenia policyjnego, zarządzania jakością oraz bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Realizacja projektów umożliwiła stworzenie w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie symulatorów: działań Policji w sytuacjach kryzysowych oraz kierowania pojazdami uprzywilejowanymi podczas działań typowych i ekstremalnych. Wśród ważnych projektów zrealizowanych w ostatnim czasie wymienić można budowę i wyposażenie Policyjnego Centrum Analityczno-Badawczego, budowę prototypu policyjnego wielofunkcyjnego ruchomego stanowiska dowodzenia (ARGUS), projekt pt. „System Bezpieczeństwa Narodowego RP”, „The House”, „Wytworzenie systemu oceny i rozwoju kompetencji menadżerskich kadry kierowniczej Policji”, a także „Wypracowanie nowoczesnej, trudnopalnej kamizelki z kompozytów włóknistych i polietylenowych z zastosowaniem pełnych 3D płyt twardych z uwzględnieniem ochrony przed nowoczesnymi pociskami pola walki”. Obecnie szkoła realizuje m.in. takie projekty, jak: „Indywidualizacja konstrukcji wielofunkcyjnych kamizelek balistycznych skrytego noszenia”, „Opracowanie i stworzenie systemu zarządzania informacją na potrzeby Centrum ds. Uprawdzeń”, „Opracowanie interaktywnego psychostymulatora treningowego dla Policji” oraz „Zestaw opatrunkowy zabezpieczający urazy powstałe w trakcie pełnienia obowiązków służbowych przez służby mundurowe”. Prowadzenie działalności naukowo-badawczej na Uczelni możliwe jest dzięki wsparciu ze środków finansowych pochodzących z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego⁷.

WSPÓŁPRACA Z UCZELNIAMI I JEDNOSTKAMI POLICJI W POLSCE

Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie na co dzień współpracuje z krajowymi uniwersytetami cywilnymi, takimi jak Uniwersytet Warszawski i Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, ale także

z uczelniami prowadzonymi przez inne formacje mundurowe – Akademią Obrony Narodowej, Akademią Marynarki Wojennej w Gdyni czy Wyższą Szkołą Sił Powietrznych w Dęblinie. Policyjne Centrum Informacyjne (PCI) udziela pomocy jednostkom Policji oraz innym instytucjom państwowym i samorządowym w zakresie specjalistycznych gałęzi wiedzy związanych z pracą resortu, a także upowszechniania informacji pozwalających rozwiązywać konkretne problemy w jednostkach Policji. PCI ściśle współpracuje z właściwymi biurami Komendy Głównej Policji oraz wszystkimi ogniwami dydaktycznymi i logistycznymi Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie.

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Jednym z ważniejszych aspektów funkcjonowania Uczelni jest nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów z zagranicznymi szkołami i akademiami policyjnymi, m.in. z Niemiec, Francji, Słowacji, Węgier, Rosji, Ukrainy, USA oraz Królestwa Arabii Saudyjskiej.

Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie od 2003 r. przynależy do Stowarzyszenia Europejskich Szkół Policji (AEPC). Bierze również udział w licznych przedsięwzięciach organizowanych przez Akademię Europejskiej Policji (CEPOL). Uczelnia przystąpiła również do systemu Europejskiej Sieci Kształcenia Policyjnego (EPLN).

W 2014 r., wraz z uruchomieniem programu Erasmus+, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie otrzymała Kartę Erasmus dla Szkolnictwa Wyższego (*Erasmus Charter for Higher Education*), uzyskując uprawnienia do uczestnictwa w działaniach programu. Dzięki temu możliwe są wyjazdy w celach edukacyjnych (praktyki, szkolenia) studentów i kadry dydaktycznej.

W programie partnerami uczelni są:

- Akademia Policji Republiki Czeskiej w Pradze (Czechy);
- Akademia Służb Publicznych w Tallinie (Estonia);
- Akademia Policji Dolnej Saksonii w Nienburgu (Niemcy);
- Akademia Korpusu Służb Policji w Bratysławie (Słowacja);
- Laurea University of Applied Sciences w Vantaa (Finlandia);
- Międzynarodowy Uniwersytet Kataloński (Hiszpania);
- Maia University Institute w Avioso San Pedro (Portugalia);
- Państwowy Uniwersytet Służb Publicznych w Budapeszcie (Węgry);

WYŻSZA SZKOŁA POLICJI W SZCZYTNIE

- Turecka Państwowa Akademia Policyjna w Ankarze (Turcja);
- University of Security Management w Koszycach (Słowacja);
- University of Central Lancashire w Preston (Wielka Brytania);
- Uniwersytet Michała Römera w Wilnie (filia w Kownie – Litwa);
- Uniwersytet Paris 13 (Francja);
- Uniwersytet Anatolijski w Eskisehir (Turcja);
- Uniwersytet Obrony w Brnie (Czechy);
- Uniwersytet w Zilinie (Słowacja);
- Wyższa Szkoła Ekonomii i Prawa w Berlinie (Niemcy).

Wysoka jakość usług świadczonych przez Wyższą Szkołę Policji w Szczycie została doceniona nadaniem certyfikatów: PN-EN ISO 9001:2009, PN-EN ISO 22000:2006 (HACCP) oraz Natowskiego Kodu Podmiotów Gospodarki Narodowej – Nato Commercial and Government Entity Code (NATO CAGE 2671H). W kwietniu 2015 r. szczycieńska Uczelnia wzbogaciła się o kolejny certyfikat – „Uberrima Fide”⁷⁸.

Wyższa Szkoła Policji w Szczycie podpisała porozumienia o współpracy naukowej z niżej wymienionymi podmiotami zagranicznymi:

- Akademia Korpusu Policji w Bratysławie (Słowacja);
 - Akademia Kryminalistyki i Studiów Policyjnych w Belgradzie (Serbia);
 - Arabski Uniwersytet Nauk o Bezpieczeństwie im. Księcia Naifa w Rijadzie (Królestwo Arabii Saudyjskiej);
 - Lwowski Państwowy Uniwersytet Spraw Wewnętrznych Ukrainy (Ukraina);
 - Narodowy Uniwersytet Służb Publicznych w Budapeszcie (Węgry);
 - Narodowa Akademia Spraw Wewnętrznych w Kijowie (Ukraina);
 - Niemiecka Wyższa Szkoła Policji w Münster (Niemcy);
 - Niepubliczna Instytucja Kształcąca Wyższej Edukacji Zawodowej Moskiewska Akademia Ekonomii i Prawa (Federacja Rosyjska);
 - Państwowa Wyższa Szkoła Policji w Saint-Cyr-Au-Mont-D’or (Francja);
 - Sam Houston State University College of Criminal Justice, Huntsville (Stany Zjednoczone Ameryki);
 - Wyższa Szkoła Spraw Wewnętrznych w Banja Luce (Bośnia i Hercegowina);
 - Wyższa Szkoła Policji Saksonii w Rothenburgu (Niemcy).
- Porozumienia mają na celu wymianę doświadczeń, studentów, organizowanie szkoleń, doskonalenie zawodowe itp. Uczelnia organizuje międzynarodowe konferencje, sympozja, szkolenia i uczestniczy w nich, a pracownicy Wyższej Szkoły Policji w Szczycie publikują w zagranicznych periodykach oraz wydają krajowe publikacje w językach obcych.

Uczelnia angażuje się także w działania społeczności lokalnej oraz uczestniczy w szeroko rozumianej współpracy ze społeczeństwem. W ramach tych działań organizuje m.in.:

- Ogólnopolską „Olimpiadę Policyjną”, w której biorą udział uczniowie klas maturalnych szkół ponadgimnazjalnych; jej celem jest zachęcenie młodzieży do pogłębiania wiedzy o bezpieczeństwie oraz roli i zadaniach Policji jako organu odpowiedzialnego za bezpieczeństwo, a laureat i finaliści konkursu zostają przyjęci na wybrany przez nich kierunek studiów pierwszego stopnia realizowanych w Wyższej Szkole Policji w Szczycie bez udziału w postępowaniu rekrutacyjnym;

- „Dni Otwarte w Wyższej Szkole Policji w Szczycie”, w trakcie których przyszli studenci zapoznawani są z ofertą kształcenia oraz bazą naukową szkoły;
- piknik rodzinny towarzyszący promocji na pierwszy stopień oficerski, podczas którego odbywa się prezentacja bazy naukowej szkoły, sprzętu policyjnego oraz innych służb.

Wyższa Szkoła Policji w Szczycie bierze czynny udział w następujących przedsięwzięciach:

- Dni i Noce Szczycy,
- Europejski Dzień bez Samochodu,
- Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy,
- akcje honorowego dawstwa krwi,
- piknik militarny służb mundurowych,
- targi pracy,
- targi edukacyjne,
- dyżury wykładowców Uczelni w Urzędzie Miasta w Szczycie, gdzie udzielają porad prawnych⁹.

Szkolnictwo policyjne w Szczycie zapoczątkowane w 1954 r. na trwałe zapisało się w historii nie tylko regionu, ale także Polski. Uczelnię ukończyło wiele roczników funkcjonariuszy. Zmiany, jakie zachodziły w dziejach powojennej Polski, wpływały równocześnie na charakter szkolnictwa oficerskiego w Szczycie. Obecnie Uczelnia posiada szeroką i dobrze wyposażoną bazę dydaktyczną, a także odpowiednie kadry naukowe, co umożliwia kształcenie nie tylko funkcjonariuszy Policji i innych formacji podległych Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, ale także studentów cywilnych. W 2014 r. obchodzono uroczystości 60-lecie szkolnictwa oficerskiego w Szczycie. Obchody te były równocześnie potwierdzeniem roli, jaką Uczelnia odgrywa w tej dziedzinie.

¹ P. Majer, *Od Ośrodka Szkolenia Milicji Obywatelskiej do Wydziału Porządku Publicznego Akademii Spraw Wewnętrznych. Podstawowe przeobrażenia milicyjnej placówki dydaktycznej w Szczycie w latach 1954–1990*, w: *50-lecie oficerskiego szkolnictwa policyjnego w Szczycie (1954–2004)*, red. M. Goettel, A. Misiuk, Szczycno 2004, s. 15–30.

² *50-lecie oficerskiego szkolnictwa policyjnego w Szczycie*, red. M. Goettel, A. Misiuk, Szczycno 2004, s. 60–65.

³ *60 lat szkolnictwa policyjnego w Szczycie (1954–2014)*, Szczycno 2014, s. 260.

⁴ Tamże, s. 322.

⁵ Tamże, s. 451.

⁶ Regulamin organizacyjny Wyższej Szkoły Policji w Szczycie z dnia 24 listopada 2014 r.

⁷ Dane uzyskane z Rektoratu Wyższej Szkoły Policji w Szczycie z 23 lipca 2015 r.

⁸ Dane uzyskane z Instytutu Koordynacji Badań i Funduszy Pomocowych Wyższej Szkoły Policji w Szczycie z 30 lipca 2015 r.

⁹ Dane uzyskane z Rektoratu Wyższej Szkoły Policji w Szczycie z 23 lipca 2015 r.

¹⁰ Dane uzyskane z Działu Kadr Wyższej Szkoły Policji w Szczycie, wg stanu na 30 lipca 2015 r.

¹¹ Dane uzyskane z Rektoratu Wyższej Szkoły Policji w Szczycie z 23 lipca 2015 r. oraz dane uzyskane z Instytutu Koordynacji Badań i Funduszy Pomocowych Wyższej Szkoły Policji w Szczycie z 30 lipca 2015 r.

¹² Dane uzyskane z Rektoratu Wyższej Szkoły Policji w Szczycie z 23 lipca 2015 r.

¹³ Tamże.

CENTRUM SZKOLENIA POLICJI W LEGIONOWIE

podinsp. Hanna Grochowska

Ekspert
Wydziału Prezydialnego
Centrum Szkolenia Policji

POWSTANIE CSP

Centrum Szkolenia Policji zostało utworzone 27 sierpnia 1990 r. na podstawie zarządzenia nr 85 Ministra Spraw Wewnętrznych. Powstanie CSP wpisywało się w proces zmian związanych z transformacją ustrojową i było autorskim pomysłem ówczesnego Ministra Spraw Wewnętrznych Krzysztofa Kozłowskiego.

Głównym celem jednostki było przygotowanie wyspecjalizowanych kadr do zadań związanych z ochroną bezpieczeństwa obywateli oraz utrzymaniem bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Prace przygotowawcze związane z tworzeniem szkoły rozpoczęły się w lipcu 1990 r. wraz z powołaniem przez Ministra Spraw Wewnętrznych pełnomocnika ds. organizacji Centrum Szkolenia Policji – nadinsp. Zdzisława Wewera, który został pierwszym komendantem CSP. W początkowym okresie funkcjonowania szkoły jej działania koncentrowały się głównie wokół przygotowania i uruchomienia kursów, kompletowania

kadry, opracowania projektu statutu, a także porządkowania spraw związanych z przejmowaniem majątku zlikwidowanych szkół oraz tworzeniem podstawowej bazy dydaktycznej. Pierwsze kursy rozpoczęły się we wrześniu, a w końcu 1990 r. liczba absolwentów CSP wyniosła 500 osób.

DZIAŁALNOŚĆ SZKOLENIOWA

Baza dydaktyczna

Główna siedziba Centrum Szkolenia Policji mieści się w Legionowie i zajmuje obszar o powierzchni ponad 61 ha. Jednostka dysponuje bogato wyposażoną bazą szkoleniową, obejmującą m.in. aulę, halę sportów walki oraz halę sportową, pływalnię, 43 sale dydaktyczne, 34 specjalistyczne pracownie i laboratoria wyposażone w sprzęt oraz urządzenia umożliwiające prowadzenie zajęć praktycznych, 6 symulatorni, a także najnowocześniejszy w kraju zespół strzelnic.

KOMENDANCI

nadinsp. Zdzisław Wewer
(27.08.1990 r. – 25.09.1990 r.)

insp. dr Stanisław Laskus
(5.11.1990 r. – 8.08.1991 r.)

insp. Piotr Caliński
(12.08.1991 r. – 22.02.2001 r.;
1.06.2004 r. – 25.02.2006 r.)

insp. Włodzimierz Kędzierski
(5.03.2001 r. – 31.05.2004 r.)

insp. Jacenty Bąkiewicz
(26.02.2006 r. – 7.05.2008 r.)

insp. Arkadiusz Brzozowski
(8.05.2008 r. – 3.11.2010 r.)

insp. dr Roman Stawicki
(od 4.11.2010 r.)

Ze względu na zastosowane materiały zwiększające bezpieczeństwo i nowatorskie rozwiązania technologiczne zespół strzelnic jest jedynym tego typu obiektem policyjnym w Polsce i jednym z najnowocześniejszych w Europie. Od 2011 r. na terenie jednostki funkcjonuje Międzynarodowe Centrum Szkoleniowe Zwalczania Nielegalnych Laboratoriów Narkotykowych. Powstało ono dzięki staraniom i według projektu ówczesnego Wydziału Operacji Międzynarodowych Centralnego Biura Śledczego Komendy Głównej Policji, a zostało sfinansowane przez Komisję Europejską Spraw Wewnętrznych w ramach programu „Prevention of and Fight against Crime”.

Dopełnieniem infrastruktury dydaktycznej jest odnowione zaplecze logistyczne (wyremontowane akademiki, zmodernizowana stołówka dla słuchaczy, przebudowany układ drogowy dla terenu sportowo-rekreacyjnego szkoły itp.).

Działalność dydaktyczna szkoły realizowana jest również w dwóch zamiejscowych ośrodkach.

Jednym z nich jest Zakład Kynologii Policyjnej w Sułkowie, który znajduje się w odległości około 80 km od Legionowa i 40 km od centrum stolicy. Zajmuje powierzchnię ponad 45 ha i jest obecnie największym oraz jednym z najnowocześniejszych na terenie kraju ośrodkiem, w którym realizowane są kursy z zakresu kynologii służbowej. Jego mocną stroną jest zmodernizowana baza szkoleniowa i zaplecze logistyczne obejmujące m.in.: kompleks kojców, budynki socjalne, internat dla słuchaczy, stołówkę. Zakład posiada również sale dydaktyczne, pracownię internetową i siłownię. Do dyspozycji ZKP jest także poligon wyposażony w tory przeszkód o różnej skali trudności, zbiornik wodny, pomieszczenia do prowadzenia przeszukań oraz do ćwiczeń tresurowych, zaplecze związane z opieką weterynaryjną i higieną zwierząt, a także specjalistyczny sprzęt transportowy do przewozu psów.

Drugi zamiejscowy ośrodek – Baza Szkoleniowa Policji w Kalu nad jeziorem Świącaytu na Mazurach – zajmuje niespełna pół hektara. Zmodernizowany w 2009 r. ośrodek

służy policjantom, którzy doskonalą swoje umiejętności na kursach stermotorzystów, pletwonurków, bosmanów oraz na kursach minersko-pirotechnicznych. Gruntownie przebudowana baza i urządzenia portowe oraz nowoczesny sprzęt, zakupiony w ramach programu modernizacji Policji (m.in. łódzie), gwarantują wysoki poziom szkolenia i profesjonalne przygotowanie do wykonywania specjalistycznych zadań w służbie prewencyjnej na wodach i terenach przywodnych oraz do prowadzenia łodzi służbowych w trudnych warunkach atmosferycznych.

W strukturze Centrum Szkolenia Policji funkcjonuje Centralna Biblioteka Policyjna. Główny trzon profilu gromadzenia zbiorów stanowią pozycje dotyczące dyscyplin naukowych związanych z problematyką resortu spraw wewnętrznych i administracji. W CBP znajdują się także wydawnictwa z zakresu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, organizacji i działalności służb policyjnych w Polsce i na świecie, kryminalistyki, kryminologii, prawa, medycyny sądowej, nauk społecznych, ekonomicznych i politycznych. Biblioteka gromadzi wydawnictwa zwarte i ciągłe, krajowe i zagraniczne. W swoich zbiorach posiada publikacje policyjne, przepisy prawne, abstrakty policyjne oraz nieliczne wydawnictwa XIX-wieczne i przedwojenne.

Warto dodać, że na terenie CSP zlokalizowany jest budynek Policyjnego Centrum Dowodzenia, w którym podczas dużych operacji policyjnych funkcjonuje centralny system zarządzania bezpieczeństwem i wymiany informacji. Ze względu na specjalistyczne wyposażenie obiektu, wykorzystywany jest on również do realizacji niektórych kursów doskonalenia zawodowego.

Kadra dydaktyczna

Aktualnie w CSP proces dydaktyczny realizuje 183 nauczycieli policyjnych. Kadra nauczycielska Centrum systematycznie zdobywa wiedzę oraz doskonali umiejętności poprzez udział w kursach metodycznych realizowanych w ramach doskonalenia zawodowego lokalnego, praktykach zawodowych w Komendzie Głównej Policji i jednostkach terenowych Policji, a także poprzez uczestnictwo w europejskich projektach edukacyjnych.

W trosce o właściwy poziom procesu dydaktycznego kierownictwo CSP określiło tryb postępowania z kandydatami zgłaszającymi akces pracy na stanowisku nauczyciela policyjnego. Z inicjatywy kierownictwa Centrum Szkolenia Policji, w celu określenia obiektywnych kryteriów i zasad awansu na wyższe stanowisko służbowe, z dniem 1 stycznia 2012 r. wdrożono *Ścieżkę rozwoju zawodowego nauczycieli policyjnych pełniących służbę w Centrum Szkolenia Policji*. Wspomniana procedura definiuje dodatkowe kryteria, jakie należy wziąć pod uwagę przed mianowaniem policjanta na wyższe stanowisko służbowe.

Wdrożenie zasad awansu zawodowego w Centrum Szkolenia Policji nie tylko uporządkowało obszar kadrowy, ale też wpłynęło w znaczący sposób na zaangażowanie nauczycieli policyjnych w różne rodzaje i formy doskonalenia zawodowego. Systematyczna aktualizacja wiedzy i rozwijanie umiejętności przez kadrę dydaktyczną pozwalają na realizację zajęć na najwyższym poziomie.

Nauczyciele Centrum Szkolenia Policji tworzą liczne materiały dydaktyczne w postaci skryptów i publikacji, a także filmów instruktażowych. W ramach realizacji procesu dydaktycznego współpracują z przedstawicielami innych służb i instytucji publicznych.

zdj. M. Mazewski

Zajęcia z zakresu oględzin miejsc katastrof komunikacyjnych i budowlanych

zdj. M. Mazewski

Interwencje wobec osób agresywnych i niebezpiecznych

zdj. G. Skubich

Prowadzenie łodzi służbowych w trudnych warunkach atmosferycznych

zdj. M. Mazewski

Asysta motocyklowa

Szkolenie zawodowe podstawowe

Centrum Szkolenia Policji w Legionowie od początku swego istnienia realizuje szkolenia zawodowe podstawowe, które stanowią pierwszy etap edukacji zawodowej dla wszystkich funkcjonariuszy przyjętych do służby w Policji. Liczba absolwentów szkoleń zawodowych podstawowych przeprowadzonych w Centrum Szkolenia Policji od 1991 r. do końca 2014 r. wyniosła 20 273.

Doskonalenie zawodowe organizowane centralnie

Centrum Szkolenia Policji w Legionowie jako jedyna jednostka szkoleniowa Policji w kraju prowadzi doskonalenie zawodowe centralne w zakresie: ruchu drogowego (część szczególna), tresury psów służbowych, policji wodnej, działań minersko-pirotechnicznych oraz techniki operacyjnej. Szkoła realizuje także doskonalenie zawodowe obejmujące obszerny zakres zagadnień: prawnych, techniki kryminalistycznej, prewencji, strzeleckich oraz taktyki i technik interwencji. Uczestnikami kursów specjalistycznych są nie tylko policjanci i pracownicy Policji, lecz także funkcjonariusze innych służb mundurowych. Liczba absolwentów kursów doskonalenia zawodowego organizowanego centralnie, realizowanych w CSP w latach 1991–2014, wyniosła 93 837.

Doskonalenie zawodowe z zakresu prewencji

W ofercie szkoleniowej z zakresu prewencji znajdują się następujące kursy specjalistyczne:

- dla służby dyżurnej jednostek organizacyjnych Policji,
- dla policjantów-spottersów,
- dla oficerów prasowych w zakresie wykonywania działalności prasowo-informacyjnej w Policji,
- dla policjantów wykonujących czynności związane z konwojowaniem osób,
- dla dzielnicowych,
- dla policjantów realizujących czynności w zakresie zasad bezpiecznego konwojowania i ochrony materiałów poczty specjalnej na magistralnych, wewnątrzwojewódzkich i lokalnych trasach kurierskich,
- z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich,
- warsztaty dla policjantów realizujących zadania w nieetatowych pododdziałach prewencji Policji,
- warsztaty z zakresu przeciwdziałania wydarzeniom nadzwyczajnym w realizacji policyjnych konwojów i doprowadzeń osób,
- warsztaty z zakresu sprawowania nadzoru nad służbą prewencyjną z wykorzystaniem SWD i SESPol.

Doskonalenie zawodowe policji ruchu drogowego

Wszystkie zajęcia na kursach dla policjantów ruchu drogowego ukierunkowane są na praktyczne kształtowanie umiejętności zarówno w warunkach symulowanych, jak i rzeczywistych. Do prowadzenia zajęć, oprócz sal wykładowych, wykorzystywane są: autodrom, płyta poślizgowa, skrzyżowania, plac manewrowy oraz specjalistyczne pracownie. Ponadto ćwiczenia prowadzone są w warunkach rzeczywistych na terenie miasta stołecznego Warszawy i na drogach województwa mazowieckiego.

W Centrum Szkolenia Policji realizowane są następujące kursy specjalistyczne skierowane do policjantów ruchu drogowego:

CENTRUM SZKOLENIA POLICJI W LEGIONOWIE

- kurs specjalistyczny w zakresie ruchu drogowego,
- kurs specjalistyczny w zakresie kierowania motocyklem szosowym,
- kurs specjalistyczny w zakresie doskonalenia techniki kierowania samochodem osobowym,
- kurs specjalistyczny w zakresie obsługi wideorejestratorów wykroczeń,
- kurs specjalistyczny w zakresie kontroli tachografów cyfrowych.

Doskonalenie zawodowe policji wodnej

Zajęcia dydaktyczne, w ramach doskonalenia zawodowego policji wodnej, realizowane są w pracowniach specjalistycznych, na pływalni oraz w Bazie Szkoleniowej Policji w Kalu nad jeziorem Świątą na Mazurach.

Funkcjonariusze mogą skorzystać z trzech rodzajów kursów specjalistycznych realizowanych w Centrum Szkolenia Policji. Należą do nich:

- kurs specjalistyczny dla policjantów wykonujących zadania służbowe na wodach i terenach przywodnych,
- kurs specjalistyczny dla policjantów prowadzących łodzie służbowe w trudnych warunkach atmosferycznych,
- doskonalenie zawodowe z zakresu umiejętności ratownictwa wodnego dla policjantów wykonujących zadania na wodach i terenach przywodnych realizowane w formie innego przedsięwzięcia.

Doskonalenie zawodowe z zakresu techniki kryminalistycznej

Centrum Szkolenia Policji prowadzi kursy specjalistyczne przeznaczone dla kandydatów na stanowisko technika kryminalistyki i samych techników kryminalistyki. Podstawowym warunkiem osiągnięcia celu dydaktycznego kursów jest „uprządkowanie” zajęć. Dlatego też ich główną formą są ćwiczenia. Podczas realizacji kursów nauczyciele policyjni wykorzystują nowoczesny sprzęt, jaki znajduje się również na wyposażeniu komórek techniki kryminalistycznej w kraju.

Oferta szkoleniowa z zakresu ww. problematyki obejmuje następujące kursy:

- kurs specjalistyczny w zakresie techniki kryminalistycznej,
- kurs specjalistyczny dla policjantów kierujących zespołami oględzinowymi,
- kurs specjalistyczny dla policjantów wykonujących czynności na miejscu zdarzenia drogowego,
- kurs specjalistyczny w zakresie organizowania i prowadzenia oględzin miejsc katastrof komunikacyjnych i budowlanych.

Doskonalenie zawodowe z zakresu taktyki i technik interwencji

Zajęcia programowe z tego zakresu odbywają się w salach specjalistycznych z matami judo, sali wyposażonej w matę zapadniczą, sali treningowej z ringiem i workami bokserskimi, sali gier, a także na pływalni. Słuchacze mają też do dyspozycji stadion z kompleksem boisk do gier zespołowych, siłownię, ośrodek sprawności fizycznej oraz nowoczesną symulatornię z monitoringiem do działań taktycznych.

W tym obszarze doskonalenia zawodowego Centrum Szkolenia Policji realizuje:

- kurs specjalistyczny w zakresie taktyki i technik interwencji,
- kurs specjalistyczny dla policjantów podejmujących interwencje wobec osób agresywnych i niebezpiecznych,

Samodzielne prowadzenie działań minersko-pirotechnicznych

zdz. M. Mazewski

Zajęcia na kursie specjalistycznym w zakresie kontroli tachografów cyfrowych

zdz. A. Przekaziński

Zajęcia z zakresu taktyki i technik interwencji

zdz. ze zbiorów ZIP

Seminarium szkoleniowe „Organizacja szkolenia i użycia koni służbowych w Policji”

zdz. J. Łęcznar

- kurs specjalistyczny dla policjantów realizujących zatrzymanie niebezpiecznych przestępców,
- warsztaty doskonalące pełnienie służby patrolowej w zakresie taktyki i technik interwencji policyjnych.

Doskonalenie zawodowe z zakresu szkolenia strzeleckiego

Centrum Szkolenia Policji oferuje następujące formy doskonalenia zawodowego centralnego, mające na celu podnoszenie umiejętności posługiwania się bronią palną:

- kurs specjalistyczny dla instruktorów strzelania policyjnych w jednostkach i komórkach antyterrorystycznych oraz jednostkach szkoleniowych Policji,
- warsztaty dla instruktorów taktyki i technik interwencji oraz strzelania policyjnych.

Doskonalenie zawodowe służby kryminalnej

Proces nabywania wiedzy i umiejętności przez policjantów służby kryminalnej odbywa się na kursach specjalistycznych:

- obsługi Krajowego Systemu Informacyjnego Policji oraz wykorzystania zasobów informacyjnych Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w zakresie zagadnień operacyjno-dochodzeniowych,
- obsługi Krajowego Systemu Informacyjnego Policji w zakresie zagadnień prewencyjnych,
- dla policjantów pełniących funkcję oskarżycieli publicznych w sprawach o wykroczenia,
- z zakresu taktyki i technik przesłuchań,
- w zakresie zwalczania przestępczości narkotykowej,
- w zakresie neutralizacji miejsc nielegalnej produkcji narkotyków,
- w zakresie uzyskiwania informacji z Internetu dla policjantów zwalczających przestępczość komputerową,
- w zakresie ujawniania, identyfikacji i zabezpieczenia mienia podlegającego zajęciu w postępowaniu przygotowawczym,

oraz na warsztatach dla policjantów ogniw patrolowo-interwencyjnych korzystających z mobilnych terminali noszonych do wykonywania sprawdzeń w systemach informatycznych.

Doskonalenie zawodowe z zakresu kynologii policyjnej

Doskonalenie zawodowe z zakresu kynologii policyjnej, skierowane do funkcjonariuszy służby prewencyjnej i kryminalnej, odbywa się na następujących kursach:

- kurs specjalistyczny dla przewodników psów patrolowych,
- kurs specjalistyczny dla przewodników psów tropiących,
- kurs specjalistyczny dla przewodników psów patrolowo-tropiących,
- kurs specjalistyczny dla przewodników psów służbowych do wyszukiwania zapachów materiałów wybuchowych,
- kurs specjalistyczny dla przewodników psów służbowych do wyszukiwania zapachów narkotyków,
- kurs specjalistyczny dla przewodników psów służbowych do wyszukiwania zapachu zwłok ludzkich,
- kurs specjalistyczny dla przewodników psów służbowych do ratownictwa wodnego,
- kurs specjalistyczny dla przewodników psów do badań osmologicznych,
- kurs specjalistyczny dla policjantów wykonujących czynności pozoranta.

W Zakładzie Kynologii Policyjnej w Sułkowicach realizowane są także warsztaty:

- doskonalące sprawność użytkową psów do wyszukiwania zapachów narkotyków,
- doskonalące sprawność użytkową psów patrolowo-tropiących,
- doskonalące sprawność użytkową psów tropiących,
- doskonalące sprawność użytkową psów do wyszukiwania zapachów materiałów wybuchowych,
- doskonalące sprawność użytkową psów do badań osmologicznych,
- doskonalące sprawność użytkową psów do wyszukiwania zapachu zwłok ludzkich,
- doskonalące sprawność użytkową psów patrolowych.

Doskonalenie z zakresu działań minersko-pirotechnicznych

Centrum Szkolenia Policji jako jedyna jednostka szkoleniowa Policji w kraju posiada odpowiednią infrastrukturę do prowadzenia kursów specjalistycznych z zakresu działań minersko-pirotechnicznych. Uczestnikami kursów z tego zakresu, oprócz policjantów, są również żołnierze GROM, „Formozy”, Wojsk Lądowych, Żandarmerii Wojskowej i funkcjonariusze Biura Ochrony Rządu.

Warto podkreślić, że Zespół Minersko-Pirotechniczny CSP jest odwodem Komendanta Głównego Policji i wielokrotnie brał udział w dużych operacjach policyjnych. Oferta szkoleniowa w zakresie problematyki minersko-pirotechnicznej obejmuje sześć rodzajów kursów. Należą do nich:

- kurs specjalistyczny w zakresie rozpoznania minersko-pirotechnicznego,
- kurs specjalistyczny w zakresie samodzielnego prowadzenia działań minersko-pirotechnicznych,
- kurs specjalistyczny w zakresie neutralizacji materiałów i urządzeń wybuchowych z użyciem technik wysokościowych,
- kurs specjalistyczny w zakresie neutralizacji ładunków wybuchowych w obszarze wód,
- kurs specjalistyczny w zakresie podnoszenia umiejętności prowadzenia śledztwa po wybuchu,
- kurs specjalistyczny dla minerów-pirotechników kandydatów na instruktorów.

DZIAŁALNOŚĆ POZADYDAKTYCZNA

Sprawowanie nadzoru merytorycznego nad organizacją służby policjantów – przewodników psów służbowych oraz policjantów-jeźdźców

Zadania te, podobnie jak kursy specjalistyczne z zakresu kynologii policyjnej dla funkcjonariuszy służby prewencyjnej i kryminalnej, realizowane są przez kadrę Zakładu Kynologii Policyjnej w Sułkowicach.

Zgodnie z poleceniem Pierwszego Zastępcy Komendanta Głównego Policji w 2013 r. wprowadzono *Centralny dobór psów do służby w Policji realizowany przez Zakład Kynologii Policyjnej* w stosunku do psów kwalifikowanych na wszelkie formy szkolenia przewodników i tresury psów w Policji.

Na podstawie opracowanych założeń do centralnego doboru psów do służby w Policji Komendant CSP powołuje komisję, która zajmuje się m.in. wyszukiwaniem, typowaniem

CENTRUM SZKOLENIA POLICJI W LEGIONOWIE

i kwalifikowaniem psów do tresury, wycenianiem wartości na podstawie przeprowadzonych prób ich charakteru oraz oceny zdrowia.

W związku ze zmianami wynikającymi z zarządzenia nr 8 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 marca 2013 r. w sprawie regulaminu Komendy Głównej Policji (Dz. Urz. KGP poz. 25) oraz regulaminu Centrum Szkolenia Policji z dnia 14 stycznia 2014 r. zmieniającego regulamin Centrum Szkolenia Policji, problematyka związana ze szkoleniem i wykorzystaniem m.in. koni służbowych w Policji, w tym testowanie sprawności użytkowej, a także opracowywanie i wdrażanie standardów oraz koordynowanie realizacji zadań związanych z ich utrzymaniem i wykorzystaniem, została przekazana do Centrum Szkolenia Policji.

Kadra Zakładu Kynologii Policyjnej realizuje testowanie sprawności użytkowej zwierząt służbowych. Czynności te są przeprowadzane w komendach wojewódzkich i Komendzie Stołecznej Policji, a w przypadku psów służbowych – również na terenie zakładu.

Ogólnopolskie konkursy, mistrzostwa

• Ogólnopolski konkurs „Policjant Ruchu Drogowego”

Celem konkursu jest doskonalenie oraz sprawdzenie wiedzy, umiejętności i sprawności policjantów ruchu drogowego, a także przybliżenie społeczeństwu problematyki bezpieczeństwa, pracy policjantów ruchu drogowego i kształtowanie wizerunku Policji.

Pierwszy finał konkursu został zorganizowany w 1986 r. w ówczesnej Szkole Ruchu Drogowego w Piasecznie. Od tamtej pory przedsięwzięcie to realizowane jest systematycznie, a Centrum Szkolenia Policji angażuje się w jego organizację. Warto podkreślić, że spośród 28 edycji konkursu, 17 jego finałów rozgrywano na terenie CSP – po raz pierwszy w 1994 r.

• Kynologiczne Mistrzostwa Policji

Celem Mistrzostw jest podniesienie poziomu kwalifikacji zawodowych policjantów – przewodników oraz sprawności użytkowej psów służbowych Policji. Pierwsze Kynologiczne Mistrzostwa Policji pod nazwą „Finał Ogólnopolskiego Konkursu Policjant – Przewodnik Psa” odbyły się w CSP w 1998 r. Następne edycje organizowane były już pod nazwą Kynologiczne Mistrzostwa Policji.

Kynologiczne Mistrzostwa Policji stanowią jedną z form doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy, przyczyniają się do podnoszenia poziomu ich kwalifikacji zawodowych oraz sprawności użytkowej psów służbowych Policji, są również doskonałą okazją do wymiany doświadczeń i dobrych praktyk.

• Mistrzostwa Policji w Judo

Od 2011 r. w Centrum Szkolenia Policji odbywają się Mistrzostwa Policji w Judo. Biorą w nich udział najlepsi judocy reprezentujący nie tylko środowisko policyjne, lecz również Służbę Więzienną, Państwową Straż Pożarną i Straż Graniczną. W rywalizacji uczestniczą m.in. reprezentanci Polski na igrzyskach olimpijskich, medaliści mistrzostw Europy, wielokrotni medaliści mistrzostw Polski oraz zawodnicy, którzy reprezentowali barwy narodowe na zawodach i turniejach międzynarodowych.

XV Finał Kynologicznych Mistrzostw Policji

zdj. J. Łęcznar

V Mistrzostwa Policji w Judo

zdj. M. Mazewski

Turniej piłki siatkowej o Puchar Komendanta CSP

zdj. ze zbiorów ZIP

Koła zainteresowań i konkursy dla słuchaczy

Kadra nauczycielska Centrum Szkolenia Policji, poza realizacją procesu dydaktycznego, angażuje się w organizację wielu przedsięwzięć mających na celu poszerzanie wiedzy i rozwijanie zainteresowań słuchaczy. W czasie wolnym mogą oni uczestniczyć w zajęciach prowadzonych w ramach kół zainteresowań. Dużą popularnością, przede wszystkim wśród słuchaczy szkolenia zawodowego podstawowego, cieszy się koło prewencyjne i organizowane w jego ramach zajęcia wyjazdowe do jednostek i komórek organizacyjnych Policji, a także podmiotów pozapolicyjnych. Istotną funkcją Prewencyjnego Koła Zainteresowań jest kształtowanie postaw słuchaczy. Służą temu zbiórki koleżeńskie prowadzone na rzecz potrzebujących.

Policjanci Zakładu Służby Prewencyjnej, wspólnie z kadrami Zakładu Interwencji Policyjnych i Wydziału Dowodzenia CSP, przygotowują dla słuchaczy „Turniej Par Patrolowych”. Jego

zdj. Wydział Przydziałny

Podpisanie deklaracji o współpracy z Estońską Akademią Nauk o Bezpieczeństwie

zdj. R. Majewski

Uczestnicy 3. Międzynarodowego Seminarium dla Młodych Policjantów IPA

zdj. M. Mazewski

Dzień Otwarty Centrum Szkolenia Policji

celem jest podniesienie poziomu wiedzy i doskonalenie umiejętności policjantów z zakresu: prewencji, ruchu drogowego, kontaktów z mediami, szkolenia strzeleckiego oraz sprawności fizycznej specjalnej.

Zakład Ruchu Drogowego organizuje spotkania koła zainteresowań w zakresie ruchu drogowego. Wynika to z dużego zainteresowania słuchaczy szkoleń zawodowych podstawowych oraz szkoleń specjalistycznych tematyką bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Spotkania prowadzi kadra ZRD, a także przedstawiciele innych podmiotów, w tym pozapolicyjnych. Zakład współpracuje w tym obszarze m.in. z Centrum Automatycznego Nadzoru nad Ruchem Drogowym CANARD w Warszawie. Słuchacze, którzy chcą poszerzyć swoją wiedzę prawniczą, uczestniczą w przygotowywanym cyklicznie przez policjantów Zakładu Służby Kryminalnej turnieju wiedzy „Mistrz Prawa” oraz konkursie wiedzy prawniczej „Paragraf w służbie Policji”.

Nauczyciele policyjni Zakładu Szkoleń Specjalnych CSP organizują spotkania słuchaczy w ramach warsztatów z języka migowego i z zakresu udzielania pierwszej pomocy, a także warsztatów kryminalistycznych „Daktyloskopia w postępowaniu przygotowawczym”. Interesującą ofertę stanowią również spotkania w ramach kół zainteresowań z zakresu psychologii, podstaw medycyny sądowej i biologii kryminalistycznej.

W trosce o poziom ogólnej sprawności fizycznej kadry i słuchaczy Centrum Szkolenia Policji cyklicznie odbywają się rozgrywki w różnych dyscyplinach sportowych.

Bogata oferta CSP związana z dodatkowymi możliwościami poszerzania wiedzy przez słuchaczy przekłada się na podniesienie poziomu nauczania i lepsze przygotowanie do pełnienia służby w Policji.

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Jednym z obszarów działalności Centrum Szkolenia Policji jest współpraca międzynarodowa, koordynowana przez funkcjonujące od 24 lipca 1998 r. Międzynarodowe Centrum Szkoleń Specjalistycznych Policji. Utworzenie MCSSP wiązało się z przekazaniem do użytku nowoczesnej infrastruktury, co przyczyniło się do podniesienia standardu organizowanych szkoleń i konferencji. Przybywają tu także zagraniczne delegacje państwowe goszczące w Polsce na zaproszenie m.in. Komendanta Głównego Policji, Ministra Spraw Wewnętrznych oraz Ministra Spraw Zagranicznych.

Ze względu na uwarunkowania organizacyjne i ekonomiczne charakter prowadzonej współpracy międzynarodowej uległ modyfikacji – Centrum bierze udział w przygotowaniu i realizacji unijnych projektów edukacyjnych.

Pierwsze takie przedsięwzięcie stanowił projekt wymiany doświadczeń w ramach programu „Leonardo da Vinci” pn. *Bezpieczeństwo osobiste policjantów – aspekty taktyczno-metodyczne* w szkoleniu funkcjonariuszy, realizowany w latach 2012–2013 we współpracy ze Szkołą Policji w Nîmes we Francji. Uczestniczyli w nim nauczyciele Zakładu Interwencji Policyjnych. Jego głównym celem była wymiana doświadczeń związanych z metodyką kształcenia umiejętności z zakresu technik interwencji, ogólnej i specjalnej sprawności fizycznej, jak również szkolenia strzeleckiego. Drugi projekt mobilności VETPRO zrealizowany w latach 2013–2014, to *Pies – partner w służbie policjanta. Wymiana doświadczeń w zakresie metod tresury psów służbowych. Poznanie systemów kształcenia zawodowego policjantów – przewodników psów służbowych*. Brali w nim udział nauczyciele CSP z Zakładu Kynologii Policyjnej w Sułkowicach. Partnerami zagranicznymi projektu byli przedstawiciele ośrodków kynologicznych z Bułgarii, Estonii i Litwy.

Centrum Szkolenia Policji wzięło też udział w projekcie koordynowanym przez Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji KGP. W ramach tego przedsięwzięcia Wydział Metodyki i Organizacji Szkolenia CSP realizował komponent o nazwie *Nowoczesne metody nauczania w szkolnictwie policyjnym ze szczególnym zwróceniem uwagi na aktywizujące metody nauczania i badanie efektywności nauczania*.

Dobra współpraca z Policją litewską zaowocowała zaproszeniem CSP do udziału w projekcie realizowanym pod auspicjami Unii Europejskiej w ramach programu ISEC 2007–2013 (Zwalczanie i Zapobieganie Przestępczości). Znaleźliśmy się

CENTRUM SZKOLENIA POLICJI W LEGIONOWIE

w gronie partnerów projektu pod nazwą *Doskonalenie kompetencji policjantów w zakresie zwalczania narkotyków syntetycznych z uwzględnieniem substancji psychoaktywnych*. Partnerem w projekcie jest Zakład Służby Kryminalnej CSP. Przyjęliśmy również zaproszenie Dyrektora Instytutu Kryminalistyki w Pradze do wspólnej realizacji przez stronę czeską, słowacką i polską projektu pn. „Razem przeciwko przestępczości”. Celem projektu, realizowanego w ramach Programu Erasmus+, jest opracowanie programu i przeprowadzenie szkolenia dla techników kryminalistyki z krajów partnerskich, do których skierowany jest projekt.

Przedstawiciele Centrum Szkolenia Policji (eksperti z Wydziału Metodyki i Organizacji Szkolenia oraz kierownicy Zakładu Służby Kryminalnej, Zakładu Służby Prewencyjnej i Zakładu Interwencji Policyjnych) są również zaangażowani w „Program Współpracy Policji w ramach Partnerstwa Wschodniego”. Głównym celem tego projektu jest zwiększenie współpracy policyjnej w zakresie zwalczania przestępczości transgranicznej pomiędzy państwami Unii Europejskiej a Państwami Partnerstwa Wschodniego oraz pomiędzy samymi Państwami Partnerstwa Wschodniego. Realizacja tego Programu zaplanowana jest na lata 2014–2017.

CSP współpracuje również z zagranicznymi szkołami policyjnymi. Współpraca ta jest prowadzona w ramach porozumień dwustronnych. Pierwsze z nich zostało podpisane w 1997 r. ze Szkołą Policji w Bautzen w Niemczech. W 2010 r. porozumienie zawarto ze specjalistyczną Szkołą Korpusu Policyjnego w Koszycach na Słowacji. Ostatnio (28 października 2015 r.) została podpisana Deklaracja o współpracy z Estońską Akademią Nauk o Bezpieczeństwie.

Natomiast przykładem czterostronnej współpracy międzynarodowej jest udział CSP w projekcie „Międzykulturowych Spotkań Policjantów Niemiec, Francji, Hiszpanii i Polski”.

WSPÓŁPRACA ZE SPOŁECZEŃSTWEM

Centrum Szkolenia Policji, realizując podstawowe zadania z zakresu szkolenia i doskonalenia zawodowego policjantów, prowadzi również szeroko zakrojoną działalność prewencyjno-profilaktyczną, przede wszystkim wśród dzieci i młodzieży.

Jednym z wielu przedsięwzięć, w które systematycznie włączają się policjanci CSP, jest realizacja zajęć z zakresu wychowania komunikacyjnego. W ich trakcie wykorzystywane jest wyposażenie samochodu edukacyjnego (znaki drogowe i sygnalizacja świetlna), dzieci otrzymują też płyty z filmem edukacyjnym.

Przedsięwzięcia z tego zakresu, w które angażują się funkcjonariusze CSP, to m.in. kolejne edycje Turnieju Zdrowia Przedшкоłaków, Międzyprzedszkolnego Turnieju „Przedszkolak bezpieczny na drodze” czy piknik z okazji Europejskiego Dnia Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego pod hasłem „Bezpieczeństwo pieszych – niechronieni uczestnicy ruchu drogowego w miastach”.

W czasie spotkań z uczniami omawiane są także zagadnienia z zakresu profilaktyki uzależnień i zasady odpowiedzialności młodzieży za czyny karalne. Przekazywane są też informacje na temat cyberprzemocy oraz bezpiecznego korzystania z Internetu. Niezwykle istotne dla młodzieży są treści odnoszące się do zjawiska oraz form przemocy. Ponadto systematycznie prowadzone są działania profilaktyczne dotyczące bezpiecz-

nego wypoczynku nad wodą oraz zasad udzielania pierwszej pomocy. Centrum Szkolenia Policji włączyło się również w ogólnopolską kampanię „Cała Polska Czyta Dzieciom”.

Warto podkreślić, że w 2014 r. nauczyciele policyjni przeprowadzili w szkołach i przedszkolach 115 spotkań, w których uczestniczyło blisko 6000 osób.

Kadra Centrum Szkolenia Policji angażuje się również w takie przedsięwzięcia, jak: Finały Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, Dni Legionowa, Festiwal Nauki w Jabłonie, akcja Ogólnopolska Noc Profilaktyki czy Europejski Dzień Bezpieczeństwa.

Na terenie Centrum systematycznie prowadzone są akcje honorowego krwiodawstwa. W ubiegłym roku kadra i słuchacze oddali 72 litry krwi. Organizowane są również zbiórki koleżeńskie na rzecz wychowanków domu dziecka, a także podopiecznych placówek zajmujących się pomocą osobom w trudnej sytuacji życiowej.

Inną propozycją skierowaną do środowiska lokalnego jest możliwość korzystania z obiektów sportowych CSP poprzez członkostwo w Legionowskim Towarzystwie Sportowym. Centrum Szkolenia Policji prowadzi współpracę z pięcioma szkołami średnimi, w których jest realizowany program dla klas o profilu policyjnym. Kierownictwo CSP opracowało katalog przedsięwzięć dydaktyczno-wychowawczych adresowany do młodzieży tych szkół – Dni Otwarte CSP. Spotkania odbywają się dwa razy w roku. Dla uczniów klas policyjnych organizowane są również turnieje wiedzy oraz sprawności fizycznej.

Grupy przedszkolne, a także młodzież szkół podstawowych i średnich systematycznie odwiedzają CSP w ramach organizowanego Dnia Otwartego. Do udziału w tym projekcie zapraszamy przedstawicieli innych podmiotów np. Państwowej Straży Pożarnej, Straży Miejskiej, Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, Centrum Ratownictwa Medycznego z Wrocławia, a także fundacji współpracujących z CSP.

Kolejnym elementem integracji środowiska i formą współpracy w zakresie szeroko pojętej edukacji na rzecz bezpieczeństwa i porządku publicznego są obchody Dnia Edukacji Narodowej – wspólne dla nauczycieli policyjnych Centrum oraz nauczycieli miasta i Powiatu Legionowskiego.

Innym przykładem współpracy zarówno z samorządem lokalnym, jak i z innymi służbami ochrony porządku prawnego, jest wspólne wydawanie „Kwartalnika Policyjnego”, czasopisma Centrum Szkolenia Policji. W proces ten zaangażowany jest Powiat Legionowski oraz Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim. Czasopismo stanowi forum wymiany wiedzy i doświadczeń zawodowych, a także rozpowszechniania nowych idei i rozwiązań praktycznych.

Prowadzona od wielu lat współpraca CSP ze społeczeństwem przynosi wymierne korzyści wszystkim jej uczestnikom, dlatego też szkoła jest zainteresowana kontynuowaniem i rozwijaniem kolejnych projektów w tym obszarze.

Przez 25 lat CSP przeszło wiele przeobrażeń. Historia szkoły to historia jej kierownictwa, funkcjonariuszy i pracowników, którzy swą pracą, determinacją i zaangażowaniem nadali jej kształt oraz stworzyli podstawy do dalszego rozwoju. Centrum Szkolenia Policji jest dziś jedną z największych szkół policyjnych w kraju, którą cechują nowoczesność i profesjonalizm w realizacji szkolenia i doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy.

SZKOŁA POLICJI W KATOWICACH

insp. Jarosław Kaleta

Komendant
Szkoły Policji w Katowicach

RYS HISTORYCZNY

■ Utworzenie jednostki

W tym roku minęło 16 lat, odkąd na mapie Polski pojawiła się Szkoła Policji w Katowicach, najmłodsza spośród wszystkich funkcjonujących na terenie naszego kraju jednostek szkoleniowych Policji. Należy jednak wspomnieć, że historia szkolnictwa policyjnego na Górnym Śląsku sięga lat dwudziestych ubiegłego wieku i jest związana z utworzeniem w 1920 r. Policji Górnego Śląska¹, przekształconej następnie w formację o nazwie Policja Województwa Śląskiego.

W okresie, gdy zaczęła funkcjonować Policja Województwa Śląskiego, której podlegał cały teren autonomicznego województwa, baza szkoleniowa obejmowała aż 4 jednostki. Wszyscy nowo przyjęci funkcjonariusze byli zobowiązani do ukończenia kursów policyjnych w jednej ze szkół podlegających Głównej Komendzie PWŚl., zlokalizowanych w Bielsku, Katowicach, Królewskiej Hucie (Chorzów) i Świętochłowicach. Pierwszą szkołą policyjną PWŚl., powstałą pół-

tora miesiąca po powołaniu policji śląskiej, była szkoła w Świętochłowicach. Pozostałe ośrodki szkoleniowe, które otwierano stopniowo w odpowiedzi na duże potrzeby szkoleniowe, również podlegały komendantowi świętochłowickiej szkoły.

Z dniem 1 grudnia 1926 r. szkoła w Świętochłowicach została przeniesiona do nowych obiektów przy ul. Bartosza Głowackiego w Katowicach i przekształcona w Szkołę Policji Województwa Śląskiego w Katowicach.

Katowicka szkoła funkcjonowała w okresie 1926–1929, a z dniem 30 listopada 1931 r. została czasowo zlikwidowana. Jednocześnie rozwiązano Komendę Rezerwy przy Powiatowej Komendzie PWŚl. w Katowicach. W miejsce zlikwidowanych jednostek w dniu 1 grudnia 1931 r. została utworzona Komenda Rezerwy Policji Województwa Śląskiego w Katowicach, która nadzorowała całe szkolnictwo policyjne na Śląsku. W latach 30. w dalszym ciągu kształcono tam szeregowych oraz funkcjonariuszy w różnych specjalnościach, a szkolenia były realizowane zgodnie z bieżącym zapotrzebowaniem. Sytuacja taka trwała do wybuchu II wojny światowej, kiedy to zakończył się przedwojenny okres historii szkolnictwa śląskiego.

SZKOŁA POLICJI W KATOWICACH

W czasach PRL-u na Śląsku funkcjonowały ośrodki szkolenia służb milicyjnych oraz SB. Były usytuowane między innymi w Łośniu i Milowicach.

Pierwsze działania restrukturyzacyjne w zakresie szkolnictwa policyjnego rozpoczęły się w kwietniu 1990 r., gdy Milicja Obywatelska została przekształcona w Policję. Wymagała tego m.in. zmiana ustrojowa państwa polskiego, konieczność dostosowania tematyki szkolenia do dynamicznie zmieniającej się pragmatyki służbowej, a także potrzeba spełnienia oczekiwań społecznych. W latach 90. na terenie ówczesnego województwa katowickiego działał Ośrodek Szkolenia Policji dla 200 słuchaczy, podlegający Komendzie Wojewódzkiej Policji w Katowicach. W tym okresie większość komend wojewódzkich szkoliło swoją kadrę w tego typu niewielkich ośrodkach. Niemniej jednak potrzeba utworzenia dużej jednostki szkoleniowej na południu Polski, gdzie służbę pełni 1/3 policjantów naszego kraju, stawała się coraz bardziej wyraźna. Decyzja o umiejscowieniu tego typu jednostki w Katowicach zapadła dzięki staraniom władz administracyjnych oraz samorządowych, przy poparciu kierownictwa Policji z województwa śląskiego oraz dzięki przychylności Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, a także Komendy Głównej Policji.

Rozważano usytuowanie szkoły policyjnej na bazie wcześniej wymienionego Ośrodka Szkolenia lub na bazie Nadwiślańskiej Jednostki Wojskowej, zlokalizowanej w centrum Katowic. Ze względów ekonomicznych podjęto decyzję, że do utworzenia najmłodszej policyjnej jednostki szkoleniowej o zasięgu ogólnopolskim idealnie nadaje się kompleks budynków w katowickiej dzielnicy Piotrowice, w którym szkolenia organizował ówczesny Ośrodek Szkolenia Policji, a także mieściła się siedziba OPP. W tym właśnie miejscu w dniu 8 lutego 1999 r. odbyło się oficjalne otwarcie Szkoły Policji w Katowicach, która formalnie została utworzona na mocy zarządzenia nr 1 Komendanta Głównego Policji z dnia 6 stycznia 1999 r.

Komendanci Szkoły Policji w Katowicach

Pierwszym Komendantem Szkoły Policji w Katowicach został **podinsp. dr Tadeusz Wojtuszek**. To dzięki jego zaangażowaniu i determinacji powstała katowicka szkoła, i w wyniku podjętych przez niego działań organizacyjno-logistycznych, w ciągu pierwszych trzech lat funkcjonowania stała się nowoczesną jednostką szkoleniową polskiej Policji.

Kolejnymi komendantami katowickiej Szkoły Policji byli:

- **insp. Janusz Olszewski** (p.o. Komendant – 2001–2002),
- **insp. Marek Zawartka** (2002–2006),
- **insp. Arkadiusz Brzozowski** (2006–2008),
- **insp. Roman Stawicki** (2008–2009).

Od 2010 r. Komendantem Szkoły Policji w Katowicach jest **insp. Jarosław Kaleta**, który służbę w tej jednostce pełni od chwili jej powstania, angażując się zarówno w proces jej tworzenia, jak i realizację zadań dydaktycznych na stanowiskach wykonawczych oraz kierowniczych.

DZIAŁALNOŚĆ SZKOLENIOWA

Baza dydaktyczna

Szkoła Policji w Katowicach w początkowym okresie swojego funkcjonowania nie posiadała wyposażenia i sprzętu spełniającego oczekiwania nowoczesnej dydaktyki. Jednakże dzięki

Lata 70. XX w. – pokaz sprzętu oddziałów prewencji

Plac apelowy w 1999 r.

Otwarcie pierwszej sali komputerowej w 2001 r.

podejmowanym staraniom, zmierzającym do podnoszenia jakości nauczania, a także pozyskany na ten cel środkom finansowym, baza dydaktyczna szkoły wciąż się rozwijała.

Do najważniejszych obiektów, które powstały w kolejnych latach istnienia szkoły, należą m.in.:

- **sale do symulacji zajęć z dyżurnymi**, tzw. komisariaty szkoleniowe, sale informatyczne, sale gimnastyczne (otwarcie w latach 2000–2001);
- **sala symulacyjna do interwencji**, w której do dzisiaj odbywają się zajęcia praktyczne (otwarcie w 2002 r.);
- **boisko wielofunkcyjne, tor przeszkód, sala do zajęć z pierwszej pomocy przedmedycznej oraz strzelnica** (otwarcie w 2003 r.);
- **Wielofunkcyjne Centrum Symulacji**, które jest szczególnym miejscem w procesie kształcenia, gdyż tam właśnie odbywa się praktyczna nauka zawodu policjanta; jest to jeden

Sala tradycji

Sala gimnastyczna

Akademik

z najnowocześniejszych tego typu obiektów w Polsce, a nawet w Europie, który umożliwia przeprowadzanie zajęć w warunkach zbliżonych do rzeczywistych; w Centrum symulowane są zdarzenia poważne, jak np. napady na bank lub kantor, ale również codzienne interwencje policyjne; działania podejmowane przez ćwiczących policjantów można dogłębnie analizować w celu eliminowania błędów ujawnionych w toku zajęć (otwarcie w 2007 r.);

- **nowy akademik** nr 6 oraz zmodernizowana stołówka (otwarcie w 2010 r.);
- **obiekt do symulacji policyjnych** (budynek taktyczny i plac samochodowy) i **rozbudowany tor przeszkód** (otwarcie w 2014 r.).

Mając na względzie, jak istotna dla procesu kształcenia jest znajomość historii, w dniu 22 stycznia 2013 r. utworzono Salę Tradycji Szkoły Policji w Katowicach.

Udało się w niej zorganizować wystawę poświęconą historii funkcjonowania formacji milicyjnej w czasach PRL-u i pierwszych lat istnienia Policji. Znajdują się tam elementy wyposażenia i umundurowania milicji, jak również niecodzienny, bo nigdy niewprowadzony do użytku projekt umundurowania OPP, a także odznaczenia, zdjęcia i dokumenty.

W drugiej części wystawy zgromadzono przedmioty pochodzące z lat 20. i 30. XX wieku, związane z Policją Województwa Śląskiego oraz tragiczną historią policjantów pomordowanych w okresie wojennym, jak np. guziki z kurtek oficerów, które wydobyto z dołów ekshumacyjnych w Miednoje, oryginalne kalendarze policyjne oraz Statut Policji Województwa Śląskiego pochodzący z roku 1922. Można tu również obejrzeć pamiątki związane bezpośrednio z historią powstania i funkcjonowania Szkoły Policji w Katowicach. Na wystawie zaprezentowano także eksponaty związane ze współpracą międzynarodową Szkoły. Znajdziemy tam podarowaną szkole przez delegację z USA „Flagę Honoru”, na której umieszczono nazwiska ofiar zamachów z dnia 11 września 2001 r., jak również nazwiska ofiar wybuchu ładunku podłożonego w World Trade Center 26 lutego 1993 r. Zebrano tam również czapki policyjne z różnych państw itp.

Na terenie Szkoły Policji w Katowicach znajdują się również inne miejsca poświęcone historii naszej formacji. Są to:

- tablica upamiętniająca nadanie auli Szkoły Policji w Katowicach imienia podinsp. Piotra Urbańczyka, funkcjonariusza Policji Województwa Śląskiego, bestialsko zamordowanego w kwietniu 1940 r. przez NKWD w Kalininie (Twerze);
- tablica pamiątkowa oraz Dęby Pamięci ku czci funkcjonariuszy Policji Województwa Śląskiego zamordowanych przez NKWD wiosną 1940 r. w ZSRR; jej odsłonięcie zainaugurowało obchody 90. Rocznicy Utworzenia Policji Województwa Śląskiego 1922–2012;
- tablica upamiętniająca działalność związkowo-reformatorską służb milicyjnych, ufundowana przez Stowarzyszenie Byłych Funkcjonariuszy MO Represjonowanych za Działalność Związkową i Polityczną w latach 1981–1989 „Godność”.

Kadra dydaktyczna

W chwili utworzenia Szkoły jej stan etatowy został ustalony na 75 etatów policyjnych i 34 etaty pracowników cywilnych. W pierwszym roku działalności szkoły modyfikowano go trzykrotnie, zwiększając liczbę etatów policyjnych do 84, z czego na dzień 31 grudnia 1999 r. kadry dydaktyczną stanowiły 53 osoby (w tym 5 kierowników komórek dydaktycznych). Wraz z rozszerzaniem możliwości szkoleniowych (m.in. poprzez wzrost liczby sal dydaktycznych i miejsc kwaterunkowych), systematycznie zwiększała się również liczebność kadry dydaktycznej, osiągając poziom 82 nauczycieli policyjnych w 2008 r. Od 2011 r., w związku z rozbudową bazy kwaterunkowej szkoły o 140 miejsc, następowało sukcesywne zasilanie etatów dydaktycznych do poziomu 85 osób pod koniec 2013 r. Natomiast w 2015 r., w związku z powierzeniem Szkole Policji w Katowicach nowego zadania, jakim jest realizacja kursu dla policjantów ruchu drogowego, stan etatowy został zwiększony o kolejne 18 etatów policyjnych.

Kursy i szkolenia

Szkolenie zawodowe podstawowe

W początkowym okresie działalności Szkoły Policji w Katowicach organizowano szkolenia mające charakter ogólnopolicyjny, przygotowujące policjantów do wykonywania zadań służbowych na poziomie podstawowym. Dodatkowo były prowadzone

SZKOŁA POLICJI W KATOWICACH

szkolenia uzupełniające dla policjantów służby prewencyjnej. Od 2003 r. szkolenie podstawowe zaczęto realizować w części ogólnopolicyjnej oraz jako część profilowaną prewencyjną. Rok 2005 przyniósł kolejne zmiany i szkolenia podstawowe zostały podzielone na dwa obszary – szkolenia zawodowe podstawowe i szkolenia zawodowe podstawowe dla policjantów przyjętych po służbie kandydackiej. Natomiast od 2011 r. Szkole Policji w Katowicach powierzono dodatkowo do realizacji szkolenie zawodowe podstawowe dla policjantów – absolwentów wybranych kierunków studiów oraz osób, które zaliczą z wynikiem pozytywnym test wiedzy obejmujący treści kształcenia wybrane ze szkolenia zawodowego podstawowego policjantów.

Kursy specjalistyczne

Od początku istnienia szkoły prowadzono szkolenia w ramach centralnego doskonalenia zawodowego. W 1999 r. był to wyłącznie kurs doskonalący dla dzielnicowych, ale już w 2000 r. wprowadzono doskonalenie zawodowe dla policjantów dyżurnych, a także liczne szkolenia informatyczne (m.in. dla kadry kierowniczej Komendy Wojewódzkiej Policji w Katowicach). W kolejnych latach oferta szkoleniowa była poszerzana o nowe kursy specjalistyczne m.in. dla kierowników i referentów ogniw patrolowo-intwencyjnych, dla policjantów Policji Sądowej i ogniw konwojowo-ochronnych, dla policjantów realizujących problematykę prewencji kryminalnej, dla opiekunów realizujących zadania związane z adaptacją zawodową policjantów w okresie służby przygotowawczej. Ponadto były prowadzone kursy dla organizatorów lokalnego doskonalenia zawodowego w Policji (od 2002 r.), z zakresu podstaw posługiwania się systemem KSIP i policyjną pocztą elektroniczną (od 2003 r.), z zakresu zadań, form i sposobów udzielania informacji prasowym przedstawicielom środków masowego przekazu (od 2004 r.) oraz dla policjantów służby kryminalnej i śledczej z zakresu taktyki i technik przesłuchań (od 2005 r.).

W latach 2000–2006, zgodnie z obowiązującymi w tym okresie przepisami, Szkoła Policji w Katowicach otrzymała do realizacji przeprowadzanie egzaminów na stopień podoficera i aspiranta Policji.

W 2007 r. rozpoczęto realizację doskonalenia zawodowego z zakresu taktyki i technik interwencji oraz posługiwania się pałką typu TONFA, jak również w zakresie uzyskania kwalifikacji wymaganych do udzielania pomocy przedmedycznej w warunkach specjalnych.

Rok 2008 przyniósł kolejne zmiany wynikające z konieczności realizacji potrzeb szkoleniowych jednostek terenowych Policji. W ramach kursów specjalistycznych zostały wprowadzone w szerszym wymiarze kursy z zakresu prawa, m.in. dla rzeczników dyscyplinarnych, dla policjantów pełniących funkcję oskarżyciela publicznego, dla policjantów realizujących czynności w postępowaniu administracyjnym.

Obecnie, starając się spełnić zmieniające się oczekiwania jednostek terenowych Policji, Szkoła Policji w Katowicach realizuje kursy specjalistyczne z zakresu zapobiegania przestępstwom z wykorzystaniem środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej i ich zwalczania, zapobiegania przestępstwom związanym z podatkami pośrednimi i ich zwalczania, ruchu drogowego – część ogólna, ujawniania, zabezpieczania mienia podlegającego zajęciu w postępowaniu przygotowawczym, konwojowania osób, posługiwania się przedmiotami przeznaczonymi do obywatelnego władania osób za pomocą energii elektrycznej. Natomiast od 2016 r. w katowickiej szkole będzie realizowany kurs specjalistyczny dla policjantów ruchu drogowego – część szczególna.

Miasteczko symulacyjne

Strzelnica

zdj. archiwum Szkoły Policji w Katowicach

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Integracja z Unią Europejską stwarza nowe perspektywy i możliwości współpracy Szkoły Policji w Katowicach ze szkołami z innych krajów europejskich. Warto wspomnieć, że szkoła współpracuje z jednostkami z Czech, Słowacji, Niemiec, Rumunii, Serbii, Węgier czy Portugalii. Każdego roku organizowane są różnego rodzaju warsztaty czy konferencje, a szkoła uczestniczy w projektach finansowanych ze środków unijnych.

Ostatnim tego rodzaju przedsięwzięciem był zakończony w sierpniu 2015 r. projekt pod nazwą „Wykorzystanie istniejących systemów informacyjnych w celu zwiększenia skuteczności transgranicznej wymiany informacji i zapobiegania przestępczości”, realizowany w ramach ISEC przez Szkołę

Policji w Katowicach oraz Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji KGP, słowacką Szkołę Policji w Pezinku oraz czeską Szkołę Policji z Holeszowa.

Warto również wspomnieć o organizowanych corocznie od 2009 r. przez szkołę, ostatnio jako jedyną jednostkę w Polsce, kursów pod auspicjami Europejskiego Kolegium Policyjnego CEPOL.

WSPÓŁPRACA ZE SPOŁECZEŃSTWEM

Kierownictwo i kadra szkoły w szczególny sposób dbają o dobre kontakty ze społeczeństwem. Świadczyć o tym może organizowany co roku od 16 lat „Dzień Otwarty” Szkoły Policji w Katowicach, który znalazł stałe miejsce w kalendarzu najbardziej popularnych imprez urządzanych w regionie. Biorą w nim udział również inne służby mundurowe, w tym: wojsko, Straż Pożarna, Straż Graniczna, Inspekcja Transportu Drogowego, Służba Więzienna i Służba Celna. W ten sposób prezentowana jest nie tylko działalność szkoły i Policji, ale również specyfika funkcjonowania innych służb. W tym dniu szkołę odwiedza średnio 4000 młodych ludzi wraz z opiekunami.

Kadra i słuchacze uczestniczą od wielu lat w takich akcjach, jak:

- „Cała Polska czyta dzieciom” – w ramach której regularnie od 4 lat są organizowane w szkole akcje czytania średnio dla 500 dzieci jednocześnie;
- od 2008 r. – „Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy”, od 2010 r. – „Szlachetna Paczka” i od 2012 r. – „Mam Marzenie”;
- **honorowe zbiórki krwi**, które w szkole organizowane są od wielu lat; zwieńczeniem tych akcji było utworzenie w 2012 r. klubu PCK, a także wyróżnienie w 2014 r. Szkoły Policji w Katowicach Odznaką Honorową PCK IV stopnia za realizację humanitarnych celów Czerwonego Krzyża;
- **współpraca ze śląskimi szpitalami**; na oddziałach dziecięcych kadra i słuchacze regularnie czytają dzieciom bajki czy też przekazują słodkie zebrane podczas akcji HDK.

Realizowane przez Szkołę Policji w Katowicach przedsięwzięcia w zakresie propagowania prospołecznej roli Policji zostały zauważone i docenione. W 2012 r. jednostka szkoleniowa została wyróżniona złotą odznaką honorową za zasługi dla województwa śląskiego. Odznaczenie to nadawane jest m.in. instytucjom państwowym, które całokształtem działalności, względnie realizacją swoich zadań na terenie województwa śląskiego wybitnie przyczyniły się do gospodarczego, kulturalnego i społecznego rozwoju tego regionu. Ponadto za to, że kadra i słuchacze szkoły nie pozostają obojętni na potrzeby innych, za wspieranie inicjatywy, które wypływają z głębi serca i dają tyle radości chorym dzieciom w 2013 r. fundacja „Mam Marzenie” wręczyła statuetkę „Marzenkę”. Uhonorowaniem wszystkich działań prospołecznych jest przyznana w czerwcu 2014 r. przez fundację Wspierania Rozwoju Zasobów Ludzkich „Nasze Zagłębie” z Dąbrowy Górniczej nagroda w konkursie „Misericors in egentes – Miłosierny wśród potrzebujących”, której ideą jest promowanie, honorowanie i prezentowanie postaw społecznych osób lub instytucji wrażliwych na potrzeby innych, pomagających potrzebującym oraz wspierających lokalne zasoby ludzkie. 2 września 2015 r. Szkoła Policji w Katowicach została wyróżniona przez

Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa złotym medalem „Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej”.

Szkoła Policji w Katowicach zawsze chętnie współpracowała ze szkołami i uczelniami, głównie z województwa śląskiego, wśród których warto wymienić m.in. Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Medyczny, Uniwersytet Ekonomiczny, Akademię Wychowania Fizycznego w Katowicach, Wyższą Szkołę Administracji w Bielsku-Białej, jak również Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury w Krakowie. Należą do nich również uczelnie i szkoły średnie, prowadzące klasy o profilu mundurowym, z którymi jednostka wymienia się informacjami w zakresie treści programowych realizowanych w ramach zagadnień prawnych, społecznych, prewencyjnych, pedagogicznych i metodycznych. Uczniowie, studenci i słuchacze biorą udział w wykładach lub przedsięwzięciach zarówno na terenie Szkoły Policji w Katowicach, jak i w poszczególnych szkołach i uczelniach. Jednostka organizuje we współpracy z nimi różnego rodzaju konferencje, sympozja i warsztaty. Wszystkie te przedsięwzięcia mają na celu aktywizację podmiotów edukacyjnych oraz wspólne działanie na rzecz środowiska lokalnego i regionu w kontekście szeroko rozumianej profilaktyki i bezpieczeństwa publicznego. Umożliwiają również wymianę doświadczeń w zakresie programów dydaktycznych i metod działania. Otwartość katowickiej Szkoły na nowatorskie rozwiązania i współdziałanie ze środowiskiem naukowym daje gwarancję efektywności nauczania i jest jednocześnie spełnieniem standardów europejskich dotyczących policyjnej edukacji.

Inną grupą podmiotów, z którymi współpracuje SP w Katowicach, są szeroko rozumiane służby mundurowe. Wśród nich wymienić należy m.in. Izbę Celną, Straż Pożarną, wojsko, Straż Graniczną, ITD czy też Służbę Więzienną. Współpraca ta jest realizowana na wielu płaszczyznach, m.in. poprzez wymianę doświadczeń związanych z organizacją procesu dydaktycznego, realizację zajęć przez kadre szkoły i poszczególnych podmiotów w ramach prowadzonego procesu dydaktycznego oraz organizowanie doskonalenia zawodowego lokalnego dla kadry wszystkich zainteresowanych stron, współpracujących ze Szkołą. W ramach takiej współpracy 28 października 2013 r. utworzono Forum Edukacyjne Służb Mundurowych, którego sygnatariuszami zostali: Akademia Obrony Narodowej i Wojskowa Akademia Techniczna w Warszawie, Szkoła Główna Straży Pożarnej w Warszawie, Centralna Szkoła Państwowej Straży Pożarnej w Częstochowie, Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Szkoła Policji w Katowicach, Centralny Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie, Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie, Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych Straży Granicznej w Lubaniu, Centralny Ośrodek Szkolenia Służby Więziennej w Kaliszu oraz Ośrodek Szkolenia Służby Więziennej w Kulach. FESM powstało w celu wymiany wiedzy, umiejętności, materiałów szkoleniowych i dobrych praktyk w zakresie szkolenia żołnierzy, funkcjonariuszy i pracowników służb mundurowych, w szczególności związanych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii kształcenia.

¹ Za: J. Mikitin, *Tradycje Policji*, Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2004, s. 18–20 [dostęp online: <http://katowice.szkolapolicji.gov.pl/publikacje/publikacje-2004/?aid=3461&pid=3451&sa=1>].

SZKOŁA POLICJI W PIŁE

podinsp. Zbigniew Bogusz

Starszy wykładowca Zakładu Kryminalnego
Szkoły Policji w Piłie

kom. Michał Zielonka

Młodszy wykładowca Zakładu Kryminalnego
Szkoły Policji w Piłie

RYS HISTORYCZNY

Policjantom i mieszkańcom Piły Szkoła Policji kojarzy się z dużym budynkiem, w którym ma swoją siedzibę. W 1929 r. prawe skrzydło zajęła Policja. Miała ona swoje wejście i własną klatkę schodową z możliwością całkowitego odcięcia od pozostałej części budynku. Ze względu na jej skomplikowaną strukturę, mieściły się tu wszystkie wydziały, poczynając od prewencji poprzez policję kryminalną oraz tajną, na dyrekcji Policji kończąc. Natomiast po II wojnie światowej w budynku dzisiejszej Szkoły Policji ulokowało się kilkadziesiąt różnorodnych urzędów i instytucji, m.in.: Liceum Wychowania Przedszkolnego, Szkoła Pielęgniarek, Miejska Stacja Pogotowia Ratunkowego czy też Powiatowe Archiwum Państwowe. W połowie 1954 r. w Komendzie Głównej Milicji Obywatelskiej podjęto decyzję o rozwiązaniu Centrum Wyszkożenia MO w Słupsku. W wyniku tego część oficerską byłego CWMO przeniesiono do Szczecyna, dając w ten sposób początek dzisiejszej Wyższej Szkole Policji w Szczecynie, natomiast część podoficerską przeniesiono do

Piły, z założeniem kształcenia w niej referentów dochodzeniowo-operacyjnych.

W ten sposób w dniu 15 września 1954 r. na podstawie rozkazu organizacyjnego nr 022/M z dnia 24 września 1954 r. i według etatu nr 020/81 Komendanta Głównego Milicji Oby-

Zajęcia na poligonie – lata 60.

Zajęcia z budowy pojazdów mechanicznych – lata 70.

Zatrzymanie niebezpiecznego przestępcy – zajęcia praktyczne

Zajęcia z zakresu wykonywania fotografii oględzinowej

Zajęcia z wyszkolenia strzeleckiego – lata 80.

watelskiej płk. St. Wolańskiego powstała Szkoła Podoficerska MO w Pile.

Cele i zadania szkół podoficerskich (w tym także szkoły pilskiej) zostały określone nieco później, bo dopiero 27 lipca 1955 r., rozkazem nr 15 Komendanta Głównego MO, który jednocześnie zatwierdził i wprowadził do użytku Statut Szkół Podoficerskich MO.

Wraz z pojawieniem się funkcjonariuszy obiekt przeszedł gruntowną modernizację. Małe pomieszczenia urzędowe zostały poszerzone i zamienione w sale wykładowe.

Pierwsze kursy swoim zakresem obejmowały wiedzę ogólną, służbę patrolową i konwojową, zagadnienia ruchu drogowego, podstawy prawa i administracji, musztrę, wyszkolenie strzeleckie i zajęcia fizyczne. Baza dydaktyczno-szkoleniowa była w tym okresie skromna. Brakowało literatury zawodowej i pomocy naukowych. O tym jak długo trwała nauka, decydował Komendant Główny MO. W miarę jak zwiększała się liczba wyszkolonych milicjantów, podjęto decyzję o wydłużaniu czasu trwania kursów i podniesieniu ich efektywności. Od września 1956 r. wprowadzono kursy 5-miesięczne, a w 1957 r. 10-miesięczne. Program kursu 10-miesięcznego obejmował 1352 godziny zajęć. Były to m.in. zagadnienia z zakresu kryminalistyki, nadzoru administracyjnego i służby zewnętrznej, prawa karnego materialnego i procesowego, wykształcenia strzeleckiego, musztry, taktyki specjalnej i wychowania fizycznego.

Kolejnym ważnym etapem w rozwoju dydaktycznym Szkoły był rok 1960. Dotychczas prowadzono tu tylko kursy posterunkowych. Od 1 kwietnia 1960 r. rozpoczęło się także szkolenie referentów operacyjno-dochodzeniowych. Program szkolenia zawierał rozbudowane wiadomości z zakresu prawa, kryminalistyki i taktyki zwalczania przestępczości. Datę tę można uznać za początek specjalizacji kryminalnej, z której do dzisiaj znana jest Szkoła Policji w Pile. Z czasem specjalizacja ta ugruntowała się jeszcze bardziej, od 1973 r. szkoła odeszła całkowicie od szkolenia posterunkowych i skoncentrowała się na szkoleniu referentów operacyjno-dochodzeniowych. Kształcono ich na podstawie jednolitego 8-miesięcznego programu. W następnych latach szkolenia zaczęły uwzględniać podział na specjalistów od zwalczania przestępstw kryminalnych i gospodarczych.

Zmieniły się też metody szkolenia, odstępowano od prowadzenia zajęć w formie wykładu podawczego na rzecz zajęć aktywizująco-treningowych. Stałe podnoszenie poziomu wyszkolenia miało też swoje odzwierciedlenie w rozbudowie bazy dydaktycznej i technicznej. Jej gruntowna modernizacja nastąpiła w latach 1969–1974. Powstało wtedy wiele pracowni specjalistycznych, wybudowano nowe obiekty gospodarcze, socjalno-kulturalne i sportowe. W październiku 1977 r. zorganizowano filię Studium Podyplomowego Akademii Spraw Wewnętrznych. Absolwentami studium zostało 205 słuchaczy. W 1978 r. podjęto decyzję o rozpoczęciu prowadzenia przez Szkołę szkolenia na kolejnym, wyższym etapie rozwoju zawodowego policjantów. Szkoła zaczęła kształcić przyszłych chorążych służby kryminalnej.

W 1989 r. rozpoczęły się w Polsce przemiany społeczne i polityczne. Demokratyzacja systemu politycznego spowodowała zmiany w instytucjach zajmujących się bezpieczeństwem i porządkiem publicznym. Wprowadzono reformę szkolnictwa policyjnego, nastawionego na przygotowanie policjantów służących społeczeństwu. Pilska Szkoła stała się Szkołą Policji. Do jej głównych zadań w dalszym ciągu należało

SZKOŁA POLICJI W PILE

szkolenie policjantów służby kryminalnej w ramach kursów podoficerskich. Jednak w pierwszym okresie zmian Szkoła w niewielkim zakresie prowadziła również kursy podstawowe, co było związane z dużą rotacją kadry w tym czasie. Kursy podoficerskie trwały 10 miesięcy, a ich absolwenci uzyskiwali przygotowanie referenta o specjalności łącznie dochodzeniowo-śledczej i operacyjno-rozpoznawczej. Ważnym dniem w życiu Szkoły był 10 maja 1991 r., kiedy to odbyła się uroczystość wręczenia Szkole sztandaru.

W roku 2004 Szkoła obchodziła uroczystości swoje 50-lecie. Została wyróżniona odznaką honorową *Za zasługi dla województwa wielkopolskiego* w dowód uznania za działania na rzecz bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz otaczanie opieką dzieci, ludzi starszych i niepełnosprawnych. Dziesięć lat później, w 2014 r., pilską Szkoła Policji obchodziła jubileusz 60-lecia. Główne uroczystości odbyły się w dniu 12 września, została odprawiona msza święta, odbyła się uroczysta zbiórka z udziałem Komendanta Głównego Policji, a przed budynkiem Szkoły zorganizowano ogólnodostępny festyn połączony z licznymi koncertami i prezentacjami.

Obecnie kształcą się tu policjanci z całej Polski. Po okresie intensywnego szkolenia młodych funkcjonariuszy na kursach podstawowych Szkoła Policji w Pile powróciła do swych korzeni, czyli kształcenia kadr służby kryminalnej.

KOMENDANCI

płk Władysław Wierzbicki

(15 listopada 1954 r. – 31 maja 1963 r.)

ppłk Józef Zieliński

(1 czerwca 1963 r. – 30 czerwca 1968 r.)

płk Michał Kulec

(1 lipca 1968 r. – 20 marca 1990 r.)

insp. Włodzimierz Michalski

(5 maja 1990 r. – 29 stycznia 1997 r.)

insp. Stanisław Bernatowicz

(18 sierpnia 1997 r. – 30 kwietnia 2005 r.)

insp. Dariusz Kowalski

(1 maja 2005 r. – 11 września 2005 r.)

insp. Andrzej Gajewski

(1 marca 2006 r. – 11 lipca 2008 r.)

insp. Jerzy Powiecki

(od 1 września 2008 r.)

BAZA DYDAKTYCZNA

Dzisiaj pilską Szkoła dysponuje bazą umożliwiającą zakwaterowanie 665 osób. W ciągu roku kształcą się w niej ok. 4 tys. słuchaczy biorących udział w różnego rodzaju kursach. Szkoła nadal jest na bieżąco modernizowana, posiada nowoczesną bazę dydaktyczną, w której skład wchodzi m.in.: pracownice ogólne, sale wykładowe, aula, sala konferencyjna oraz pracownice specjalistyczne: daktyloskopii, badań broni i balistyki,

zwalczania narkomanii, techniki kryminalistycznej, fotografii kryminalistycznej, współpracy z osobowymi źródłami informacji, informatyki, łączności, pierwszej pomocy, pomieszczenia do zajęć praktycznych (w zakresie: oględzin miejsc zdarzeń – sale symulacyjne: bar, apteka, mieszkanie, sklep, biuro podróży, hotel, kantor, przeszukania pomieszczeń, ćwiczeń zatrzymywania niebezpiecznych osób poruszających się pojazdem) oraz nowoczesny kompleks obiektów sportowych z halą sportową, dwiema matami do ćwiczeń sztuk walki, siłownią, salą fitness, boiskiem ze sztuczną murawą, boiskiem wielofunkcyjnym, torem przeszkód, kortem tenisowym, bieżnią tartanową, a także strzelnicą (krytą i otwartą).

Szkoła dysponuje nowoczesną biblioteką liczącą 45 tys. woluminów. Sale dydaktyczne zostały wyposażone w sprzęt audio-wizualny, rzutniki multimedialne oraz sprzęt wysokospecjalistyczny, m.in.:

- urządzenie Live Scanner pozwalające na automatyczne daktyloskopowanie osób i przysyłanie danych do systemu AFIS;
- stanowisko do wykonywania zdjęć sygnalitycznych oraz urządzenia Morpho Touch i Ibis przeznaczone do szybkiej identyfikacji osób;
- wielofunkcyjne stoły reprodukcyjne przeznaczone do realizacji części zajęć z fotografii kryminalistycznej z oświetleniem typu LED o temperaturze barwowej 5000 K, pozwalającym na wykonywanie zdjęć bezcieniowych, w świetle przechodzącym, odbitym czy też skośnym;
- stoły ze stali nierdzewnej do zajęć z wykorzystaniem środków chemicznych;
- podstawowe wyposażenie techniczne dla słuchaczy, tj. nowe zestawy osprzętu fotograficznego i wideofilmowego, w skład których wchodzi: lustrzanka cyfrowa Nikon wraz z trzema obiektywami, lampą błyskową, pilotem zdalnego sterowania, filtrami fotograficznymi oraz kamerą cyfrową wraz z uniwersalnym statywem fotograficznym;
- uniwersalne walizki kryminalistyczne służące do ujawniania, utrwalania i zabezpieczania śladów kryminalistycznych, jak np. dermatoskopijnych, mechanoskopijnych, traseologicznych i biologicznych.

Szkoła dziś – jak można zaobserwować – to połączenie bogatej historii budynku oraz wprowadzanej, gdzie to jest możliwe i uzasadnione, nowoczesności. Z jednej strony staramy się zachować historyczny kształt Szkoły, między innymi poprzez powrót do jej pierwotnego wizerunku, z drugiej natomiast – wprowadzamy nowoczesne rozwiązania na miarę naszych czasów. Tym dążeniom i staraniom przyświeca pewien cel – chcemy, aby wszyscy w naszej Szkole czuli się dobrze, a to z kolei musi się przełożyć na wyższą jakość szkoleń, z której przecież Szkoła w Pile jest znana. W tym też celu w ciągu ostatnich kilku lat zrealizowano tu dwie bardzo istotne, z punktu widzenia prawidłowego funkcjonowania policyjnej jednostki szkoleniowej, inwestycje budowlane, tj.: rozbudowę wspomnianych obiektów sportowych, w tym hali sportowej, oraz budowę nowoczesnych boisk sportowych.

W wyniku przeprowadzonych prac powstał kompleks niewątpliwie wyróżniający się w regionie, ale także wśród innych tego typu obiektów w całej Policji. Składa się on z boiska do piłki nożnej, boiska do siatkówki i koszykówki, kortu tenisowego, siłowni zewnętrznej, bieżni oraz toru przeszkód. Na całości terenu wykonano system drenażowy, oświetlono go nowoczesnymi źródłami światła LED-owego oraz doposażono w kamery szkolnego monitoringu. Wszystkie obiekty kom-

Zajęcia z oględzin miejsca kradzieży z włamaniem

Zajęcia praktyczne z daktyloskopii za pomocą urządzenia Live Scanner

pleksu boisk zostały doskonale wkomponowane w powierzchnię działek, którymi dysponuje Szkoła.

Spośród wielu planowanych zamierzeń inwestycyjno-rentowych najistotniejsze z punktu widzenia przyszłości Szkoły są dwa zadania, których realizacja będzie jednak mogła nastąpić dopiero po zapewnieniu źródła finansowania: inwestycja polegająca na budowie budynku zamieszkania zbiorowego (tzw. akademika), remont pomieszczeń słuchaczy, tj. miejsc dotychczasowego zakwaterowania.

KADRA DYDAKTYCZNA

Przez te wszystkie lata rozwijał się też i doskonalił najważniejszy składnik Szkoły, jakim bez wątpienia jest jej kadra dydaktyczna. To głównie dzięki jej przygotowaniu i zaangażowaniu ta jednostka szkoleniowa przez cały czas utrzymywała swoją wysoką ocenę. Zasady doboru kadry, jak i podnoszenia jej kwalifikacji rozwijały się od czasu powołania Szkoły.

Obecnie kadra dydaktyczna to 76 osób, w tym cztery osoby zatrudnione na stanowiskach kierowniczych:

- 85% kadry dydaktycznej posiada co najmniej 10-letni staż pracy w Policji,
- 95% kadry dydaktycznej posiada wykształcenie wyższe ogólne,
- 90% kadry dydaktycznej posiada przygotowanie pedagogiczne.

Nauczyciele systematycznie podwyższają swoje kwalifikacje zawodowe, uczestnicząc w różnego rodzaju konferencjach,

seminariach, warsztatach, kursach czy też szkoleniach. Dzięki temu są przygotowani do realizacji zadań nie tylko teoretycznie, ale posiadają również wiedzę praktyczną. Szkoła wypracowała sobie ugruntowaną pozycję wśród policyjnych jednostek szkoleniowych w Polsce, głównie w zakresie szkolenia policjantów służby kryminalnej.

DZIAŁALNOŚĆ SZKOLENIOWA

Realizacja przez Szkołę Policji w Pile zadań dydaktycznych obejmuje szkolenia na kursach specjalistycznych w ramach doskonalenia zawodowego organizowanego centralnie. Szkoła konsekwentnie realizuje cel w postaci podnoszenia kompetencji zawodowych policjantów służby kryminalnej. Szczególny nacisk położono na natychmiastową reakcję na zmiany z zakresu prawodawstwa, co ma bezpośredni wpływ na jakość zajęć dydaktycznych oraz dostarczanie uczestnikom kursów aktualnych narzędzi umożliwiających skuteczne wykonywanie zadań służbowych. W tym też celu Szkoła koncentruje się na pracach związanych z aktualizacją programów szkolenia, a następnie jak najszybszym ich wdrożeniu.

W Szkole prowadzone są m.in. kursy:

- dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności operacyjno-rozpoznawcze,
- dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności dochodzeniowo-śledcze,
- w zakresie zwalczania przestępczości gospodarczej,
- dla techników kryminalistyki,
- w zakresie współpracy z osobowymi źródłami informacji,
- dla policjantów służby kryminalnej w zakresie sprawowania nadzoru nad prowadzeniem pracy operacyjnej,
- w zakresie sprawowania nadzoru nad pracą dochodzeniowo-śledczą,
- dla policjantów służby kryminalnej z zakresu taktyki i techniki przesłuchań,
- w zakresie zwalczania handlu ludźmi,
- w zakresie ujawniania, identyfikacji i zabezpieczania mienia podlegającego zajęciu w postępowaniu przygotowawczym,
- z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy i zwalczania tego procederu,
- dla policjantów kierujących zespołami oględzinowymi,
- w zakresie taktyk i technik interwencji,
- dla kadry kierowniczej Policji średniego szczebla zarządzania z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi,
- dla policjantów pełniących funkcje oskarżyciela publicznego,
- dla rzeczników dyscyplinarnych,
- obsługi Krajowego Systemu Informacyjnego Policji oraz wykorzystania zasobów informacyjnych Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych,
- obsługi Krajowego Systemu Informacyjnego Policji w zakresie zagadnień kryminalnych,
- dla opiekunów realizujących zadania związane z adaptacją zawodową policjantów w okresie służby przygotowawczej,
- dla policjantów służby kryminalnej w zakresie działań werbunkowych.

Jednym z najważniejszych zadań ostatnich lat, wynikającym z istotnej zmiany procedury karnej, było kompleksowe przygotowanie policjantów komórek dochodzeniowo-śledczych do realizacji nałożonych na nich zadań.

SZKOŁA POLICJI W PILE

W tym celu Komendant Główny Policji decyzją nr 170 z dnia 30 kwietnia 2014 r. powołał zespół do spraw monitorowania i wdrażania w Policji zmian w procedurze karnej, którego przewodniczącym został insp. Jerzy Powiecki – Komendant Szkoły Policji w Pile.

W skład zespołu weszli policyjni eksperci z KGP i Szkoły Policji w Pile. Do zadań przedmiotowego zespołu należało:

- analiza prawnych i praktycznych skutków zmian w procedurze karnej,
- identyfikacja problemów, jakie mogą pojawić się w praktyce podczas realizacji zadań przez Policję,
- opracowanie propozycji działań mających na celu wyeliminowanie lub ograniczenie zdefiniowanych problemów,
- inicjowanie i przygotowanie projektów zmian aktów wykonawczych,
- opracowanie programów przedsięwzięć szkoleniowych oraz materiałów dydaktycznych,
- wdrażanie koncepcji zmian.

Ze względu na zakres nowelizacji uznano w koncepcji za konieczne przeszkolenie policjantów realizujących zadania z zakresu czynności dochodzeniowo-śledczych w różnych pionach Policji. Wobec tego przyjęto następujący podział grup szkoleniowych:

- grupa liderów,
- grupa podstawowa – funkcjonariusze i pracownicy Policji realizujący zadania z zakresu czynności dochodzeniowo-śledczych i wykrywczych w procesie karnym,
- grupa dodatkowa – pozostali funkcjonariusze oraz pracownicy Policji.

Koncepcja zakładała wyłonienie tzw. grupy liderów, w której skład miałyby wejść takie osoby, jak:

- kierujący komórkami organizacyjnymi nadzorujący czynności dochodzeniowo-śledcze,
- koordynatorzy ds. techniki kryminalistycznej,
- przedstawiciele KWP/KSP wskazani przez komendantów,
- nauczyciele policyjni,
- przedstawiciele BSW i CBŚP wytypowani przez właściwych dyrektorów.

W ramach tego przedsięwzięcia do 20 czerwca 2015 r. przeszkolono 74 386 funkcjonariuszy różnych wydziałów i komórek organizacyjnych oraz 5689 słuchaczy szkół policyjnych. Dodatkowo wykładowcy Szkoły opracowali podręczniki poświęcone nowelizacji Kodeksu postępowania karnego i Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, a także zrealizowali cykl szkoleń dla liderów i pozostałych policjantów obejmujących przywołaną tematykę.

Ponadto kadra szkoły podwyższa kwalifikacje zawodowe, nie tylko policjantów, poprzez organizację m.in.: konkursu Policjant Służby Kryminalnej, seminariów z zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej w służbach mundurowych, konferencji poświęconych kradzieży sygnału telewizyjnego i cyberprzestępczości, warsztatów z zakresu: zwalczania korupcji, oględzin miejsca znalezienia zwłok, zwalczania przestępczości przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, zwalczania przestępstw popełnianych na tle nienawiści. Organizowane są również zajęcia w ramach kursu techników kryminalistyki dla żołnierzy Żandarmerii Wojskowej, w ramach doskonalenia zawodowego: dla funkcjonariuszy Straży Łowieckiej z zakresu prawa i postępowania w sprawach o wykroczenia, zmian w kpk oraz czynności techniczno-kryminalistycznych wykonywanych na miejscu zdarzenia, dla pracowników Urzędu Kontroli Skarbowej w Bydgoszczy, Poznaniu i Wrocławiu

Zajęcia z techniki kryminalistycznej – ślady biologiczne

Zajęcia na kursie techników kryminalistyki

z zakresu metodyki prowadzenia przeszukań, ze szczególnym uwzględnieniem fazy przygotowawczej poprzedzającej tę czynność, a także szkolenie taktyczne dla Centralnego Biura Antykorupcyjnego.

DZIAŁALNOŚĆ POZADYDAKTYCZNA

Nauczyciele prowadzą koło kryminalistów, w ramach którego organizowane są wykłady dla słuchaczy, a także studentów z uczelni współpracujących ze Szkołą. Na bieżąco przygotowywane są pomoce dydaktyczne do zajęć, w zakresie planu wydawniczego skrypty, materiały dla słuchaczy oraz artykuły do „Kwartalnika Prawno-Kryminalistycznego” wydawanego przez Szkołę.

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Rozwój szkoły to także współpraca międzynarodowa, dlatego funkcjonariusze uczestniczyli w licznych przedsięwzięciach, do których należy zaliczyć m.in. „Zaawansowane metody zarządzania informacjami, stosowane w ramach europejskich standardów wywiadu kryminalnego, struktura wywiadu kryminalnego w polskiej Policji”. Organizatorami szkolenia były Biuro Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji oraz Szkoła Policji w Pile. Dziesięciodniowe szkolenie stanowiło część kompleksowego projektu polskiej Policji pt. „Nowoczesne metody

Festiwal Kryminalu „Kryminalna Pila”

Podpisanie porozumienia o współpracy z CSŻW w Mińsku Mazowieckim

kryminalistyczne oraz wybrane aspekty i techniki szkolenia w Policji jako narzędzia wykorzystywane w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości”, finansowanego w ramach Oficjalnej Współpracy Rozwojowej. Wspomniany komponent był kontynuacją przedsięwzięć prowadzonych przez Biuro Służby Kryminalnej KGP, a wcześniej przez Biuro Wywiadu Kryminalnego w latach 2012–2013, pod wspólną nazwą „Analiza kryminalna”. Przedstawiciele organów ścigania Republiki Mołdawii zostali zapoznani z podstawowymi zasadami, metodami i technikami stosowanymi w ramach analizy kryminalnej, będącej jedną z nowoczesnych metod wywiadu kryminalnego. Szkolenie miało także na celu rozszerzenie wiedzy naszych partnerów o zagadnienia z zakresu przetwarzania informacji. Wykłady objęły kwestie dotyczące baz danych, elementów analizy strategicznej oraz współpracy z osobowymi źródłami informacji. Goście pilskiej Szkoły Policji uzyskali ponadto informacje na temat podstawowych elementów systemu edukacji polskiej Policji, ze szczególnym uwzględnieniem szkolenia służby kryminalnej.

Sekretariat Generalny Interpolu w ścisłej kooperacji z Sekcją ds. Interpolu Biura Międzynarodowej Współpracy Policji KGP oraz Szkołą Policji w Pile rozpoczął realizację międzynarodowego szkolenia skierowanego do polskich i zagranicznych policjantów oraz pracowników zajmujących się operacyjną współpracą międzynarodową realizowaną kanałem Interpolu. W wyniku przeprowadzonych rozmów, we wrześniu ubiegłego roku w Szkole Policji w Pile po raz pierwszy w ponad 60-letniej historii odbyło się tego rodzaju specjalistyczne szkolenie prowadzone przez Interpol. Ubiegłoroczna edycja szkolenia była organizowana w Polsce po raz pierwszy,

a o możliwość wzięcia udziału w nim ubiegały się aż 33 kraje. W samym szkoleniu, które odbywało się przez 4 dni w specjalnie przygotowanej na potrzeby ćwiczeń sali informatycznej w pilskiej Szkole Policji, wzięli udział uczestnicy z 10 krajów (Włochy, Hiszpania, Dania, Belgia, Czechy, Szwecja, Węgry, Austria, Słowacja, Malta) oraz 8 przedstawicieli Biura Międzynarodowej Współpracy Policyjnej KGP.

Wykładowcy Szkoły uczestniczyli także w podsumowaniu projektu realizowanego przez Komendę Wojewódzką Policji w Gdańsku w ramach programu HERKULES II 2007–2013 „Pomorska Policja na straży interesów finansowych Unii Europejskiej”. Funkcjonariusze z pilskiej Szkoły wygłosili wykłady okolicznościowe na dwóch konferencjach tematycznych, które odbyły się w maju ub. „Nielegalny obrót wyrobami tytoniowymi, alkoholem i środkami farmaceutycznymi” i „Zagrożenia korupcyjne w dysponowaniu dotacjami z funduszy europejskich”.

Pilska Szkoła Policji ma także podpisane porozumienie z Wyższą i Średnią Policyjną Szkołą MSW w Holesovie (Republika Czeska).

Szkołę odwiedzali różni goście, w tym m.in.: studenci Sumskiego Państwowego Uniwersytetu Rolniczego (Ukraina). Młodzież przybyła do Polski na zaproszenie Zarządu Stowarzyszenia Rozwoju Nowej Wsi Ujskiej, aby razem z dziećmi i rówieśnikami z Polski uczestniczyć w warsztatach tanecznych i poznać historię naszego kraju oraz regionu. W pilskiej Szkole Policji ukraińscy goście zapoznali się z historią Szkoły oraz programem szkolenia polskich policjantów. Ponadto Szkołę odwiedziła niemiecka delegacja z Magdeburga. W jej skład weszli przedstawiciele samorządu terytorialnego, Policji, przedsiębiorcy, specjaliści ruchu drogowego oraz organizacji pozarządowych.

Przewodnim i realizowanym celem Regionu IPA przy Szkole Policji w Pile jest nawiązywanie kontaktów z policjantami z innych krajów, a w szczególności ze szkół policyjnych, jak również utrzymywanie dobrych relacji z innymi członkami Regionów Europejskich i dbanie o nie. W ramach tej działalności Szkołę Policji w Pile odwiedziły liczne delegacje, m.in. z Czech oraz Niemiec. Podczas tych wizyt były organizowane liczne prelekcje, pokazy, zwiedzanie Szkoły, jak również wycieczki do ciekawych miejsc w regionie.

WSPÓŁPRACA ZE SPOŁECZEŃSTWEM

Pilska Szkoła Policji prowadzi rozwijającą się współpracę z podmiotami policyjnymi i pozapolicyjnymi. Nauczyciele Szkoły bywają często zapraszani w charakterze prelegentów, biegłych i ekspertów na wiele szkoleń, konferencji tematycznych czy też konkursów tematycznych, np. „Bezpieczny Trzecioklasista”.

Od wielu lat Szkoła współpracuje m.in. z Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim, Centralnym Ośrodkiem Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie, Uniwersytetem Łódzkim, Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetem Śląskim, Wyższą Szkołą Biznesu w Pile, Państwową Wyższą Szkołą Zawodową im. Stanisława Staszica w Pile, Wyższą Szkołą Umiejętności Społecznych w Poznaniu, Zespołem Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Pile, Zespołem Szkół Technicznych w Skwierzynie (w obydwu

SZKOŁA POLICJI W PILE

wspomnianych placówkach prowadzone są „klasy policyjne”) oraz Stowarzyszeniem Dystrybutorów Programów Telewizyjnych SYGNAŁ w Warszawie. Na szczególną uwagę zasługuje współpraca z Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim – od wielu lat szkolimy żołnierzy Żandarmerii Wojskowej, w szczególności w zakresie pracy operacyjno-rozpoznawczej, dochodzeniowo-śledczej oraz techniki kryminalistycznej. Nauczyciele naszej Szkoły uczestniczą z kolei w konferencjach, seminariach i innego rodzaju szkoleniach, realizowanych przez ww. Centrum.

Od siedmiu lat pilska Szkoła Policji jest współorganizatorem (razem ze wspomnianym ZSP nr 2 im. KEN w Pile) Ogólnopolskiego Turnieju Klas Policyjnych. Honorowy patronat nad nim objął Komendant Główny Policji. Turniej jest autorskim pomysłem pilskiej Szkoły Policji, który ma służyć upowszechnianiu wiedzy na temat bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz integracji młodzieży klas o profilu policyjnym. Jest on także okazją do spotkania dyrektorów szkół, w których prowadzone są wspomniane klasy, w celu wymiany dobrych praktyk.

Warto również dodać, że pilska Szkoła Policji jest współorganizatorem – razem z Regionalnym Centrum Kultury w Pile – Festiwalu Kryminalnego „Kryminalna Piła”, podczas którego Szkołę odwiedzają polscy pisarze tego gatunku na czele z Markiem Krajewskim, Mariuszem Czubajem, Marcinem Wrońskim czy Katarzyną Bondą. Jego pomysłodawcą jest podinsp. Leszek Koźmiński. Na Festiwalu nie brakuje atrakcji dla miłośników jednego z najbardziej popularnych i najczęściej czytanych gatunków literackich. Wśród nich wymienić można pokazy filmowe, kryminalną grę miejską, wystawy i muzyczne koncerty tematyczne, spotkania z pisarzami (w tym z byłym oficerem wywiadu), dziennikarzami, entymologiem i medykiem sądowym, warsztaty literacko-kryminalistyczne oraz uroczystość wręczenia ogólnopolskiej nagrody Kryminalnej Piły dla najlepszej polskiej miejskiej powieści kryminalnej.

Pilska Szkoła Policji jest placówką otwartą na potrzeby społeczeństwa. Angażuje się w działalność wolontaryjną, współpracując m.in. z Towarzystwem Pomocy Chorym im. Sługi Bożej Stanisławy Leszczyńskiej w Pile, Centrum Charytatywno-Opiekuńczym CARITAS w Pile i Warsztatami Terapii Zajęciowej w Leżnicy, Fundacją „Mam Marzenie”. Policjanci i pracownicy co roku angażują się też w działania Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy oraz akcje honorowego oddawania krwi. Szkoła jest także laureatem (zdobyła 3. miejsce na ponad tysiąc zgłoszonych osób i instytucji z terenu całego kraju) w Ogólnopolskim Konkursie „Barwy Wolontariatu”. Policyjni wolontariusze z pilskiej placówki codziennie bezinteresownie niosą pomoc wszystkim potrzebującym i są otwarci na potrzeby społeczeństwa.

Ponadto dla słuchaczy oraz mieszkańców Piły organizowane są wystawy (w szkolnej galerii sztuki „Akwarium”), wykłady, koncerty szkolnego zespołu Avans Blues złożonego z uzdolnionej muzycznie kadry. Kilka razy w roku Szkołę odwiedzają również wycieczki, które poznają jej historię, dzieje budynku, zwiedzają obiekty dydaktyczne i zapoznają się z systemem szkolenia policjantów. Szkoła jest laureatem nagród Starosty Pilskiego oraz Prezydenta Piły za prowadzoną działalność kulturalną i społeczną.

VII Turniej Klas Policyjnych

Słuchacze z wizytą w WTZ

zdj. archiwum Szkoły Policji w Pile

Pilska Szkoła Policji pozostaje placówką otwartą na innowacyjne metody nauczania, doskonalenia funkcjonariuszy oraz stałą łączność ze społeczeństwem.

O jej wartości świadczą także, a może przede wszystkim, ludzie – ci wszyscy, którzy budowali jej podwaliny, mozolnie odbudowywali z powojennych zniszczeń, przekazywali swoją wiedzę i doświadczenie, chłonili tę wiedzę.

Bibliografia

- Wczoraj i dziś Szkoły Policji w Pile 1954-2014*, pod red. J. Powieckiego, Szkoła Policji w Pile, Piła 2014.
- Boras Z., Dworecki Z., *Piła, zarys dziejów*, Piła 1993.
- Ciżmowska G., *W malowanym zamku, cz. 1*, „Tygodnik Pilski” 2003, nr 42(1254).
- Ciżmowska G., *W malowanym zamku, cz. 2*, „Tygodnik Pilski” 2003, nr 44(1256).
- Fons A., *Dzieje budynku Szkoły Policji w Pile*, „Express Lokalny” 2007, nr 19(70).
- Krysiak M., *50 lat Szkoły Policji w Pile 1954–2004*, Piła 2004.
- „Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny” 2014, nr 1 (numer specjalny), Szkoła Policji w Pile.
- „Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny” 2015, nr 1(22), Szkoła Policji w Pile.
- Wykład Romana Chwaliszewskiego wygłoszony w Szkole Policji w Pile.
- www.pila.szkolapolicji.gov.pl.
- www.wirtualnemiasto.pila.pl.

zdj. S. Czarniak

SZKOŁA POLICJI W SŁUPSKU

Praca zbiorowa

KRÓTKI RYS HISTORYCZNY

■ Utworzenie jednostki szkoleniowej

Po zakończeniu drugiej wojny światowej, aby zapewnić bezpieczeństwo i porządek publiczny, należało przede wszystkim przygotować nową kadrę milicyjną. Władze kraju postanowiły utworzyć jednostkę szkoleniową i z dniem 1 czerwca 1945 r., na mocy rozkazu Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej gen. Franciszka Józwiaka, powołano Centrum Wyszko-
lenia Milicji Obywatelskiej w Słupsku (CWMO). W jego skład wchodziły trzy szkoły: Szkoła Oficerska (1945–1954), Ogólnopłaństwowa Szkoła Szeregowych (1945–1947) oraz Szkoła Przewodników i Tresury Psów Służbowych (1945–1949). Na potrzeby Centrum wyznaczono budynek poniemieckiej szkoły wraz z częścią terenu miasta przylegającego do posesji. Początki funkcjonowania Centrum były bardzo trudne, należało zadbać o wyposażenie przekazanych budynków, warunki zakwaterowania, żywność oraz odpowiednio wykwalifikowaną kadrę dydaktyczną. W czerwcu 1947 r. Szkoła Szeregowych

zmieniła nazwę na Szkołę Podoficerską Milicji Obywatelskiej (1947–1954) i rozpoczęła nabór na kursy o określonych kierunkach zawodowych (utworzono kompanie komendantów posterunków, dyżurnych, dzielnicowych, komendantów plutonów).

20 września 1954 r. ukazał się rozkaz organizacyjny ministra bezpieczeństwa publicznego o rozwiązaniu CWMO. Zlikwidowanie Centrum dało początek trzem innym placówkom szkoleniowym – Szkołę Oficerską przeniesiono do Szczytna, Szkołę Podoficerską do Piły, a Szkołę Przewodników i Tresury Psów Służbowych do Sułkowiec.

Po kilku tygodniach od zamknięcia Centrum podjęto decyzję o utworzeniu w Słupsku Ośrodka Szkolenia Szeregowych Milicji Obywatelskiej (OSSMO 1954–1957). Przed kierownictwem Szkoły ponownie stało zadanie zorganizowania zaplecza potrzebnego do funkcjonowania nowej jednostki.

Ośrodek Szkolenia Szeregowych MO istniał do połowy 1957 r. Na jego bazie, 1 sierpnia 1957 r., utworzono Szkołę Podoficerską Milicji Obywatelskiej (SPMO 1957–1985). Wprowadzono rotacyjny system naboru słuchaczy, którzy realizowali nowy, 10-miesięczny program nauczania. Jednocześnie prowadzono

SZKOŁA POLICJI W SŁUPSKU

też kursy chorążych, dlatego nieadekwatną nazwę zmieniono na Szkołę Milicji Obywatelskiej (SMO 1985–1990), a w 1990 r. przemianowano ją w funkcjonującą obecnie Szkołę Policji (SP Słupsk).

KOMENDANCI

KOMENDANT CENTRUM WYSZKOLENIA
MILICJI OBYWATELSKIEJ

płk Jan Płotnicki

lipiec 1945 – maj 1947

ppłk Marian Rybicki

czerwiec 1947 – październik 1950

ppłk Czesław Kurpias

październik 1950 – październik 1954

KOMENDANT SZKOŁY OFICERSKIEJ

kpt. Aleksander Mironowicz

wrzesień 1945 – maj 1947

KOMENDANT SZKOŁY SZEREGOWYCH

por. Leonard Rewiński

grudzień 1945 – styczeń 1946

KOMENDANT SZKOŁY PRZEWODNIKÓW
I TRESURY PSÓW SŁUŻBOWYCH

chor. Marian Grabski

czerwiec 1946 – maj 1949

KOMENDANT SZKOŁY PODOFICERSKIEJ
MILICJI OBYWATELSKIEJ

mjr Bolesław Piwowski

grudzień 1954 – styczeń 1963

płk Karol Kubalica

luty 1963 – listopad 1989

KOMENDANT SZKOŁY MILICJI OBYWATELSKIEJ

płk Jan Rudzki

listopad 1989 – marzec 1990

KOMENDANT SZKOŁY POLICJI

insp. Zdzisław Machura

marzec 1990 – październik 1990

insp. dr Stanisław Koebecke

październik 1990 – sierpień 1992

insp. dr Edward Sobków

sierpień 1992 – sierpień 1997

insp. Zbigniew Rosiak

maj 1998 – sierpień 2004

insp. dr Stanisław Bukowski

wrzesień 2004 – kwiecień 2008

insp. Jacenty Bąkiewicz

maj 2008 – marzec 2012

insp. Jacek Gil

od 10 marca 2012

DZIAŁALNOŚĆ SZKOLENIOWA

Baza dydaktyczna

Szkoła Policji w Słupsku dysponuje nowoczesną bazą dydaktyczną obejmującą łącznie 41 sal wykładowych (w tym salę konferencyjną oraz multimedialną aulę mieszczącą 350 osób), 18 pracowni specjalistycznych i sal symulacyjnych, 10 obiektów sportowych, a także kilka innych obiektów wspomagających proces szkolenia (np. obiekty symulacyjne, aleje lustrzane). Do najnowocześniejszych obiektów dydaktycznych z pewnością należy zaliczyć kompleks wielofunkcyjnych strzelnic, multimedialne sale symulacyjne, salę wykładową do prowadzenia szkoleń z wykorzystaniem materiałów niejawnych oraz bibliotekę multimedialną.

Na kompleks strzelnic składają się strzelnice kryte, strzelnica pneumatyczna, sale wykładowe oraz pomieszczenia pomocnicze (m.in. magazyn uzbrojenia, pomieszczenia do czyszczenia broni, pomieszczenia do treningu bezstrzałowego).

Obiekty symulacyjne słupskiej Szkoły Policji, a zwłaszcza kompleks symulacyjny „Przyziemie 1” i „Przyziemie 2”, wyposażone są w sprzęt monitoringu wizyjnego i dźwiękowego. Dzięki tym rozwiązaniom można na bieżąco śledzić przebieg symulacji, a następnie sekwencyjnie odtwarzać jej zapis i analizować przebieg całego ćwiczenia. Jest to jedno z najnowocześniejszych rozwiązań tego typu na świecie. W tych obiektach słuchacze ćwiczą elementy związane m.in. z udzielaniem pomocy w strefie niebezpiecznej, obezwładnianiem osoby agresywnej lub posiadającej niebezpieczne narzędzie.

Szkoła dysponuje również nowoczesną salą wykładową w pełni przystosowaną do standardów związanych z prowadzeniem szkoleń z wykorzystaniem materiałów niejawnych. Realizowane są w niej szkolenia specjalistyczne dla policjantów i pracowników Policji wykonujących zadania związane z obronnością. Sala jest wyposażona w wysokiej klasy sprzęt komputerowy i multimedialny oraz specjalistyczny stół sztabowy z podświetlanym blatem do projektowania map, planowania operacyjnego i opracowywania projektów HNS. Sala wykładowa zlokalizowana jest w tzw. pierwszej klasie bezpieczeństwa – wejście do pomieszczeń odbywa się za pomocą kart dostępu, a wszelkie formy nieuprawnionego dostępu uniemożliwiają specjalne drzwi i okna. W przedsionku umieszczona jest szafa depozytowa z indywidualnymi skrytkami do deponowania telefonów komórkowych oraz rejestratorów obrazu i dźwięku. Sala zlokalizowana jest w Wydziale Ochrony Informacji Niejawnych, dzięki czemu uczestnicy szkoleń mają bliski dostęp do Kancelarii Tajnej, w której mieści się czytelnia materiałów niejawnych.

Wśród innych obiektów Szkoły warto wymienić komisariat szkoleniowy, hale sportowe, policyjny tor przeszkód, stanowisko kierowania dyżurnego, pomieszczenia symulacyjne, pracownie informatyczne i pracownie pierwszej pomocy przedmedycznej. Prowadzi się w nich zajęcia, których celem jest kształcenie i doskonalenie typowych umiejętności policyjnych w warunkach maksymalnie zbliżonych do realiów codziennej służby. Na terenie Szkoły zlokalizowane są także boiska do gry w piłkę siatkową, w tym plażową, piłkę ręczną oraz koszykową. W procesie dydaktycznym wykorzystywany jest liczący ponad 30 tysięcy woluminów księgozbiór szkolnej biblioteki, zawierający m.in. wydawnictwa z zakresu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, organizacji i działalności służb

Strzelnica – widok na oś strzelecką z pomieszczenia sterowni

Strzelnica – widok na strzelnicę pneumatyczną

Hala sportowa – widok na matę do sportów walki

„Przegląd Prewencyjny”, którego kolejne numery cyklicznie pojawiają się na stronie internetowej Szkoły. Zamieszczane w nim artykuły m.in. poszerzają wiedzę z zakresu prewencji Policji, co pozwala na doskonalenie umiejętności zawodowych policjantów. Wdrażanie nowoczesnych technologii w słujskiej Szkole Policji sprawia, że kadra dydaktyczna ma do swojej dyspozycji coraz nowocześniejsze narzędzia i pomoce dydaktyczne. W wielu obiektach zajęcia są prowadzone już wyłącznie z wykorzystaniem interaktywnych tablic multimedialnych. Kadra dydaktyczna posługuje się także elektroniczną wersją dziennika lekcyjnego, który jest oparty na autorskim programie jednego z wykładowców. Ponadto każdy na bieżąco korzysta z zasobów elektronicznej biblioteki (tzw. e-Biblioteka), która zawiera kilkadziesiąt pozycji wydawniczych opracowanych przez wykładowców Szkoły i jest systematycznie rozwijana.

Kadra dydaktyczna

Warunkiem koniecznym do zapewnienia prawidłowego przebiegu procesu dydaktycznego, zarówno w zakresie realizacji szkoleń zawodowych podstawowych, jak i doskonalenia zawodowego, jest właściwy dobór nauczycieli policyjnych reprezentujących wysoki poziom umiejętności zawodowych. Dlatego też kierownictwo Szkoły dąży do pozyskiwania na stanowiska dydaktyczne policjantów, którzy mają odpowiednie kwalifikacje oraz bogatą, popartą doświadczeniem wiedzę merytoryczną. Warto zaznaczyć, że dobór kandydatów do realizacji procesu kształcenia odbywa się poprzez wypracowaną procedurę kwalifikacyjną, określoną w wewnętrznym akcie kierowania komendanta Szkoły. Do istotnych etapów tej procedury należą m.in. indywidualne rozmowy z kandydatami przeprowadzane przez kierownika właściwej komórki organizacyjnej w obecności doświadczonych nauczycieli policyjnych i psychologa Szkoły oraz realizacja „zajęć obserwowanych”. Służy to ocenie wiedzy i umiejętności merytorycznych oraz dydaktycznych kandydatów, a także uzyskaniu informacji na temat prezentowanych postaw zawodowych i motywacji do pełnienia służby w jednostce szkoleniowej. Wyższym wykształceniem ogólnym z tytułem zawodowym legitymuje się obecnie 91,6% kadry dydaktycznej Szkoły, a wyższymi kwalifikacjami zawodowymi 71,7%. Wszyscy nauczyciele policyjni mają odpowiednie kwalifikacje pedagogiczne – ogólne i zawodowe, zdobyte na wyższych studiach pedagogicznych, studiach podyplomowych oraz kursach doskonalenia zawodowego. Stawianie wysokich wymagań kadry dydaktycznej przyczynia się do ciągłego podnoszenia policyjnych kwalifikacji zawodowych, m.in. poprzez udział w licznych szkoleniach w kraju i za granicą, praktykach zawodowych realizowanych w jednostkach terenowych Policji oraz poprzez aktywną współpracę z przedstawicielami innych służb i instytucji publicznych.

Szkolenia zawodowe

Szkoła Policji w Słupsku specjalizuje się przede wszystkim w szkoleniu policjantów prewencji, których służba ma bezpośredni wpływ na stan porządku publicznego oraz poczucie bezpieczeństwa mieszkańców.

W Szkole prowadzone są szkolenia zawodowe podstawowe oraz różnorodne kursy specjalistyczne. Słuchacze zdobywają wiedzę i umiejętności m.in. z zakresu prawa, zapobiegania przestępczości, kryminalistyki, taktyki i technik interwencji, psycho-

policyjnych, kryminalistyki, kryminologii, prawa, psychologii oraz socjologii. Księgozbiór ten jest systematycznie powiększany, a korzystanie z niego jest bardzo proste dzięki digitalizacji wszystkich niezbędnych informacji w informatycznej bazie danych. Biblioteka wyposażona jest w kilkadziesiąt stanowisk komputerowych, co pozwala kadry i słuchaczom na dostęp do Internetu. Ciekawostką jest możliwość obserwowania przez czytelników zajęć na hali sportowej, ponieważ jedna ze ścian biblioteki jest całkowicie przeszklona.

Należy wspomnieć, że proces szkolenia w dużym stopniu jest wspomagany przez własną działalność wydawniczą. Szkoła bowiem od początku swego istnienia publikuje materiały dydaktyczne – podręczniki, skrypty, materiały do ćwiczeń, a w ostatnich latach realizuje filmy instruktażowe. Materiały te są niezastąpione zwłaszcza w indywidualnym przygotowaniu się do zajęć. Uznanie policjantów z całego kraju cieszy się czasopismo

SZKOŁA POLICJI W SŁUPSKU

logii, komunikacji społecznej, etyki, praw człowieka, pierwszej pomocy przedlekarskiej, wyszkolenia strzeleckiego, obsługi sprzętu informatycznego oraz sprzętu łączności. Uczą się pełnić służbę patrolowo-interwencyjną i konwojowo-ochronną, poznają specyfikę pracy dzielnicowego i dyżurnego jednostki. Szkolenie zawodowe podstawowe musi przejść każdy policjant przyjęty do służby. Przygotowuje ono do realizacji zadań na podstawowych stanowiskach wykonawczych (np. w służbie patrolowo-interwencyjnej, w oddziałach prewencji Policji, w służbie konwojowej) i trwa około pół roku. Po zdaniu egzaminu końcowego każdy ze słuchaczy odbywa obowiązkową adaptację zawodową w oddziale prewencji Policji, po której wraca do swojej jednostki macierzystej.

Doskonalenie zawodowe

Aktualizowanie oraz pogłębianie wiedzy i umiejętności zawodowych policjantów, a także uzyskiwanie przez nich dodatkowych uprawnień, odbywa się w ramach doskonalenia centralnego. Prowadzone kursy przygotowują funkcjonariuszy do realizacji zadań na stanowiskach wymagających szczególnych umiejętności zawodowych (często o charakterze kierowniczym). Szkole Policji w Słupsku przydzielono do realizacji aż 30 rodzajów kursów specjalistycznych:

- dla policjantów wykonujących zadania obronne,
- dla służby dyżurnej jednostek organizacyjnych Policji,
- dla rzeczników dyscyplinarnych,
- dla policjantów pełniących funkcję oskarżyciela publicznego,
- dla opiekunów realizujących zadania związane z adaptacją zawodową policjantów w okresie służby przygotowawczej,
- dla dzielnicowych,
- obsługi systemu KSIP w zakresie zagadnień prewencyjnych,
- w zakresie udzielania pierwszej pomocy w warunkach działań specjalnych,
- dla policjantów podejmujących interwencje wobec osób agresywnych i niebezpiecznych,
- dla kadry kierowniczej Policji średniego szczebla zarządzania z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi,
- dla oficerów prasowych w zakresie wykonywania działalności prasowo-informacyjnej w Policji,
- dla policjantów wykonujących czynności związane z konwojowaniem osób,
- dla organizatorów lokalnego doskonalenia zawodowego w Policji,
- z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- w zakresie metodyki nauczania dla osób prowadzących lokalne doskonalenie zawodowe,
- w zakresie współpracy z mediami,
- w zakresie ruchu drogowego – część ogólna,
- dla policjantów recertyfikujących uprawnienia do wykonywania zadań związanych z udzielaniem kwalifikowanej pierwszej pomocy,
- dla policjantów służby kryminalnej z zakresu taktyki i technik przesłuchań,
- w zakresie współpracy z osobowymi źródłami informacji,
- obsługi Krajowego Systemu Informacyjnego Policji oraz wykorzystania zasobów informacyjnych Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w zakresie zagadnień operacyjno-dochodzeniowych,
- w zakresie metodyki nauczania,
- dla średniej kadry dowódczej oddziałów prewencji Policji i samodzielnych pododdziałów prewencji Policji.

„Przyziemie 1”

Obiekt symulacyjny – „Klub P64”

Komisariat

Na szczególne podkreślenie zasługują zwłaszcza szkolenia dające policjantom uprawnienia instruktorskie. Należą do nich następujące kursy:

- instruktorów strzelań policyjnych,
 - instruktorów technicznych środków wzmocnienia,
 - instruktorów w zakresie posługiwania się przedmiotami przeznaczonymi do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej,
 - instruktorów w zakresie taktyki i technik interwencji.
- Ponadto Szkoła Policji w Słupsku jako jedyna w Polsce przygotowuje policjantów do pełnienia służby w ramach kontyngentów policyjnych. Słuchacze tych kursów doskonalą swoje umiejętności m.in. w zakresie przywracania naruszonego porządku publicznego, działań antyterrorystycznych, ochrony i konwojowania osób, ochrony obiektów narażonych na zamachy oraz zatrzymywania zbrodniarzy wojennych. Policjanci

Sala do nauki udzielania pierwszej pomocy

Biblioteka – stanowiska komputerowe

zdj. S. Czarniak

zapoznają się z rejonem działania misji, uczą się sposobów łagodzenia i rozwiązywania sytuacji konfliktowych oraz poruszania się w terenie zagrożonym detonacją ładunków wybuchowych. Poza tym w słupskiej jednostce szkoleniowej na kursie specjalistycznym jest przygotowywana kadra dowódcza kontyngentów policyjnych.

Do pionierskich przedsięwzięć szkoleniowych realizowanych przez Szkołę Policji w Słupsku należy zaliczyć szkolenie dla magazynierów uzbrojenia w zakresie prowadzenia gospodarki sprzętem techniczno-bojowym w jednostkach Policji, opracowane na podstawie autorskiego programu funkcjonariuszy Szkoły. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż oprócz policjantów swoje zawodowe kwalifikacje podnoszą tutaj przedstawiciele innych służb mundurowych, m.in. funkcjonariusze Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej, Służby Celnej, straży gminnych, a także policjanci z innych krajów (Niemcy, Litwini, Chorwaci czy Mołdawianie).

DZIAŁALNOŚĆ POZADYDAKTYCZNA

Oprócz podstawowej formy działalności Szkoła Policji w Słupsku prowadzi szeroko zakrojoną działalność pozadydaktyczną, podejmując wiele inicjatyw dopasowanych do bieżących potrzeb dotyczących podnoszenia kwalifikacji zawodowych, rozwoju wiedzy ogólnej, sportu i kultury. W ciągu kilku ostatnich lat w Szkole zorganizowano wiele seminariów, konferencji, warsztatów, narad, wśród których można wymienić np. seminarium z zakresu polskiego i niemieckiego prawa dla policjantów jednostek przygranicznych, liczne konferencje dotyczące

przestępczości intelektualnej i praw autorskich, różnorodne warsztaty metodyczno-szkoleniowe oraz inicjatywy dotyczące propagowania idei ochrony praw człowieka.

Słupska Szkoła jest organizatorem Ogólnopolskich Zawodów Policjantów Prewencji Turniej Par Patrolowych „Patrol Roku”, których pierwsza edycja odbyła się w 1994 r. Od tego czasu zawody odbywają się tu corocznie we wrześniu, stanowiąc doskonałą, uzupełniającą formę podnoszenia kwalifikacji zawodowych policjantów prewencji. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż w finale zawodów startują najlepsze patrole policjantów wyłaniane drogą eliminacji podczas kwalifikacji wojewódzkich. Od 1995 r. nasza Szkoła uczestniczy w lokalnych zawodach służb mundurowych obejmujących rywalizację sportową policjantów, żołnierzy, strażaków, co przyczynia się do podnoszenia sprawności fizycznej uczestników zawodów oraz integracji środowisk mundurowych Słupska i Ustki.

W 2015 r. w Szkole po raz pierwszy odbyły się Ogólnopolskie Zawody dla Policjantów Oddziałów i Samodzielnych Pododdziałów Prewencji Policji, w których uczestniczyły reprezentacje wszystkich województw. Prawdopodobnie zawody wejdą na stałe do kalendarza centralnych imprez Policji. W ramach tego kalendarza od trzech lat z powodzeniem organizowane są Ogólnopolskie Zawody Ratowników Policyjnych z Kwalifikowanej Pierwszej Pomocy, które cieszą się dużym uznaniem uczestników.

Uzupełnieniem potrzeb z zakresu wyszkolenia strzeleckiego policjantów są, organizowane od pięciu lat, Otwarte Międzynarodowe Mistrzostwa Jednostek Szkoleniowych Policji w Strzelaniu. Policjanci o szczególnych zainteresowaniach od trzech lat mogą brać udział w Mistrzostwach Policji w Wędkarstwie Morskim, które odbywają się na otwartych wodach Bałtyku.

Pozadydaktyczna działalność Szkoły Policji w Słupsku obejmuje również inicjatywy pozytywnie oddziałujące na słuchaczy, wpływające na ich rozwój zawodowy, lepsze przygotowanie do służby. Kształtowanie zainteresowań słuchaczy dopiero rozpoczynających karierę policyjną polega na budzeniu w nich pasji poznawczej i aktywności. Zadania takie spełniają przedsięwzięcia realizowane w czasie wolnym – są to koła zainteresowań i spotkania o charakterze zajęć fakultatywnych, np. z zakresu taktyki i techniki interwencji, sportów walki, technik samoobrony, ruchu drogowego.

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Pierwszym zagranicznym partnerem, z którym Szkoła Policji w Słupsku podjęła współpracę, była Wyższa Szkoła Zawodowa Policji Landu Brandenburgia w Niemczech w Basdorf, obecnie Wyższa Szkoła Zawodowa Policji Landu Brandenburgia z siedzibą w Oranienburgu. Zapoczątkowana w 1995 r. współpraca trwa do dzisiaj i w 2015 r. obchodziliśmy jej jubileusz 20-lecia. Przez wiele lat strona niemiecka pozostawała jedynym partnerem i dopiero od 2009 r. rozpoczął się bardziej dynamiczny rozwój międzynarodowej współpracy ukierunkowany na innych zagranicznych partnerów. Wtedy po raz pierwszy zorganizowano w słupskiej placówce szkoleniowej ogólnoeuropejskie seminarium Europejskiej Akademii Policji CEPOL dotyczące porządku publicznego, w którym uczestniczyło ponad 30 przedstawicieli – wyższych oficerów Policji z większości państw Europy. W 2009 r. Szkoła Policji w Słupsku złożyła swój pierwszy europejski projekt edukacyjny w ramach pro-

SZKOŁA POLICJI W SŁUPSKU

gramu *Leonardo da Vinci*. Wysoko oceniony projekt dotyczący *E-learningowego systemu wspomagania nauczania* miał szansę na realizację dzięki nawiązanym kontaktom z Policją Hamburga. W latach 2009–2012 Szkoła z powodzeniem radziła sobie w trudnej dziedzinie pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania. W tym okresie złożono siedem wniosków aplikacyjnych, z czego wszystkie zostały pozytywnie ocenione, a sześć z nich zrealizowano w partnerstwie z Litwą, Estonią, Turcją i Niemcami.

Wsparcie finansowe płynące z zewnętrznych instytucji nie dotyczyło tylko projektów, ale również bezpośredniej i wieloletniej współpracy z Wyższą Szkołą Zawodową w Oranienburgu. Na potrzeby prowadzonych wymian szkoleniowych wykładowców i słuchaczy Szkoły Policji w Słupsku, składając wnioski aplikacyjne, pozyskano środki z Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej. W ramach tej współpracy niezwykle uznaniem partnerów cieszyły się organizowane corocznie seminaria polskiego prawa dla niemieckich policjantów jednostek przygranicznych i niemieckiego prawa dla polskich policjantów. Dużym i ważnym przedsięwzięciem zrealizowanym wspólnie z niemieckim partnerem było dwuetapowe seminarium dla kadry zarządzającej i kierującej przygotowaniem do Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA Euro 2012 organizowanymi w Polsce i na Ukrainie. W ramach tego seminarium strona niemiecka przekazała stronie polskiej swoje doświadczenia z piłkarskich mistrzostw świata organizowanych w 2006 r. w Niemczech.

Inną formą międzynarodowej współpracy jest organizowanie i obsługa wizyt studentów oraz nadawanie międzynarodowego charakteru obchodom święta Policji poprzez zapraszanie gości z różnych krajów Europy. Dzięki temu w Szkole przebywali m.in. amerykańscy studenci z Uniwersytetu Huston i Uniwersytetu New Haven oraz policjanci z Rosyjskiej Republiki Tatarstanu. Ostatnie lata współpracy to nawiązanie nowych kontaktów z partnerami z Litwy i Chorwacji. Współpraca z Litwą realizowana jest od 2011 r. na podstawie podpisanego *Listu intencyjnego pomiędzy Komendantem Szkoły Policji w Słupsku i Komendantem Litewskiej Akademii Policji w Trokach* i dotyczy głównie partnerstwa w ramach europejskich programów edukacyjnych. Z kolei współpraca z Chorwacją trwa od 2013 r. w oparciu o *List intencyjny o wzajemnej współpracy podpisany przez Komendanta Szkoły Policji w Słupsku i Komendanta Chorwackiej Akademii Policji w Zagrzebiu* i skoncentrowana jest na wzajemnym wspieraniu się w realizacji wspólnych inicjatyw międzynarodowych oraz umożliwieniu policjantom obu jednostek udziału w organizowanych szkoleniach i kursach zawodowych.

WSPÓŁPRACA ZE SPOŁECZEŃSTWEM

Szeroki zakres realizowanych zadań i różnorodność obszarów kształcenia sprawiają, że na działalność Szkoły Policji w Słupsku można spoglądać nie tylko w aspekcie dydaktycznym, szkoleniowym, ale dzięki udziałowi w projektach o charakterze charytatywnym, sportowym czy kulturalnym również przez pryzmat społeczny. Najlepszym tego wyrazem są systematycznie prowadzone od kilku lat, zarówno przez wykładowców, jak i słuchaczy, liczne przedsięwzięcia na rzecz osób najuboższych, dzieci z rodzin zastępczych, bezdomnych czy osób starszych pozostawionych bez opieki najbliższych.

Działalność wolontaryjna pozwala zbliżyć Policję do osób potrzebujących i uświadomić ją na los drugiego człowieka, co znajduje pozytywne odzwierciedlenie podczas wykonywania zadań służbowych.

Równie prężnie jak wolontariat funkcjonuje Klub Honorowych Dawców Krwi. W związku z obchodami powstania Szkoły przyświeca mu cel: 700 litrów krwi na 70-lecie Szkoły Policji w Słupsku. Ratowanie ludzkiego życia może następować nie tylko poprzez oddawanie krwi. Warto wspomnieć, że przy Szkole od 1999 r. działa Drużyna Specjalna WOPR. Jej członkowie podejmują inicjatywy o charakterze szkoleniowym i profilaktycznym, w tym wśród dzieci i młodzieży. W 2012 i 2013 r. nasza Szkoła organizowała Turniej Klas Policyjnych, w którym rywalizowali ze sobą uczniowie klas ponadgimnazjalnych w zakresie znajomości problematyki policyjnej oraz wiedzy i umiejętności niezbędnych do należytego przygotowania uczniów do testów policyjnych.

Słupska Szkoła Policji jest otwarta dla wszystkich, którzy interesują się służbą w Policji, kształceniem młodych kadr policyjnych bądź chcą zwiedzić część miasta zajmowaną przez najstarszą w Polsce policyjną jednostkę szkoleniową. Taka możliwość istnieje kilka razy w roku podczas tzw. Dni Otwartych Szkoły Policji. Tradycją stał się udział dzieci i młodzieży w ceremoniach związanych ze świętami narodowymi oraz uroczystościach pożegnania policjantów Jednostki Specjalnej Policji, pełniących służbę w misji pokojowej ONZ w Kosowie. Są to dla nich szczególne lekcje szacunku dla narodowych symboli.

W trosce o bezpieczeństwo społeczeństwa codziennością stały się kontakty wykładowców i słuchaczy Szkoły Policji z dziećmi i młodzieżą na terenie placówek oświatowo-wychowawczych i opiekuńczych. Policjanci uczą młodych ludzi dbałości o własne bezpieczeństwo, ostrzegają przed zagrożeniami. Spotkania dotyczą ważnych dla nich spraw – bezpieczeństwa w życiu codziennym, unikania sytuacji niosących zagrożenie, a także odpowiedzialności za czyny popełniane przez nieletnich. Szczególną formą spotkań z dziećmi były wizyty w słupskich szkołach podstawowych policyjnych maskotek z komend wojewódzkich, które wspierają funkcjonariuszy w realizacji programów prewencyjnych.

Pracownicy i słuchacze Szkoły bardzo aktywnie uczestniczą w wydarzeniach kulturalno-sportowych regionu słupskiego. Przygotowują festyny, konkursy, zawody sportowe, biorą udział w uroczystościach organizowanych przez instytucje i stowarzyszenia państwowe, samorządowe i społeczne. W pejżaż Słupska wrosły festyny policyjne towarzyszące corocznym finałom Ogólnopolskich Zawodów Policjantów Prewencji Turniej Par Patrolowych „Patrol Roku”, a także Międzynarodowym Mistrzostwom Polski Policji w Półmaratonie. Ponadto każdego roku słuchacze wraz z kadrami Szkoły aktywnie włączają się w przebieg finału Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Towarzyszą grupom kwestującym w Słupsku, opiekując się osobami niepełnoletnimi, oraz organizują zbiórkę pieniędzy na rzecz Orkiestry. Szkoła Policji jest partnerem Nowego Teatru w Słupsku. Wzajemne kontakty obu placówek prowadzone są pod hasłem *Im więcej kultury, tym mniej patologii* i mają na celu zachęcanie zarówno dzieci, jak i dorosłych do uczestnictwa w przedstawieniach teatralnych, gdyż kontakt ze sztuką zwiększa wrażliwość na potrzeby innych ludzi. Rozbudzenie zainteresowań kulturą sprawia, że u ludzi, szczególnie młodzieży, pojawia się alternatywa spędzania wolnego czasu – nie tylko przed komputerem lub na ulicy.

CENTRUM SZKOLENIA ŻANDARMERII WOJSKOWEJ W MIŃSKU MAZOWIECKIM

Zespół pod kierunkiem płk. Piotra Płonki

Szkolenie jest jednym z podstawowych zadań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. „Armia na wojnie robi to, czego nauczyła się w czasie pokoju”. Szkolenie to celowa, planowa i systematyczna działalność ukierunkowana na kształtowanie walorów bojowych i moralnych żołnierzy, a także uzyskanie niezbędnego zakresu wiedzy, umiejętności i nawyków. Przyjęty przez Radę Ministrów Program Profesjonalizacji Sił Zbrojnych RP na lata 2008–2010 oraz zmiany w systemie szkolenia wojsk spowodowały, że na podstawie zarządzenia Ministra Obrony Narodowej MON nr 59/Org./P1 z dnia 14 sierpnia 2007 r. zostało utworzone w Mińsku Mazowieckim, a właściwie odtworzone, Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej.

HISTORIA I TRADYCJE

Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej dziedziczy tradycje Centrum Wyszczolenia Żandarmerii w Grudziądzu, które działało w latach 1930–1939. 26 czerwca 2015 r., na mocy decyzji Ministra Obrony Narodowej, Centrum Szkolenia otrzymało imię

płk. Stanisława Sitka, a tym samym przejęło tradycje ośrodków szkoleniowych żandarmerii z okresu międzywojennego:

- Szkoły Żandarmerii w Warszawie, Biedrusku i w Grudziądzu (1918–1922);
- Centralnej Szkoły Żandarmerii w Grudziądzu (1922–1927);
- Dywizjonu Szkolnego Żandarmerii w Grudziądzu (1927–1930);
- Centrum Wyszczolenia Żandarmerii w Grudziądzu (1930–1939).

Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej to synteza tradycji i nowoczesności. Z jednej strony nawiązuje do międzywojennych ośrodków szkolenia żandarmerii, a z drugiej – stanowi wysoce wyspecjalizowany i profesjonalny ośrodek szkoleniowy będący kuźnią kadr Żandarmerii Wojskowej.

ZADANIA CENTRUM SZKOLENIA ŻANDARMERII WOJSKOWEJ

Nadrzędny cel funkcjonowania Centrum Szkolenia to realizacja przedsięwzięć szkoleniowych i doskonalenie zawodowe

CENTRUM SZKOLENIA ŻW W MIŃSKU MAZOWIECKIM

żołnierzy jednostek organizacyjnych Żandarmerii Wojskowej oraz działania na rzecz szeroko rozumianego bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej. Podczas szkolenia w Centrum żandarmi nie tylko uczą się podstaw żandarmskiego rzemiosła, lecz także doskonałą i poszerzają zdobyte w toku służby doświadczenie, aby przykładowo i fachowo wypełniać ustawowo określone obowiązki.

Zasadnicze zadania Centrum Szkolenia zostały określone w zarządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 września 2011 r. i obejmują:

- organizowanie kursów i szkoleń:
 - dla oficerów i podoficerów przygotowujących się do objęcia po raz pierwszy stanowiska służbowego w Żandarmerii Wojskowej, podwyższających i doskonalących kwalifikacje zawodowe, a także przygotowujących do obsadzenia stanowisk w misjach zagranicznych oraz strukturach wielonarodowych;
 - instruktorsko-metodycznych;
 - specjalistycznych dla szeregowych zawodowych Żandarmerii Wojskowej;
- nauczanie języków obcych;
- szkolenie w ramach służby przygotowawczej;
- opracowywanie i uaktualnianie programów szkolenia, instrukcji i poradników oraz specjalistycznych publikacji;
- udział w pracach grup operacyjno-procesowych powoływanych w terenowych jednostkach organizacyjnych Żandarmerii Wojskowej w postępowaniach karnych o skomplikowanym charakterze i wszczętych w sprawach przestępstw popełnionych przez nieznaną sprawcę;
- udział w pracach zespołów powoływanych przez Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej do przeprowadzenia kontroli kompleksowych i problemowych w terenowych i specjalistycznych jednostkach organizacyjnych Żandarmerii Wojskowej;
- realizowanie zadań określonych w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych;
- realizowanie zadań związanych z funkcjonowaniem w Żandarmerii Wojskowej systemu zbierania i upowszechniania doświadczeń;
- utrzymywanie w Centrum gotowości mobilizacyjnej i bojowej;
- prowadzenie działalności organizacyjno-personalnej;
- utrzymywanie w wysokiej sprawności technicznej uzbrojenia i sprzętu wojskowego;
- organizowanie odpraw, narad i konferencji zleconych przez Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej.

Prowadzone w Centrum kursy i szkolenia przygotowują żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do realizacji ustawowych zadań w jednostkach terenowych. Do wymagań w zakresie kształcenia policji wojskowej dostosowana jest także struktura Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej.

Wydział Dydaktyczny jest komórką Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej odpowiedzialną za: planowanie, organi-

Medal upamiętniający nadanie Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej imienia płk. Stanisława Sitka (16.10.2015)

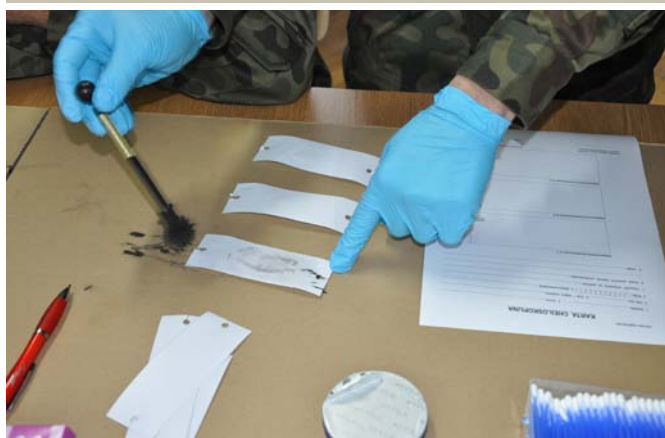
zowanie i realizowanie procesu dydaktyczno-wychowawczego, prowadzenie szkolenia ogólnowojskowego, fizycznego, operacyjno-rozpoznawczego oraz szkolenia w zakresie techniki i taktyki kryminalistycznej, prewencji, prawa, taktyki i technik interwencji, komunikacji społecznej, łączności i informatyki, a także języków obcych. Do zasadniczych zadań Wydziału Dydaktycznego należy przede wszystkim:

- współudział w tworzeniu koncepcji programowych i programów szkoleń;
- tworzenie bazy dydaktycznej;
- kształtowanie postaw uczestników kursów w zakresie przestrzegania prawa i poszanowania godności człowieka, edukacji humanistycznej oraz postępowania zgodnego z zasadami etyki żołnierza zawodowego;
- realizowanie zadań szkoleniowych dotyczących właściwości rzeczowej w ramach doskonalenia zawodowego żołnierzy i pracowników wojska Żandarmerii Wojskowej, policji wojskowej państw NATO i UE oraz innych podmiotów;
- realizowanie zadań związanych z procesem zbierania i upowszechniania doświadczeń Żandarmerii Wojskowej;
- tworzenie publikacji, opracowywanie instrukcji, poradników i innych materiałów szkoleniowych, w tym dla innych jednostek organizacyjnych Żandarmerii Wojskowej;
- prowadzenie zajęć ze szkolenia doskonalącego, uzupełniającego i metodycznego oraz treningów dla żołnierzy i pracowników wojska;
- współdziałanie w zakresie działalności szkoleniowej z komórkami wewnętrznymi Centrum i Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej, jednostkami szkoleniowymi rodzajów Sił Zbrojnych, Policji i Straży Granicznej oraz cywilnymi ośrodkami szkoleniowymi.

Realizacja powyższych obowiązków należy do wchodzących w skład struktury Wydziału Dydaktycznego komórek organizacyjnych odpowiedzialnych za przygotowanie do wykonywania ustawowych zadań w jednostkach terenowych Żandarmerii Wojskowej. Kadra dydaktyczna Centrum Szkolenia to specjaliści (żołnierze i pracownicy wojska) różnych dziedzin, w tym prawa, kryminalistyki, prewencji, wychowania fizycznego, informatyki, którzy swoją wiedzę i doświadczenie przekazują kursantom w trakcie prowadzonych zajęć teoretycznych

Szkolenie techników kryminalistyki. Zajęcia praktyczne. Pobieranie materiału porównawczego do badań identyfikacyjnych czerwieni wargowej

Szkolenie techników kryminalistyki. Zajęcia praktyczne. Ujawnianie i zabezpieczenie pobranych odbitek czerwieni wargowej

i praktycznych. Warto także nadmienić, że wykładowcy starają się podwyższać swoje kwalifikacje poprzez uczestnictwo w kursach doskonalących, szkoleniach, konferencjach, sympozjach organizowanych w kraju i za granicą. Biorą także udział w tworzeniu publikacji, poradników, artykułów, opracowań wykorzystywanych w procesie kształcenia.

Żandarmeria Wojskowa to formacja o charakterze policyjnym. Jednym z jej zadań jest ochrona porządku prawnego w Siłach Zbrojnych RP, stąd podstawowe zadanie **Cyklu Szkolenia Prawa** stanowi przekazywanie wiedzy teoretycznej i praktycznej z zakresu prawa. W trakcie prowadzonych zajęć programowych na kursach i szkoleniach organizowanych w Centrum Szkolenia kadra Cyklu realizuje zajęcia w zakresie poznania podstaw prawnych działalności Żandarmerii Wojskowej, problematyki praktycznego stosowania prawa karnego materialnego, prawa karnego procesowego, prawa wykroczeń oraz innych gałęzi prawa, m.in. prawa cywilnego i administracyjnego, taktyki i techniki prowadzenia postępowań przygotowawczych w sprawach karnych i czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia, a także ustalania okoliczności zdarzeń o znamionach przestępstw lub wykroczeń.

Kadra Cyklu Szkolenia Prawa prowadzi zajęcia na wszystkich kursach organizowanych w Centrum Szkolenia, jednakże jego priorytetowym zadaniem jest przygotowanie żołnierzy do pracy na stanowiskach o specjalności dochodzeniowo-śledczej w terenowych jednostkach Żandarmerii Wojskowej. Szkolenie takie jest prowadzone dwuetapowo. Pierwszy etap to kurs podstawowy przygotowujący do objęcia stanowiska

o specjalności dochodzeniowej, w którego trakcie żołnierze nabywają wiedzę teoretyczną z zakresu prawa i wiedzę praktyczną w zakresie realizacji czynności procesowych. Drugi etap to szkolenie doskonalące pozwalające na sprawdzenie wiedzy i umiejętności żołnierzy, którzy zajmują stanowiska o specjalności dochodzeniowej w jednostkach terenowych Żandarmerii Wojskowej. Z tego względu na treści programowe składają się bloki zajęć praktycznych, w których trakcie kursanci mają możliwość sprawdzenia swoich umiejętności. Przygotowanie żołnierza do wykonywania zadań o charakterze dochodzeniowo-śledczym obejmuje nie tylko zagadnienia z zakresu prawa karnego materialnego i procesowego, ale także wiedzę na temat zabezpieczenia miejsca zdarzenia noszącego znamiona przestępstwa, w tym zebranie i zabezpieczenie śladów, które pozwalają na określenie prawidłowej kwalifikacji prawnej czynu oraz stanowią materiał dowodowy w toczącym się postępowaniu.

Szkolenie techników kryminalistyki jest prowadzone przez **Cykl Techniki i Taktyki Kryminalistycznej**. Proces szkolenia w tym zakresie realizowany jest w **trzech etapach**.

■ **Pierwszy etap** obejmuje 3-miesięczny kurs podstaw pracy z zakresu techniki i taktyki kryminalistycznej, podczas którego realizowane są zajęcia teoretyczne i praktyczne, ukazujące szerokie spektrum działalności technika kryminalistyki. Celem jest przygotowanie kursanta w takim stopniu, aby po zakończeniu szkolenia był w stanie samodzielnie wykonać niżej wymienione zadania:

- zabezpieczenie techniczne i procesowe podstawowych śladów na miejscu zdarzenia;
- wykonanie dokumentacji poglądowej w postaci fotografii kryminalistycznej, materiału wideo oraz szkiców kryminalistycznych;
- samodzielne wykonanie oględzin miejsc i przedmiotów o różnym charakterze;
- poprawne wytworzenie wszelkiej dokumentacji procesowej realizowanej w postępowaniu przygotowawczym;
- skonstruowanie postanowienia o powołaniu biegłego z formułowaniem pytań adekwatnych do możliwości badań zabezpieczonego materiału dowodowego.

■ **Drugi etap** szkolenia to 1-miesięczny kurs doskonalący techników kryminalistyki, w którego trakcie realizowane jest szkolenie obejmujące zaawansowane techniki i czynności wykonywane przez technika kryminalistyki. Podczas zajęć praktycznych kursanci – wykorzystując doświadczenie zdobyte w pracy zawodowej – wspomagani wiedzą pracowników Cyklu, wykonują czynności kryminalistyczne o trudnym i skomplikowanym charakterze. Taki model szkolenia pozwala na wypracowanie przez kursantów własnego modelu pracy zgodnego z metodyką i charakteryzującego się wysoką wydajnością i jakością uzyskanych w ten sposób rezultatów.

■ **Ostatni etap** szkolenia technika kryminalistyki to udział w krótkotrwałych szkoleniach realizowanych doraźnie w Centrum Szkolenia. Ich tematyka jest dostosowana do najbardziej aktualnych trendów w kryminalistyce.

Zadaniem Cyklu jest również prowadzenie krótkotrwałych szkoleń z zakresu obsługi wysokiej klasy aparatu fotograficznego oraz kamery, z zakresu oględzin miejsca znalezienia zwłok, a także obsługi zestawu do obrazowania miejsca zdarzenia z powietrza.

Cykl Techniki i Taktyki Kryminalistycznej współpracuje z wieloma wyspecjalizowanymi instytucjami, w tym m.in.

CENTRUM SZKOLENIA ŻW W MIŃSKU MAZOWIECKIM

z Centralnym Laboratorium Kryminalistycznym Policji, Zakładem Medycyny Sądowej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Szkołą Policji w Pile oraz Centrum Szkolenia Straży Granicznej. Do prowadzenia zajęć na kursach dochodzeniowo-śledczych wykorzystuje się odpowiednio wyposażone do tego typu zajęć sale wykładowe. Działalność dochodzeniowo-śledcza to nie tylko ściganie sprawców przestępstw, ale też wykrywanie przestępstw i zapobieganie im.

Szkolenie w tym obszarze jest zadaniem **Cyklu Szkolenia Kryminalnego**, który przygotowuje żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do pracy operacyjnej. Cykl realizuje szkolenie specjalistyczne w zakresie:

- poznania podstaw prawnych wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych (O-R);
- planowania, organizowania, prowadzenia i dokumentowania pracy O-R;
- stosowania złożonych metod i środków pracy operacyjnej;
- operacyjnego prowadzenia czynności poszukiwawczych;
- ewidencjonowania, przechowywania oraz obsługi sprzętu i rozliczania funduszu operacyjnego;
- współdziałania z organami uprawnionymi do wykonywania czynności O-R.

Szkolenie inspektorów ruchu drogowego. Zajęcia praktyczne. Nauka kierowania ruchem

Poza tym kadra Cyklu uczestniczy w:

- pracach grup operacyjno-procesowych powoływanych w terenowych jednostkach organizacyjnych Żandarmerii Wojskowej w postępowaniach karnych o skomplikowanym charakterze i wszczętych w sprawie przestępstw popełnionych przez nieznaną sprawców;
- działalności koordynacyjnej i rozliczeniowej realizowanej przez Komendę Główną Żandarmerii Wojskowej w terenowych i specjalistycznych jednostkach organizacyjnych Żandarmerii Wojskowej;
- procesach analizy i opiniowania materiałów uzyskanych na podstawie ustaleń własnych w terenowych jednostkach Żandarmerii Wojskowej.

Zajęcia programowe są prowadzone w wydzielonej strefie bezpieczeństwa w sali wykładowej wykorzystywanej tylko do szkolenia O-R. Cykl współdziała też z innymi organami powołanymi do ochrony porządku publicznego, m.in.: Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralnym Biurem Antykorupcyjnym, Szkołą Policji w Pile, Służbą Kontrwywiadu Wojskowego oraz Strażą Graniczną.

W trakcie prowadzonych kursów o charakterze dochodzeniowo-śledczym Cykl Szkolenia Prawa, Cykl Techniki i Taktyki Kryminalistycznej oraz Cykl Szkolenia Kryminalnego realizują wspólne zajęcia – tzw. ćwiczenia kompleksowe. Podczas tego typu zajęć kursanci mają możliwość samodzielnie, w warunkach zbliżonych do realnych, przeprowadzić i udokumentować czynności o charakterze operacyjnym, następnie ujawnić i zabezpieczyć ślady oraz przeprowadzić czynności procesowe pozwalające na sprawdzenie nabytej wiedzy i umiejętności, co stanowi wstęp do wykonywania obowiązków na zajmowanym stanowisku.

Zadania Żandarmerii Wojskowej to nie tylko działalność dochodzeniowo-śledcza. Ochrona porządku prawnego to także, a może przede wszystkim, działalność prewencyjna, obejmująca wykonywanie kontroli ruchu drogowego, kontrolę uprawnień żołnierzy do noszenia munduru, odznak i oznak wojskowych, konwojowanie osób, dokumentów i mienia wojskowego, asystowanie przy czynnościach egzekucyjnych, zatrzymanie i przymusowe doprowadzanie osób, kontrolowanie ochrony mienia wojskowego, wykonywanie czynności ochronnych w stosunku do osób uprawnionych. Problematyka tego obszaru działalności Żandarmerii Wojskowej w trakcie prowadzonych w Centrum kursów i szkoleń jest realizowana przez

Szkolenie do udziału w misjach zagranicznych

Cykl Szkolenia Prewencji. Szkolenia prewencyjne przygotowujące przyszłych adeptów sztuki do wykonywania ustawowych zadań w jednostkach terenowych Żandarmerii Wojskowej obejmują zagadnienia z zakresu:

- zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w miejscu pełnienia służby oraz podejmowania interwencji;
- realizacji czynności patrolowych, asystencyjnych, policji sądowej, konwojowych, kontroli ruchu drogowego i pilotaży;
- prowadzenia działań profilaktycznych;
- planowania, dokumentowania i rozliczania służby patrolowej;
- opracowywania dokumentów (oceny, analizy) będących podstawą do planowania służby prewencji;
- prowadzenia postępowań administracyjnych w sprawie broni prywatnej żołnierzy zawodowych;
- udzielania pierwszej pomocy w nagłych stanach zagrożenia życia lub zdrowia człowieka;
- kontroli sposobu ochrony jednostek wojskowych;
- przygotowania obsługi izb zatrzymań.

Ponadto w trakcie szkolenia kursanci nabywają też wiedzę i umiejętności z zakresu legitymowania, technik kajdankowania i obezwładniania napastnika, a także technik posługiwania się bronią służbową oraz czynności zatrzymywania i doprowadzania osoby zatrzymanej.

Cykl Szkolenia Prewencji realizuje także kursy dla żołnierzy Żandarmerii Wojskowej przewidzianych lub wyznaczonych na stanowisko inspektora ruchu drogowego. Szkolenie programowe kandydata na inspektora obejmuje kursy podstawowe i doskonalące.

Na całokształt szkolenia prewencyjnego składa się także szkolenie penitencjarne, przygotowujące do pełnienia funkcji w izbach zatrzymań, oraz szkolenie profilaktyczne.

Kursy o charakterze prewencyjnym są realizowane nie tylko przez Cykl Szkolenia Prewencji, ale także przez **Cykl Taktyki i Technik Interwencji** – komórkę

wewnętrzną Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej,

której kadra prowadzi zajęcia z zakresu stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej. Stąd też działalność szkoleniowa Cyklu koncentruje się na prowadzeniu kursów z zakresu taktyki i technik interwencji, posługiwania się środkami przymusu bezpośredniego i bronią palną oraz taktyki specjalnej Żandarmerii Wojskowej. Istotą tych szkoleń jest zarówno nauczanie początkujących (na poziomie podstawowym), jak i doskonalenie żandarmów (poziom specjalistyczny) oraz przyszłych instruktorów.

Działalność dydaktyczna Cyklu Taktyki i Technik Interwencji koncentruje się na szkoleniu żołnierzy z zakresu posługiwania się różnymi rodzajami broni palnej w różnych sytuacjach taktycznych. Wiedza ta jest przekazywana w trakcie prowadzenia zajęć na następujących kursach i szkoleniach:

- kurs posługiwania się bronią w zagrożeniu – ma nauczyć żołnierzy sprawnego posługiwania się bronią w celu odpięcia różnego rodzaju ataków oraz doskonalić działania w różnego rodzaju zespołach taktycznych;
- kurs działania konwoju w sytuacjach szczególnych, przeznaczony zarówno dla żołnierzy Żandarmerii Wojskowej, jak również dla żołnierzy innych rodzajów Sił Zbrojnych RP – przygotowuje do odparcia ewentualnych ataków na konwoj;
- szkolenie Nieetatowych Grup Ochronnych – dla żołnierzy z jednostek terenowych Żandarmerii Wojskowej, które przeznaczone są do wsparcia działań ochronnych wykonywanych przez Oddział Specjalny Żandarmerii Wojskowej w Warszawie.

Cykl Taktyki i Technik Interwencji współpracuje z Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Wyższą Szkołą Policji w Szczytnie oraz z Polskim Związkiem Instruktorów i Trenerów Formacji Ochronnych „I.P. System”. Zajęcia o tematyce prewencyjnej są prowadzone w odpowiednio przygotowanych salach szkoleniowych przy wykorzystaniu profesjonalnego sprzętu.

Nieodczony element w procesie szkolenia stanowią zajęcia z wychowania fizycznego, które mają na celu kształtowanie i doskonalenie niezbędnych w służbie i działaniach bojowych zdolności motorycznych i umiejętności fizycznych oraz dyspozycji psychofizycznych kadry zawodowej, a także słuchaczy. Działalność szkoleniową w tym zakresie realizuje **Cykl Wychowania Fizycznego**, korzystając z nowoczesnych obiektów sportowych.

Kadra Cyklu Wychowania Fizycznego dba o popularyzację i rozwój sportu poprzez organizowanie wewnętrznego współzawodnictwa w Centrum oraz wyłanianie reprezentacji jednostki w zawodach sportowych organizowanych na szczeblu Żandarmerii Wojskowej, a także propagowanie kultury fizycznej wśród młodzieży szkół patronackich, np. w formule corocznej spartakiady.

Żandarmeria Wojskowa to wyodrębniona i wyspecjalizowana służba wchodząca w skład Sił Zbrojnych, a zatem jest ona częścią armii. Dlatego też każdy żołnierz tej formacji powinien nie tylko opanować rzemiosło policyjne, lecz także musi odbyć przeszkolenie typowo wojskowe. Przekazywanie wiedzy w tym obszarze to podsta-

Szkolenie do udziału w misjach zagranicznych

CENTRUM SZKOLENIA ŻW W MIŃSKU MAZOWIECKIM

wowe zadanie **Cyklu Szkolenia Ogólnowojskowego**. Jest on odpowiedzialny za prowadzenie zajęć z następujących przedmiotów:

- szkolenie dowódczo-sztabowe;
- taktyka Żandarmerii Wojskowej;
- dowodzenie, szkolenie wojsk;
- szkolenie ogniowe;
- taktyka i taktyka rodzajów wojsk.

Zajęcia tego typu prowadzone są na kursach kwalifikacyjnych, na kursach przekwalifikowania oraz na kursach podstawowych, doskonalących i specjalistycznych.

Cykl Szkolenia Ogólnowojskowego odpowiada również za szkolenie bojowe żołnierzy i pracowników wojska Centrum w ramach realizowanego szkolenia uzupełniającego oraz treningów. W trakcie kursów i szkoleń organizowanych w Centrum Szkolenia prowadzone są zajęcia obejmujące także inne, nie mniej ważne zajęcia programowe, pozwalające realizować obowiązki służbowe na wysokim poziomie. Jednym z takich obszarów jest łączność i informatyka. Za prowadzenie tych zajęć odpowiada **Cykl Szkolenia Komunikacji Społecznej i Informatyki**. Do jego podstawowych zadań należą:

- prowadzenie szkolenia specjalistycznego w obszarze łączności i informatyki oraz komunikacji społecznej, obejmującego przekazywanie wiedzy z zakresu łączności i informatyki, obsługę pracowni komputerowej oraz organizację, zarządzanie i komunikację wewnętrzną;
- współudział w tworzeniu koncepcji programowych i programów szkoleń;
- tworzenie bazy dydaktycznej;
- realizowanie zadań związanych z procesem zbierania i upowszechniania doświadczeń w Żandarmerii Wojskowej (System Wykorzystania Doświadczeń);
- prowadzenie zajęć w ramach szkolenia doskonalącego, uzupełniającego i metodycznego oraz treningów dla żołnierzy i pracowników wojska.

Ponadto kadra Cyklu administruje także systemami i sieciami teleinformatycznymi będącymi na wyposażeniu Centrum.

Proces dydaktyczny na kursach podstawowych i specjalistycznych wspomagany jest przez **Cykl Szkolenia Administracyjno-Logistycznego**, który realizuje zadania szkoleniowe w zakresie funkcjonowania logistycznego, powszechnej edukacji ekonomicznej oraz wybranych zagadnień administracji.

Obecność polskiej armii w strukturach NATO, a co się z tym wiąże – także na misjach poza granicami kraju, spowodowała, że od żołnierzy wymaga się znajomości języków obcych, przede wszystkim języka angielskiego. Szkoleniem w tym zakresie zajmuje się **Studium Języków Obcych**, którego zasadnicze zadania obejmują:

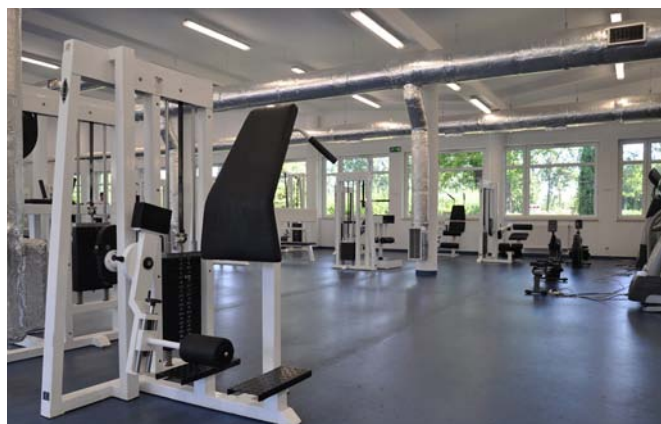
- organizowanie i prowadzenie 5-miesięcznych stacjonarnych kursów języka angielskiego na poziomie 1, 2 i 3 celem doskonalenia znajomości języka angielskiego;
- organizowanie i przeprowadzanie pokursowych i eksternistycznych egzaminów resortowych ze znajomości języka angielskiego według STANAG 6001 na poziomach podstawowym (SPJ 1111) oraz średnio zaawansowanym (SPJ 2222);
- prowadzenie szkolenia z języka angielskiego dla kandydatów na podoficerów oraz dla żołnierzy wyjeżdżających na misje poza granicami kraju;
- tłumaczenia publikacji, umów i porozumień międzynarodowych.

Boisko i bieżnia, tzw. „Orlik”

Hala sportowa

Nowoczesna siłownia

Korty tenisowe

W Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej funkcjonuje **Klub Żandarmerii Wojskowej** realizujący zadania kulturalno-oświatowe, turystyczno-krajoznawcze i rekreacyjne dla środowiska wojskowego. Ponadto Klub Żandarmerii Wojskowej, współpracując ze społeczeństwem, prowadzi działalność kół zainteresowań oraz rozwija amatorski ruch artystyczny. Kursanci mają także do dyspozycji bibliotekę wyposażoną w materiały szkoleniowe, beletrystykę oraz zbiór popularnonaukowy.

WSPÓŁPRACA KRAJOWA I ZAGRANICZNA

Działalność dydaktyczna, a szczególnie nauczanie dorosłych, wymaga nieustannego doskonalenia i wprowadzania innowacyjnych rozwiązań. Profesjonalne kształcenie musi nawiązywać do praktyki codziennych zadań, tak aby ogniwa edukacji łączyły się z ogniwami pracy, a nowe treści wiązały się z doświadczeniami. To powoduje konieczność podejmowania i prowadzenia współpracy z innymi podmiotami i ośrodkami szkoleniowymi w kraju i za granicą. Od momentu utworzenia Centrum Szkolenia wykazuje dużą aktywność w tym obszarze. Dzięki staraniom kierownictwa i kadry dydaktycznej Centrum nawiązało istotne porozumienia o współpracy i wymianie doświadczeń m.in. z:

- Akademią Marynarki Wojennej w Gdyni;
- Wyższą Szkołą Policji w Szczytnie;
- Centrum Szkolenia Policji w Legionowie;
- Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie;
- Szkołą Policji w Pile;
- Polskim Związkiem Instruktorów i Trenerów Formacji Ochronnych „I.P. System”.

Ponadto trwa także proces nawiązywania współpracy z międzynarodowymi ośrodkami szkolenia policji wojskowej, tj.:

- Szkołą Policji Wojskowej i Służby Sztabowej Federalnych Sił Zbrojnych Niemiec w Hanowerze;
- 18 Brygadą Policji Wojskowej Armii Stanów Zjednoczonych;
- Szkołą Policji Wojskowej Armii Stanów Zjednoczonych – Fort Leonard Wood.

WSPÓŁPRACA CENTRUM SZKOLENIA ŻANDARMERII WOJSKOWEJ ZE SPOŁECZEŃSTWEM

Ważnym aspektem edukacji jest kształtowanie postaw patriotycznych oraz świadomości obronnej młodzieży. Z tego też względu Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej nawiązało współpracę z placówkami oświatowymi, tj.:

- Zespołem Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych im. Stanisława Staszica w Otwocku;
- Zespołem Szkół nr 1 im. Kazimierza Wielkiego w Mińsku Mazowieckim;
- 72 Liceum Ogólnokształcącym im. Jakuba Jasińskiego w Warszawie;
- Państwową Wyższą Szkołą Techniczno-Ekonomiczną im. ks. B. Markiewicza w Jarosławiu.

Na mocy zawartych porozumień są realizowane wspólne przedsięwzięcia mające na celu nie tylko krzewienie postaw patriotycznych wśród młodzieży, lecz także wzmacnianie więzi pomiędzy wojskiem a społeczeństwem oraz kształtowanie

Wizyta delegacji 18 Brygady Policji Wojskowej Armii Stanów Zjednoczonych w Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej. Wśród gości attaché wojskowy wojsk lądowych armii USA płk Ray Wojcik

Wizyta delegacji niemieckiej ze Szkoły Policji Wojskowej i Służby Sztabowej z Hanoweru

Wystawa sprzętu kryminalistycznego. Pokaz kryminalistyki dla najmłodszych

pozytywnego wizerunku Wojska Polskiego, w tym Żandarmerii Wojskowej. W ramach tej współpracy są organizowane spotkania uczniów klas mundurowych oraz obozy letnie, podczas których młodzież uczestniczy w zajęciach prowadzonych przez żołnierzy Żandarmerii Wojskowej. Współpraca ta obejmuje także udział w uroczystościach.

Opracował zespół: płk Piotr Płonka, mjr Dariusz Baran, mjr Tomasz Borek, Kinga Dominowska, mł. chor. Artur Dominowski, st. sierż. Piotr Florczak, por. Bartosz Klepczyński, Stanisław Korzeniowski, Katarzyna Mrozkowiak, Agnieszka Pietras, Grzegorz Pudłowski, mjr Jerzy Reszka, Jan Suliński, kpt. Tomasz Wasielewski.

Centrum Eksperckie Policji Wojskowych NATO w procesach transformacji NATO

płk dypl. Grzegorz Wasielewski

Dyrektor Centrum Eksperckiego Policji Wojskowych NATO w Bydgoszczy
(NATO Military Police Centre of Excellence)

Już niedługo „Kwartalnik Policyjny” rozpocznie prezentację formacji policji wojskowych NATO. Autorami artykułów będą oficerowie z Bułgarii, Chorwacji, Czech, Holandii, Niemiec, Rumunii, Włoch oraz Polski, stanowiący personel Centrum Eksperckiego Policji Wojskowych NATO w Bydgoszczy. Warto więc nieco przybliżyć działalność międzynarodowego NATO Military Police Centre of Excellence (NATO MP COE).

28 maja 2014 r. Rada Północnoatlantycka (*North Atlantic Council*) dokonała oficjalnej akredytacji Centrum Eksperckiego Policji Wojskowych NATO w Bydgoszczy (*NATO Military Police Centre of Excellence – NATO MP COE*). Bydgoska jednostka o statusie międzynarodowej organizacji wojskowej rozpoczęła działalność jako dziewiętnaste centrum eksperckie wspierające procesy transformacyjne Sojuszu. Warto podkreślić, że kiedy na początku lutego ubiegłego roku przedstawiciele Dowództwa Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy Transformacji (*HQ SACT*) prowadzili kontrolę akredytacyjną w Centrum Eksperckim Policji Wojskowych NATO w Bydgoszczy, upłynęły zaledwie trzy miesiące od ukonstytuowania się nowego *Centre of*

Excellence (COE) – 11 grudnia 2011 r. w siedzibie Sojuszniczego Dowództwa ds. Transformacji w Norfolk uroczyste podpisano stosowne umowy międzynarodowe² (fot. 1).

W ocenie komisji centrum spełniło wymogi akredytacyjne³, co wiązało się z przekazaniem przez HQ SACT pozytywnej rekomendacji do Komitetu Wojskowego NATO (*NATO Military Committee*). Po zatwierdzeniu raportu z wizyty akredytacyjnej Komitet Wojskowy zarekomendował akredytację Centrum przez Radę Północnoatlantycką. 28 maja 2014 r. Rada Północnoatlantycka dokonała oficjalnej akredytacji NATO MP COE jako Centrum Eksperckiego NATO i jednocześnie nadała mu status Międzynarodowej Organizacji Wojskowej (*International Military Organisation*) zgodnie z Artykułem 14 Protokołu Paryskiego. Decyzją Rady Północnoatlantyckiej finalizowała proces tworzenia Centrum Eksperckiego NATO. Bydgoskie Centrum jest dziewiętnastym akredytowanym Centrum Eksperckim NATO na świecie i pierwszym w Polsce; jest też jedyną w Polsce jednostką o statusie Międzynarodowej Organizacji Wojskowej niebędącą bezpośrednio w strukturach dowództwa NATO i narodowych strukturach dowodzenia.

Fot. 1. Uroczyste podpisanie umów międzynarodowych w sprawie utworzenia Centrum Eksperckiego Policji Wojskowych NATO w Bydgoszczy (HQ SACT, Norfolk, 11.12. 2013 r.)

SOJUSZNICZE CENTRA EKSPERCKIE

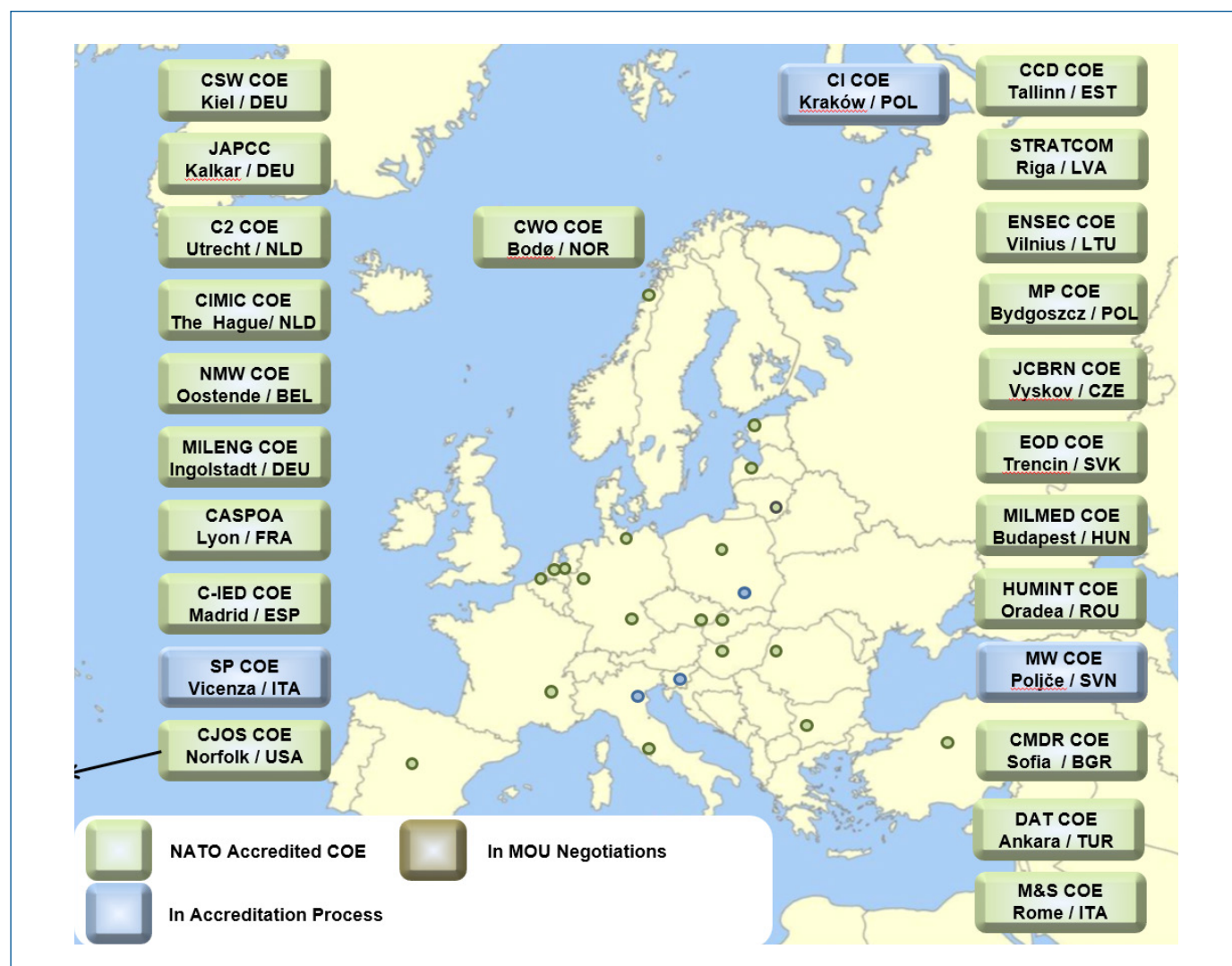
Centra eksperckie to narodowo lub wielonarodowo sponsorowane instytucje zorganizowane w celu wspierania transformacji NATO, w tym rozwoju nowych zdolności. Jednym z głównych założeń funkcjonowania centrów jest wspieranie procesu transformacji NATO w oparciu o międzynarodowy zespół ekspertów delegowanych przez państwa współuczestniczące w przedsięwzięciu na zasadzie dobrowolności. Państwo Ramowe w ramach swoich obowiązków zapewnia infrastrukturę, wyposażenie, personel wspierający, wsparcie administracyjne oraz zapewnia wsparcie państwa – gospodarza, jednakże zapewnienie środków finansowania bieżącej działalności leży w gestii wszystkich państw tworzących Centrum.

Centra eksperckie, jako jednostki organizacyjne, są niezależnymi międzynarodowymi organizacjami wojskowymi (ang. *International Military Organization – IMO*) realizującymi zadania koordynowane przez Sojusznicze Dowództwo Transformacyjne (HQ SACT), a zlecane przez sojusznicze dowództwa i instytucje, jak również narodowe dowództwa oraz instytucje wojskowe i cywilne. Każde centrum jest organizacyjnie niezależne od Państwa Ramowego i NATO, ponieważ COE funkcjonują poza strukturą dowodzenia NATO i narodową struktu-

rą dowodzenia, tj. nie znajdują się w łańcuchu dowodzenia ani Państwa Ramowego, ani NATO. Tworzenie i działalność COE koordynowane są przez HQ SACT (a w jego strukturze przez *Transformation Network Branch* – Oddział ds. Współpracy w zakresie Transformacji). Osiągnięcie statusu IMO trwa około 2–3 lat i dokonuje się w następujących etapach:

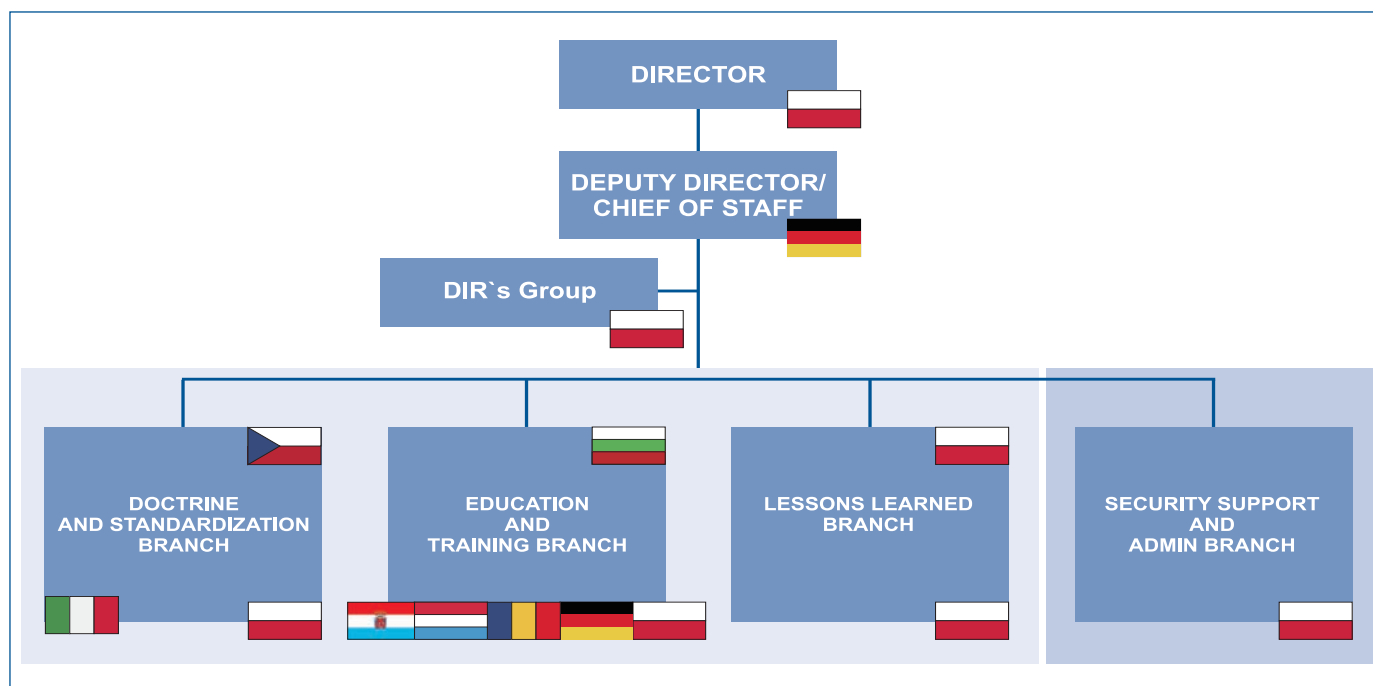
- utworzenie COE w sensie organizacyjnym i materialnym na podstawie postanowień Memorandum Operacyjnego (ang. *Operational Memorandum of Understanding – MOU*);
- nawiązanie więzi funkcjonalnej z HQ SACT poprzez Memorandum Funkcjonalne (ang. *Functional Memorandum of Understanding*);
- kontrola akredytacyjna prowadzona przez HQ SACT;
- aktywacja (akredytacja) centrum jako IMO oraz nadanie statusu Sojuszniczej Organizacji Wojskowej (*NATO Military Body*) po przedłożeniu Radzie Północnoatlantycznej wniosku przez Państwo Ramowe w imieniu Państw Sponsorujących i we współpracy z HQ SACT.

Zasadnicze obszary działania COE obejmują: edukację i szkolenie na szczeblu strategicznym i operacyjnym, podnoszenie poziomu interoperacyjności, ocenę i testowanie koncepcji poprzez eksperymentowanie oraz współudział w opracowywaniu doktryn, a także wspieranie procesów analizy wniosków i doświadczeń z operacji przeprowadzonych przez NATO.

Rys.1.Centra Eksperckie NATO. Źródło: *Transformation Network Branch, HQ SACT, Norfolk*

CELE DZIAŁANIA NATO MP COE

Rys.2. Struktura Centrum Eksperckiego Policji Wojskowych NATO. Źródło: NATO MP COE Strategic Perspective and Development 2014–2017, Bydgoszcz 2014

Obecnie w Sojuszu funkcjonują 24 centra, 20 z nich uzyskało akredytację, pozostałe znajdują się w różnych fazach tworzenia⁴ (rys.1). Tylko jedno centrum znajduje się poza Europą – *Combined Joint Operations from the Sea Centre of Excellence*, dyslokowane w Norfolk, USA.

NATO MILITARY POLICE CENTRE OF EXCELLENCE W BYDGOSZCZY

Prace nad utworzeniem w Polsce Centrum Eksperckiego Policji Wojskowych NATO w Bydgoszczy zostały rozpoczęte 14 maja 2010 r. na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej RP, po uzyskaniu poparcia dla tej idei wśród szefów policji wojskowych Sojuszu oraz akceptacji utworzenia centrum z Polską w roli Państwa Ramowego przez dowódcę Naczelnego Sojuszniczego Dowództwa Transformacji. Proces ustanawiania pierwszego centrum eksperckiego na terytorium RP nabrał właściwego tempa po utworzeniu w 2012 r. etatowego zespołu inicjatywnego przy komendancie głównym Żandarmerii Wojskowej.

Celem powołania NATO MP COE było utworzenie ośrodka eksperckiego na potrzeby wsparcia Sojuszu w zakresie rozwijania interoperacyjnych standardów i zdolności policji wojskowych NATO. Zadanie niełatwe do realizacji, kiedy ma się świadomość, że *de facto* nie istnieje jednolita formacja, którą można definiować jako policję wojskową NATO. Każde państwo Sojuszu posiada odmienną formację, często będącą w podporządkowaniu i strukturach innych niż wojskowe, wykonującą różne zadania, posiadającą zróżnicowane wyposażenie oraz zdolności operacyjne. Dlatego od momentu pierwszych rozważań na temat roli NATO MP COE jako istoty przyszłych działań wskazywano poszukiwanie wspólnych zdolności poszczególnych formacji, obszarów możliwych do standaryzacji oraz ujednolicenia szkolenia w zakresie doktrynalnego użycia sił policji wojskowych w operacjach Sojuszu.

Przewidywano również zdolność do szerokiego wsparcia eksperckiego podczas ćwiczeń dla szefów policji oraz personelu odpowiedzialnego za planowanie operacji w odniesieniu do sposobu użycia policji wojskowych.

Centrum Eksperckie Policji Wojskowych NATO w Bydgoszczy, chociaż oferuje kursy stacjonarne i w systemie szkolenia na odległość, nie jest typowym ośrodkiem szkolenia i realizuje zadania w czterech obszarach zainteresowania:

- rozwój koncepcji i doktryn,
- edukacja i szkolenie,
- badania i konsultacje,
- analizowanie, przechowywanie i rozpowszechnianie doświadczeń.

Celem działania NATO MP COE jest m.in.:

- analizowanie i opracowywanie wniosków oraz rekomendacji z prowadzonych operacji, w tym działań policji wojskowych, które będą stanowić podstawę do ich dalszego przetwarzania oraz ewentualnego ujęcia w dokumentach doktrynalnych;
- wspieranie edukacji i szkolenia na szczeblu strategicznym, operacyjnym i taktycznym poprzez określanie wymogów, standardów oraz zakresu wiedzy niezbędnego do zwiększania efektywności działań i funkcjonowania policji wojskowej, w odniesieniu do jednostek narodowych, jak również pododdziałów wielonarodowych;
- doskonalenie interoperacyjności i zdolności policji wojskowych poprzez rozwiązywanie problemów natury proceduralnej oraz wskazywanie obszarów, których modyfikacja bądź zmiana wpłynie na usprawnienie ich działania;
- wsparcie opracowania doktryn, dokumentów proceduralnych oraz przegląd i adaptacja istniejących opracowań jako wsparcie procesów przystosowania policji wojskowych NATO do zmieniających się uwarunkowań środowiska prowadzonych działań;
- prowadzenie testów i ocena nowych koncepcji użycia policji wojskowych poprzez eksperymentowanie.

Zdefiniowane cele i zadania realizowane są w ramach struktury liczącej 45 stanowisk. Obejmują one stanowiska kadry kierowniczej, dydaktycznej oraz administracji i wsparcia bezpieczeństwa. W strukturze przewidziano 15 stanowisk dla Państwa Ramowego, które nie są oferowane partnerom zagranicznym. Pozostałe stanowiska są sukcesywnie obsadzone zarówno przez stronę polską, jak i Państwa Sponsorujące, tj. przedstawiciele policji wojskowych NATO (rys. 2). Obecnie kadre Centrum Eksperckiego Policji Wojskowych w Bydgoszczy tworzą żołnierze z Bułgarii, Chorwacji, Czech, Holandii, Niemiec, Rumunii, Włoch oraz Polski. W perspektywie kolejnych lat przewiduje się rozszerzenie międzynarodowego zaangażowania w działalność centrum poprzez przystąpienie – w charakterze Państw Sponsorujących – Grecji, Kanady, Słowacji, Turcji oraz USA. Otwarta formuła Centrum pozwala również na włączanie w jego strukturę personelu Państw Partnerskich, a wstępna – na razie nieoficjalna oferta – została złożona przez Gruzję i Irlandię.

Warto zaznaczyć, iż państwa zainteresowane przystąpieniem do NATO MP COE aktywnie angażują się w działalność Centrum poprzez udział w oferowanych przedsięwzięciach, jak również udzielają wsparcia merytorycznego i instruktorskiego podczas kursów stacjonarnych⁵. „Językiem urzędowym” Centrum jako instytucji międzynarodowej jest język angielski.

PIERWSZY ROK DZIAŁALNOŚCI

Realizowane zadania nie ograniczają się jedynie do szebła strategicznego (głównie HQ SACT), ale dotyczą również poziomu operacyjnego (dowództwa korpusów NATO), a także taktycznego (opracowanie i realizacja długoterminowego planu kompleksowego wsparcia eksperckiego dla Wielonarodowego Batalionu Policji Wojskowej NATO). Centrum obecne jest w projektach Sojuszu (np. *Smart Defence*), strukturach wojskowych NATO (udział w ćwiczeniach) oraz przedsięwzięciach narodowych (np. udział w narodowym ćwiczeniu hiszpańskiej Guardia Civil).

W zakresie przedsięwzięć długoterminowych Centrum realizuje zadania w obszarze rozwoju doktryn i koncepcji na rzecz HQ SACT (*SACT Urbanization Project, Strategic Foresight Analysis 2017, Framework for Future Allied Operations*), wsparcia eksperckiego dla opracowywanych lub uaktualnianych dokumentów doktrynalnych, standaryzacyjnych oraz koncepcyjnych Sojuszu (w szczególności *AJP-3.2.3.3 – Allied Joint Doctrine for Military Police*), a także aktywnie uczestniczy w pracach sojuszniczych grup roboczych (*Land Operations Working Group, NATO & PfP MP Panel, NATO Biometrics Working Group, Force Protection Working Group*). Pomimo krótkiego okresu działalności, NATO MP COE powierzono przewodniczenie pracom międzynarodowego zespołu ds. opracowania terminologii policji wojskowych NATO oraz stworzonego z inicjatywy Centrum w ramach Panelu Policji Wojskowych – *NATO MP Lessons Learned Capability Team*. Podjęto również działania w celu opracowania oficjalnego „Kompedium Policji Wojskowych NATO”.

Wypracowano stały kalendarz przedsięwzięć szkoleniowych, konferencji i forów naukowych oraz przedsięwzięć w obszarze zbierania doświadczeń. Przykładowo, Centrum jest orga-

nizatorem i gospodarzem przeznaczonych dla formacji policji wojskowych:

- kursów dla oficerów i podoficerów MP (*NATO MP Senior Officer Course, NATO MP Junior Officer Course, NATO MP Senior Non-Commissioned Officer Course*),
- jedyne w NATO forum szefów MP szebła strategicznego i operacyjnego (*Annual Force Provost Marshal Forum*),
- projektów w ramach budowanego systemu wykorzystania doświadczeń przez policje wojskowe NATO (*Annual NATO MP Tactical Lessons Learned Forum, Annual MP Lessons Learned Conference*).

Warto podkreślić, że powyższe przedsięwzięcia są autorskiimi projektami Centrum, wdrażanymi po akceptacji przez narodowych przedstawicieli szefów policji wojskowych NATO zasiadających w Panelu Policji Wojskowych NATO. Na szczególną uwagę zasługują inicjatywy związane z systemem wykorzystania doświadczeń (*lessons learned*), który w odniesieniu do policji wojskowych NATO tworzony jest przez Centrum od podstaw. Obok wspomnianych powyżej inicjatyw w tym zakresie, NATO MP COE oferuje autorski portal (*Military Police Lessons Learned Portal*), który stanowi jedyną platformę wymiany doświadczeń oraz jest załącznikiem budowania bazy danych związanych z policjami wojskowymi Sojuszu i Państw Partnerskich. Portal w 2016 r. przekształcił się w niejawną platformę i pozostanie katalizatorem budowy sprawnego systemu wykorzystania doświadczeń dla policji wojskowych.

Dążąc do rozbudowania oferty szkoleniowej, opracowano kurs w sojuszniczym systemie kształcenia i szkolenia na odległość (*e-learning*). Pierwszy „e-kurs” oferowany przez Centrum jest przeznaczony nie tylko dla specjalistów policji wojskowych i dotyczy doktrynalnych zapisów sposobu użycia i działań policji wojskowych Sojuszu. Kurs jest już dostępny na platformie e-learningowej NATO, a do końca 2015 r. pojawiają się tam opracowywane aktualnie w Centrum kursy dotyczące działań policji wojskowej w ramach dochodzeń dotyczących zbrodni wojennych oraz kurs dla tych, którzy zajmują się zbieraniem doświadczeń (*MP Lessons Learned Staff Officer Course*).

Tuż po uzyskaniu akredytacji Centrum podjęło działania mające na celu zatwierdzenie przez Radę Północnoatlantycką przyjęcia przez NATO MP COE roli *Department Head*⁶, czyli instytucji wiodącej w koordynacji wszystkich procesów edukacji i szkolenia policji wojskowych w NATO, jak również Państw Partnerskich, z udziałem podmiotów militarnych i cywilnych⁷. W ramach współdziałania z HQ SACT oraz SHAPE opracowano Strategiczny Plan Szkolenia dla policji wojskowych NATO (*NATO MP Strategic Training Plan*), a kolejnym krokiem będzie opracowanie katalogu szczegółowych potrzeb w zakresie edukacji i szkolenia policji wojskowych NATO. Rozpoczęto również wdrażanie standardów szkoleniowych w procesie przygotowania do certyfikacji szkoleniowej przez HQ SACT (tzw. *Quality Assurance – QA*). Uzyskanie certyfikatu QA⁸ pozwoli bardziej rozwinąć ofertę szkoleniową Centrum, a opracowane w przyszłości kursy i szkolenia specjalistyczne dla policji wojskowych automatycznie zostaną zaliczone do katalogu kursów NATO (obecnie wymagane jest zachowanie czasochłonnej procedury).

Ponadto w pierwszym roku działalności podpisano umowy o współpracy i wymianie szkoleniowej z Akademią Obrony Narodowej, Wydziałem Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, a także Centrum Szkolenia Sił Połączonych NATO w Bydgoszczy i Europejskimi Siłami Żandarmerii (EUROGENDFOR).

ROZWÓJ KONCEPCJI I EKSPERYMENTOWANIA

Fot. 2. Coroczne Forum Provost Marshall gromadzi uczestników ze wszystkich szczebli dowodzenia NATO

Fot. 3. Zajęcia w syndykacie tematycznym w ramach kursu dla podoficerów starszych policji wojskowych NATO

PERSPEKTYWA

Idea utworzenia Centrum Eksperskiego Policji Wojskowych NATO została przyjęta przez środowisko policji wojskowych z dużą ostrożnością, ale i życzliwością. Polska inicjatywa przyciągnęła do Bydgoszczy siedem Państw Sponsorujących, a pierwszy rok intensywnej działalności zaowocuje kolejnymi międzynarodowymi kontrybucjami. Warto zaznaczyć, że w gronie państw współpracujących z Centrum przybywa również Państw Partnerskich.

Aktywność Centrum w obszarach doktryn i koncepcji, edukacji, szkolenia oraz systemu wykorzystania doświadczeń będzie przynosiła pozytywne efekty w zakresie długofalowego budowania interoperacyjności w ramach wspólnych zdolności policji wojskowych NATO i Państw Partnerskich. Powinna również stanowić bazę do podnoszenia poziomu wiedzy i świadomości możliwości użycia policji wojskowych w narodowych i sojuszniczych (koalicyjnych) operacjach, szczególnie tych prowadzonych w ramach artykułu 5 Traktatu Waszyngtońskiego.

Rosnące zapotrzebowanie na włączenie NATO MP COE w strategiczne projekty Sojuszu realizowane w ramach procesów rozwoju koncepcji i eksperymentowania oraz na wsparcie eksperckie podczas ćwiczeń różnego szczebla, jak również zainteresowanie międzynarodowej społeczności policji wojskowych udziałem w przedsięwzięciach realizowanych w Bydgoszczy stwarzają dobrą perspektywę dla dalszej działalności Centrum.

¹ Akredytacja jest sformalizowanym procesem przeprowadzanym przez przedstawicieli HQ SACT na wniosek Państwa Ramowego. Rezultatem tego procesu jest aktywowanie Centrum Eksperskiego o statusie *NATO Military Body* – Sojuszniczej Organizacji Wojskowej przez Komitet Wojskowy Rady Północnoatlantycznej.

² Sygnatariuszami umów byli dowódca Sojuszniczego Dowództwa ds. Transformacji oraz przedstawiciele Bułgarii, Chorwacji, Czech, Holandii, Niemiec, Rumunii i Polski reprezentowanej przez komendanta głównego Żandarmerii Wojskowej.

³ Określone w: *Kryteria akredytacji centrów eksperckich NATO* (NATO Centres of Excellence Accreditation Criteria), IMSM – 0416, Norfolk 2004.

⁴ Fazy/etapy tworzenia centrów eksperckich to: opracowania koncepcji funkcjonowania, negocjacji umów międzynarodowych, przygotowania do akredytacji, akredytacja i funkcjonowanie. Na podstawie: Tony Wedge, *NATO Centre of Excellence Establishment Handbook* (Instrukcja tworzenia centrów eksperckich NATO), v.4.0, Norfolk, 2014.

⁵ Centrum eksperckie w Bydgoszczy oferuje możliwość przeszkolenia personelu w ramach kursów metodycznych dla instruktorów na potrzeby międzynarodowych kursów MP. Zgodnie z sugestią narodowych przedstawicieli policji wojskowych zasiadających w NATO Military Police Panel, część instruktorów spoza Centrum bierze udział w kursach stacjonarnych w roli moderatorów prac w syndykatach szkoleniowych.

⁶ Pojęcie *Department Head* wprowadza MC 0458/2 (Final), *NATO Education, Training, Exercise and Evaluation (ETEE) Policy*, 12 October 2009.

⁷ Nowe ujęcie procesu programowania edukacji i szkolenia w NATO opisuje *Bi-SC 75-2 Education and Training Directive (E&TD)*, October 2013.

⁸ Kontrola certyfikacyjna *Quality Assurance* planowana jest w drugiej połowie 2016 r.

Słowa kluczowe: Centrum Eksperskie, wsparcie eksperckie, szkolenie, proces Rozwoju Koncepcji i Eksperymentowania, doktryna, koncepcja, eksperyment, wykorzystanie doświadczeń.

Key words: Centre of Excellence, expert assistance, training course, process of Concept Development and Experimentation, doctrine, concept, experiment, lessons learned.

Summary

NATO Military Police Centre of Excellence in the processes of NATO transformation

The above article aims at presentation of responsibilities of NATO Military Police Centre of Excellence in Bydgoszcz. It presents general information concerning Centres of Excellence as well as tasks, structure, ways and scope of activities of NATO Military Police Centre of Excellence regarding transformation processes of NATO in the area of Military Police. It also initiates presentations covering units of NATO military police. Those articles are prepared by the staff of the Centre – police officers from Bulgaria, Croatia, Czech Republic, the Netherlands, Germany, Romania, Italy and Poland.

Tłumaczenie: Joanna Łaszyn

zdj. archiwum IPA

20 LAT IPA W CSP

Historia powstania regionu Legionowo sięga 1995 r., kiedy to w Centrum Szkolenia Policji w Legionowie utworzono Koło IPA, będące w strukturach Warszawskiej Grupy Wojewódzkiej. Pierwszym Przewodniczącym został wybrany Mirosław Skonieczny, który tę funkcję pełnił przez dwa lata. W bardzo krótkim czasie Koło z Legionowa, ze względu na swoją bazę oraz sporą liczbę członków, stało się jedną z dynamiczniejszych grup działających w kraju. Od 1997 r. datują się pierwsze kontakty zagraniczne z grupami IPA z włoskiej Pompei, szwedzkiego Trollhantan, holenderskiego Groningen czy z Brukseli. W kolejnych latach goszczono delegacje brytyjskich policjantów z Colchester oraz dziesięcioosobową delegację z Izraela. Po zmianach administracyjnych kraju, już jako Region, Legionowo w 2003 r. zostało wcielone do Mazowieckiej Grupy Wojewódzkiej. Na przewodniczącego wybrano Arkadiusza Skrzypczaka, który pełnił tę funkcję do roku 2009. Pierwszym partnerem była węgierska grupa z miasta Szekszard, a następnie niemiecki Grimberg. Przełomowym okresem był rok 2005 r., w którym to po raz pierwszy zaproszono zagraniczne delegacje IPA na obchody 15-lecia CSP. Od tego też roku datują się uroczystości związane z obchodami Święta Policji w międzynarodowym towarzystwie. W trakcie tych imprez w Legionowie przebywali policjanci

z różnych kontynentów, reprezentując oficjalnie, w umundurowaniu, swoje kraje. Szczególnie zapisał się rok 2009, w którym w obchodach 90. rocznicy powstania polskiej Policji uczestniczyło aż 21 delegacji zagranicznych z takich państw, jak: Kanada, Nowa Zelandia, Pakistan, Izrael, Malta, San Marino, Włochy, Wielka Brytania, Holandia, Belgia, Niemcy, Cypr, Litwa, Łotwa, Estonia, Norwegia, Finlandia, Czechy, Słowacja, Słowenia, Węgry, Rosja. Oficjalne uroczystości rozpoczęły się od przemarszu orkiestry Metropolitan Police Emerald Society Pipes&Drums, za którą kroczyły delegacje poszczególnych państw, niosąc swoje flagi państwowe. Udział w obchodach zaszczylił swoją osobą również Michael Odysseos, Prezydent Światowy IPA, który wygłosił okolicznościowe przemówienie.

Mówiąc o działalności międzynarodowej Regionu Legionowo, należy wspomnieć o Hubercie Kowaliku, który jako jeden z pierwszych polskich policjantów w 2008 r. brał udział w dwutygodniowym stażu zawodowym w niemieckim Wolfsburgu ramach Placement Programme.

Ponadto Region Legionowo może się poszczycić zorganizowaniem w grudniu 2008 r. imprezy gwiazdkowej z udziałem Mikołaja z fińskiej Laponii. Na parkiecie sali gimnastycznej, na świętego Mikołaja czekała blisko setka dzieci policjantów i pracowników szkoły. Upominki w postaci paczek dla dzieci zostały ufundowane przez Zakłady Przemysłu Cukierniczego „Vobro” w Brodnicy.

Od 2009 r. nastąpiły zmiany w Regionie Legionowo. Na zapotrzebowanie emerytalne odszedł Przewodniczący Regionu Arkadiusz Skrzypczak, a na jego następcę została wybrana Agnieszka Hamelusz. Obecnie przewodniczącą regionu jest Magdalena Walukiewicz.

Arkadiusz Skrzypczak

1997**Bobbies z wizytą w CSP**

Wizyta policjantów z Wielkiej Brytanii w Centrum Szkolenia Policji.

zdz. archiwum IPA

Policjanci CSP w Szwecji

„Trollhättans Tidning” lipiec 1997

Artykuł w prasie szwedzkiej o wizycie policjantów z CSP.

1998**CSP w Izraelu**

12-osobowa grupa w Izraelu na zaproszenie Izraelskiej Sekcji IPA. Podczas wizyty polscy policjanci odwiedzili m.in. Szkołę Techniki Interwencji, uczestnicząc w strzelaniu i zajęciach z samoobrony. Na zdjęciu: polscy policjanci przed menorą – 7-ramiennym świecznikiem (vis-à-vis Knesetu w Jerozolimie).

„IPA – Wiadomości Sekcji Polskiej” 1998, nr 2–3(6–7)

45 policjantów z 7 krajów świata przyjechało na obchody 10-lecia regionu IPA w Legionowie połączone ze Świętem Policji.

2005**86-lecie Policji i 10-lecie IPA****Informacja zamiast pałki**

Blisko 40 przedstawicieli policji z siedmiu krajów Europy i Australi gościło w Centrum Szkolenia Policji w Legionowie

Na zaproszenie Sekcji Polskiej Międzynarodowego Stowarzyszenia Policjantów (IPA) z okazji 86. rocznicy powstania polskiej policji w czwartek 21 lipca legionowskie Centrum Szkolenia Policji odwiedziła zagraniczna gość. Policjanci z Belgii, Anglii, Niemiec, Węgier, Litwy, Norwegii i Australii wzięli udział w Zawodach Strzeleckich o Puchar Wiceprezesa Sekcji Polskiej IPA. To Międzynarodowe Stowarzyszenie Policjantów założone w 1950 roku w sierpniu.

„To i Owo Legionowo” 2005

zdz. archiwum CSP

2005**15-lecie CSP**

Na ochody 15-lecia CSP we wrześniu 2005 r. przyjechało 57 policjantów z 16 krajów świata

Z WIELKIM HUKIEM OBCHODY ROCZNICOWE W CENTRUM SZKOLENIA POLICJI

57 policjantów z 16 krajów świata przyjechało na zaproszenie wiceprezenta Polskiej Sekcji IPA na obchody 15-lecia powstania CSP Legionowo. Szkoła to placówka, dzięki której Legionowo jest rozpoznawalne w Europie i na świecie. Oprócz tradycyjnych atrakcji serwowanych gościom, tym razem, policjanci uczestniczyli w święcie, które obfitowało w wydarzenia i atrakcje kulturalne.

było otwarte dla wszystkich chętnych. Przez szkołę przewinęło się kilka tysięcy mieszkańców Legionowa i okolicznych miejscowości, które miały okazję uczestniczyć w ważnych wydarzeniach ceremoniału policyjnego. Zagraniczne delegacje spotkały się z kadrą

Orkiestra Reprezentacyjna Straży Granicznej

IPA – Wiadomości Sekcji Polskiej 2005

zdj. archiwum IPA

2006**Święto Policji w CSP****Jednoczący mundur**

(zdj. archiwum CSP)

Przypadającą w poniedziałek 87. rocznicę powołania policji państwowej uczczono w Legionowie już w piątek. Jak co roku podczas obchodów „niebieskiego” święta, na okolicznościowych uroczystościach w Centrum Szkolenia Policji nie zabrakło go-

„Gazeta Miejskowa” 2006, nr 30/278

IPA Legionowo w Hesji i w Brukseli

La Louve, Le Sac, La Brouette zbudowane w latach 1644 - 1698, Katedrę Świętego Michała, Plac Królewski i zobaczyliśmy symbol Brukseli - siliąjącego chłopczyka Manneken - Pis. Pamiątkowe zdjęcia znalazły swoje miejsce w albumie każdego uczestnika wyprawy. Na zakończenie pobytu polscy policjanci otrzymali pamiątkowy puchar za udział w Międzynarodowym Marszu w Brukseli i wraz z niemieckimi przyjaciółmi wrócili do

Nieoczekiwana zmiana ... czapek

Grunbergu. W Grunbergu ugościł nas na koniec kolacją Karl Otto Bigmann, właściciel restauracji - przyjaciel niemieckich policjantów. 15 maja br., po męczącej, ale ciekawej podróży, polscy policjanci trafili do własnych domów.

„IPA – Wiadomości Sekcji Polskiej” 2006

Tatarstan w Legionowie

„To i Owo Legionowo” 2006

Wizytacja po włosku

Wiele wskazuje na to, że polskie członkostwo w Unii Europejskiej wywrze wkrótce wpływ nawet na naszych policjantów. Czwartkowa (25 maja) wizyta w Legionowie delegacji funkcjonariuszy ze słonecznej Italii to kolejny krok na drodze do unifikacji metod szkolenia wspólnotowych stróżów prawa.

wego w poszczególnych krajach, jak też do współpracy pomiędzy nimi w tym zakresie. Dalekosiężnym celem programu jest dostosowanie systemu kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy w zjednoczonej Europie. W przypadku policji można byłoby jeszcze dodać: dostosowanie szkolenia do ciągle zmieniających się realiów pracy współczesnych policjantów.

W realizowanym przy współudziale CSP projekcie, biorą

„Gazeta Miejskowa” 2006, nr 22/270

W lokalnych gazetach ukazały się artykuły o wizycie polskich policjantów

2007

Święto Policji

ŚWIĘTO POLICJI – TRADYCYJNIE MIĘDZYNARODOWE

90 policjantów z 12 krajów europejskich zaszczyliło swoją obecnością obchody Święta Policji w Centrum Szkolenia Policji w Legionowie. Wizyty policjantów zrzeszonych w Międzynarodowym Stowarzyszeniu Policji (IPA) stały się już tradycją. W Polsce najlepiej czują się Anglicy i Niemcy, którzy stanowili najliczniejsze grupy wśród przybyłych na uroczystości. Jak co roku, gościom zapewniono atrakcyjny program

„IPA – Wiadomości Sekcji Polskiej” 2007, nr 37

2008

Niemcy w CSP

Martin Müller był na 2-tygodniowym stażu zawodowym w CSP w ramach Placement Programme.

Policja Nigerii

Z wizytą w Polsce

Dwa dni spędził w Polsce delegacja komendy głównej nigeryjskiej policji. Goście wyorali nasz kraj, ponieważ, ich zdaniem, Nigeria obecnie przechodzi transformację podobną do polskiej sprzed blisko 20 lat.

„Policja 997” 2008, czerwiec

2009

90-lecie Policji

„IPA – Wiadomości Sekcji Polskiej” 2008, nr 39; zdj. archiwum CSP

UROCZYSTOŚCI Z OKAZJI 90-LECIA POLSKIEJ POLICJI

Autor: Arkadiusz Skrzypczak,
Agnieszka Hamelusz
Zdjęcia: Agnieszka Hamelusz,
Mariusz Mazewski

Z okazji obchodów 90-lecia powstania Policji w naszym kraju, Komendant Główny Policji zaprosił nasze stowarzyszenie do udziału w organizacji tego przedsięwzięcia. Głównym zadaniem było zaproszenie delegacji zagranicznych i przygotowanie programu kulturalnego w trakcie ich pobytu w naszym

2015

25-lecie CSP

Obchodom 25-lecia CSP towarzyszyło 3. Światowe Seminarium dla Młodych Policjantów.

zdy. zbiory CSP i archiwum IPA

MILICJA LUDOWA,

czyli trudne początki państwowej służby bezpieczeństwa w II Rzeczypospolitej Polskiej

mł. insp. Grzegorz Winnicki

Kierownik
Zakładu Interwencji Policyjnych CSP

W okresie dwudziestolecia międzywojennego najdłużej działającą państwową służbą bezpieczeństwa była Policja Państwowa, formacja powołana przez Sejm Ustawodawczy w lipcu 1919 r., czyli kilka miesięcy po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Nowo utworzona instytucja była kolejnym krokiem na drodze do powołania centralnej, skutecznej i w pełni zależnej od organów państwa formacji służby bezpieczeństwa. Bardzo skromne, bo zaledwie kilkumiesięczne doświadczenia w funkcjonowaniu tego typu organizacji tuż po odzyskaniu niepodległości jednoznacznie wskazywały, że zarówno ze społecznego, jak i administracyjnego punktu widzenia pośpiech w tworzeniu tak istotnego aparatu państwowej działalności nie jest wskazany.

Początki niepodległej Polski to burzliwy okres wypełniony przede wszystkim walką o granice oraz zmaganiem z wieloma problemami gospodarczymi i społecznymi. Na skutek wielkiej wojny rozpadł się na ziemiach polskich aparat administracyjny państw zaborczych Austrii, Niemiec i Rosji, więc naturalną potrzebą było stworzenie własnej, niezależnej struktury zdolnej między innymi do stworzenia spójnego systemu bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego¹. Pod wpływem rewolucji rosyjskiej wzrósł radykalizm społeczny. Na ziemiach polskich starała się go wykorzystać zarówno lewica niepodległościowa, skupiona w Polskiej Partii Socjalistycznej, jak i członkowie Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy, którzy odrzucali ideę budowy suwerennego państwa polskiego. Jednakże w listopadzie 1918 r., miesiącu, który był przełomowy w czasie walki o odzyskanie niepodległości po ponad stuletniej niewoli, to właśnie lewica niepodległościowa z bardziej umiarkowanym programem reform społecznych przejęła inicjatywę, a nie komuniści².

Socjaliści i ludowcy powołali w Lublinie Tymczasowy Rząd Republiki Polskiej na czele z Ignacym Daszyńskim. W odezwie, skierowanej 7 listopada 1918 r. do Polaków, lubelski rząd przedstawił zarys programu i jednocześnie wezwał do organizowania w miastach i wsiach milicji ludowych, aby

zapewnić bezpieczeństwo, porządek, jak również skutecznie egzekwować dyrektywy rządowe³. Powołanie Tymczasowego Rządu Republiki Polskiej nie ostudziło rywalizacji stronnictw politycznych o kształt odradzającego się państwa. Zarówno zwolennicy rządu, socjaliści, jak i będący na drugim biegunie sceny politycznej narodowi demokraci dysponowali partyjnymi organizacjami paramilitarnymi. Spośród tego typu formacji na szczególną uwagę zasługuje Milicja Ludowa Polskiej Partii Socjalistycznej⁴. Na skutek utworzenia w pierwszych dniach listopada 1918 r. socjalistycznego rządu w Lublinie, oddziałującego co prawda tylko lokalnie, i niepewnego swego jutra, pepeesowska Milicja Ludowa wysunęła się na czele formacji bezpieczeństwa i odegrała istotną rolę w procesie centralizacji sił porządkowych, gdyż już wkrótce, od 5 grudnia 1918 r., zaczęła funkcjonować jako struktura państwowa. Milicja Ludowa była służbą bezpieczeństwa powołaną przez Naczelnika Państwa w celu zapewnienia ochrony i bezpieczeństwa ludności, jak również wdrażania w życie norm stanowionych przez organy państwa. Była zorganizowana na wzór wojskowy i zależna od ministra spraw wewnętrznych⁵. Jej działalność zakończyła się szybko, praktycznie jeszcze przed uchwaleniem ustawy o Policji Państwowej w dniu 24 lipca 1919 r. Pomimo że Milicja Ludowa to zaledwie epizod w dwudziestolecu międzywojennym, to kontrowersje związane z tą organizacją nadal wzbudzają ciekawość. Pewne aspekty funkcjonowania Milicji Ludowej, pomimo jej efemeryczności, zaznaczyły się w początkowym etapie procesu tworzenia jednolitej i scentralizowanej służby bezpieczeństwa – służby, która z założenia nie powinna być narzędziem w rękach jakiegokolwiek partii, czy też znajdować się pod silnym wpływem lokalnych organizacji społeczno-politycznych, stając się w praktyce ich egzekutywą.

Analiza materiałów źródłowych z lat 1918–1919 zgromadzonych w zespołach archiwalnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, instytucji wojskowych, Polskiej Partii Socjalistycznej, Tymczasowego Rządu Ludowego w Lublinie oraz

MILICJA LUDOWA

lubelskiego Komisarzatu Rządowego daje możliwość spojrzenia na działalność Milicji Ludowej w kontekście problemów, z jakimi borykano się, organizując państwową służbę bezpieczeństwa w burzliwym i pełnym fermentów społecznych okresie pierwszych miesięcy niepodległej Polski. Na działalność Milicji Ludowej miał decydujący wpływ socjalistyczny rodowód tej organizacji i niespokojne czasy, w których przyszło funkcjonować milicjantom.

Milicja Ludowa jako forma zbrojnej organizacji robotników i chłopów

Idea powołania Milicji Ludowej jako formacji uzbrojonego ludu wynikała z poglądu socjalistów na potrzebę zastąpienia regularnej armii tego typu organizacją. Warto dodać, że powołanie Milicji Ludowej było między innymi celem socjalistów rosyjskich, którzy w 1917 r. sięgnęli po władzę. Sugestie współpracujących z bolszewikami zawodowych oficerów rosyjskich, aby przywrócić organizację starej, carskiej armii, zostały początkowo odrzucone. Zdecydowano się na utworzenie nowych, proletariackich, ochotniczych sił rewolucyjnych, nawiązując do francuskiego pospolitego ruszenia z 1791 r. Niestety, już wstępne doświadczenia bolszewików wskazały, że wartość bojowa takiej armii pozostawia wiele do życzenia⁶.

Na ziemiach polskich istotnym okresem w kształtowaniu się przyszłych socjalistycznych organizacji o charakterze paramilitarnym były lata 1905–1906. Był to czas burzliwych wystąpień robotniczych o podłożu ekonomicznym i politycznym w Królestwie Polskim. Nie bez znaczenia były również lata późniejsze, w których dla fizycznej ochrony działaczy robotniczych organizowano samoobrony i milicje. Rozwój paramilitarnych formacji Polskiej Partii Socjalistycznej nastąpił po wybuchu I wojny światowej. W 1915 r. warszawska organizacja partyjna utworzyła tzw. bojowe siódemki. Prócz tego socjaliści byli zaangażowani w działalność sabotażową na tyłach wojsk rosyjskich w ramach oddziałów lotnych – struktur konspiracyjnych współpracujących z Polską Organizacją Wojskową. Po wyparciu wojsk rosyjskich z terenu Królestwa Polskiego przez wojska niemieckie i austriackie oddziały lotne i inne socjalistyczne grupy bojowe zostały rozwiązane, a ich członkowie w większości zasilili szeregi I Brygady Legionów.

Początkowo kierownictwo Polskiej Partii Socjalistycznej sprzeciwiało się tworzeniu własnej, centralnej organizacji o charakterze bojowym odrębnej od Polskiej Organizacji Wojskowej, w której działało wielu socjalistów. Sytuacja uległa zmianie po oddaniu Polskiej Organizacji Wojskowej pod władzę Tymczasowej Rady Stanu⁷. Twarde stanowisko Niemców żądających sformowania wojska złożonego z Polaków bez polskiej kadry dowódczej spotkało się ze sprzeciwem, a werbunek zakończył się fiaskiem. Polska Organizacja Wojskowa przeszła do konspiracji i już niebawem podjęła działania o charakterze terrorystycznym, skierowane przeciwko niedawnemu sprzymierzeńcowi⁸. W zaistniałej sytuacji, jak również pod wpływem rewolucji rosyjskiej, na początku 1917 r. Centralny Komitet Robotniczy Polskiej Partii Socjalistycznej zgodził się na podjęcie prac zmierzających do powołania organizacji o charakterze bojowym. Ich efektem

było utworzenie w kilka miesięcy później struktur Pogotowia Bojowego na poziomie centralnym, okręgowym, dzielnicowym i lokalnym. Podstawową jednostką była tzw. „szóstka”, czyli komórka składająca się z kierownika i pięciu członków dobranych na zasadzie kontaktów personalnych lub miejsca zamieszkania. Członkowie pogotowia zajmowali się nie tylko ochroną demonstracji robotniczych, lecz także akcjami o charakterze terrorystycznym. Praktyką były akcje specjalne, których celem było pozyskanie środków na dalszą działalność. Do najsilniejszych okręgów Pogotowia Bojowego należały: Warszawa, Zagłębie Dąbrowskie, Łódź, Płock i Lublin⁹. Wkrótce były to także dominujące ośrodki Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej – formacji, której zorganizowanie zostało powierzane przez władze partyjne Pogotowiu Bojowemu¹⁰.

Milicja Ludowa Polskiej Partii Socjalistycznej

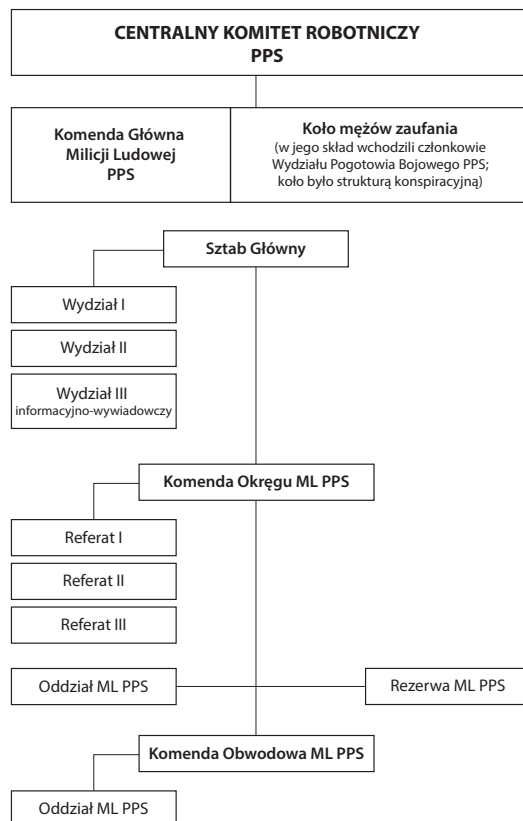
Pierwsze oddziały Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej powstały w początkach listopada 1918 r., najwcześniej w miejscowościach, w których partia miała silne wpływy – na terenie dzisiejszego województwa mazowieckiego i świętokrzyskiego – w Radomiu 1 listopada, w Wierzbniku (obecnie dzielnica Starachowic) 3 listopada. Kolejne formacje Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej sformowano kilka dni później: 6 listopada w Lublinie, 13 listopada w Warszawie i Łodzi¹¹. Pojawienie się oddziałów milicyjnych miało bezpośredni związek z akcją oswobodzenia spod okupacji austriackiej i niemieckiej kolejnych obszarów ziem polskich. Jednostki Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej, w których czołową rolę odgrywali działacze Pogotowia Bojowego, najczęściej współpracowały w działaniach wyzwoleniczych skierowanych przeciwko Niemcom i Austriakom z Polską Organizacją Wojskową. Poza mniej czy bardziej zorganizowaną formą walki z będącymi w odwrocie wojskami państw centralnych powstawały również lokalne milicje ludowe chroniące przede wszystkim ludność lokalną np. w Lublinie czy Zagłębiu Dąbrowskim. Przykład ziemi lubelskiej pokazuje, że nazwa milicja była stosowana raczej jako oznaczenie inicjatywy społeczeństwa identyfikującego się z nurtem dążeń do brania spraw we własne ręce w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego, a nie określeniem jednostki, konkretnej formacji. W Lublinie, mieście, w którym w początkach listopada 1918 r. powstał ośrodek polityczny roszczący sobie prawo mianowania się rządem, w pewnym okresie funkcjonowały jednocześnie: Milicja Ludowa Polskiej Partii Socjalistycznej, Milicja Ludowa tamtejszej Rady Delegatów Robotniczych oraz samorządowe milicje ludowe powoływane w miastach i wsiach w odpowiedzi na apel ministra spraw wewnętrznych Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej¹². Poza tym działały również inne formacje o charakterze policyjnym; samorządowe milicje miejskie i endecka Straż Bezpieczeństwa Publicznego. Dodatkowo, w okresie, w którym niezwykle istotną rolę ogrywało wojsko, funkcjonowała także żandarmeria¹³. Organizacją służby bezpieczeństwa o nazwie Milicja Ludowa dysponował przez pewien czas Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej. W Lublinie komendantem ówczesnej Milicji Ludowej,

podlegającej Tymczasowemu Rządowi Ludowemu Republiki Polskiej, został Stefan Sewer Kirtiklis – mianowany przez lubelskiego komisarza ludowego. Pod jego dowództwem znajdowało się około 500 milicjantów: batalion składający się z trzech kompanii, rezerwa milicyjna, Oddział Wywiadowczy oraz kancelaria¹⁴. Do głównych zadań milicjantów należała walka z bandytyzmem i przeciwdziałanie nieuczciwemu handlowi żywnością, co przy braku podstawowych produktów na rynku było szczególnie bolesną w miastach. W połowie listopada 1918 r., zgodnie z poleceniem komisarza ludowego miasta Lublina, Straż Bezpieczeństwa Publicznego i Milicja Miejska zostały oddane pod zwierzchnią władzę komendanta Milicji Ludowej¹⁵. Realizując swoje zadania, milicjanci mieli ściśle współpracować z członkami obu tych organizacji¹⁶. W rzeczywistości relacje układały się chłodno. W praktyce okazało się bowiem, że pomiędzy działającymi na jednym terenie milicjami, strażami i wojskiem zaczęło wkrótce dochodzić do sporów. Jak wynika z korespondencji pomiędzy lubelskim Dowództwem Straży Bezpieczeństwa Publicznego a Komendą Placu Wojsk Polskich w Lublinie, milicjanci starali się zdominować miasto, rozbrajając strażników. Miały również miejsce przypadki konfliktów pomiędzy żołnierzami a milicjantami. Tego typu powtarzające się incydenty skłoniły Dowództwo Wojsk Polskich w Lublinie do wystąpienia do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej o uregulowanie wzajemnych relacji pomiędzy milicjantami, żołnierzami a członkami Straży Bezpieczeństwa Publicznego¹⁷. Lublin nie był wyjątkiem, w innych miastach również działały obok siebie organizacje o podobnych lub wręcz identycznych zadaniach w zakresie straży bezpieczeństwa.

Poza Lublinem, prężnymi ośrodkami Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej były Łódź i Płock. Warto również wspomnieć o Zagłębiu Dąbrowskim, gdzie obok pepeesowskiej Milicji Ludowej funkcjonowała Gwardia Czerwona ściśle związana z tamtejszą – będącą pod silnym wpływem komunistów – dynamicznie działającą Radą Delegatów Robotniczych¹⁸. Na mapie znaczących jednostek pepeesowskiej Milicji Ludowej znajdował się również Radom. Po utworzeniu Rządu Tymczasowego Republiki Polskiej komendantem milicji w Radomiu i w okręgu został Józef Grzeczmarowski, doświadczony pepeesowski bojowiec. Dowodzona przez Grzeczmarowskiego organizacja szybko rosła w siłę – pod koniec listopada 1918 r. pełniło w niej służbę około 500 osób, natomiast już na początku 1919 r. liczba milicjantów potroiła się. W Kozienicach zorganizowano szkołę podoficerską. Dysponujący szkołą okręg radomski nie był wyjątkiem, gdyż szkoła podoficerska funkcjonowała również w Częstochowie. W Warszawie znajdowała się zarówno szkoła podoficerska, jak i podchorążych.

W pierwszych dniach listopada 1918 r. żywiołowy rozwój jednostek pepeesowskiej Milicji Ludowej sprawił, że władze partii postanowiły nadać mu bardziej zorganizowaną, hierarchiczną formę. W tym celu utworzono Komendę Główną Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej z siedzibą w Warszawie; początkowo przy ulicy Oboźnej, a następnie w Pałacu Staszica. W składzie komendy znaleźli się niemal wszyscy działacze Wydziału Pogotowia Bojowego. Milicja Ludowa Polskiej Partii Socjalistycznej została podporządkowana Centralnemu Komitetowi Robotniczemu, który wyznaczał komendanta głównego. Komendanci okręgowi byli powoływani przez komendanta głównego, lecz zatwierdzani

Struktura organizacyjna Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej²¹

Milicja Ludowa Polskiej Partii Socjalistycznej – okręgi i oddziały

Komendy Okręgu:

1) Częstochowa	7) Płock
2) Dąbrowa	8) Radom
3) Kielce	9) Siedlce
4) Lublin	10) Sosnowiec
5) Łódź	11) Warszawa
6) Piotrków	

Komendy Oddziału²²:

1) Będzin	12) Krasnystaw	23) Pułtusk
2) Błonie	13) Lipno	24) Sierpc
3) Ciechanów	14) Lubartów	25) Skarżysko
4) Czeladź	15) Łuków	26) Skierniewice
5) Dąbrowa	16) Maczki	27) Suchedniów
6) Dęblin	17) Mszczonów	28) Tomaszów
7) Garwolin	18) Opatów	29) Wierzbnik
8) Grodzisk	19) Ostrowiec	30) Zamość
9) Iłża	20) Pabianice	31) Zawiercie
10) Janów	21) Pińczów	32) Żąbkowice
11) Jędrzejów	22) Pruszków	33) Żyrardów

MILICJA LUDOWA

przez Centralny Komitet Robotniczy. W szeregach pepeesowskiej milicji mieli służyć czynni członkowie i sympatycy partii, lecz w praktyce weryfikacja okazała się na tyle trudna, że do służby przyjmowano również osoby mniej lub bardziej sympatyzujące ze skrajną lewicą¹⁹. Członkowie Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej byli uzbrojeni, a prawo do noszenia czerwonej opaski z literami PPS potwierdzała legitymacja członkowska²⁰.

Próba uporządkowania struktur i nadania pepeesowskiej Milicji Ludowej scentralizowanej struktury nie miała wpływu na relacje milicjantów z członkami innych formacji paramilitarnych i wojskowych działających na jednym terenie. Nadal dochodziło do incydentów, podczas których dowódcy jednostek wojskowych rozbierali milicjantów lub odmawiali wydania broni wspólnie zdobytej na żołnierzach byłych państw zaborczych. Współpraca z Polską Organizacją Wojskową również nie wszędzie układała się poprawnie, aczkolwiek Sztab Główny Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej zalecał, aby nie doprowadzać do konfliktów zarówno z wojskiem, jak i peowiakami. Dodatkowym czynnikiem, który miał negatywny, wręcz frustrujący wpływ na służbę milicjantów, był fatalny stan zaprowiantowania i wyposażenia jednostek²³.

Złą sytuację materialną oraz poczucie braku wsparcia ze strony rządu starano się zmienić poprzez działania zmierzające do nadania Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej charakteru organizacji państwowej. Organizacji, która oparta na funkcjonujących już samorządnie powstałych formacjach, będzie mogła skutecznie dbać o bezpieczeństwo wewnętrzne w kraju i da gwarancję skutecznej realizacji polityki socjalistycznego rządu. Proponowano powołanie państwowej Milicji Ludowej organizacji o strukturze wojskowej; składającej się z przedstawicieli ludu pracującego, podległej bezpośrednio ministrowi spraw wewnętrznych. Według założeń w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych miał funkcjonować wydział Milicji Ludowej z odpowiednim budżetem. Ministerstwo miało również powołać Sztab Główny Milicji Ludowej, który stałby na jej czele. Strukturę milicji planowano oprzeć na jednostkach szczebla okręgowego i powiatowego:

- komendach okręgowych Milicji Ludowej z komendantami wyznaczonymi przez Sztab Główny;
- komendach powiatowych Milicji Ludowej z komendantami wyznaczonymi przez komendantów okręgowych.

Nominacje byłyby możliwe po uzyskaniu akceptacji Wydziału Milicji Ludowej, z uwzględnieniem opinii lokalnych Rad Robotniczych i Chłopskich. Rady miałyby prawo do wyrażania sprzeciwu wobec kandydatów, a ich przedstawiciele – jak planowano – wchodziłoby w skład komend Milicji Ludowej w charakterze łączników ideowych i referentów politycznych. Nowa organizacja miała składać się z:

- **Gwardii Ludowej** – formacji stałej, skoszarowanej w miastach okręgowych i powiatowych, umundurowanej, uzbrojonej oraz opłacanej przez państwo;
- **Rezerwy Milicji Ludowej** – nieograniczonej liczebnie formacji, której członkami mogliby zostać na zasadzie dobrowolności wszyscy obywatele poleceni przez organizacje społeczne i polityczne popierające rząd ludowy.

Planowano, aby oddziały powiatowe Gwardii Ludowej liczyły od 80 do 100 funkcjonariuszy. W większych miastach okręgowych sugerowano liczebność jednostek na poziomie od 200 do 500 osób. Na przykład w Warszawie planowano dyslokować 500 milicjantów, w Zagłębiu 400, natomiast w Lublinie, Łodzi, Częstochowie i Radomiu po 200 osób. W miasteczkach

i na terenach wiejskich służba byłaby pełniona w formie patroli i posterunków. Oznaczeniem członka Gwardii Ludowej miała być noszona podczas wykonywania zadań służbowych odznaka w formie czerwonego guzika na czapce i czerwonego znaku na lewej piersi. Uzbrojenie funkcjonariusza miała stanowić broń krótka i karabin – najlepiej model austriacki, a uzbrojenie komend powiatowych i okręgowych karabiny maszynowe. Koszty utrzymania Gwardii Ludowej w zakresie zakwaterowania i zaopatrzenia planowano pokryć w połowie przez rady miejskie i powiatowe, ewentualnie gminne. Szacowano, że budżet miesięczny Gwardii Ludowej powinien wynosić 2 mln Mk, z czego państwo wypłacałoby połowę. Gwardia Ludowa miała zapewnić bezpieczeństwo w kraju. Jednostki wojskowe mogłyby interweniować jedynie na żądanie właściwych władz administracyjnych lub komend Gwardii Ludowej. Proponowano, aby milicje miejskie i gminne zostały uzależnione od rad i sejmików, przekształcone w policję i podlegały kontroli Gwardii Ludowej, a podczas wspólnych wystąpień jej rozkazom. Gwardia Ludowa miałaby również nadzór nad stowarzyszeniami i związkami sportowymi, gimnastycznymi i strzeleckimi – również w zakresie reglamentacji broni. Zakładano, że Gwardia Ludowa jako formacja stała Milicji Ludowej będzie liczyć przynajmniej 5000 uzbrojonych funkcjonariuszy. Rezerwa Milicji Ludowej, czyli druga planowana forma organizacyjna Milicji Ludowej, miała realizować ideę socjalistyczną uzbrojenia mas ludowych. Rolą Rezerwy Milicji Ludowej miało być również dostarczanie wyszkolonych kadr Gwardii Ludowej. Służba w Rezerwie Milicji Ludowej miała polegać na ćwiczeniach i wykładach prowadzonych w czasie dostosowanym do pracy jej członków oraz zapewniającym możliwość odpoczynku po pracy. W pozyskaniu broni do ćwiczeń liczono na pomoc wojska²⁴.

Ostatecznie nie powołano Gwardii Ludowej i Rezerwy Milicji Ludowej. W Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Ministerstwie Sprawiedliwości opracowano projekt przepisów mających na celu powołanie państwowej formacji o nazwie Milicja Ludowa. W gorącym okresie walk politycznych pomiędzy wywierającymi coraz większą presję na rząd Moraczewskiego endekami państwowa Milicja Ludowa miała również stanowić wsparcie dla socjalistów. Poza tym Polska Partia Socjalistyczna nie posiadała dość funduszy na utrzymanie pepeesowskich milicjantów. Celem upaństwowienia partyjnej milicji i jej reorganizacja miały również pomóc w ograniczeniu wpływu na formację czynników radykalnych²⁵.

Milicja Ludowa

Zadaniem państwowej Milicji Ludowej, powołanej przez Naczelnika Państwa 5 grudnia 1918 r., była przede wszystkim ochrona i utrzymanie spokoju, zapewnienie bezpieczeństwa ludności, walka – jak to wówczas określono – z wszelkimi przejawami bezładu społecznego oraz zapewnienie skutecznego wdrażania zarządzeń władz. W Ministerstwie Spraw Wewnętrznych utworzono odrębną sekcję do spraw Milicji Ludowej, która dzieliła się na dwa wydziały: Milicji Ludowej oraz Straży i Porządku Publicznego. W Wydziale Milicji Ludowej utworzono cztery referaty:

1) służby czynnej;

- werbunek,
- ewidencja,

- dyslokacja,
- wyszkolenie;

2) administracyjny;

- kasowość,
- umundurowanie,
- zaprowiantowanie,
- uzbrojenie,
- sanitariat;

3) administracyjno-wywiadowczy;

- sprawy polityczne,
- bandytyzm,
- spekulacja,
- lichwa;

4) Milicji Ludowej²⁶.

Kierownictwo formacji, której strukturę terenową oparto na podziale administracyjnym, zorganizowano na szczeblu centralnym w ramach Komendy Głównej Milicji Ludowej z komendantem głównym na czele. Komendant główny był jednocześnie szefem Wydziału Milicji Ludowej w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych. W okręgach na czele jednostek milicji stali komendanci okręgowi mianowani przez komendanta głównego Milicji Ludowej; nominacja wymagała zatwierdzenia przez ministra spraw wewnętrznych. W powiecie komendantów powiatowych wyznaczał komendant główny w porozumieniu z komisarzem rządu, nominację zatwierdzał komendant główny. Przewidywano również funkcjonowanie rezerw opartych na ochotnikach. Funkcjonariusze Milicji Ludowej byli umundurowani i uzbrojeni. Służba była płatna, a zaciąg odbywał się na zasadzie dobrowolnego zgłoszenia. O zmianie dyslokacji oddziałów milicyjnych pomiędzy powiatami i okręgami nie mogli decydować wyłącznie właściwi komendanci. Tego typu decyzje musiały być uzgodnione z władzami administracyjnymi. Zmiany dyslokacji jednostek pomiędzy okręgami następowały na polecenie Komendy Głównej Milicji Ludowej, za zgodą ministra spraw wewnętrznych. W przepisie powołującym Milicję Ludową deklarowano, że powinny w niej pełnić służbę tylko te osoby, które dysponują odpowiednimi kwalifikacjami fizycznymi i moralnymi. Pierwszeństwo mieli kandydaci z przeszkoleniem wojskowym. Preferowano mężczyzn w wieku od 20 do 30 lat. Umundurowanie i oznaczenie funkcji milicjantów nawiązywało do tradycji legionowej I Brygady. Obowiązywały trzy stopnie, bez rang wojskowych: 1) szeregowy, pasek czerwony na kołnierzu; 2) podoficer, czerwony kąt na kołnierzu; 3) oficer, czerwona błyskawica na kołnierzu. Poza tym podoficerowie i oficerowie nosili czerwone sznury. Na czapce maciejówce znajdował się orzełek bez korony z czerwonymi inicjałami „ML”. Oficerowie, którzy zostali wcieleni z wojska, nadal używali mundurów z dotychczasowymi oznaczeniami stopni wojskowych²⁷.

Podstawowym zadaniem milicji było utrzymanie porządku i bezpieczeństwa w kraju. Jednocześnie nakazano rozwiązanie dotychczasowych, samorządnie zorganizowanych straży, obron i milicji obywatelskich – poza milicjami powołanymi przez samorządy miejskie i powiatowe²⁸. W lutym 1919 r. uzupełniono przepisy dotyczące funkcjonowania Milicji Ludowej, między innymi poprzez bardziej precyzyjne określenie warunków, jakie powinni spełniać kandydaci do służby. Wprowadzono dwumiesięczny okres próbny oraz minimalny dwuletni okres służby. W zakresie dyscyplinarnym i karnym milicjantów obowiązywały przepisy wojskowe.

Powołanie państwowej Milicji Ludowej wzbudziło niepokój części pepeesowskich milicjantów, gdyż utworzenie nowej formacji było równoznaczne z rozwiązaniem na mocy prawa dotychczasowych, samorządnie zorganizowanych ochotniczych straży i milicji, poza samorządowymi. Oznaczało to również kres działalności pepeesowskiej Milicji Ludowej. O terminie rozwiązania milicji ochotniczych w poszczególnych miejscowościach miał zdecydować minister spraw wewnętrznych²⁹. Już w kilka dni po powołaniu państwowej Milicji Ludowej przedstawiciele komend okręgowych i Sztabu Głównego Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej akcentowali, że nowo powołana państwowa milicja powinna zachować charakter ludowy przede wszystkim poprzez:

- powierzenie funkcji kierowniczych członkom Polskiej Partii Socjalistycznej i jej zwolennikom;
- demokratyczne formy organizacji;
- umundurowanie i oznaczenie podkreślające ludowy charakter formacji.

Postulowano również nadanie państwowej Milicji Ludowej uprawnień zapewniających kontrolę nad formacjami paramilitarnymi. Poza tym uważano, że skuteczne rozbrojenie straży i milicji ochotniczych może odbyć jedynie poprzez czynny udział Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej, natomiast pepeesowska milicja powinna przekazać uzbrojenie na zasadzie dobrowolności³⁰.

Sztab Główny Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej wydał ściśle poufne instrukcje do podległych jednostek, uspokajając, że kadrami państwowej Milicji Ludowej będą zwolennicy rządu ludowego i pepeesowska milicja, której rozbrojenie jest tylko formalnością, faktycznie zostaną rozbrojone straże i inne formacje nienależące do samorządów. Kierownictwo Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej polecało również, aby dowódcy poszczególnych okręgów:

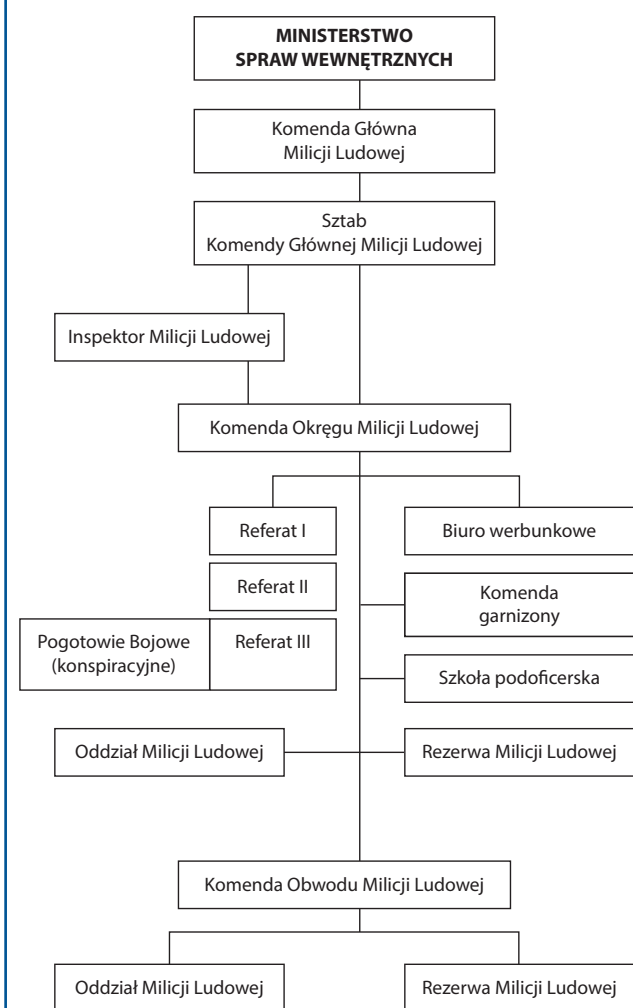
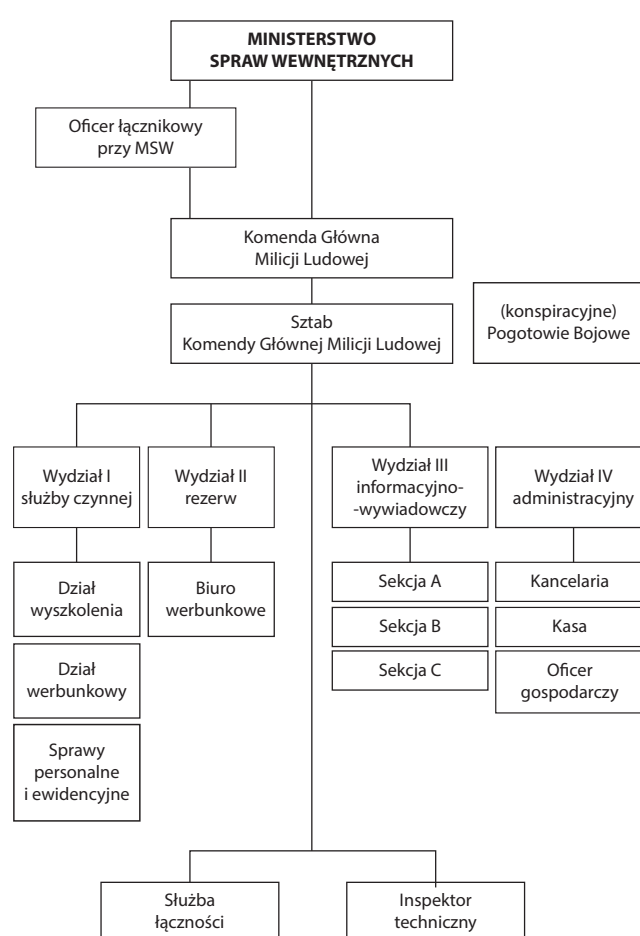
- przekazali szczegółowe informacje dotyczące ewidencji milicjantów;
- nadesłali wykazy członków i sympatyków Polskiej Partii Socjalistycznej działających w Polskiej Organizacji Wojskowej oraz służących w wojsku, którzy deklarują chęć wstąpienia do państwowej milicji;
- wdrożyli działania przygotowujące do upaństwowienia organizacji³¹.

Obawy związane z upaństwowieniem pepeesowskiej milicji były prawdopodobnie przyczyną reaktywacji Pogotowia Bojowego i przejścia jego członków do konspiracyjnej działalności w ramach struktury Milicji Ludowej³².

W kilka dni po uchwaleniu przepisów o Milicji Ludowej Naczelnik Państwa mianował na stanowisko jej komendanta kpt. Ignacego Augusta Boernera, zasłużonego działacza socjalistycznego, legionistę, byłego komendanta Okręgu Radomskiego Polskiej Organizacji Wojskowej, jednego z organizatorów ewakuacji wojsk niemieckich z ziem polskich po zakończeniu działań wojennych. Warto dodać, że Wydziałem Milicji Ludowej w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych kierował były komendant Milicji Ludowej miasta Lublina Stefan Sewer Kirtiklis. W późniejszych latach zarówno I. Boerner, jak i S. Kirtiklis pełnili ważne funkcje w administracji państwowej II Rzeczypospolitej³³.

Osoby wchodzące w skład kierownictwa Milicji Ludowej wywodziły się z Wydziału Pogotowia Bojowego i Polskiej Organizacji Wojskowej. Do nowo utworzonej formacji zaczęto wcielać oficerów Wojska Polskiego, najczęściej ideowo związanych z ruchem socjalistycznym, legionistów i peowia-

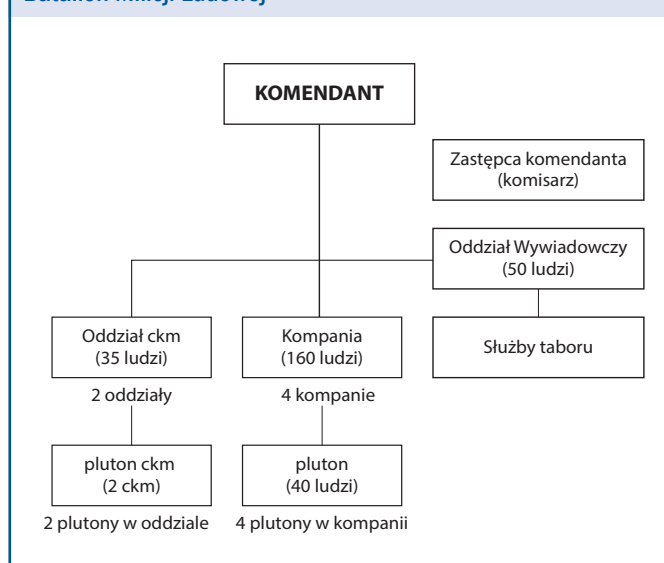
MILICJA LUDOWA

Struktura organizacyjna Milicji Ludowej³⁶Struktura organizacyjna Komendy Głównej Milicji Ludowej³⁷

ków. Jednocześnie na stanowiskach wykonawczych służbę pełnili często członkowie Polskiej Partii Socjalistycznej – Lewicy oraz Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy³⁴. W praktyce jednostki Milicji Ludowej zostały utworzone na ziemiach byłego Królestwa Polskiego, a nieco później na Białostocczyźnie. Komendy okręgowe zorganizowano na terenie Lubelszczyzny, Łódzkiego, Kieleckiego, Płockiego, Kaliskiego, Suwalskiego oraz w Zagłębiu Dąbrowskim. W większości okręgów były to formacje w sile batalionu składającego się z czterech kompanii, w innych okręgach były to oddziały w sile tylko kompanii. W okręgach powstały także kompanie, w których składzie znajdowały się samodzielne oddziały karabinów maszynowych³⁵.

Powołanie państwowych struktur Milicji Ludowej nie zlikwidowało problemu uzależnienia części jednostek terenowych od lokalnych, silnych ośrodków związanych z ruchem socjalistycznym. Nadal dochodziło do wystąpień milicjantów przeciwko żandarmerii, a także i wojsku. Tam gdzie członkowie pepeesowskiej Milicji Ludowej byli w praktyce egzekutywą rad delegatów robotniczych, po wstąpieniu do państwowej formacji milicyjnej nadal traktowali swoją służbę jako batalię o nowy ład, w którym to lud powinien odgrywać rolę dominującą, a nie skompromitowane wieloletnią wojną elity. Przypadki starć milicjantów z wojskiem,

nawet jeżeli były to oddziały socjalistycznej milicji, w których proces upaństwowiania jeszcze się nie rozpoczął lub był w trakcie, stanowiły podstawę do formułowania zarzutów, że rząd utrzymuje formację stanowiącą faktycznie ramię zbrojne partii³⁹. Na początku stycznia 1919 r. w niektórych miejscowościach gorącą atmosferę w relacjach milicjantów z wojskiem podgrzewały doniesienia ze stolicy, gdzie w nocy z 5 na 6 stycznia odbyła się nieudolna próba siłowego przejęcia władzy przez prawicę, a zamachowców potraktowano bardzo łagodnie, co wzbudziło uzasadniony sprzeciw zwolenników socjalistycznego gabinetu. Stało się jasne, że Naczelnik Państwa nie miał zamiaru nadal wspierać rządu Jędrzeja Moraczewskiego, który nie cieszył się szerokim zapleczem politycznym, a wręcz był lekceważony przez wiele wpływowych środowisk w Polsce. Nie znalazł także uznania poza granicami kraju. Na arenie narodowej jako przedstawicielstwo Polski uznawano Komitet Narodowy Polski. Między innymi ze względu na sytuację międzynarodową istniała konieczność powołania gabinetu rządowego, który byłby respektowany przez zwycięskie mocarstwa zachodnie, co w praktyce oznaczało przeniesienie ciężaru rządzenia na środowiska prawicowe⁴⁰. Powołanie gabinetu Ignacego Paderewskiego oznaczało wzrost wpływu ugrupowań prawicowych, co z kolei prowadziło do spekulacji na temat dalszych

Batalion Milicji Ludowej³⁸

losów państwowej Milicji Ludowej, uważanej przez wielu za siedlisko komunistów⁴¹.

W dniu 9 stycznia 1919 r. Naczelnik Państwa powołał dekretem Policję Komunalną. Była to formacja zorganizowana na podstawie wzorców wojskowych, jednak o charakterze samorządowym. Do jej zadań należało zapewnienie bezpieczeństwa osobistego i porządku publicznego oraz nadzór nad realizacją regulacji prawnych w zakresie kompetencji policji miejscowej. Policja Komunalna była organem wykonawczym zarówno władz samorządowych, jak i państwowych. Komendantów poszczególnych stopni mianował minister spraw wewnętrznych. W dekreście określono, że policjanci będą znajdować się na etacie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, lecz ich utrzymanie miało w równych częściach obciążać skarb państwa i władze samorządowe⁴². W Ministerstwie Spraw Wewnętrznych z Wydziału policyjnego utworzono Naczelną Inspekcję Policji Komunalnej z Marianem Borzęckim na czele, dotychczasowym kierownikiem wydziału i Franciszkiem Kaufmanem – szefem kancelarii⁴³.

Wydanie dekretu o Policji Komunalnej w części zneutralizowało wpływy Milicji Ludowej. Co znamienne, w akcjach skierowanych przeciwko działaczom komunistycznym korzystano przede wszystkim z pomocy policjantów, a nie Milicji Ludowej. Wskazuje to zarówno na stosunek milicjantów do tego typu działań, jak i świadczy o braku zaufania władz do tej organizacji. Na coraz większy wzrost dystansu administracji państwowej do milicjantów miały wpływ doniesienia z ośrodków robotniczych, w których Milicja Ludowa była postrzegana przez tamtejsze rady robotnicze jako jedyna formacja, która jest postępową i stanowi alternatywę dla prorządowej policji i wojska⁴⁴.

Kierownictwo milicji starało się podjąć działania zmierzające do uzdrowienia sytuacji. W Radomiu, po krwawych walkach pomiędzy tamtejszą Milicją Ludową a wojskiem w nocy z 6 na 7 stycznia 1919 r. nastąpiła zmiana komendanta. W dniu 24 stycznia do koszar radomskich milicjantów przybył por. Puszczynski, nowo mianowany komendant. Część podwładnych powitała go wrogo. Sytuacja została jednak opanowana, a winnych niesubordynacji wydano z szeregów milicji. Działania por. Puszczynskiego związane z oczyszczaniem szeregów Milicji Ludowej z nieposłusznych funkcjonariuszy

nie ograniczyły się do Radomia. W położonym kilkadziesiąt kilometrów dalej Skarżysku rozwiązano oddział Milicji Ludowej, a ochroną bezpieczeństwa zajęła się żandarmeria. Trudna sytuacja istniała również na terenie powiatu opatowskiego. Tamtejszy oddział Milicji Ludowej miał co prawda liczne sukcesy w walce z bandytyzmem, lecz lojalność części milicjantów wobec prawicowego rządu Paderewskiego budziła wątpliwości nawet dowódcy Arholda Banaszewskiego, byłego członka Pogotowia Bojowego Polskiej Partii Socjalistycznej, uczestnika rewolucji w 1905 r.⁴⁵

Do miejsc, gdzie Milicja Ludowa zdecydowanie opowiadała się po stronie antyrządowych, silnych ośrodków robotniczych, należało Zagłębie Dąbrowskie. Nawet jeżeli meldunki Okręgowego Dowództwa Żandarmerii w Będzinie potraktuje się jako przesadzone, to w zestawieniu z odnotowanymi na tamtym terenie zamachami na oficerów Wojska Polskiego i licznymi, inspirowanymi działalnością komunistów manifestacjami robotniczymi – między innymi z udziałem milicjantów – wskazują jednoznacznie na brak lojalności miejscowych oddziałów milicyjnych względem hierarchii służbowej⁴⁶. W innych rejonach Polski konflikty Milicji Ludowej i żandarmerii – uważanej przez milicjantów za niechlubną pozostałość panowania austriackiego – również nie należały do rzadkości.

Kolejnym problemem, który był związany z działalnością nie tylko państwowej Milicji Ludowej, lecz także Policji Komunalnej – poza sympatiami politycznymi – był dobór kadr. Zarówno w szeregach milicji, jak i policji znaleźli się ludzie niekompetentni, którzy nie potrafili sprostać wymaganiom służby publicznej⁴⁷. Ocena działań państwowej Milicji Ludowej w okresie jej reorganizacji nie może być jednak tylko negatywna. Na przykład w Łódzkiem milicjanci, współpracując z Policją Komunalną, działali skutecznie, choć niechętnie angażowali się w realizację zadań związanych z przestępczością natury politycznej. Na uwagę zasługują jeszcze dwa aspekty funkcjonowania Milicji Ludowej. Dzięki proveniencji politycznej była formacją, która dawała szansę na zbliżenie się do komunistów w celu przeciwdziałania ich działalności terrorystycznej⁴⁸. Państwowa Milicja Ludowa dawała również szansę na objęcie pewną formą kontroli tych osób, które posiadały broń zdobytą na okupantach i korzystały z niej z niskich pobudek pod przykrywką samozwańczych bojowników o sprawiedliwość społeczną⁴⁹.

Podłożem sporów pomiędzy Milicją Ludową, Policją Komunalną i żandarmerią był brak jasnego podziału zadań, a niekiedy ambicje dowódców, którzy chcieli wykazać przydatność swoich formacji, dyskredytując konkurencyjne jednostki. W powiecie kieleckim żandarmi agitowali miejscowe rady gminne na rzecz powołania posterunków żandarmerii jako polskiej, narodowej w przeciwieństwie do „pańskiej” policji, którą – jak podkreślano – w niedługim czasie trzeba będzie utrzymywać z funduszy gminnych⁵⁰. Akcja żandarmów została zainicjowana przez szefa Żandarmerii Okręgu Generalnego Kieleckiego w związku z dyskusją sejmową na temat działalności tej formacji⁵¹.

O ile w początkowym okresie działalność Policji Komunalnej była często oceniana negatywnie, przede wszystkim z powodu niewłaściwego doboru kadry i łapownictwa, o tyle negatywny stosunek do Milicji Ludowej wynikał z jej partyjnego charakteru i nadużyć milicjantów. Pozytywnym zabiegiem okazało się wcielenie do oddziałów milicyjnych oficerów Wojska Polskiego, którzy wprowadzili w szeregach milicyj-

MILICJA LUDOWA

nych większą karność i zdyscyplinowanie. Pomimo upadku rządu socjalistów nie zdecydowano się na rozwiązanie Milicji Ludowej, gdyż wciąż, poza wojskiem, stanowiła poważną siłę. Planowano połączenie Policji Komunalnej i Milicji Ludowej, jednakże zdawano sobie sprawę, że będzie to zabieg wymagający dużej ostrożności. Milicja Ludowa była bardzo popularna w środowisku robotniczym, a wszelkie pogłoski o planach jej likwidacji i rozbrojenia wzbudzały dużo emocji w ośrodkach, w których socjaliści stanowili poważną siłę⁵². W marcu 1919 r. w Radomiu krążyły pogłoski, że Milicja Ludowa chce uprzedzić planowane rozbrojenie poprzez wyprzedzające uderzenie na wojsko. Z kolei w ówczesnym Noworadomsku (od 1922 r. Radomsko) oddział milicjantów rozbroił policjantów i żandarmów. Tu również powodem zdecydowanych działań milicjantów były pogłoski o rychłym rozbrojeniu Milicji Ludowej⁵³.

Kilkumiesięczne i często burzliwe doświadczenia w zakresie rozwiązań dotyczących ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego miały wpływ na dalsze przekształcenia poszczególnych formacji. W praktyce okazało się, że ewolucja paramilitarnej formacji partyjnej w państwową straż bezpieczeństwa nie jest właściwym rozwiązaniem. Negatywnie oceniono również działalność organizacji policyjnej opartej na samorządach. W efekcie minister spraw wewnętrznych zwrócił się z wnioskiem o zespolenie Milicji Ludowej i Policji Komunalnej w organizację, którą w projekcie nazwano Strażą Bezpieczeństwa. Połączeniem obu formacji zajął się kpt. Wojska Polskiego Kazimierz Młodzianowski, desygnowany do tego zadania w kwietniu 1919 r. przez Naczelnika Państwa⁵⁴.

W dyskusji toczącej się nad przyszłością polskiej formacji mającej zapewnić bezpieczeństwo mieszkańcom państwa zdecydowano ostatecznie o stopniowym ograniczaniu wpływów Milicji Ludowej⁵⁵. Postanowiono zreorganizować milicję, co w praktyce oznaczało likwidację tych komend okręgowych Milicji Ludowej, które nie odpowiadały podziałowi administracyjnemu kraju. Jednostki milicji miały pozostać w powiatach i miastach, w których milicja strzegła więzień, magazynów i gmachów publicznych lub też na obszarach szczególnie zagrożonych bandytyzmem. Milicja Ludowa została w zasadzie przewidziana jako siła wsparcia dla jednostek Policji Komunalnej. Przewidziano możliwość przejścia jednostek Milicji Ludowej w ramach etatu Policji Komunalnej oraz indywidualne przechodzenie funkcjonariuszy milicji do służby w policji⁵⁶. W ramach unifikacji milicji i policji utworzono sztuczny twór, jakim była Komenda Główna Policji Komunalnej i Milicji Ludowej. Na jej czele stanął kpt. K. Młodzianowski, piastujący tę funkcję do 28 maja 1919 r. Proces scalania obu formacji pod szyldem Straży Bezpieczeństwa postępował w różnym tempie i nie był łatwy. W Lublinie postulowano przeprowadzić go jak najszybciej. Oczekiwano głównie na instrukcje, w jaki sposób włączyć w nowe struktury tamtejszą Milicję Ludową, gdyż milicjanci odgrzażyli się, że to Policja Komunalna będzie włączona do milicji, w przeciwnym razie, przy próbie rozbrojenia, milicjanci nie wykluczali nawet zbrojnego oporu⁵⁷. Manifestowanie niezadowolenia przez milicjantów nie miało już większego znaczenia; los państwowej Milicji Ludowej został bowiem przesądzony.

Utrata znaczenia Milicji Ludowej odbywała się etapami. Działaniami, które w głównej mierze przyczyniły się do tego, były: 1) reorganizacja, czyli w tym przypadku stopniowa likwidacja oddziałów milicyjnych; 2) ogłoszenie pobo-

ru do wojska sześciu roczników, osób urodzonych w latach 1896–1901⁵⁸; 3) skierowanie funkcjonariuszy Milicji Ludowej do służby etapowej na froncie wschodnim, co spotkało się z największym sprzeciwem milicjantów⁵⁹. Na początku maja 1919 r. utworzono 6 batalionów etapowych. Zadaniem batalionów miała być służba wartownicza i ochrona linii kolejowych na zapleczu frontu litewsko-białoruskiego. Jednostki milicyjne pozostały na etacie Ministerstwa Spraw We-

**Bataliony etapowe Milicji Ludowej
na froncie wschodnim⁶¹**

Baranowicze;	Grodno;
Białystok;	Lida;
Bohdanów;	Lipsk;
Brześć;	Mosty;
Druskienniki;	Pińsk;
	Wołkowysk.

wewnętrznych, lecz przekazano je do dyspozycji Ministerstwa Spraw Wojskowych⁶⁰.

Akcja formowania batalionów etapowych wywoływała niezadowolenie, a nawet wyraźnie artykułowany sprzeciw części milicjantów. Niekiedy władze lokalne z powodów praktycznych, a nie ideologicznych postulowały, aby nie wysyłać oddziałów milicyjnych na front, gdyż podległe im siły policyjne były po prostu niewystarczające dla zapewnienia bezpieczeństwa ludności⁶². Kadra oficerska Milicji Ludowej podejmowała inicjatywy mające na celu zachowanie chociażby w części spójności struktur organizacyjnych. Niestety, kierownictwo Komendy Głównej Policji Komunalnej i Milicji Ludowej nie spełniło oczekiwań milicjantów. Poza tym prace nad powołaniem Straży Bezpieczeństwa były już tak zaawansowane, że o pozostawieniu odrębnej formacji milicyjnej nie mogło być mowy⁶³.

Bataliony etapowe Milicji Ludowej były traktowane nieufnie przez dowódców wojskowych. Często był to efekt uprzedzeń do Milicji Ludowej, a niekiedy sami milicjanci, stosując komunistyczną symbolikę, prowokowali zdecydowane reakcje ze strony wojska – z rozbijaniem i internowaniem oddziałów milicyjnych włącznie. Szczególny opór milicjantów budziły decyzje władz wojskowych zmierzające do skierowania batalionów etapowych do regularnych walk frontowych. Część milicjantów nie kryła opinii, że w przypadku konieczności stawienia czoła oddziałom bolszewickim przejdą na stronę armii robotników i chłopów rosyjskich⁶⁴. Poza kwestiami ideologii, poważnym problemem batalionów etapowych Milicji Ludowej na froncie wschodnim, podobnie zresztą jak i regularnych oddziałów wojskowych, były: aprowizacja i wyposażenie, przestarzała broń, braki amunicji i podstawowego ekwipunku żołnierskiego. Czarę goryczy przełamała decyzja o przejściu z początkiem lipca 1919 r. batalionów etapowych Milicji Ludowej na etat Ministerstwa Spraw Wojskowych, co wiązało się z obniżeniem żołdu. Milicjanci dezercerowali lub manifestowali swoją niesubordynację względem przełożonych wojskowych⁶⁵. Należy dodać, że dezercja milicjantów nie była zjawiskiem odosobnionym. Przypadki samowolnego oddalania się z oddziałów nie należały do rzadkości również wśród żołnierzy. Główną przyczyną dezercji

na odcinku białorusko-litewskim frontu wschodniego były fatalne zaopatrzenie i szerzące się choroby⁶⁶.

W maju 1919 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych złożyło w Sejmie projekt ustawy, której celem była unifikacja aparatu państwowego w zakresie służby bezpieczeństwa. Doświadczenia wskazywały, że swoista dychotomia pomiędzy Milicją Ludową i Policją Komunalną powodowała, że efektywność działania formacji odpowiadających za porządek publiczny i bezpieczeństwo ludności nie była na zadowalającym poziomie. Prace prowadzone w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych nad tworzeniem struktur projektowanej Straży Bezpieczeństwa postępowały w szybkim tempie i bez oczekiwania na wyniki procedowania w sejmowej komisji administracyjnej. Już w czerwcu, po rozwiązaniu Komendy Głównej Policji Komunalnej i Milicji Ludowej, w oparciu o kadry Policji Komunalnej, powstały struktury nowej formacji. Powołano Komendę Główną Straży Bezpieczeństwa, w której główną rolę odgrywali policjanci i osoby wywodzące się z żandarmerii⁶⁷.

Data, która kończyła kilkumiesięczny burzliwy okres funkcjonowania Milicji Ludowej, był 1 lipca 1919 r. Z tym dniem na mocy okólnika Ministerstwa Spraw Wewnętrznych formacja powołana do życia 5 grudnia 1918 r. przestała formalnie istnieć.

Charakterystyczną cechą pierwszych miesięcy niepodległej Polski było zawrotne jak na dzisiejsze warunki tempo prac związanych z budową nowych struktur lub przekształcaniem istniejących. Już 24 lipca 1919 r. Straż Bezpieczeństwa również przeszła do historii. Zastąpiła ją Policja Państwowa, organizacja służby bezpieczeństwa powołana ustawą przez Sejm Ustawodawczy. Milicjanci otrzymali alternatywę – odmowa dalszej służby w nowej formacji wiązała się z brakiem odprawy, natomiast osoby, które przystąpiły do służby, lecz nie zostały zakwalifikowane, miały otrzymać trzymiesięczną odprawę⁶⁸.

Do nowej służby zgłosił się personel urzędniczy, a także większość starszych podoficerów i szeregowców. Niestety, na podstawie zachowanych dokumentów komisji kwalifikacyjnych trudno ocenić, jaki odsetek milicjantów zdecydował się na podjęcie służby w Policji Państwowej. W praktyce dążono do rozmieszczania byłych milicjantów w jednostkach policyjnych w taki sposób, aby nie stanowili w nich większych grup.

Z dzisiejszego punktu widzenia kilka miesięcy działalności powołanej na początku grudnia 1918 r. Milicji Ludowej jako siły wykonawczej władz państwowych, zależnej bezpośrednio od ministra spraw wewnętrznych, wydaje się tylko epizodem. Jednakże nawet ten kilkumiesięczny okres działalności pozwolił na zdobycie cennych doświadczeń, które zostały wykorzystywane w pracach nad powołaniem Policji Państwowej. Warto zauważyć, że artykuł 1 ustawy z dnia 24 lipca 1919 r. wskazywał, że Policja Państwowa jest formacją państwową. Wydane zaledwie kilka miesięcy wcześniej grudniowe przepisy dotyczące organizacji Milicji Ludowej oraz wydany na początku stycznia 1919 r. dekret powołujący do życia Policję Komunalną nie zawierały przymiotnika „państwowa” w odniesieniu do tychże formacji.

Milicja Ludowa jako organizacja wywodząca się bezpośrednio z pepeesowskiej milicji nie mogła wyzwolić się z aury niechęci przeciwników lewicy. Część milicjantów z pewnością dołożyła starań, aby ich działania były postrzegane jako walka o nową, socjalistyczną Polskę, kraj, w którym to lud,

a nie skompromitowane nieudolnością skostniałe elity, którymi mocno zachwiała Wielka Wojna i walki rewolucyjne w Rosji, powinien odgrywać dominującą rolę społeczną. Używanie przymiotnika „ludowy” było wówczas bardzo popularne – ludowy był Tymczasowy Rząd Republiki Polskiej, ludowi byli komisarze rządowi, w końcu ludowa była także milicja. Polityczne sympatie sterowały działaniami wielu komendantów milicyjnych jednostek. W miejscowościach, w których znajdowały się silne ośrodki socjalistów czy też komunistów, milicjanci w rzeczywistości często stanowili ich zbrojne ramię. Z pewnością postępujący konsekwentnie proces ograniczania wpływów Milicji Ludowej – początkowo poprzez powołanie Policji Komunalnej, wcielanie do służby wojskowych, następnie reorganizację, a w końcu skierowanie na tereny działań wojennych – był ukierunkowany na pozbycie się ze sfery państwowych formacji bezpieczeństwa organizacji, której jednostronne sympatie miały często zbyt jaskrawy wpływ na realizację podstawowych zadań. W szczególności wówczas, gdy socjaliści zaczęli tracić polityczny impet, natomiast prawica zaczęła odgrywać coraz większą rolę w życiu politycznym. Na uwagę zasługuje również tempo prac nad powołaniem formacji policyjnej, która zastąpiła by Milicję Ludową i Policję Komunalną. Opracowany w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych projekt zakładał unifikację obu organizacji w ramach Straży Bezpieczeństwa; znamienne, że jej kierownictwo wywodziło się przede wszystkim z Policji Komunalnej i żandarmerii, co stanowiło dodatkowy cios dla milicjantów. Władze ministerstwa nie czekały nawet na wynik uchwały sejmowej w sprawie powołania nowej organizacji, która miała przejąć zadania Milicji Ludowej i Policji Komunalnej. W efekcie jeszcze przed uchwaleniem ustawy o Policji Państwowej zakończył się okres działalności Milicji Ludowej. Część milicjantów kończyła służbę z rozżaleniem, inni spróbowali swoich sił w Policji Państwowej lub starali się o powrót do wojska.

Krucha jeszcze niepodległość wymagała wielkiej odpowiedzialności i zdecydowania w działaniu. Powołanie Policji Państwowej, opartej na między innymi doświadczeniach związanych z funkcjonowaniem Milicji Ludowej, było niewątpliwym krokiem naprzód w procesie budowy formacji odpowiedzialnej za bezpieczeństwo wewnętrzne – formacji, która będzie kojarzona wyłącznie z aparatem państwowym, a nie z ugrupowaniem politycznym.

¹ *Sekretna wojna. Z dziejów kontrwywiadu II RP*, red. Z. Nawrocki, Poznań 2014, s. 21.

² W. Pobóg-Malinowski, *Najnowsza historia polityczna Polski. Okres 1914–1939*, Gdańsk 1990, s. 126–127.

³ *Do Ludu Polskiego*, Lublin–Kraków, 7 listopada 1918 r., Archiwum Akt Nowych, Tymczasowy Rząd Ludowy w Lublinie, sygn. 129/1, s. 7.

⁴ *Powstanie Policji Państwowej w odrodzonej Rzeczypospolitej 1915–1922*, red. A. Misiuk, Szczepiń 2009, s. 13–17.

⁵ *Przepisy o organizacji Milicji Ludowej*, „Dziennik Praw” 1918, nr 19, poz. 53.

- ⁶ R. Pipes, *Rewolucja Rosyjska*, Warszawa 2012, s. 640–641, 661.
- ⁷ A. Leinwand, *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917–1919*, Warszawa 1972, s. 5, 25–37.
- ⁸ S. Cat-Mackiewicz, *Historia Polski od 11 listopada 1918 do 17 września 1939*, Kraków 2012, s. 90–92.
- ⁹ A. Leinwand, *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917–1919*, s. 25–58.
- ¹⁰ Tamże, s. 61–62.
- ¹¹ J. Ławnik, *Represje policyjne wobec ruchu robotniczego 1918–1939*, Warszawa 1979, s. 12–13.
- ¹² Instrukcja Nr I Ministra Spraw Wewnętrznych Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej, Archiwum Akt Nowych, Komisarjat Ludowy w Lublinie, sygn. 367/5, s. 31.
- ¹³ Odpis komunikatu z dnia 7 listopada 1918 r. Archiwum Akt Nowych, Tymczasowy Rząd Ludowy w Lublinie, sygn. 129/1, s. 1.
- ¹⁴ Archiwum Akt Nowych, Instytucje Tymczasowego Rządu Ludowego w Lublinie 1918–1919. Dowództwo Wojsk Polskich w Lublinie, XI 1918 r., sygn. 129/3, s. 16.
- ¹⁵ Pismo komisarza ludowego miasta Lublina do prezydenta Lublina z dnia 15 listopada 1918 r., Archiwum Akt Nowych, Komisarjat Ludowy w Lublinie, sygn. 367/XIII, s. 21.
- ¹⁶ *Do ogółu mieszkańców miasta Lublina*, Komenda Milicji Ludowej m. Lublina, 18 listopada 1918 r., Archiwum Akt Nowych, Instytucje Tymczasowego Rządu Ludowego w Lublinie 1918–1919, Komenda Milicji Ludowej m. Lublina, XI 1918 – I 1919, sygn. 129/4, s. 16.
- ¹⁷ Archiwum Akt Nowych, Instytucje Tymczasowego Rządu Ludowego w Lublinie 1918–1919. Komisarjat Rządowy w Lublinie, V 1919 – X 1919, sygn. 129/2, s. 5–12, Instytucje Tymczasowego Rządu Ludowego w Lublinie 1918–1919. Dowództwo Wojsk Polskich w Lublinie, XI 1918 r., sygn. 129/3, s. 3, 7–8.
- ¹⁸ J. Ławnik, *Represje policyjne wobec ruchu robotniczego 1918–1939*, Warszawa 1979, s. 12–13.
- ¹⁹ A. Leinwand, *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917–1919*, s. 70–77.
- ²⁰ Legitymacja członka Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej Okręgu Warszawskiego, Archiwum Akt Nowych, Polska Partia Socjalistyczna 1919–1939, sygn. 114/VI-1, s. 16.
- ²¹ A. Leinwand, *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917–1919*, s. 85.
- ²² Tamże, s. 89.
- ²³ Komunikat nr 134 z dnia 22 listopada 1918 r., Sztab Główny Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej, Wydział Informacyjny, Archiwum Akt Nowych, Polska Partia Socjalistyczna 1919–1939, sygn. 114/VI-1, s. 1–2.
- ²⁴ *Referat do obywatela Ministra Spraw Wewnętrznych Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej*, Archiwum Akt Nowych, Polska Partia Socjalistyczna 1919–1939, sygn. 114/VI-1, s. 9–12, Sztab Główny Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej, Archiwum Akt Nowych, Polska Partia Socjalistyczna 1919–1939, sygn. 114/VI-1, s. 5–6, Załącznik faktyczny nr 1, Archiwum Akt Nowych, Polska Partia Socjalistyczna 1919–1939, sygn. 114/VI-1, s. 14.
- ²⁵ A. Leinwand, *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917–1919*, s. 86–88.
- ²⁶ *Zasady organizacji Milicji Ludowej*, Archiwum Akt Nowych, Komisarjat Ludowy w Lublinie XI 1918 – X 1919, sygn. 367/5, s. 5.
- ²⁷ A. Leinwand, *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917–1919*, s. 101 i 102.
- ²⁸ *Przepisy o organizacji Milicji Ludowej* z dnia 5 grudnia 1918 r. (DzP PP Nr 19, poz. 53).
- ²⁹ *Dekret w przedmiocie przepisów o organizacji Milicji Ludowej* z dnia 7 lutego 1919 r. (DzP PP Nr 14, poz. 153), rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w przedmiocie Milicji Ludowej z dnia 16 grudnia 1918 r. Dz. Urz. MSW Nr 3, poz. 45 (P.K. Marszałek, *Prawo Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej 1915–1945. Wybór źródeł*, Toruń 2009).
- ³⁰ Rezolucja przedstawicieli okręgów i Sztabu Głównego Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej z dnia 9 grudnia 1918 r., Archiwum Akt Nowych, Polska Partia Socjalistyczna 1919–1939, sygn. 114/VI-1, s. 7–8.
- ³¹ Sztab Główny Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej, pismo nr 185, Warszawa, 11 grudnia 1918 r., Archiwum Akt Nowych, Polska Partia Socjalistyczna 1919–1939, sygn. 114/VI-1, s. 3–4.
- ³² A. Leinwand, *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917–1919*, s. 97.
- ³³ Komendanci główni polskiej Policji (1918–2009), red. P. Majer, Szczytno 2009, s. 29–31, Archiwum Akt Nowych, Akta Ignacego Boernera 1914–1921, sygn. 151, s. 2–17, 29–36, 44.
- ³⁴ A. Misiuk, *Historia policji w Polsce od X wieku do współczesności*, Warszawa 2008, s. 96–101.
- ³⁵ A. Leinwand, *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917–1919*, Warszawa 1972, s. 101 i 102.
- ³⁶ Tamże, s. 109.
- ³⁷ Tamże, s. 107.
- ³⁸ Tamże, s. 111.
- ³⁹ *Raport informacyjny polityczny z 17 grudnia 1918 r., Raport informacyjny polityczny z 18 grudnia 1918 r., Raport informacyjny polityczny z dnia 29 grudnia 1918 r.*, Instytucje wojskowe 1918–1919. Naczelne Dowództwo WP. Adiutantura Generalna – Raporty informacyjno-polityczne, listopad – grudzień 1918, sygn. 296/I-47, s. 5, 7–8, 12.
- ⁴⁰ C. Brzoza, A.L. Sowa, *Historia Polski 1918–1945*, Kraków 2006, s. 24–25.
- ⁴¹ Sztab Generalny Wojska Polskiego, nr 682/VI, *Raport informacyjny polityczny z dnia z dnia 24 stycznia 1919 r., Instytucje wojskowe 1918–1919*, Naczelne Dowództwo WP, Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, I, II, III 1919 r., sygn. 296/I-48, s. 16, *Raport informacyjny polityczny z dnia z dnia 26 stycznia 1919 r., Instytucje wojskowe 1918–1919*, Naczelne Dowództwo WP, Adiutantura Generalna – Raporty informacyjno-polityczne, listopad–grudzień 1918, sygn. 296/I-47, s. 19.
- ⁴² *Dekret o organizacji policji komunalnej* (Dz. P z 1919 r. Nr 5, poz. 98).
- ⁴³ *Dziesięciolecie służby bezpieczeństwa w Polsce odrodzonej*, Wydawnictwo Gazety Administracji i Policji Państwowej pod redakcją Edwarda Grabowieckiego, Warszawa 1925, s. 4.
- ⁴⁴ *Raport polityczny*, Dowództwo Okręgu Generalnego, Warszawa 2 lutego 1919 r., *Raport polityczny*, 23 stycznia 1919 r. Warszawa, Dowództwo Okręgu Warszawskiego w Warszawie, Archiwum Akt Nowych. Instytucje wojskowe 1918–1939. Dowództwo Okręgu Wojskowego w Warszawie, sygn. 296/III-45, s. 9 i 11.
- ⁴⁵ *Raport informacyjno-polityczny z dnia 24 stycznia 1919 r., Raport informacyjno-polityczny z dnia 29 stycznia 1919 r., Raport informacyjno-polityczny z dnia z 31 stycznia 1919 r.*, Naczelne Dowództwo WP. Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, I, II, III 1919 r., sygn. 296/I-48, s. 16, 22, 24a.
- ⁴⁶ Okręgowe Dowództwo Żandarmerii w Będzinie, L.2/I. prez. *Zwalczanie bolszewizmu*, Będzin, dnia 16 lutego 1919 r. do Oddziału Wywiadowczo Defensywnego przy Dowództwie Żandarmerii w Krakowie. *Odezwa do ludności Zagłębia Dowódcy Wojskowego w Będzinie* z 12 marca 1919 r. Archiwum Akt Nowych. Instytucje wojskowe 1918–1939. Ministerstwo Spraw Wojskowych. Dowództwo Dywizjonów Żandarmerii, sygn. 296/III-44, s. 115.

- ⁴⁷*Raport informacyjny polityczny z dnia 6 lutego 1919 r.* Sztab Generalny Wojska Polskiego Pt.Nr. 1023/VI, *Raport informacyjny polityczny z dnia 14 lutego 1919 r.*, Sztab Generalny Wojska Polskiego, Pt.Nr. 1232/VI, *Raport informacyjny polityczny z dnia 15 lutego 1919 r.*, Sztab Generalny Wojska Polskiego, Pt.Nr. 1265/VI, *Miesięczny raport informacyjny polityczny, od 15 lutego do 15 marca 1919 r.*, Archiwum Akt Nowych, Instytucje wojskowe 1918–1939. Naczelne Dowództwo WP. Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, I, II, III 1919 r., sygn. 296/I-48, s. 37–38, 50–51, 52, 133–136.
- ⁴⁸*Miesięczny raport informacyjny polityczny, od 15 lutego do 15 marca 1919 r.*, Archiwum Akt Nowych, Instytucje wojskowe 1918–1939, Naczelne Dowództwo WP, Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, I, II, III 1919 r., sygn. 296/I-48, s. 134, 149.
- ⁴⁹R. Litwiński, *Korpus policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne*, Lublin 2010, s. 23.
- ⁵⁰Raport kaprała Stanisława Grzywny, Posterunek Policji pow. gm. Cisów, 17 marca 1919 r., do Komisariatu Policji Powiatowej w Kielcach, Raport sierż. Jaworskiego, Policja Państwowa Obwodu – Bieliny, Górno, Słupia L. 33., 16 marca 1919 r., Bieliny, „poufne”, do naczelnika policji państwowej w Kielcach, Archiwum Akt Nowych, Instytucje wojskowe 1918–1939, Naczelne Dowództwo WP, Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, I, II, III 1919 r., sygn. 296/I-48, s. 188–191.
- ⁵¹*Raport informacyjny polityczny z dnia 22 marca 1919 r.*, Archiwum Akt Nowych, Instytucje wojskowe 1918–1939, Naczelne Dowództwo WP, Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, I, II, III 1919 r., sygn. 296/I-48, s. 202.
- ⁵²*Miesięczny raport informacyjny polityczny, od 15 lutego do 15 marca 1919 r.*, Archiwum Akt Nowych, Instytucje wojskowe 1918–1939. Naczelne Dowództwo WP. Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, I, II, III 1919 r., sygn. 296/I-48, s. 152–153.
- ⁵³*Raport informacyjny polityczny z dnia 3 marca 1919 r.*, „poufne”, Naczelne Dowództwo Pt.N.Szt. Gen. 2012/VI, *Raport informacyjny polityczny z dnia 6 marca 1919 r.*, „poufne”, Naczelne Dowództwo Pt.N.Szt. Gen. 2165/VI, Archiwum Akt Nowych, Instytucje wojskowe 1918–1939, Naczelne Dowództwo WP, Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, I, II, III 1919 r., sygn. 296/I-48, s. 92a, 110.
- ⁵⁴*Dziesięciolecie służby bezpieczeństwa w Polsce odrodzonej*, Wydawnictwo Gazety Administracji i Policji Państwowej pod redakcją Edwarda Grabowieckiego, Warszawa 1925, s. 4.
- ⁵⁵A. Misiuk, *Historia policji w Polsce od X wieku do współczesności*, Warszawa 2008, s. 99–100.
- ⁵⁶Okólnik Ministra Spraw Wewnętrznych do Komisarzy Rządowych w sprawie reorganizacji Milicji Ludowej z dnia 4 kwietnia 1919 r. (Dz. Urz. MSW Nr 22, poz. 296), Marszałek P.K., *Prawo Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej 1915–1945*, wybór źródeł, Toruń 2009, s. 248.
- ⁵⁷*Raport z wyjazdu do Lublina*, Sekcja Bezpieczeństwa Publicznego i Prasy Wydział Informacyjny, Warszawa, 9 lipca 1919 r., Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w Warszawie 1918–1939, Raporty sprawozdawcze Wydziału Informacyjnego Sekcji Bezpieczeństwa i Pracy z obserwacji osób podejrzanych działalność komunistyczna III–VIII 1919, sygn. 9/1197, s. 321.
- ⁵⁸Ustawa z dnia 7 marca 1919 r. w sprawie poboru roczników 1896, 1897, 1898, 1899, 1900 i 1901 do służby wojskowej (Dz. P. z 1919 r. Nr 22, poz. 234).
- ⁵⁹A. Leinwand, *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917–1919*, s. 153, 154.
- ⁶⁰Tamże, s. 156.
- ⁶¹Tamże, s. 171.
- ⁶²*Raport informacyjno-polityczny z dnia 20 maja 1919 r.* „poufne”, Pt.Nr.Szt.Gen. 5500/II, Archiwum Akt Nowych, Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego. Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, IV, V, VI 1919, sygn. 296/I-49, s. 102.
- ⁶³A. Leinwand, *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917–1919*, s. 157–158.
- ⁶⁴Tamże, s. 161.
- ⁶⁵Tamże, s. 167–168, 170.
- ⁶⁶*Raport informacyjny polityczny z dnia 9 kwietnia 1919 r.*, Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego Pt.Nr.Szt.Gen. 3722/VI, Archiwum Akt Nowych, Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego. Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, IV, V, VI 1919, sygn. 296/I-49, s. 22–23.
- ⁶⁷A. Misiuk, *Historia policji w Polsce, od X wieku do współczesności*, s. 100.
- ⁶⁸A. Leinwand, *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917–1919*, s. 179–181.

Bibliografia

- Brzoza Cz., Sowa A.L., *Historia Polski 1918–1945*, Kraków 2006.
- Cat-Mackiewicz S., *Historia Polski od 11 listopada 1918 do 17 września 1939*, Kraków 2012.
- Dekret o organizacji policji komunalnej* (Dz. P z 1919 r. Nr 5, poz. 98).
- Dekret w przedmiocie przepisów o organizacji Milicji Ludowej z dnia 7 lutego 1919 r.* (DzP PP Nr 14, poz. 153), rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych w przedmiocie Milicji Ludowej z dnia 16 grudnia 1918 r. DzUrz MSW Nr 3, poz. 45.
- Do Ludu Polskiego*, Lublin–Kraków, 7 listopada 1918 r., Archiwum Akt Nowych, Tymczasowy Rząd Ludowy w Lublinie, sygn. 129/1.
- Do ogółu mieszkańców miasta Lublina*, Komenda Milicji Ludowej m. Lublina, 18 listopada 1918 r., Archiwum Akt Nowych, Instytucje Tymczasowego Rządu Ludowego w Lublinie 1918–1919, Komenda Milicji Ludowej m. Lublina, XI 1918 – I 1919, sygn. 129/46.
- Dziesięciolecie służby bezpieczeństwa w Polsce odrodzonej*. Wydawnictwo Gazety Administracji i Policji Państwowej pod redakcją Edwarda Grabowieckiego, Warszawa 1925.
- Instrukcja Nr I Ministra Spraw Wewnętrznych Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej, Archiwum Akt Nowych, Komisariat Ludowy w Lublinie, sygn. 367/5, s. 31.
- Komendanci główni polskiej Policji (1918–2009)*, red. P. Majer, Szczytno 2009, Archiwum Akt Nowych, Akta Ignacego Boernera 1914–1921, sygn. 151.
- Komunikat nr 134 z dnia 22 listopada 1918 r., Sztab Główny Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej, Wydział Informacyjny, Archiwum Akt Nowych, Polska Partia Socjalistyczna 1919–1939, sygn. 114/VI-1.
- Legitymacja członka Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej Okręgu Warszawskiego, Archiwum Akt Nowych, Polska Partia Socjalistyczna 1919–1939, sygn. 114/VI-1.
- Leinwand A., *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917–1919*, Warszawa 1972.
- Leinwand A., *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917–1919*.
- Litwiński R., *Korpus policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne*, Lublin 2010.

- Ławnik J., *Represje policyjne wobec ruchu robotniczego 1918–1939*, Warszawa 1979.
- Marszałek P.K., *Prawo Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej 1915–1945. Wybór źródeł*, Toruń 2009.
- Miesięczny raport informacyjny polityczny, od 15 lutego do 15 marca 1919 r.*, Archiwum Akt Nowych, Instytucje wojskowe 1918–1939, Naczelne Dowództwo WP, Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, I, II, III 1919 r., sygn. 296/I-48.
- Misiuk A., *Historia policji w Polsce od X wieku do współczesności*, Warszawa 2008.
- Odpis komunikatu z dnia 7 listopada 1918 r. Archiwum Akt Nowych, Tymczasowy Rząd Ludowy w Lublinie, sygn. 129/I. s. 1.
- Okólnik Ministra Spraw Wewnętrznych do Komisarzy Rządowych w sprawie reorganizacji Milicji Ludowej z dnia 4 kwietnia 1919 r. (Dz. Urz. MSW Nr 22, poz. 296), Marszałek P.K., *Prawo Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej 1915–1945, wybór źródeł*, Toruń 2009.
- Okręgowe Dowództwo Żandarmerii w Będzinie, L.2/I. prez. *Zwalczanie bolszewizmu*, Będzin, dnia 16 lutego 1919 r. do Oddziału Wywiadowczo Defensywnego przy Dowództwie Żandarmerii w Krakowie. *Odezwa do ludności Zagłębia Dowódcy Wojskowego w Będzinie* z 12 marca 1919 r. Archiwum Akt Nowych. Instytucje wojskowe 1918–1939. Ministerstwo Spraw Wojskowych. Dowództwo Dywizjonów Żandarmerii, sygn. 296/III-44.
- Pipes R., *Rewolucja Rosyjska*, Warszawa 2012.
- Pismo komisarza ludowego miasta Lublina do prezydenta Lublina z dnia 15 listopada 1918 r., Archiwum Akt Nowych, Komisarjat Ludowy w Lublinie, sygn. 367/XIII.
- Pobóg-Malinowski W., *Najnowsza historia polityczna Polski. Okres 1914–1939*, Gdańsk 1990.
- Powstanie Policji Państwowej w odrodzonej Rzeczypospolitej 1915–1922*, red. A. Misiuk, Szczepko 2009.
- Przepisy o organizacji Milicji Ludowej* z dnia 5 grudnia 1918 r. (DzP PP Nr 19, poz. 53).
- Przepisy o organizacji Milicji Ludowej*, „Dziennik Praw” 1918, nr 19, poz. 53.
- Raport informacyjno-polityczny z dnia 20 maja 1919 r.* „poufne”, Pt.Nr.Szt. Gen. 5500/II, Archiwum Akt Nowych, Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego. Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, IV, V, VI 1919, sygn. 296/I-49.
- Raport informacyjno-polityczny z dnia 24 stycznia 1919 r.*, *Raport informacyjno-polityczny z dnia 29 stycznia 1919 r.*, *Raport informacyjno-polityczny z dnia 31 stycznia 1919 r.*, Naczelne Dowództwo WP. Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, I, II, III 1919 r., sygn. 296/I-48.
- Raport informacyjny polityczny z dnia 22 marca 1919 r.*, Archiwum Akt Nowych, Instytucje wojskowe 1918–1939, Naczelne Dowództwo WP, Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, I, II, III 1919 r., sygn. 296/I-48.
- Raport informacyjny polityczny z dnia 3 marca 1919 r.* „poufne”, Naczelne Dowództwo Pt.N.Szt. Gen. 2012/VI, *Raport informacyjny polityczny z dnia 6 marca 1919 r.* „poufne”, Naczelne Dowództwo Pt.N.Szt. Gen. 2165/VI, Archiwum Akt Nowych, Instytucje wojskowe 1918–1939, Naczelne Dowództwo WP, Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, I, II, III 1919 r., sygn. 296/I-48.
- Raport informacyjny polityczny z dnia 9 kwietnia 1919 r.*, Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego Pt.Nr.Szt. Gen. 3722/VI, Archiwum Akt Nowych, Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego. Adiutantura Generalna – raporty informacyjno-polityczne, IV, V, VI 1919, sygn. 296/I-49.
- Raport polityczny*, Dowództwo Okręgu Generalnego, Warszawa 2 lutego 1919 r., *Raport polityczny*, 23 stycznia 1919 r. Warszawa, Dowództwo Okręgu Warszawskiego w Warszawie, Archiwum Akt Nowych. Instytucje wojskowe 1918–1939. Dowództwo Okręgu Wojskowego w Warszawie, sygn. 296/III-45.
- Raport z wyjazdu do Lublina*, Sekcja Bezpieczeństwa Publicznego i Prasy Wydział Informacyjny, Warszawa, 9 lipca 1919 r., Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w Warszawie 1918–1939, Raporty sprawozdawcze Wydziału Informacyjnego Sekcji Bezpieczeństwa i Pracy z obserwacji osób podejrzanych działalność komunistyczna III–VIII 1919, sygn. 9/1197.
- Rezolucja przedstawicieli okręgów i Sztabu Głównego Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej z dnia 9 grudnia 1918 r., Archiwum Akt Nowych, Polska Partia Socjalistyczna 1919–1939, sygn. 114/VI-1.
- Sekretna wojna. Z dziejów kontrwywiadu II RP*, red. Z. Nawrocki, Poznań 2014.
- Sztab Główny Milicji Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej, pismo nr 185, Warszawa, 11 grudnia 1918 r., Archiwum Akt Nowych, Polska Partia Socjalistyczna 1919–1939, sygn. 114/VI-1.
- Ustawa z dnia 7 marca 1919 r. w sprawie poboru roczników 1896, 1897, 1898, 1899, 1900 i 1901 do służby wojskowej (Dz. P. z 1919 r. Nr 22, poz. 234).
- Zasady organizacji Milicji Ludowej*, Archiwum Akt Nowych, Komisarjat Ludowy w Lublinie XI 1918 – X 1919, sygn. 367/5.

Słowa kluczowe: Milicja Ludowa, formacje policyjne w II Rzeczypospolitej Polskiej, formacja zbrojna PPS, milicje.

Key words: the People's Police, police formations in the Second Polish Republic, armed formation of Polish Socialist Party, the Police

Summary

The People's Police, that is difficult beginnings of the state security service in the II Republic of Poland

The People's Police was established as the security service on 5 of December in 1918 by the Head of the State to provide citizens with the protection and safety, as well as to enforce norms constituted by the state bodies. It was organised following the military model and dependent on the Minister of Internal Affairs. Its activities ended quickly, but although the People's Police constituted only an episode in the interwar period, controversies connected with this organization still arouse the curiosity.

The socialist origins of this organization and turbulent times in which militiamen happened to function, had a decisive influence on the activities of the People's Police. The People's Police, as the organization coming directly from the PPS militia, could not free itself from of the aura of antipathy of left-wing opponents. A part of militiamen certainly made efforts to make their actions perceived as the fight for new, socialist Poland, the country in which people should play the social dominant role, rather than stiff elites disgraced with their incompetence, which were firmly shaken by the Great War and revolutionary fights in Russia.

Thumaczenie: Renata Cedro

WSPÓŁDZIAŁANIE ŻANDARMERII I POLICJI w latach 1919–2015

ppłk Wojciech Kubica

Szef Wydziału Dydaktycznego
Centrum Szkolenia ŻW

WSTĘP

Rozwój organów bezpieczeństwa publicznego, zarówno po pierwszej, jak i drugiej wojnie światowej był specyficzny. Spowodowane było to wieloma czynnikami, ale przede wszystkim tym, że granice naszej Ojczyzny zawsze wykuwały się w walce zbrojnej.

W związku z tym faktem pierwszoplanową rolę odgrywało zorganizowanie oddziałów wojska zdolnych do wywalczenia i utrzymania niepodległości, jednakże nie należy zapominać, iż na terenach wyzwolonych lub też znajdujących się na terenach frontowych lub przyfrontowych należało także zapewnić spokój i bezpieczeństwo ludności oraz warunki do odbudowy zrujnowanego kraju, jak również funkcjonowania administracji cywilnej.

W pierwszym rządzie zadanie to spoczęło na utworzonej jednocześnie z Siłami Zbrojnymi żandarmerii, która przez następne lata ewoluowała, zmieniał się jej charakter, a część z jej kadr stała się później załącznikiem cywilnych formacji bezpieczeństwa, w tym Policji.

Celem niniejszego artykułu jest próba ukazania wzajemnych relacji Policji i Żandarmerii, zarówno w sensie formalnoprawnym, jak i personalnym oraz ich współdziałanie w okresie 1919–2015 r. Ma on odpowiedzieć na następujące pytania:

- czy istniało współdziałanie pomiędzy Żandarmerią Wojskową a Policją?
- jaki był jego charakter?
- jak przedstawiało się to współdziałanie na przestrzeni ostatniego stulecia?
- jaka była specyfika funkcjonowania i współdziałania Policji i Żandarmerii w różnych okresach funkcjonowania państwa polskiego?

Przyjęty przez autora temat badań jest ograniczony z jednej strony – cezurą roku 1919 (data powołania Policji Państwowej), a z drugiej – współczesnością, tj. rokiem 2015. Nie sposób jednak nie wspomnieć o powstawaniu i funkcjonowaniu polskich organów bezpieczeństwa bezpośrednio po odzyskaniu niepodległości. Autor korzystał z ogólnodostępnych publikacji, zarówno wydawnictw książkowych, jak i czasopism. Starał się przedstawić początki polskich organów bezpieczeństwa, ich funkcjonowanie w okresie międzywojennym i powojennym, a także specyfikę polskich formacji policyjnych i żandarmeryjnych. Niektóre okresy zostały omówione w sposób pełny, natomiast o innych autor jedynie poczynił wzmianki, np. w niewielkim stopniu omówiono współdziałanie Wojskowej Służby Wewnętrznej z Milicją Obywatelską, bowiem z jednej strony większość materiałów znajduje się w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, zaś z drugiej – niewygasłe jeszcze emocje spowodowały brak (z niewielkimi wyjątkami) rzetelnych opracowań omawiających ten okres. Autor ma świadomość, że szczupłe ramy tego artykułu nie pozwalają na omówienie całości zagadnień, ma jednak nadzieję, że praca ta stanie się przyczynkiem dalszych dociekań dotyczących niniejszej tematyki.

OKRES TWORZENIA ORGANÓW BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

W 1918 r. – po rozpadzie Cesarstwa Austro-węgierskiego, klęsce Niemiec oraz trwającej wojnie domowej w Rosji – na ziemiach polskich odżyła nadzieja na odzyskanie niepodległości. W wielu miastach i regionach późniejszej II Rzeczypospolitej powstały załączki władzy, Wojska Polskiego oraz lokalnych formacji bezpieczeństwa publicznego.

WSPÓŁDZIAŁANIE PP Z ŻW W 20-LECIU MIĘDZYWOJENNYM

Już 2 listopada 1918 r. powstała Żandarmeria Polowa, której zadaniem było pełnienie służby bezpieczeństwa publicznego¹. Każdy z regionów miał swoją specyfikę i w zasadzie do chwili powołania Policji Państwowej (a także Policji Województwa Śląskiego, która była drugą autonomiczną formacją policyjną w okresie 1922–1939), każdy z nich posiadał odrębne formacje strzegące porządku publicznego.

Na terenie Śląska Cieszyńskiego, oprócz istniejących straży obywatelskich oraz straży gminnych, a także policji czeskiej, pierwszoplanową rolę w latach 1918–1922 w sprawowaniu władzy policyjnej odgrywała Żandarmeria Krajowa Śląska Cieszyńskiego (używano również nazwy Żandarmeria Krajowa Księstwa Cieszyńskiego). Jej pierwszym komendantem był austriacki major Szyschkovitz, a następnie podpułkownik Stanisław Młodnicki².

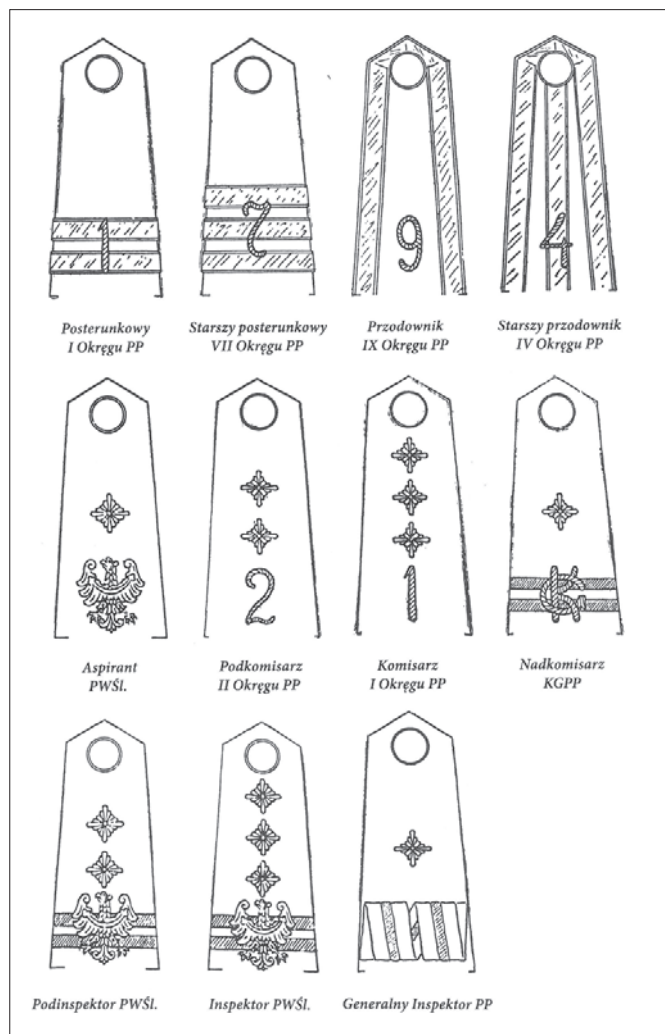
Specyficzna sytuacja panowała na obszarze Górnego Śląska, gdzie po podjęciu decyzji o przeprowadzeniu plebiscytu w dniu 24 sierpnia 1920 r. powołano Policję Plebiscytową, składającą się na zasadzie parytetu z 50% Polaków i 50% Niemców. Ponieważ w tym okresie nie było żadnego oficera Polaka, na wniosek Komisariatu Plebiscytowego Ministerstwa Spraw Wojskowych w Warszawie do stopni oficerskich awansowano kilkunastu podoficerów pełniących służbę w trakcie pierwszej wojny światowej w byłej armii pruskiej i skierowano ich do pełnienia służby policyjnej. Formacja ta rozpadła się po wybuchu III Powstania Śląskiego, natomiast jej członkowie pełnili dalej służbę w szeregach Straży Obywatelskiej, Straży Gminnej, Żandarmerii Górnego Śląska i Policji Górnego Śląska. 17 czerwca 1922 r. rozwiązano Policję Górnego Śląska i powołano Policję Województwa Śląskiego, w której skład włączono również Żandarmerię Krajową Śląska Cieszyńskiego, a jej Komendant podpułkownik Stanisław Młodnicki został pierwszym Głównym Komendantem Policji Województwa Śląskiego³. Najspokojniej organy policyjne zostały uformowane na terenie Galicji, gdzie po prostu przejęto agendy austriackiej Żandarmerii Krajowej, a jej Komendantem został ppłk Wiktor Zygmunt Sas-Hoszowski, późniejszy Komendant Główny Policji Państwowej dla byłej Galicji, a w latach 1922–1923 Komendant Główny Policji Państwowej⁴. Na terenie byłego zaboru pruskiego, przy Armii Wielkopolskiej, powstała Żandarmeria Krajowa oraz Ludowa Straż Bezpieczeństwa. W Lublinie – Milicja Ludowa Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS), w Zagłębiu Dąbrowskim – Czerwona Gwardia Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy (SDKPiL), w Łodzi – Milicja Obywatelska, w Warszawie – Milicja Miejska, a następnie Policja Komunalna. Ponadto istniała Straż Kolejowa, Straż Narodowa, Straż Bezpieczeństwa, Straż Ludowa, Żandarmeria Polowa, Żandarmeria Krajowa oraz Żandarmeria Wojskowa. Wszystkie te organizacje działały na podstawie różnych przepisów, podlegały różnym władzom, konkurowały, a nie rzadko wręcz zwalczały swoją działalność. Osłabiało to i tak stosunkowo niewielki poziom bezpieczeństwa publicznego. Doceniając powagę sytuacji, w dniu 24 lipca 1919 r. Sejm Ustawodawczy uchwalił ustawę o Policji Państwowej.

Policja Państwowa powstała na bazie kilkunastu organizacji oraz formacji wojskowych i paramilitarnych, takich jak: Milicja Ludowa PPS, Czerwona Gwardia SDKPiL, Straż Narodowa, Straż Obywatelska, Milicja Obywatelska, Milicja Miejska, Straż Bezpieczeństwa, Żandarmeria Krajowa, Żandarmeria Galicji Wschodniej, Straż Gminna, Straż Ludowa, Policja Komunalna⁵.

POWSTANIE POLICJI PAŃSTWOWEJ I WSPÓŁDZIAŁANIE Z ŻANDARMERIA WOJSKOWĄ W 20-LECIU MIĘDZYWOJENNYM

Trudnościom w rekrutowaniu odpowiedniego personelu w szeregi Policji Państwowej próbowano zaradzić różnymi sposobami. Już w 1919 r. ukazał się rozkaz Ministerstwa Spraw Wojskowych dotyczący regulaminu organizacji Żandarmerii Wojskowej. Większość kadry oficerskiej i podoficerskiej przeszła do Policji Państwowej, a kompetencje Żandarmerii Wojskowej ograniczono do osób wojskowych⁶. Wśród pierwszych sześciu komendantów okręgowych Policji Państwowej dwóch wywodziło się z Żandarmerii. Na terenie byłej Galicji 90% policjantów stanowili członkowie Żandarmerii Krajowej i Żandarmerii Polowej oraz innych organizacji wojskowych. Po zakończeniu wojny z Rosją Radziecką przyjmowanie zdemobilizowanych żołnierzy nabrało wręcz sformalizowanego charakteru. W dniu 31 października 1920 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zgłosiło pisemną gotowość przyjmowania w szeregi Policji byłych żołnierzy, zwłaszcza na obszarze Małopolski Wschodniej⁷. Znaczna część byłych żołnierzy Żandarmerii Wojskowej po odbyciu służby podejmowała pracę w Policji Państwowej lub Straży Granicznej⁸. Szeregowi rozpoczynali służbę w stopniu posterunkowego, a podoficerowie Żandarmerii Wojskowej, zgodnie z zapisami rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej byli przyjmowani na stopnie wyższe. W województwach szczególnie zagrożonych bandytyzmem, położonych na Kresach Wschodnich, tj. nowogrodzkim, wołyńskim i poleskim, Żandarmeria Wojskowa pełniła służbę bezpieczeństwa wspólnie z Policją Państwową⁹. Żandarmeria Wojskowa prowadziła i przygotowywała wojskowy materiał inwigilacyjny do druku w „Gazecie Śledczej” i „Poufnym Przeglądzie Inwigilacyjnym”. Za pracę tę odpowiadał oficer śledczy dywizjonu. Powstał Wojskowy Referat Inwigilacyjny wchodzący w skład Wydziału II Dowództwa Żandarmerii, który został umieszczony w budynku Komendy Głównej Policji Państwowej celem ułatwienia wymiany informacji pomiędzy wojskowymi i cywilnymi organami bezpieczeństwa¹⁰.

Jednocześnie prowadzono intensywne szkolenie funkcjonariuszy Policji i Żandarmerii. Część żandarmów realizujących czynności śledcze była kierowana m.in. na kursy fotograficzne organizowane przez laboratoria kryminalistyczne Policji Państwowej. Jednocześnie na kilkutygodniowe kursy do Centrum Wyszczolenia Żandarmerii w Grudziądzu kierowano oficerów Policji Państwowej, którzy nie posiadali stopni oficerów rezerwy lub w czasie mobilizacji byli przewidziani na stanowiska dowódców kompanii wzmocnienia Policji (część starszych wiekiem rezerwistów została powołana w sierpniu 1939 r. do Policji Państwowej jako jej wzmocnienie – bądź bezpośrednio do jednostek terenowych, bądź jako zwarte kompanie przeznaczone do ochrony ważnych gmachów użyteczności publicznej, mostów lub linii kolejowych). Przez cały okres międzywojenny, a zwłaszcza od początku lat 30., oficerów i podoficerów żandarmerii kierowano na praktyki do jednostek Policji Państwowej, np. według ocalałych szcztątkowych informacji – w 1939 r. (do sierpnia) skierowano 3 oficerów i 12 podoficerów¹¹. Żołnierze Żandarmerii Wojskowej pełnili służbę wspólnie z funkcjonariuszami Policji Państwowej. Jako ciekawostkę można podać fakt, że mimo iż bezpośred-

Stopnie policyjne obowiązujące w latach 1919–1939

(fot. reprodukcja z R. Litwiński, *Korpus policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne*, s. 563).

nia ochrona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej należała do funkcjonariuszy brygady ochronnej Urzędu Śledczego miasta stołecznego Warszawy, to ochronę zewnętrzną podczas pobytu głowy państwa na zamku w Warszawie, na Wawelu, w Poznaniu czy w rezydencji w Spale pełnili żandarmi z Plutonu Zamkowego, a następnie Szwadronu Ochronnego. Także żandarmi pełnili służbę konwojową i eskortowali przesyłki wartościowe Banku Polskiego. To oni w tragicznych dniach września 1939 r. eskortowali do Rumunii depozyt Funduszu Obrony Narodowej, za co dowódca konwoju – starszy wachmistrz Zygmunt Pawłowski został odznaczony w 1942 r. Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami.

Po przewrocie majowym w 1926 r. wojsko zajęło dominującą strukturę w państwie. Zmiany te dotknęły również Policję Państwową. Usunięto Komendanta Głównego PP Mariana Borzęckiego, a jego miejsce zajął płk Janusz Jagrym-Maleszewski. Razem z nim do Policji przeszli: ppłk dr Leon Nagler na stanowisko Szefa Sekretariatu KG PP, mjr Juliusz Geib – Zastępca Naczelnika Wydziału II, mjr Felicjan Plato-Bałaban (ostatni Komendant Główny przedwojennej żandarmerii) – Naczelnik Wydziału IV, por. Franciszek Flatau – adiutant Komendanta Głównego PP, mjr Adam Popowicz (późniejszy dowódca Dywizjonu Żandarmerii DOK I w Warszawie) – Naczelnik Urzędu Śledczego miasta stołecznego Warszawy¹².

Przedwojenni Komendanci Główni Policji Państwowej

ppłk Wiktor Sas-Hoszowski

płk Michał Bajer

płk Janusz Jagrym-Maleszewski

gen. insp. Józef Kordian-Zamorski

Zdjęcia przedwojennych Komendantów Głównych Policji Państwowej

(fot. reprodukcja z R. Litwiński, *Korpus policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne*, s. 62).

W latach 30. postępowało „uwojskowanie” Policji. Zmieniono strukturę KG PP, wprowadzono Wydział V – Dowodzenia Ogólnego oraz Samodzielny Referat Wojskowy¹³.

Od 1935 r. gwałtownie wzrastała liczba oficerów wojska, w tym Żandarmerii w korpusie policyjnym. Oficerowie wojska byli oddawani do dyspozycji MSW, następnie zwalniani z wojska oraz przyjmowani ze stopniami już policyjnymi. Po wstąpieniu do Policji awansowali automatycznie o jeden stopień wyżej.

Ocalały szczątkowe, ale interesujące adnotacje dotyczące osób przyjętych, a wydane po odbyciu specjalnego kursu, przeznaczonego dla byłych oficerów WP przechodzących do służby w Policji, np. kpt. Władysław Bujak – „pilny, ale tępy, słaby jako komendant powiatowy, lepiej na kierownika komisariatu”; rotmistrz Mieczysław Gaspenas – „wolno myślący, skrupulatny, drobiazgowy, zastępca komendanta miasta lub powiatowego”; porucznik Franciszek Moneta – „słaby, kierownik komisariatu”; rotmistrz Stefan Handke – „solidny, dżentelmen, dobry komendant powiatowy”; kapitan Witold Makowski – „bardzo inteligentny, spokojny, solidny”; kapitan Julian Radoniewicz – „nadaje się na komendanta powiatowego”; kpt. Jan Swoboda – „bardzo dobry, pracowity, solidny, na każde stanowisko w służbie mundurowej”; kapitan Czesław Worona – „bardzo dobry do służby śledczej”; porucznik Czesław Karoński – „młody, inteligentny, komendant powiatowy”; porucznik

KAMPANIA WRZEŚNIOWA I LATA POWOJENNE

Mieczysław Nickles – „bardzo dobry, nadaje się wszędzie i do służby śledczej”¹⁴. Oficerowie ci obejmowali eksponowane stanowiska w KG PP, komendantów powiatowych, kierowników komisariatów, naczelników urzędów śledczych, dowódców rezerwy policyjnej, jak np. podporucznik Alfons Eret z 4 Pułku Strzelców Konnych w Płocku, mianowany podkomisarzem i wyznaczony na Dowódcę Rezerwy Konnej Komendy Wojewódzkiej Policji Państwowej w Łodzi¹⁵. W październiku 1937 r. w Policji Państwowej służyli: 1 generał brygady, 1 pułkownik, 2 podpułkowników, 5 majorów, 68 kapitanów, 178 poruczników, 185 podporuczników, 14 chorążych, 23 podchorążych, 18 starszych sierżantów, 52 sierżantów, 21 plutonowych, 13 kaprali, 82 szeregowych. Na sześciu komendantów głównych Policji w okresie 1919–1939 czterej to żołnierze: ppłk Żandarmerii Wiktor Zygmunt Sas-Hoszowski (1922–1923), płk Michał Bajer (1926), płk Janusz Jagrym-Maleszewski (1926–1935), gen. bryg. Józef Kordian-Zamorski (1935–1939)¹⁶.

KAMPANIA WRZEŚNIOWA
ORAZ LATA POWOJENNE

We wrześniu 1939 r. Policja Państwowa wspólnie z Żandarmerią utrzymywała porządek na zapleczu frontu, walczyła z dywersją niemiecką i ukraińską, tworzyła kordony mające na celu zatrzymywanie dezertów i rozbitek. W dniu 8 września 1939 r. nastąpiła militaryzacja Policji i od tej pory wraz z Żandarmerią tworzyła Wojskowy Korpus Bezpieczeństwa. Jako ciekawostkę można podać fakt, że ochronę Naczelnego Wodza marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego stanowił oddział pod dowództwem majora Żandarmerii Kazimierza Kaciukiewicza. W skład oddziału wchodziło 3 oficerów Żandarmerii i 120 Żandarmów oraz 1 oficer Policji i 55 posterunkowych Policji. Różne były losy policjantów i żandarmów. Część zginęła lub zaginęła w trakcie kampanii wrześniowej, część dostała się do niewoli niemieckiej, część została internowana w Rumunii lub na Węgrzech (całe kierownictwo KG PP oraz Policji Województwa Śląskiego oraz kierownictwo żandarmerii), a także na Litwie i Łotwie. Najtragiczniejszy los spotkał tych, których internowano na terenie Związku Radzieckiego. Większość z nich została zamordowana.

Ci, którzy ocalili, weszli w skład armii generała Władysława Andersa. Ponieważ Żandarmeria była formacją mniejszą liczebnie od Policji Państwowej, procentowo jej straty były wyższe. Wystarczy powiedzieć, że w armii gen. Andersa tworzonej w Związku Radzieckim 45% stanu osobowego Wojskowej Policji Polowej stanowili policjanci i funkcjonariusze Straży Granicznej. Szefem Wojskowej Policji Polowej został mianowany major rezerwy Stefan Halewski, przedwojenny podinspektor Policji Państwowej¹⁷. Okres powojenny był trudny zarówno dla policjantów, jak i żandarmów. Tylko część policjantów została przyjęta w szeregi Milicji Obywatelskiej, lecz i ci w 1948 r. rozkazem gen. bryg. Franciszka Jóźwiaka zostali zwolnieni „dla dobra służby”. W okresie 1945–1956 nie istniała współpraca pomiędzy Milicją Obywatelską a Informacją Wojskową, gdyż ta pierwsza została włączona w skład Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, natomiast druga spełniała rolę policji politycznej w wojsku i nie posiadała pionu przewencji.

Rok 1944 przyniósł ze sobą wyzwolenie skrawka Ojczyzny, tzw. Polski Lubelskiej. Sytuacja ta wymusiła powstanie organów bezpieczeństwa publicznego. Do organów Milicji Obywatelskiej i Urzędów Bezpieczeństwa (podobnie jak po pierwszej wojnie światowej) kierowano żołnierzy z wojska, Polskiego Samodzielnego Batalionu Specjalnego lub partyzantów Armii Ludowej bądź Batalionów Chłopskich. Należy jednak stwierdzić, że część z nich była absolwentami szkoły NKWD (ros. Narodnyj Komisariat Wnucziennych Diel, Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych) w Kujbyszewie¹⁸. Ponadto część pracowników kończyła również szkołę NKWD w Gorkim, wśród nich m.in. gen. bryg. Aleksander Kokoszyn, późniejszy pierwszy Szef Wojskowej Służby Wewnętrznej¹⁹.

Mundur starszego posterunkowego Policji Państwowej 1939 (fot. A. Hempel, *Pogrobowcy klęski. Rzecz o policji „granatowej” w Generalnym Gubernatorstwie 1939–1945*, s. 438).

POWSTANIE WOJSKOWEJ SŁUŻBY
WEWNĘTRZNEJ

Sytuacja diametralnie zmieniła się w roku 1956. Rozwiązano Informację Wojskową, a na jej miejsce powołano Wojskową Służbę Wewnętrzną, w której skład wchodziły pionny dochodzeniowo-śledczy, przewencyjny i kontrwywiadu. Zaszła potrzeba skierowania do nowo powstałej formacji specjalistów z zakresu przewencji, a także – częściowo – z zakresu służby dochodzeniowo-śledczej. W początkowej fazie zdecydowano się na skierowanie do tych pionów doświadczonych funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej (MO). Jak wspominał gen. dyw. Tadeusz Pietrzak (zastępca Szefa WSW w latach 1957–1961, późniejszy wiceminister spraw wewnętrznych) w rozmowie z gen. dyw. prof. dr. hab. Bogusławem Packiem: „Zostałem skierowany do WSW. Miałem wystąpić w roli doświadczonego oficera, który wcześniej był komendantem wojewódzkim milicji... Wielu oficerów milicji przeszło do białych otoków, gdyż była taka potrzeba”²⁰. Warto dodać, że dwóch z szefów Wojskowej Służby Wewnętrznej – gen. dyw. Teodor Kufel oraz gen. dyw. Edward Poradko – służyło wcześniej w organach Milicji Obywatelskiej, natomiast kolejny Szef WSW – gen. broni Czesław Kiszczak – przeszedł drogę odwrotną, gdyż został w 1981 r. Ministrem Spraw Wewnętrznych, a w rządzie Tadeusza Mazowieckiego wicepremierem²¹. Z pomocy wojska Milicja Obywatelska korzystała z kolei przy tworzeniu Zmotoryzowanych Odwodów Milicji Obywatelskiej (ZOMO), które zostały powołane rozkazem

Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej gen. bryg. Ryszarda Dobieszaka z dnia 24 grudnia 1956 r. Do służby w ZOMO w pierwszym okresie skierowano zdemobilizowanych oficerów i podoficerów Wojska Polskiego oraz pracowników rozwiązanego Komitetu ds. Bezpieczeństwa Publicznego²². Od samego początku starano się też unormować w sposób formalny zasady współdziałania. Już na początku 1957 r. podpisano zarządzenie nr 20/57 Komendanta Głównego MO i Szefa WSW w sprawie współdziałania organów WSW i MO w zakresie utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego. Szczegółowe kwestie współdziałania w określonych obszarach były regulowane również w dokumentach wewnętrznych, np. *Instrukcja o organizacji i zasadach prowadzenia poszukiwań przez WSW* określała kompetencje, zakres i cel poszukiwań oraz zasady współdziałania z MO i Wojsk Ochrony Pogranicza (WOP) w tym zakresie. Równocześnie zacieśniano współdziałanie na niwie prewencyjnej. Mając na uwadze potrzebę zahamowania wzrostu przestępczości, przywrócenie spokoju, ładu i porządku publicznego oraz zapewnienie funkcjonowania prawa, służba prewencji WSW wspólnie z organami MO prowadziła przedsięwzięcia prewencyjne o charakterze masowym i ogólnokrajowym, m.in. Rynek, Porządek i Bezpieczeństwo, Semafor, Posesja²³.

CZASY WSPÓŁCZESNE

Żandarmeria Wojskowa jako wyodrębniona i wyspecjalizowana służba wchodząca w skład Sił Zbrojnych powstała w dniu 1 września 1990 r. Podstawą prawną jej funkcjonowania był rozkaz nr Pf-42/Org. Ministra Obrony Narodowej z dnia 18 kwietnia 1990 r. o funkcjonowaniu Żandarmerii Wojskowej. Na jego podstawie w dniu 15 czerwca 1990 r. Szef Sztabu Generalnego WP wydał zarządzenie nr 062/Org. określające strukturę Komendy Głównej i jednostek organizacyjnych Żandarmerii Wojskowej. Początkowo Żandarmeria Wojskowa funkcjonowała na podstawie postanowień zawartych w art. 16 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. Do jej zadań należały:

- zapewnianie przestrzegania dyscypliny wojskowej i porządku publicznego;
- ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed zamachami naruszającymi te dobra;
- ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz ochrona tajemnicy państwowej i służbowej;
- zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz innym zjawiskom kryminogennym, a także wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców;
- zapewnienie przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych.

Uprawnienia procesowe Żandarmerii Wojskowej regulował początkowo przepis art. 582 Kodeksu postępowania karnego (kpk z 1969 r.), a po zmianie przepisów prawa karnego w 1997 r. – art. 663 kpk.

Całkowite określenie podstaw prawnych funkcjonowania Żandarmerii Wojskowej nastąpiło w ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych. W art. 3 ust. 2 cytowanej ustawy określono, iż Żandarmeria Wojskowa jest właściwa wobec:

- żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową;

- żołnierzy niebędących w czynnej służbie wojskowej w czasie noszenia przez nich mundurów oraz odznak i oznak wojskowych;
- pracowników zatrudnionych w jednostkach wojskowych:
 - w związku z ich zachowaniem się podczas pracy w tych jednostkach,
 - w związku z popełnieniem przez nich czynu zabronionego przez ustawę pod groźbą kary, wiążącego się z tym zatrudnieniem;
- osób przebywających na terenach lub w obiektach jednostek wojskowych;
- innych osób niż określone w pkt 1–4, podlegających orzecznictwu sądów wojskowych albo jeżeli wynika to z odrębnych przepisów;
- osób niebędących żołnierzami, jeżeli współdziałają z osobami, o których mowa w pkt 1–5, w popełnieniu czynu zabronionego przez ustawę pod groźbą kary albo też jeżeli dokonują czynów zagrażających dyscyplinie wojskowej albo czynów przeciwko życiu lub zdrowiu żołnierza albo mieniu wojskowemu;
- żołnierzy sił zbrojnych państw obcych, przebywających na terytorium RP oraz członków ich personelu cywilnego, jeżeli pozostają w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, o ile umowa międzynarodowa, której Rzeczpospolita Polska jest stroną, nie stanowi inaczej.

Poza tym, podkreślając policyjny charakter Żandarmerii Wojskowej oraz możliwość realizacji przez nią czynności policyjnych, do ustawy z dnia 9 kwietnia 1990 r. o Policji dodano art. 18a o treści „W razie zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego, jeżeli siły Policji są niewystarczające do wykonania ich zadań w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, Prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych uzgodniony z Ministrem Obrony Narodowej, może zarządzić użycie żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do udzielenia pomocy Policji”. Dodatkowo rozpoczęto podpisywanie porozumień regulujących szczegółowo elementy działalności prewencyjnej, dochodzeniowo-śledczej i szkoleniowej.

Przykładami są: umowa pomiędzy Komendantem Głównym Policji i Komendantem Głównym Żandarmerii Wojskowej z dnia 27 czerwca 2003 r. w sprawie szkolenia żołnierzy Żandarmerii Wojskowej w jednostkach szkoleniowych Policji, porozumienie pomiędzy Komendantem Głównym Policji, Komendantem Głównym Straży Granicznej, Komendantem Głównym Żandarmerii Wojskowej a spółką „Polskie Koleje Państwowe Spółka Akcyjna” z dnia 6 lipca 2004 r. o współdziałaniu w zakresie strategii zmierzającej do poprawy stanu bezpieczeństwa na obszarach kolejowych, porozumienie Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Komendanta Głównego Policji z dnia 8 maja 2013 r. o współdziałaniu Żandarmerii Wojskowej i Policji. Ponadto Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim zawarło porozumienia o współpracy ze Szkołą Policji w Pile (zawarte w dniu 21 września 2011 r.), Centrum Szkolenia Policji w Legionowie (23 kwietnia 2013 r.) oraz Wyższą Szkołą Policji w Szczytnie (10 lutego 2014 r.) określające zasady wzajemnej współpracy o charakterze dydaktycznym i szkoleniowym.

Jednocześnie współdziałanie postępowało również w pionie dochodzeniowo-śledczym. Po unifikacji polskiego prawa karnego znowelizowane przepisy ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego, w tym art. 582, wprowadzi-

WSPÓŁCZESNOŚĆ

ły rozwiązanie, w myśl którego w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych uprawnienia i obowiązki procesowe Policji dotyczą także Żandarmerii Wojskowej. Zapis ten został powtórzony w *Instrukcji o prowadzeniu dochodzenia w wojsku*, gdzie w § 2 stwierdzono, że „Dochodzenie w sprawach należących do właściwości sądów wojskowych prowadzą organy Wojskowej Służby Wewnętrznej oraz organy Milicji Obywatelskiej”²⁴. Przepis kodeksowy przetrwał w niezmienionej treści zmianę Kodeksu postępowania karnego w 1997 r., otrzymując tylko inną numerację (art. 663 kpk), jednak po ostatniej nowelizacji został wykreślony, natomiast Żandarmeria Wojskowa została ujęta jako organ uprawniony do prowadzenia postępowań w art. 312 kpk. Podobny zapis występuje w kodeksie karnym skarbowym – w art. 118, który stanowi, że „organami postępowania przygotowawczego o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe są: urząd skarbowy, inspektor kontroli skarbowej, urząd celny, Straż Graniczna, Policja, Żandarmeria Wojskowa”. Tożsamy zapis został umieszczony w art. 85 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, który wprost stanowi, że „Żandarmerii Wojskowej w stosunku do osoby wskazanej w art. 10 § 1, która popełniła wykroczenie podlegające orzecznictwu sądów wojskowych, przysługują uprawnienia i obowiązki procesowe Policji”. Zapisy te jednoznacznie wskazują, że ustawodawca traktuje Żandarmerię Wojskową jako formację policyjną w Siłach Zbrojnych.

¹ W. Chrzanowski, J. Suliński, *Zarys działalności Żandarmerii Polowej w latach 1812–1945*, Warszawa 2014, s. 66.

² G. Grześkowiak, J. Mikitin, *Policja Województwa Śląskiego 1922–1939*, Piekary Śląskie 2008, s. 17.

³ Tamże, s. 14.

⁴ R. Litwiński, *Korpus Policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne*, Lublin 2010, s. 41.

⁵ Z. Gajowniczek, B. Gronek, B. Kayzer, *Miednoje. Księga Cmentarna*, Warszawa 2005, s. 12–22.

⁶ J. Suliński, *Żandarmeria – organ bezpieczeństwa armii 1918–1945*, Warszawa 2003, s. 79.

⁷ R. Litwiński, *Korpus Policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne*, Lublin 2010, s. 39–47.

⁸ E. Jaroszuk, *Żandarmeria Wojskowa w latach 1921–1939*, Kraków 2009, s. 157.

⁹ Tamże, s. 22.

¹⁰ J. Suliński, *Oficerowie Żandarmerii II Rzeczypospolitej. Biogramy*, Warszawa 2010, s. 12.

¹¹ E. Jaroszuk, *Żandarmeria Wojskowa w latach 1921–1939*, s. 233.

¹² R. Litwiński, *Korpus Policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne*, s. 287–279.

¹³ A. Hempel, *Pogrobowcy kłeski. Rzecz o policji granatowej w Generalnym Gubernatorstwie. 1939–1945*, Warszawa 1990, s. 26.

¹⁴ R. Litwiński, *Korpus Policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne*, s. 50–51.

¹⁵ P. Zawilski, T. Walkiewicz, T. Szczepański, J. Olbrychowski, *Funkcjonariusze Komendy Wojewódzkiej Policji Państwowej w Łodzi. Ofiary zbrodni katyńskiej*, Łódź 2015, s. 128.

¹⁶ R. Litwiński, *Korpus Policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne*, s. 52–62.

¹⁷ Tamże, s. 254.

¹⁸ K. Krajewski, T. Łabuszewski, *Zwyczajny resort. Studia o aparacie bezpieczeństwa*, Warszawa 2005, s. 35.

¹⁹ R. Terlecki, *Miecz i tarcza komunizmu. Historia aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1990*, Warszawa 2005, s. 11.

²⁰ B. Pacek, *Różne barwy WSW*, Warszawa 2014, s. 31–33.

²¹ B. Pacek, J. Suliński, *Od Napoleona do III RP. Szkice z dziejów 200 lat Żandarmerii WP*, Warszawa 2013, s. 232–236.

²² R. Socha, A. Letkiewicz, P. Guła, *Policyjne oddziały i pododdziały zwarte. Historia i teraźniejszość*, Szczytno 2010, s. 69.

²³ J. Suliński, *Przyczynki do historii policji wojskowej w latach 1957–1990*, Mińsk Mazowiecki 2013, s. 108, 155, 204–205.

²⁴ *Instrukcja o prowadzeniu dochodzenia w wojsku*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 1974, s. 20.

Bibliografia

- Chrzanowski W., Suliński J., *Zarys działalności Żandarmerii Polowej w latach 1812–1945*, Warszawa 2014.
- Gajowniczek Z., Gronek B., Kayzer B., *Miednoje. Księga Cmentarna*, Warszawa 2005.
- Grześkowiak G., Mikitin J., *Policja Województwa Śląskiego 1922–1939*, Piekary Śląskie 2008.
- Hempel A., *Pogrobowcy kłeski. Rzecz o policji granatowej w Generalnym Gubernatorstwie. 1939–1945*, Warszawa 1990.
- Instrukcja o prowadzeniu dochodzenia w wojsku*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 1974.
- Jaroszuk E., *Żandarmeria Wojskowa w latach 1921–1939*, Kraków 2009.
- Krajewski K., Łabuszewski T., *Zwyczajny resort. Studia o aparacie bezpieczeństwa*, Warszawa 2005.
- Litwiński R., *Korpus Policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne*, Lublin 2010.
- Pacek B., *Różne barwy WSW*, Warszawa 2014.
- Pacek B., Suliński J., *Od Napoleona do III RP. Szkice z dziejów 200 lat Żandarmerii WP*, Warszawa 2013.
- Socha R., Letkiewicz A., Guła P., *Policyjne oddziały i pododdziały zwarte. Historia i teraźniejszość*, Szczytno 2010.
- Suliński J., *Oficerowie Żandarmerii II Rzeczypospolitej. Biogramy*, Warszawa 2010.
- Suliński J., *Przyczynki do historii policji wojskowej w latach 1957–1990*, Mińsk Mazowiecki 2013.
- Suliński J., *Żandarmeria – organ bezpieczeństwa armii 1918–1945*, Warszawa 2003.
- Terlecki R., *Miecz i tarcza komunizmu. Historia aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1990*, Warszawa 2005.
- Zawilski P., Walkiewicz T., Szczepański T., Olbrychowski J., *Funkcjonariusze Komendy Wojewódzkiej Policji Państwowej w Łodzi. Ofiary zbrodni katyńskiej*, Łódź 2015.

Słowa kluczowe: Żandarmeria Wojskowa, Wojskowa Służba Wewnętrzna, Milicja Obywatelska, Policja Państwowa, Policja, współdziałanie.

Key words: Military Gendarmerie, Internal Military Service, Citizen Militia, National Police, Police, cooperation

Summary

Cooperation of Police and Military Gendarmerie in the years 1919–2015

The above article presents in a synthetic and brief way the cooperation between the Police and the Military Gendarmerie from 1919 to 2015. The article portrays the officials serving in both formations, the specificity of Polish safety authorities, mutual exchange of personnel and experience in countering crime. Despite the passage of time, this cooperation does not fade. On the contrary, it is riveting because the phenomenon of crime will be difficult to eliminate unless the national authorities make a concerted effort to reduce causes and conditions of its prevalence.

Tłumaczenie: Autor

MIŃSK MAZOWIECKI

kuźnią kadr żandarmerii (1957–2015)

dr Jan SULIŃSKI

Specjalista

Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej
w Mińsku Mazowieckim

Przyczyną zainteresowania autora tym tematem był rozkaz Ministra Obrony Narodowej z sierpnia 2007 r. nakazujący odtworzenie, po 12 latach nieobecności, Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim. Jednostka ta w latach 1957–1995 i od 2007, czyli przez prawie 50 lat, była i jest Alma Mater dla żołnierzy Policji Wojskowej i żandarmów. Po chwilowym opuszczeniu tej miejscowości, funkcjonowania kątem w Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych i Logistyki w Poznaniu, powróciła ponownie na „stare śmieci”.

W każdym systemie edukacyjnym kształcenie ustawiczne zajmuje ważne miejsce. Jego znaczenie w ostatnich latach, zarówno w wojskowym, jak i cywilnym środowisku akademickim, w dość istotnym stopniu rośnie. Warto podkreślić, iż doskonalenie kwalifikacji kadry żandarmerii odbywa się właśnie w systemie kształcenia ustawicznego. Obejmuje ono: doskonalenie zawodowe kadry, rozwój ogólny, przekwalifikowanie w zakresie specjalności wojskowych, przygotowanie do aktywności po zakończeniu służby zawodowej.

Podstawowym celem przeprowadzonych badań była analiza ewolucji systemu doskonalenia żandarmów oraz struktur organizacyjno-funkcjonalnych w kontekście możliwych wariantów szkolenia w ciągu ostatnich 100 lat. Przyjęty temat badań był ograniczony cezurą lat 1918–2015. Podczas ich prowadzenia uwzględniono zarówno przedwojenną, jak i powojenną genezę szkolnictwa żandarmerii, w tym również po 1990 r. Autor sądzi, że otwarte potraktowanie wymienionych okresów stwarza możliwość spojrzenia na współczesne problemy szkolenia żandarmów przez pryzmat doświadczeń wynikających z przeszłości.

Zmiany ustrojowe w Polsce po 1989 r. spowodowały rekonstrukcję wielu dziedzin Sił Zbrojnych RP, a szkolnictwa w szczególności. Na podstawie zebranego materiału podjęto

próbę odpowiedzi na kilka istotnych dla opisu działalności szkół żandarmerii pytań, a mianowicie:

- w jakim zakresie kształcenie żandarmów było warunkowane czynnikami zewnętrznymi i wewnętrznymi?
- jakie formy doskonalenia zawodowego stosowano w latach 1918–2015?

W celu rozwiązania tak sformułowanych problemów badawczych zastosowano następujące metody:

- analizę dokumentów historycznych dotyczących systemu kształcenia żandarmów, a w szczególności dokumentów normatywnych stanowiących podstawę funkcjonowania systemu kształcenia;
- analizę opracowań naukowo-badawczych dotyczących prognozowania nowoczesnych systemów edukacyjnych;
- analizę ekspertyz dotyczących przedmiotowego zakresu badań;
- wywiady.

Podstawą materiału badawczego, którego analiza umożliwiła osiągnięcie celu i zweryfikowanie problemów badawczych, były archiwalia. Najbardziej przydatnymi materiałami archiwalnymi okazały się dokumenty przechowywane w Centralnym Archiwum Wojskowym, Instytucie Pamięci Narodowej, a także teksty opublikowane w różnych periodykach fachowych. Charakter opracowań ogólnych noszą okolicznościowe wydania *Dziesięciolecie odrodzenia Polskiej Siły Zbrojnej* (Warszawa 1928), *Historii żandarmerii WP* (Warszawa 1929) oraz *Dziesięciolecie Pomorza* (1920–1930). Istotnym uzupełnieniem archiwaliów były materiały zawarte w biuletynie WSW *35-lecie Ośrodka Szkolenia WSW* (Warszawa 1980). W ciągu ostatnich dwudziestu pięciu lat żandarmeria, ale nie tylko, przygotowała wiele opracowań monograficznych. Można do nich zaliczyć prace: J. Sulińskiego – *Żandarmeria Wojskowa*

MIŃSK MAZOWIECKI KUŹNIĄ KADR ŻANDARMERII

Odznaka Pamiątkowa Centralnej Szkoły Żandarmerii

Odznaka Pamiątkowa Żandarmerii

Ogólny widok placu apelowego Centrum Wyszczolenia Żandarmerii w Grudziądzu

w latach 1918–1947 (Warszawa 1995), *Żandarmeria organ bezpieczeństwa armii w latach 1918–1945* (Warszawa 2003), *Oficerowie żandarmerii II RP. Biogramy* (Warszawa 2010), *Meandry warszawskiej żandarmerii XX wieku* (Warszawa 2013), *Przyczynki do historii Policji Wojskowej w latach 1957–1990* (Warszawa 2013), *Zarys działalności Żandarmerii Polowej w latach 1812–1945* (Warszawa 2014), R. Ignaczaka – *4 Dywizjon żandarmerii w Łodzi w latach 1919–1939* (Łódź 2002), G. Ratajczyka – *Żandarmeria Wojska Polskiego II Rzeczypospolitej* (Toruń 2004), E. Jaroszuka – *Żandarmeria Wojskowa Sił Zbrojnych II RP w latach 1921–1939* oraz pod redakcją M. Radzimskiej – *15 lat Żandarmerii Wojskowej III RP* (Warszawa 2005). Najnowsze dzieje żandarmerii opisuje Bogusław Pacek w opracowaniach *Policje wojskowe świata* (Warszawa 2006) i *Oddziały Specjalne ŻW* (Warszawa 2007). Bardzo cenną publikacją, omawiającą początki Żandarmerii Wojskowej II RP, było opracowanie mjr. żand. K. Chodkiewicza z 1929 r.¹ Szkolnictwo w okresie istnienia Wojskowej Służby Wewnętrznej także doczekało się wielu opracowań, w tym prac doktorskich, m.in.: A. Brylonka i K. Dudzińskiego – *Kontrwywiadowcze zabezpieczenie operacji zaczepnej armii* (Warszawa 1986), E. Szczepanika – *Wybrane psychologiczne problemy efektywnego działania oficera WSW* (Warszawa 1978), J. Mazura – *Pedagogiczne uwarunkowania kształcenia oficerów WSW* (Warszawa 1982), E. Targińskiego – *Efektywność wdrażania absolwentów kur-*

su KPKO do pracy zawodowej (Warszawa 1988), J. Sulińskiego i W. Rybaka – *Prewencyjno-dochodzeniowe zabezpieczenie operacji obronnej armii* (Warszawa 1989) oraz L. Grosickiego – *Działalność operacyjna WSW w latach 1957–1985* (Warszawa 1991).

Żandarmeria jako formacja wojskowa posiada długą historię i tradycje, szczególnie kultywowane w okresie II i III Rzeczypospolitej. Szkoła, w której kształcili się żandarmi, stała się dla nich drugim domem, do którego wracają myślami nawet po wielu latach. Dla ludzi młodych, aktualnie szkolących się, Centrum jest miejscem zdobywania wiedzy, poznawania starszych kolegów, którzy stają się wzorcami do naśladowania w przyszłości, a także poznawania się nawzajem. Przedstawiony materiał ukazuje zarys szkolnictwa żandarmerii (policji wojskowej), który obejmuje prawie 100 lat nauki adeptów tego zawodu². Duży wysiłek szkolenia, bo prawie połowa tego okresu, skupiony był w garnizonie Mińsk Mazowiecki. Autorowi wydaje się, że ze względu na zasługi, jakie kadra zawodowa i społeczeństwo Mińska Mazowieckiego włożyły w proces kształcenia adeptów, należy poświęcić im kilku słów w tym artykule.

Początków szkolenia kadr żandarmerii należy szukać w II Rzeczypospolitej, kiedy to 1 kwietnia 1917 r. z inicjatywy por. żand. Norberta Okołowicza rozpoczął się pierwszy miesięczny Wyższy Kurs Szkoły Żandarmerii w Warszawie dla podoficerów żandarmerii legionowej, przyszłych kandydatów na stopień oficerski³. Komendantem kursu został ppor. żand. Nitecki. W kursie uczestniczyło 24 podoficerów, a hospitantem był chor. Stanisław Kuciel. Ukończyli go m.in. znani w dwudziestoleciu międzywojennym oficerowie i dowódcy żandarmerii: Felicjan

Plato Bałaban, Białecki, Władysław Drzymulski, Zygmunt Grabikowski, Stanisław Grec, Piotr Guziorowski, Holewiński, Stanisław Kuciel, Ignacy Skoczeń, Antoni Wiśniewski, Wojtarski⁴.

Decyzją Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego na początku listopada 1918 r. uruchomiono Szkołę Żandarmerii Polowej w Warszawie. Jej koszaży mieściły się przy ul. Ludnej 11. Szkoła, której otwarcie wyznaczono na 10 listopada 1918 r., była przewidziana na kształcenie jednorazowo 50–60 oficerów i 300 podoficerów, łącznie z szeregowymi. Dla oficerów zorganizowano kurs trwający niecałe 4 miesiące.

Od października 1920 r. do czasu wybuchu II wojny światowej pozostawała ona w Grudziądzu, zmieniając nazwy: ze Szkoły Żandarmerii (1919–1922) na Centralną Szkołę Żandarmerii (1922–1927), z Dywizjonu Szkolnego Żandarmerii (1927–1930) na Centrum Wyszczolenia Żandarmerii (1930–1939). Jej komendantami byli:

- rtm. dr żand. Franciszek Stoch (1918);
- kpt. żand. Maksymilian Milian Marszałek (1918–1919);
- mjr żand. Stanisław Wyszynski (1919–1922);
- płk żand. Franciszek Kopeczny (1922–1923);
- ppłk żand. Zygmunt Manowarda (1923–1927);
- ppłk żand. Wojciech Stepek (1927–1930);
- ppłk żand. Stanisław Sitek (1930–1939).

W latach II wojny światowej (1940–1946) szkolenie żandarmów odbywało się w plutonach (szwadronach) zapasowych,

Tabela 1. Zestawienie szkolonych w wybranych latach

Rok/Kursy	Operacyjny	Porządkowy, dochodzeniowo- śledczy /prewencyjny	Szkoła Chorążych WSW	Podoficerska Szkoła Zawodowa	Szkoła Oficerów Rezerwy/Szkoła Podchorążych Rezerwy	Żołnierze służby zasadniczej
1957	31	41	–	–	–	581
1968	68	?	34	19	215	1222
1975	93	?	33	16	149	1541
1981	79	?	39	?	131	1420
1989	74	?	32	14	94	1414

Źródło: J. Suliński, *Przyczynki do historii Policji Wojskowej w latach 1957–1990*, Mińsk Mazowiecki 2013.

Tabela 2. Zestawienie kursów i szkoleń w latach 2008–2013

Kursy/Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Razem
Liczba kursów /liczba szkolonych	65/ 1966	33/ 842	53/ 1543	103/ 1694	71/ 1172	72/ 1041	63/ 971	450/ 9229

Źródło: opracowanie własne.

a później w drugim szwadronie, zarówno we Włoszech, jak i w Anglii. Na terenie Rosji i na Bliskim Wschodzie oraz później we Włoszech szkolenie organizowali: kpt. żand. Wilhelm Mikoś, mjr żand. Antoni Wiśniewski, a na terenie Wielkiej Brytanii mjr żand. Franciszek Bieńkowski. Z dostępnych danych wynika, że odbyło się po jednym kursie aplikacyjnym oficerów młodszych żandarmerii na Bliskim Wschodzie w 1942 r. – na zgrupowaniu żandarmerii 3 Dywizji Strzelców Karpackich oraz w 1943 r. w Edynburgu na terenie Wielkiej Brytanii. W 1944 r. z Bliskiego Wschodu do Włoch wyjechał 2 (12) szwadron kpt. Antoniego Wiśniewskiego i tam od lipca, po zajęciu Ankony, powstały dwie szkoły żandarmerii: w Arnezano k. Bari oraz w Urbino.

W latach 1957–1990 funkcjonowało Centrum Szkolenia Wojskowej Służby Wewnętrznej (Ośrodek Szkolenia WSW – 1957–1978, Centralny Ośrodek Szkolenia WSW – 1978–1986, Centrum Szkolenia WSW – 1986–1990). Centrum szkoliło kadrę zawodową w specjalnościach: operacyjnej, dochodzeniowo-śledczej i prewencyjnej oraz żołnierzy służby zasadniczej. Komendantami Centrum byli kolejno: płk Władysław Halbersztadt (od lutego 1957 r. do maja 1958 r.), płk Edward Radzieńczak (od maja 1958 r. do czerwca 1960 r.), płk Władysław Chęć (od czerwca 1960 r. do czerwca 1967 r.), płk dypl. Ludwik Kuropatwa (od marca 1968 r. do czerwca 1983 r.), płk dypl. Zbigniew Sawicki (od czerwca 1983 r. do czerwca 1987 r.), płk dr Andrzej Stefański (od czerwca 1987 r. do marca 1989 r.), kmr dr Wiesław Kaczmarczyk (od marca 1989 r. do 29 sierpnia 1990 r.)⁵. Tabela nr 1 przedstawia liczbę żołnierzy przeszkolonych w wybranych dziesięcioleciach.

W latach 1957–1990 na samych kursach przekwalifikowania przeszkolono około 2600 oficerów pionu operacyjnego, 700 oficerów pionu dochodzeniowo-śledczego oraz ponad 300 podoficerów zawodowych. Ponadto szkołę chorążych i podoficerską szkołę zawodową ukończyło około 700 młodszych chorążych oraz 500 podoficerów zawodowych. Natomiast w Szkole Oficerów Rezerwy (SOR) i Szkole Podchorążych Rezerwy (SPR) przeszkolono 3700 żołnierzy. Na różnych

krótkich kursach – około 3 tys. oraz ponad 43 tys. młodszych specjalistów i żołnierzy służby zasadniczej. Przez cały okres istnienia szkoły przeszkolono około 54 tys. żołnierzy.

Przemiany polityczne, jakie nastąpiły w Polsce w 1989 r., spowodowały, że podjęto decyzję o likwidacji Wojskowej Służby Wewnętrznej w Siłach Zbrojnych. Nad armią kontrolę rozłożyło kierownictwo cywilne, które odwołując się do tradycji II RP⁶, powołało w Wojsku Polskim Żandarmerię Wojskową (ŻW). Na podstawie tego rozkazu szef Sztabu Generalnego WP swoim zarządzeniem powołał i określił strukturę Ośrodka Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim, który nadal był kuźnią kadr żandarmerii dla potrzeb terenowych jednostek. Główny cel szkolenia i doskonalenia żołnierzy Żandarmerii Wojskowej stanowiło przygotowanie kadry do wykrywania przestępstw, wykroczeń oraz innych zjawisk kryminogennych, a także do zapobiegania im i ścigania ich sprawców. Łącznie w ciągu pięciu lat istnienia Ośrodka Szkolenia ŻW w Mińsku Mazowieckim przeszkolono na 48 kursach 1272 żołnierzy zawodowych, wypromowano 181 młodszych chorążych, przygotowano specjalistycznie 8818 żołnierzy zasadniczej służby wojskowej.

14 października 1992 r. Komendant Ośrodka Szkolenia ŻW płk Bogusław Bednarski (1990–1995) zwrócił się poprzez Komendanta Głównego ŻW do Ministra Obrony Narodowej z prośbą o nadanie Ośrodkowi Szkolenia ŻW Odznaki Pamiątkowej. Odznaka miała stanowić zewnętrzny wyróżnik żołnierzy ŻW pełniących nienaganną służbę w Ośrodku.

Propozycja ta nie została jednak wprowadzona w życie. 13 czerwca 1993 r. na stadionie sportowym Ośrodka, na uroczystym apelu dokonano przekazania repliki sztandaru batalionu szkolnego przedwojennego Centrum Wyszczolenia Żandarmerii w Grudziądzu, przywiezionego przez delegację kombatanatów Koła Oddziałowego Stowarzyszenia Polskich Kombatanatów nr 106 „Żandarm” z Londynu. Sztandar przekazał honorowy prezes Koła płk żand. w st. spocz. dr Władysław Wierzbicki. Następnie została odprawiona msza polowa celebrowana przez biskupa polowego. W uroczystości brali udział zaproszeni goście oraz delegacje po-

MIŃSK MAZOWIECKI KUŹNIA KADR ŻANDARMERII

**ZARZĄDZENIE nr 59/Org./P1
MINISTRA OBRONY NARODOWEJ
z dnia 14 sierpnia 2007 r.**

w sprawie utworzenia Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej

Na podstawie art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz. U. Nr 123, poz. 1353, z późn. zm.) oraz § 2 pkt 4 i 14 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1996 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Obrony Narodowej (Dz. U. Nr 94, poz. 426), zarządza się, co następuje:

Tworzy się Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej jako specjalistyczną jednostkę organizacyjną Żandarmerii Wojskowej:

- 1) bezpośrednio podporządkowaną Komendantowi Głównemu Żandarmerii Wojskowej;
- 2) właściwą do:
 - a) prowadzenia szkoleń i doskonalenia zawodowego żołnierzy zawodowych jednostek organizacyjnych Żandarmerii Wojskowej;
 - b) prowadzenia szkoleń lub doskonalenia zawodowego innych podmiotów na podstawie zawartych umów i porozumień.

Szef Sztabu Generalnego WP wyda stosowne dokumenty organizacyjno-etatowe uwzględniające postanowienia niniejszego zarządzenia. Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej:

- 1) do dnia 31 grudnia 2008 r. sformuje Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim;
- 2) do dnia 15 stycznia 2009 r. przedstawi, poprzez Szefa Sztabu Generalnego WP, informacje o realizacji zadania określonego w pkt 1.

Dyrektor Departamentu Kontroli dostosuje plany działalności kontrolnej do postanowień niniejszego zarządzenia.

Odpowiedzialnym za realizację zarządzenia jest Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej.

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

MINISTER OBRONY NARODOWEJ
ALEKSANDER SZCZYGŁO

szczególnych jednostek żandarmerii⁷. Ośrodek Szkolenia Żandarmerii Wojskowej przejął w ten sposób tradycje żandarmerii przedwojennej.

Decyzją Ministra Obrony Narodowej z dniem 31 grudnia 1995 r. Ośrodek przestał istnieć. Jego funkcje przejęło Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych i Logistyki w Poznaniu. Do nowej siedziby szkoły odeszło tylko dwóch oficerów. Zastępcą komendanta Centrum ds. żandarmerii został płk Bogusław Kowal. Centrum było częścią struktury Wyższej Szkoły Oficerskiej im. Stefana Czarnieckiego. Do nowego miejsca szkolenia została przeniesiona cała specjalistyczna baza szkoleniowa, programy i dotychczas stosowane formy szkolenia. Nauka była kontynuowana w:

- szkole chorążych;
- szkole podchorążych rezerwy;
- szkole podoficerów służby zasadniczej;
- szkole młodszych specjalistów.

Kierowców dla żandarmerii kształciło Centrum Szkolenia Czołgowo-Samochodowego w Pile. W Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych i Logistyki w Poznaniu w ciągu dziewięciu lat przeszkolono 1,5 tys. żołnierzy zawodowych, wypromowano 230 młodszych chorążych i około 9 tys. żołnierzy służby zasadniczej.

Od maja 2004 do 2007 r. żołnierzy pionu prewencji szkolili Mazowiecki Oddział Żandarmerii Wojskowej w Warszawie. W tym okresie na 19 turnusach szkolono tylko młodszych specjalistów służby zasadniczej.

Staraniem kierownictwa Żandarmerii Wojskowej Minister Obrony Narodowej zarządzeniem MON nr 59/Org./P1 z 14 sierpnia 2007 r. ponownie utworzył w Mińsku Mazowieckim Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej (CSŻW). Dokumentami wykonawczymi były: decyzja nr pf-73/Org./SSG/ZOiU-P1 MON w sprawie sformowania Centrum Szkolenia ŻW i roz-

kaz nr Z-63/Org. Komendanta Głównego ŻW z 16 października 2007 r. w sprawie sformowania CS ŻW⁸. 22 października 2007 r. na komendanta wyznaczono płk. Krzysztofa Gombrycha, dotychczasowego szefa logistyki Mazowieckiego Oddziału ŻW w Warszawie. Natomiast jego zastępcą został ppłk Mirosław Parys Zawiasa⁹, który pełnił służbę na tym stanowisku do końca listopada 2008 r. Nowym zastępcą został ppłk dr Piotr Płonka. Centrum osiągnęło gotowość 31 grudnia 2008 r. 15 stycznia 2009 r. wizytował je Minister Obrony Narodowej Bogdan Klich. 1 marca 2009 r. komendantem został płk mgr Wiesław Chrzanowski, dotychczasowy zastępca komendanta Mazowieckiego Oddziału ŻW¹⁰, 16 października 2012 r. obowiązki komendanta objął płk dr Piotr Płonka.

Centrum jest specjalistyczną jednostką organizacyjną ŻW bezpośrednio podporządkowaną Komendantowi Głównemu ŻW, właściwą w zakresie realizowania zadań szkoleniowych i doskonalenia zawodowego żołnierzy ŻW i innych podmiotów.

Decyzją MON z 2010 r. wprowadzono odznakę pamiątkową Centrum Szkolenia ŻW. Odznakę tę wręcza komendant w dniu Święta Żandarmerii lub w dniu Święta Edukacji Narodowej.

18 października 2010 r. gen. broni Lech Konopka w imieniu Pana Prezydenta RP wręczył jednostce sztandar ufundowany przez społeczeństwo Mińska Mazowieckiego.

Podsumowując okres szkolenia w latach 1990–2014, należy stwierdzić, że nastąpił bardzo duży skok w systemie edukacji, polegający na przejściu od kształcenia młodszych specjalistów, podoficerów zawodowych i chorążych ŻW w szkołach do szkolenia w systemie kształcenia ustawicznego. Sytuację tę wymusiło przejście armii poborowej na służbę zawodową. Rolą Centrum jest przede wszystkim przekazywanie wiedzy logicznie uformowanej (formalnej) potrzebnej żandarmowi na określonym stanowisku. Z drugiej strony niezbędne też jest zwrócenie uwagi na historię formacji, psychologię działania w zespole oraz kierowanie, dowodzenie podległym zespołem, a także na współdziałanie z dowództwem ogólnowojskowym. Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej jest instytucją, która współpracuje z zagranicznymi ośrodkami szkolenia policji wojskowych. Dotychczasowe współdziałanie polskiej Żandarmerii Wojskowej i Policji Wojskowej Bundeswehry ograniczało się do wymiany doświadczeń w strefie przygranicznej – głównie Oddziału ŻW w Żaganiu z 351 batalionem niemieckiej Policji Wojskowej. Możliwość rozszerzenia współpracy nastąpiła w 2012 r. podczas spotkania Komendanta Głównego ŻW gen. dyw. dr Mirosława Rozmusa z attaché obrony Republiki Federalnej Niemiec płk. dypl. Kausem-Peterem Kiserem. Podczas spotkania zwrócono uwagę na możliwość rozwinięcia współpracy w zakresie szkolenia. Nawiązano współdziałanie pomiędzy Centrum Szkolenia ŻW a Szkołą Policji Wojskowej i Służby Sztabowej Federalnych Sił Zbrojnych Niemiec. Niemiecka Szkoła Policji Wojskowej była niegdyś umiejscowiona na południu kraju w Sonthofen, a od 2009 r. znajduje się w Hanowerze. W marcu 2014 r. w Centrum Szkolenia na zaproszenie płk. Piotra Płonki przebywali przedstawiciele jej kadry kierowniczej. Celem wizyty było zapoczątkowanie współpracy instytucji szkoleniowych ŻW w Polsce i Niemczech. W składzie delegacji znaleźli się komendant płk Eckart Keller, zastępca szefa Wydziału Szkolenia i Edukacji płk Thomas Meuser, dowódca Oddziału Szkolenia ppłk Dirk Weschollek oraz szef sztabu ppłk Frank Rohwedder. We wrześniu tego samego roku przedstawiciele Centrum Szkolenia ŻW złożyli rewizytę w szkole Policji Wojskowej i Służby Sztabowej Federalnych Sił Zbrojnych Niemiec. Główny cel wizyty stanowiło zdefiniowanie konkretnych obszarów współpracy

DZIENNIK URZĘDOWY MINISTRA OBRONY NARODOWEJ

Warszawa, dnia 11 czerwca 2015 r.

Poz. 157

Departament Komunikacji Społecznej

DECYZJA Nr 196/MON MINISTRA OBRONY NARODOWEJ z dnia 3 czerwca 2015 r.

**w sprawie przejęcia dziedzictwa tradycji i nadania imienia patrona Centrum
Szkolenia Żandarmerii Wojskowej**

Na podstawie § 2 pkt 14 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1996 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Obrony Narodowej (Dz. U. Nr 94, poz. 426 oraz z 2014 r. poz. 933), w związku z pkt 3-5 decyzji Nr 229/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 sierpnia 2004 r. w sprawie dziedziczenia i kultywowania tradycji oręża polskiego (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. Nr 9, poz. 105, z 2011 r. Nr 22, poz. 327 oraz z 2013 r. poz. 315), dla zachowania tradycji żandarmerii z okresu międzywojennego – ustala się co następuje:

1. Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim:

1) przejmuje i z honorem kultywuje dziedzictwo tradycji:

- a) Szkoły Żandarmerii (1918-1922);
- b) Centralnej Szkoły Żandarmerii (1922-1927);
- c) Dywizjonu Szkolnego Żandarmerii w Grudziądzu (1927-1930);
- d) Centrum Wyszczolenia Żandarmerii w Grudziądzu (1930-1939).

2) otrzymuje imię płk. Stanisława Sitka.

2. Decyzja wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

z upoważnienia
Ministra Obrony Narodowej:
Podsekretarz Stanu: M. Jankowski

szkoleniowej, które będą dotyczyć szkolenia językowego, śledczego badania miejsc zdarzeń oraz taktyki i technik interwencji. Polscy żandarmi zostali zapoznani ze strukturą, zdaniem oraz bazą szkoleniową szkoły. Ponadto uczestniczyli w praktycznych pokazach umiejętności niemieckich żandarmów, między innymi z zakresu ochrony osobistej oraz dynamicznej jazdy pojazdem. Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej utrzymuje także międzynarodowe kontakty z 18 Brygadą Policji Wojskowej Armii Stanów Zjednoczonych z siedzibą w Grafenwoehr w Niemczech. Brygada zapewnia egzekwowanie prawa, dyscypliny, porządku i ochronę personelu Armii Stanów Zjednoczonych w Europie. W lipcu 2013 r. reprezentanci 18 Brygady US MP przebywali w Centrum Szkolenia ŻW. Celem wizyty było przeprowadzenie warsztatów szkoleniowych dla żołnierzy ŻW wyznaczonych do pełnienia służby w ramach XIV zmiany PKW ISAF. Priorytet warsztatów stanowiło poszerzenie wiedzy o doświadczenia amerykańskich wojskowych policjantów z zakresu m.in. procedur działania punktów kontrolnych, śledczego badania miejsc zdarzeń, a także procedur dotyczących organizacji i prowadzenia zajęć strzeleckich z Policją Afgańską. Kolejne spotkanie przedstawicieli ŻW i 18 BDE US MP odbyło się w listopadzie 2014 r. w Komendzie Głównej ŻW oraz w mińskim Centrum Szkolenia. Decyzją nr 286 Ministra Obrony Narodowej z dnia 21 lipca 2015 r. zostało ustanowione Święto Centrum Szkolenia ŻW im. płk. Stanisława Sitka, które ma być obchodzone w dniu 16 października. Ta data nawiązuje bezpośrednio do daty wydania przez Komendanta Głównego ŻW rozkazu organizacyjnego do sformowania Centrum Szkolenia (16.10.2007 r.).

Podsumowując okres szkolenia w latach 1957–2014, należy stwierdzić, że nastąpiła duża zmiana w systemie edukacji. Co za tym idzie, istnieje potrzeba większego zwrócenia uwagi na samokształcenie się żandarmów w jednostkach macierzystych. W związku z tym, że obecnie wielu podoficerów zawodowych i wszyscy oficerowie posiadają wykształcenie wyższe, konieczna była zmiana podejścia do systemu kształcenia w Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej poprzez wykorzystanie możliwości, jakie daje współczesna technologia, i czerpanie z trendów przyjętych w edukacji w innych państwach sojuszu północnoatlantyckiego.

¹ CAW, *Historia żandarmerii Wojsk Polskich* (maszynopis).

² L. Dąbroś, J. Suliński, W. Chrzanowski, *Ewolucja i działalność szkół żandarmerii w Polsce w latach 1918–2015*, Mińsk Mazowiecki 2015.

³ J. Suliński, *Oficerowie żandarmerii II RP. Biogramy*, Warszawa 2010, s. 108.

⁴ L. Dąbroś, J. Suliński, W. Chrzanowski, *Ewolucja i działalność szkół żandarmerii w Polsce w latach 1918–2015*, s. 14.

⁵ J. Suliński, *Komendanci szkół żandarmerii w latach 1918–2015*, Mińsk Mazowiecki 2015.

⁶ Rozkaz MON pf – 42/org z dnia 18 kwietnia 1990 r.

⁷ Rozkaz komendanta OSz ŻW nr 106/93 z dnia 2 czerwca 1993 r.

⁸ „Przegląd Żandarmerii” 2008, nr 2, s. 4.

⁹ Rozkaz KGŻW nr 34 z dnia 31 grudnia 2007 r.

¹⁰ L. Dąbroś, J. Suliński, W. Chrzanowski, *Ewolucja i działalność szkół żandarmerii w latach 1918–2015*.

Bibliografia

CAW, *Historia żandarmerii Wojsk Polskich* (maszynopis).

Dąbroś L., Suliński J., Chrzanowski W., *Ewolucja i działalność szkół żandarmerii w Polsce w latach 1918–2015*, Mińsk Mazowiecki 2015.

Dąbroś L., Suliński J., Chrzanowski W., *Ewolucja i działalność szkół żandarmerii w latach 1918–2015*, Warszawa 2015.

Decyzja Ministra Obrony Narodowej nr 1612 z 14 października 2008 r.

Decyzja MON z dnia 3 czerwca 2015 r. w sprawie przejęcia dziedzictwa i nadania imienia CSŻW.

„Przegląd Żandarmerii” 2008, nr 2, s. 4.

Rozkaz KGŻW nr 34 z 31 grudnia 2007 r.

Rozkaz komendanta OSz ŻW nr 106/93 z 2 czerwca 1993 r.

Rozkaz MON pf – 42/org z 18 kwietnia 1990 r.

Suliński J., *Komendanci szkół żandarmerii w latach 1918–2015*, Mińsk Mazowiecki 2015.

Suliński J., *Oficerowie żandarmerii II RP. Biogramy*, Warszawa 2010.

Słowa kluczowe: Mińsk Mazowiecki, szkolenie ŻW, komendanci szkół ŻW, tradycje szkolenia ŻW

Key words: Minsk Mazowiecki, training of Military Police, commandants of MP schools, training traditions of MP

Summary

Minsk Mazowiecki the source of personnel of the Military Police (1957–2014)

Minsk Mazowiecki since the end of the 19th century has been a garrison in which all sorts of army units were quartered. Since 1955 up till now (with short breaks) military police officers of different specializations are trained there. They contribute to the security assurance and public order in the Military Forces. There has been a great development in a training system, forced mainly by the transition from the army of conscripts to the professional military service.

Thumaczenie: Renata Cedro, WP

URAZOWOŚĆ NA ZAJĘCIACH

z taktyki i technik interwencji oraz w sportach walki

asp. Henryk Leszczyński

Instruktor
Zakładu Interwencji Policyjnych CSP

Popularność sportu tworzy wiele zjawisk społecznych, w związku z tym powstają nowe dyscypliny. Technologie nowszej generacji i inwencja ludzka nadają nowy wymiar możliwościom psychofizycznym organizmu. Niestety, maksymalistyczny poziom tradycyjnych dyscyplin sportu oraz ryzyko związane z uprawianiem nowych wiąże się z niebezpieczeństwami dla zdrowia, a nieraz ludzkiego życia.

Uzyskiwanie decydujących osiągnięć sportowych poprzedzone jest wieloletnią pracą treningową. Poziom prezentowany przez większość dyscyplin jest przybliżony do maksymalnych możliwości człowieka; człowieka posiadającego zdolności do charakterystycznych wymagań każdej z nich. W sporcie wysoko kwalifikowanym nie ma mowy o przypadkowości. Najlepszymi zostają zawodnicy odpowiednio dobrani, prawidłowo wytrenowani i mający trochę szczęścia. Przebieg szkolenia oprócz swoistych sposobów treningowych powinien obejmować także wszelakie czynności wspomagające, także jak odnowa biologiczna, wypoczynek, dieta i suplementacja¹.

Wraz ze zwiększonym nasileniem obciążeń treningowych i startowych zwiększa się rola wszechstronnej wiedzy medycznej i trenerskiej w profilaktyce zmian patologicznych narządu ruchu u sportowców. Ostre obrażenia sportowe to ryzyko związane z zawodowym uprawianiem sportu, najczęściej jednakże występują mikrourazy spowodowane przeciążeniami. Pourazowe zmiany mikrostruktury są przyczyną stanów zapalnych, a nawet zmian zwyrodnieniowych w obrębie różnych elementów narządu ruchu. Uszkodzenia są następstwem przetrenowania, przeciążeń i złych warunków treningowych i startowych oraz wad wrodzonych i nabytych². Wysiłki fizyczne w sporcie cechują się najczęściej dużą intensywnością, długim czasem trwania i zaangażowaniem psychiki w realizację celu głównego, jakim jest właściwe przygotowanie do zawo-

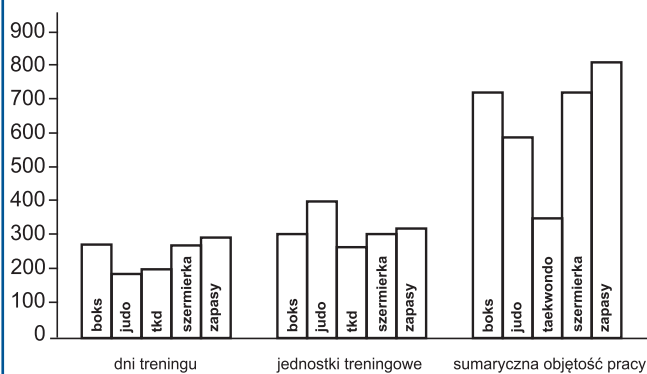
dów lub walka o zwycięstwo. Potrzeba wykonywania potężnej pracy treningowej oraz proces współzawodnictwa to przyczyny powstawania urazów sportowych.

Porównamy urazowość na zajęciach taktyki i technik interwencji z urazowością w dyscyplinach sportowych o dużym stopniu ryzyka. Do tej grupy zalicza się m.in. sporty walki, ponieważ głównym powodem urazowości jest rywalizacja i bezpośrednie starcie dwóch konkurujących sportowców³. Urazowość w sportach walki, podobnie jak na zajęciach TI, najczęściej skupia się na czynnikach bezpośrednich, jakimi są: uderzenia, kopnięcia i rzuty. Należy też pamiętać o czynnikach wewnętrznych, np. cechach osobowości. Można wyróżnić trzy rodzaje osób podatnych na wypadki: zbyt agresywne, przesadnie bojaźliwe i nieopanowane emocjonalnie.

Celem ćwiczeń sportowych jest zwiększanie wytrzymałości i siły tkanek (kostnej, ścięgnowej, więzadłowej, mięśniowej) przez kontrolowane stosowanie obciążeń, które indukują mikrourazy i ich przerostową naprawę⁴. Hipertrofia fizjologiczna mięśni dotyczy nie tylko brzośca, ale także ścięgien, choć w znacznie mniejszym zakresie. Taki przerost wyraźnie zwiększa sprawność dynamiczną narządu ruchu⁵. Gdy obciążenia w trakcie ćwiczeń przewyższają możliwości regeneracji tkanek, stają się one przewlekłe uszkodzone w wyniku pojawienia się zapalenia i zachodzących zmian wstecznych⁶. Poza mięśniami także w kościach obserwuje się roboczy przerost

wszystkich ich części i elementów. Natomiast procesy adaptacyjne stawów wiążą się głównie z unaczynieniem (powstają nowe pętle i wzrasta przekrój pojedynczych naczyń). Sumujące się mikrouszkodzenia wywołują zmiany biochemiczne w tkankach, zaburzenia natury wegetatywnej i zmiany w układzie naczyniowym, a w efekcie prowadzą do trwałych zmian morfologicznych⁷. Żadne pojedyncze makrouszkodzenie oraz sumujące się mikrourazy w obrębie narządu ruchu nie goją się bez śladu, a jedynie przez zastąpienie wysokowartościowej i wyspecjalizowanej tkanki (mięśniowej, ścięgnistej, więzadłowej) tkanką mniej wartościową (czyli tkanką łączną)⁸.

Ryc. 1. Wybrane współczynniki obciążeń treningowych w makrocyklu rocznym

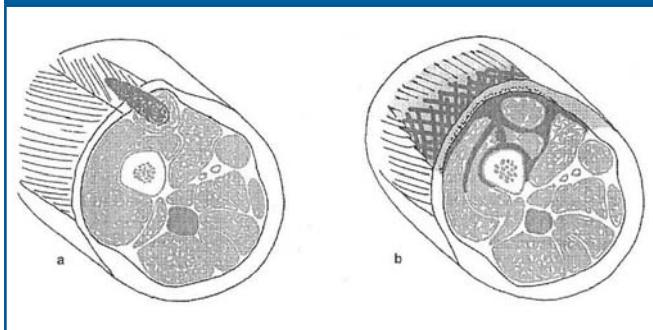
Źródło: Z. Bujak, *Urazowość w taekwon-do*, w: *Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy*, red. W.J. Cynarski, K. Obodyński, UR, Rzeszów 2003.

Z prawnego punktu widzenia każde uszkodzenie ciała w czasie uprawiania sportu należy traktować jako wypadek sportowy, czyli nieprzewidziane i nieplanowane zakłócenia sposobu wykonania zamierzonego ruchu⁹. Urazem przyjęto określać uszkodzenie żywego ustroju pod wpływem zewnętrznej energii¹⁰. Uraz to także zakłócenie adaptacji sportowca w warunkach wzrastających obciążeń treningowych¹¹. Następstwem urazu są uszkodzenia (bardziej lub mniej rozległe), nazywane „obrażeniami”. Specyfika urazów sportowych wynika z etiologii, patogenezы, leczenia i rokowania, natomiast nauka zajmująca się urazami to traumatologia (od greckiego słowa *trauma* – uraz).

Obrażenia sportowe dzielą się na typowe i przypadkowe¹², ostre i przewlekłe (ze zmianami pierwotnie i wtórnie przewlekłymi)¹³. Obrażenia typowe są specyficzne dla jednej lub grupy dyscyplin sportu, zaś przypadkowe pojawiają się przy uprawianiu sportu ogólnie. Przyczyny powstawania urazów mogą mieć charakter techniczny lub wywołany przez człowieka (ok. 80% przypadków).

Urazy sportowe dzielą się również na zamknięte (bez przerwania ciągłości skóry) oraz otwarte. Do zamkniętych należą: stłuczenia, naciągnięcia, skręcenia, zwichnięcia i złamania kości¹⁴. Stłuczenia wiążą się z uszkodzeniem naczyń krwionośnych, wynaczynieniem krwi i wytworzeniem krwiaka. W miejscu urazu obserwujemy obrzęk, ciemne podbarwienie skóry i odczuwalny jest ból. Efektem każdego uszkodzenia urazowego jest blizna łącznotkankowa, powstająca na podłożu krwiaka. Od charakteru tej blizny i jej wydolności jest uzależniona sprawność odcinka narządu ruchu i podatność na dalsze uszkodzenia w przyszłości¹⁵.

Ryc. 2. Każdy, nawet najmniejszy krwiak mięśni, musi być szybko wyleczony ze stosowną przerwą w treningach: a – krwiak leczony, niegroźny; b – krwiak nieleczony trwale uszkadza funkcję mięśnia, co ujemnie odbija się na wynikach sportowych

Źródło: A. Dziak, Z. Rusin, *Traumatologia sportowa. Poradnik dla trenera*, COS, Warszawa 2000.

Naciągnięcia to urazy mięśniowo-ścięgniste dotyczące mięśni, ścięgien, połączeń mięśniowo-ścięgnistych lub przyczepów do kości. Najczęściej powstają bez kontaktu z przeciwnikiem, w wyniku nienaturalnego ruchu. W zależności od obszerności uszkodzenia charakteryzuje się trzy stopnie urazów z naciągnięcia. Naciągnięcie bez przerywania włókien to uszkodzenie pierwszego stopnia. Częściowe przerywanie jednostki mięśniowo-ścięgnistej (ze słyszalnym wyraźnym odgłosem przerywania) to uszkodzenie drugiego stopnia. Całkowite przerywanie jednostki mięśniowo-ścięgnistej i konieczność zabiegu operacyjnego jest uszkodzeniem stopnia trzeciego.

Skręcenia to urazy więzadeł z trzystopniowym podziałem poziomu uszkodzenia¹⁶:

- **I stopnia (lekkie)** – minimalne uszkodzenie więzadeł związane z niewielkim dyskomfortem i przejściowymi dolegliwościami bólowymi, bez objawów niestabilności stawu;
- **II stopnia (średnie)** – rozległe uszkodzenie więzadeł, przerywanie włókien kolagenowych oraz torebki stawowej, widoczny obrzęk, znaczna niestabilność stawu i duże dolegliwości bólowe;
- **III stopnia (ciężkie)** – całkowite przerywanie ciągłości więzadeł, czasami połączone z oderwaniem fragmentu kości przy przyczepie więzadła, i znaczna niestabilność stawu.

Zwichnięcia to całkowita (trwała lub chwilowa) utrata kontaktu powierzchni stawowych kości. W przypadku częściowego przemieszczenia powierzchni stawowych mówi się o podwichnięciu.

Złamania to przerywanie ciągłości tkanki kostnej. Dzielą się m.in. na: pęknięcia, złamania bez przemieszczenia odłamów, złamania wieloodłamowe z przemieszczeniem, a także na otwarte i zamknięte.

Częstość występowania urazów u sportowców określa się wskaźnikiem ekstensywnym, intensywnym lub według Dobrowolskiego i Trofimowa¹⁷. Wskaźnik ekstensywny określa, jaki odsetek stanowią zawodnicy danej dyscypliny spośród wszystkich sportowców zgłaszających się do lekarza. Ten wskaźnik nie uwzględnia liczby osób uprawiających określoną dyscyplinę. Wskaźnik intensywny podaje liczbę urazów na 1000 zawodników danej dyscypliny. Według Dobrowolskiego i Trofimowa ocena urazowości polega na wyliczeniu stosunku liczby wypadków do liczby ćwiczących i czasu trwania treningów. Bez względu jednak na sposób wyliczania żadna staty-

URAZOWOŚĆ NA ZAJĘCIACH TAKTYKI I TECHNIK INTERWENCJI

Tabela 1. Intensywne i ekstensywne wskaźniki urazowości w wybranych dyscyplinach sportu

Nazwa dyscypliny sportu	Wskaźnik intensywny	Wskaźnik ekstensywny
Boks	158,1	14,0
Zapasy	103,0	6,1
Szermierka	64,2	2,7
Hokej	25,7	1,1
Narciarstwo zjazdowe	22,4	2,6
Koszykówka	8,1	17,0
Piłka nożna	5,0	4,4
Siatkówka	5,9	13,5

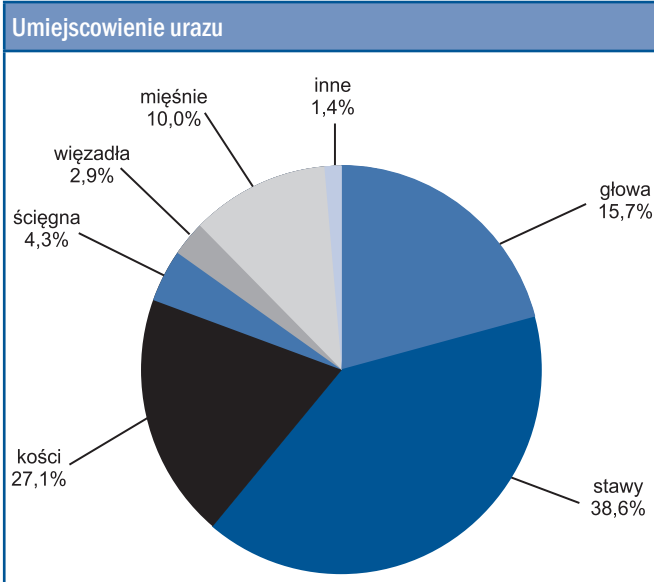
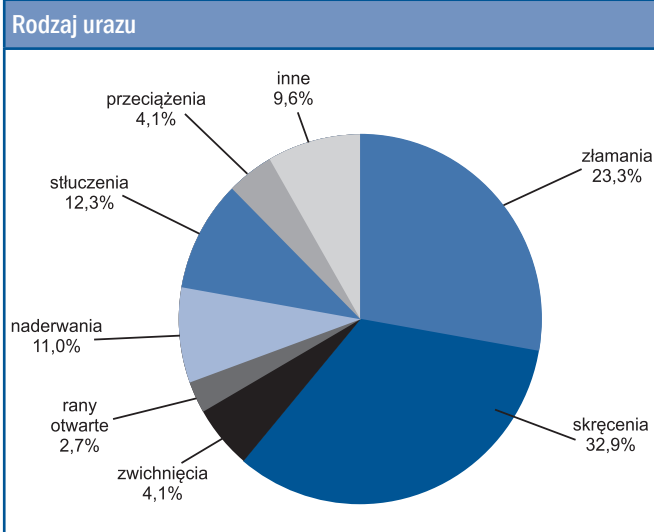
Źródło: R. Kurzbauer, D. Kalinowska-Waniek, *Wybrane zagadnienia z zakresu medycyny sportowej*, AWF, Katowice 1996.

styka nie obejmuje wszystkich obrażeń, a jedynie zgłoszone. W tabeli 1 zestawiono wskaźniki urazowości w niektórych dyscyplinach sportu.

Biorąc pod uwagę specyfikę rywalizacji sportowej, wyróżnia się następujące rodzaje walki¹⁸: jednopodmiotową, dwupodmiotową (sporty walki) i wielopodmiotową. W walce dwupodmiotowej z prawem fizycznego kontaktu musi dochodzić do różnego rodzaju urazów, które w znacznym stopniu uzależnione są od rodzaju środków oddziaływania na przeciwnika¹⁹: od względnie łagodnych (wytrącanie z równowagi, krępowanie ruchów, usuwanie z danego obszaru) po skrajnie ostre (uderzenia i kopnięcia we wrażliwe miejsca na ciele przeciwnika). Poniżej wykonano charakterystykę urazów w wybranych sportach walki o rozmaitych regulaminach prowadzenia rywalizacji.

ZAJĘCIA TAKTYKI I TECHNIK INTERWENCJI

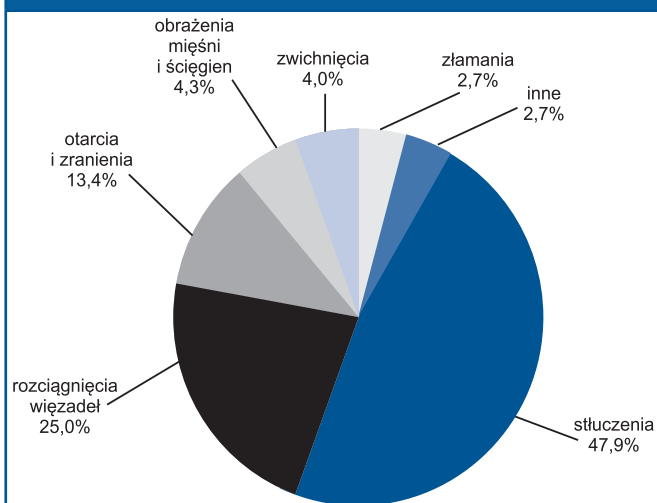
Należy stwierdzić, że w ogólnej liczbie wypadków wśród słuchaczy w 2013 r. nastąpił wzrost o 32,97% w stosunku do 2012 r. Generalnie liczba wypadków jest uzależniona od liczby słuchaczy odbywających szkolenia. Z analizy postępowań powypadkowych słuchaczy wynika, że większość zdarzeń miała miejsce na zajęciach z taktyki i technik interwencji, do których dochodzi głównie na skutek niezachowania należytej ostrożności ze strony poszkodowanych lub współwiczających. Należy zauważyć, iż urazy powstałe podczas tych zajęć są elementem ryzyka. Duża liczba wypadków ma miejsce na początku każdego szkolenia zawodowego podstawowego, co jest ściśle związane z rozwojem psychomotorycznym i fizycznym słuchaczy rozpoczynających szkolenie. Na rycinie 3 przedstawiono procentowy podział rodzaju i umiejscowienia urazów. I można stwierdzić, że w największej liczbie dochodzi do uszkodzenia układu ruchu, czyli skręceń stawów²⁰.

Ryc. 3. Urazowość na zajęciach taktyki i technik interwencji

Źródło: Z. Bujak, *Urazowość w taekwon-do, w: Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy*, red. W.J. Cynarski, K. Obodyski, UR, Rzeszów 2003.

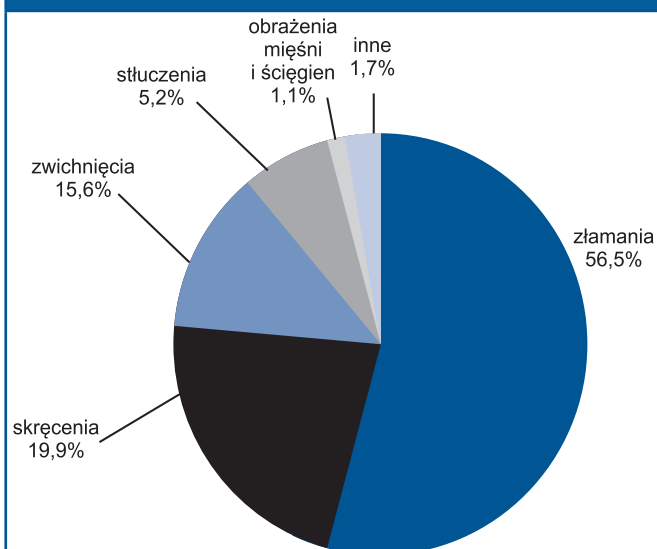
Boks to dyscyplina sportu związana z dużym ryzykiem uprawiania, szczególnie na niższym poziomie wyszkolenia technicznego zawodników²¹. W boksie wyróżnia się obrażenia ręki atakującej zawodnika (złamania kości śródręcza, łódkowatej i palców; zwichnięcia stawu podstawowego kciuka) oraz atakowanej głowy i tułowia przeciwnika (pęknięcia łuków brwiowych; urazy nosa, żuchwy i ucha wewnętrznego; rany szarpawo-miażdżone; uszkodzenia mózgu). Najczęściej zauważa się obecność urazów średnich (57%) i lekkich (30%). Ryc. 4 obrazuje częstotliwość doznanych urazów z podziałem na ich rodzaje, gdzie ponad 86% to stłuczenia, rozciągnięcia więzadeł oraz otarcia i zranienia. Prawdopodobnie nie uwzględniono utrat przytomności, choć być może odnotowywano nokauty bez utraty przytomności (tzw. nokaut techniczny). Biorąc pod uwagę wartość wskaźnika ekstensywnego urazowości (tab. 1), należy podkreślić, że boks jest niebezpieczną odmianą aktywności ruchowej.

Ryc. 4. Urazowość w boksie

Źródło: T. Dobrzański, *Medycyna wychowania fizycznego i sportu*, SiT, Warszawa 1989.

Ryc. 5. Rodzaje obrażeń ciała w judo

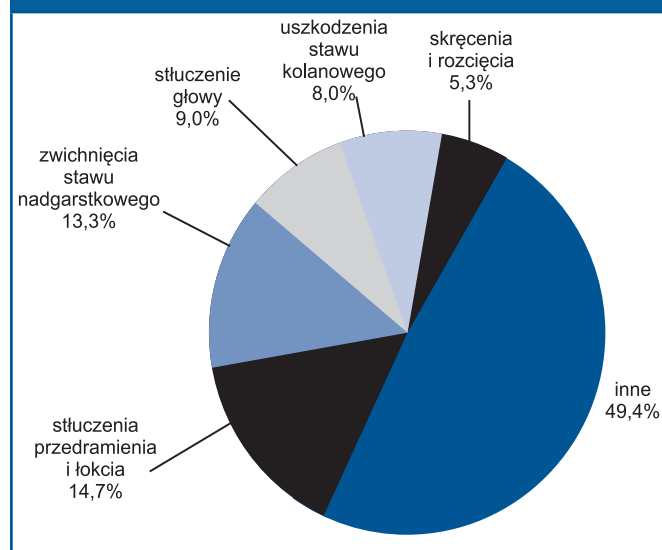
Źródło: S. Sterkowicz, *Poziom sportowy a częstość i charakter wypadków u osób uprawiających judo*, „Wychowanie Fizyczne i Sport” 1985, nr 3.

Judo jest przypisywane do stosunkowo bezpiecznych dyscyplin sportu²² lub o zwiększonym ryzyku urazowości²³. Tak odmienne zdania biorą się z różnej metodyki badania²⁴. J. Kano, opracowując podstawy judo, pousuwał groźne rzuty i chwytory oraz uderzenia, które występowały w jujitsu²⁵, co miało zwiększyć bezpieczeństwo ćwiczących. W judo plan szkolenia zawiera także umiejętności przywracania przytomności i udzielania bezzwłocznej pomocy przedlekarskiej²⁶. Lokalizacja i rodzaje obrażeń związane są ze stopniem zaawansowania ćwiczących. W gronie początkujących najczęściej występują złamania kości (61%) i skręcenia stawów (18%). Zaś u zaawansowanych (od pierwszej do międzynarodowej mistrzowskiej klasy sportowej) dominują skręcenia (44%) i zwichnięcia (24%) stawów²⁷. Stłuczenia oraz rozerwania mięśni i ścięgien występują znacznie rzadziej. Do zdarzeń dochodzi najczęściej przy upadku i podczas rzutów. Z ogólnej analizy wypadko-

wości w judo wynika, że liczba urazów ciężkich (złamania) wynosi ponad połowę wszystkich obrażeń (ryc. 5). Specyfiką jest także lokalizacja obrażeń: w gronie zawodników o niższym poziomie sportowym są to głównie kończyny górne (40%), zaś u wysoko przygotowanych judoków kończyny dolne (42%).

W **jujitsu** występowanie obrażeń ciała przedstawia się następująco²⁸: kończyny górne (49%), kończyny dolne (29%), głowa i szyja (16%) oraz tułów (5%). Ze względu na rodzaj urazów (ryc. 6) najczęściej dochodziło do stłuczenia przedramion i łokci (15%) oraz zwichnięcia stawu nadgarstkowego (13%).

Ryc. 6. Najczęściej występujące urazy w jujitsu

Źródło: S. Sterkowicz, *Ju-jitsu. Wybrane aspekty sztuki walki obronnej*, AWF, Kraków 1998.

W **karate** do urazów treningowych (w odróżnieniu od występujących w trakcie zawodów sportowych) dochodzi najczęściej podczas²⁹:

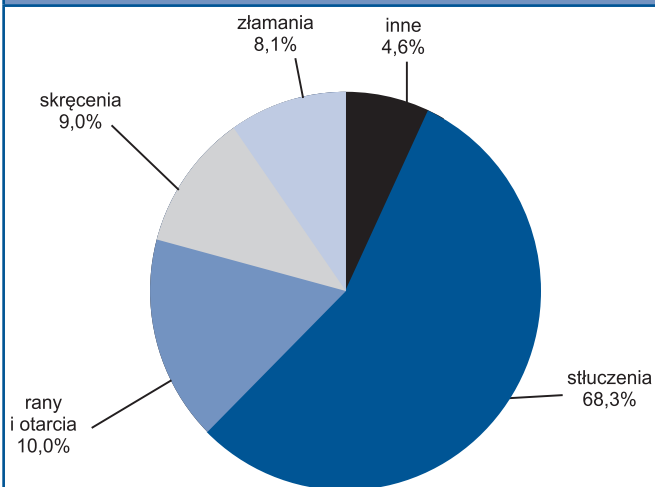
- rozgrzewek, walk z cieniem i ćwiczeń formalnych;
- dynamicznych ćwiczeń kształtujących gibkość wykonywanych z partnerem;
- uderzeń w urządzenia do ćwiczeń i rozbić przedmiotów (np. podczas egzaminów technicznych);
- różnorodnego rodzaju walk (od zaaranżowanych do wolnych).

Rozpatrując urazowość w karate, należy także uwzględnić odmianę (styl). Inne urazy będą występowały w odmianach bez współzawodnictwa sportowego (np. zendo karate tai-ten-ao, shotokai karate-do), odrębne w bezkontaktowym stylu shotokan, jeszcze inne w pełnokontaktowym kyokushin. Bez względu na styl, poziom zaawansowania ćwiczących (podobnie jak w judo) odgrywa znaczną rolę w etiologii urazów. U zawodników z długim stażem treningowym doznanie urazu jest związane przede wszystkim z walkami lub rozbijaniem twardych przedmiotów. Niebezpieczeństwo wypadkowe zwiększa się wielokrotnie podczas zgrupowań sportowych i zawodów³⁰. W karate kyokushin najwięcej urazów wynosiły stłuczenia (ryc. 7) oraz złamania. Jednak wpływ na liczbę urazów miał kraj pochodzenia badanych oraz być może poziom wyszkolenia (wyższy u Japończyków).

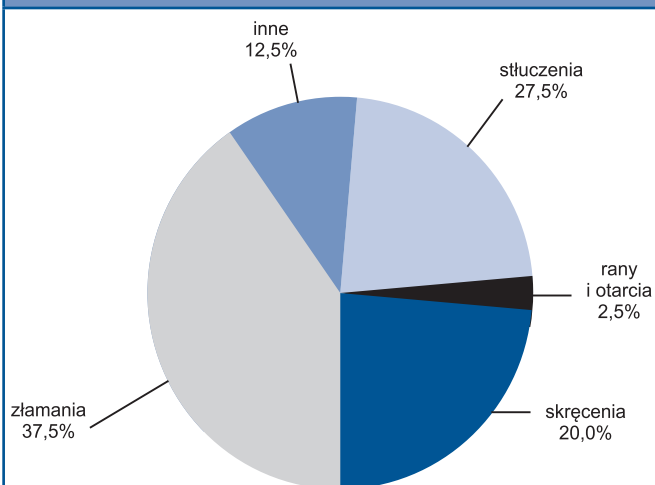
URAZOWOŚĆ W SPORTACH WALKI

Ryc. 7. Urazowość w karate

Japończycy

Polacy

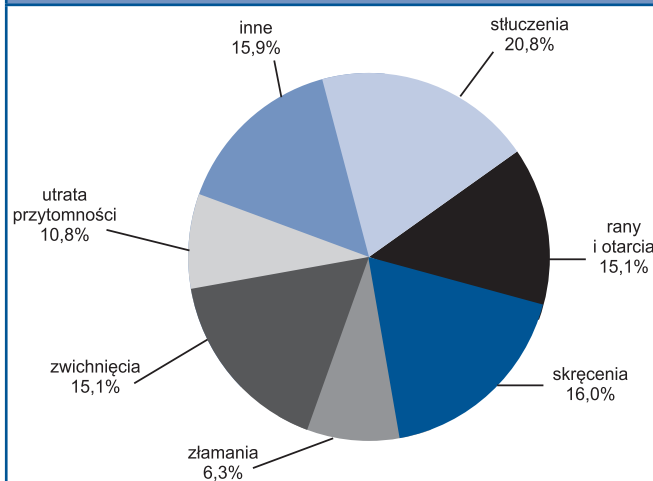
Źródło: S. Sterkowicz, *Charakterystyka wybranych wskaźników określających stan przygotowania zawodników karate*, AWF, Kraków 1992; K.I. Hirata, *Karate*, w: *Encyclopedia of Sport Sciences and Medicine*, The Macmillan Co, New York 1971.

Kickboxing powstał w USA w latach sześćdziesiątych XX wieku jako alternatywna odmiana dla bezkontaktowych sztuk walki z Dalekiego Wschodu. Jest połączeniem w walce sportowej technik bokserskich (m.in. ciosy proste, sierpowe i haki) oraz kopnięć z taekwondo. Rozpatrując urazy sportowe w kickboxingu, trzeba brać pod uwagę rodzaj regulaminu (semi, light, full-contact; low kick, muaitai), na którego zasadach była prowadzona rywalizacja, ponieważ fakt ten powinien determinować uniknięcie tzw. fiksacji funkcjonalnej (sposób trenowania)³¹. Pomimo używania różnych ochraniaczy (głowy, zębów, pięści, goleni, stóp, jader) kickboxerzy często ulegają urazom, zwłaszcza w systemach pełnokontaktowych (np. full-contact, muaitai). Ponad 60% urazów zawodnicy (i zawodniczki) doświadczają w trakcie zawodów, zaś spora liczba kobiet (37%) potwierdziła wystąpienie urazu podczas rozgrzewki, czego nie zauważono wśród mężczyzn³². Najczęstszym urazem u kobiet, jak i u mężczyzn są różnorodnego rodzaju stłuczenia (ryc. 8). Kobiety i mężczyźni trenujących kickboxing najbardziej różni liczba urazów (rany i otarcia, z przewagą u mężczyzn) oraz przypadków utraty przytomności (prawie dwukrotnie częściej u kobiet). Względnie

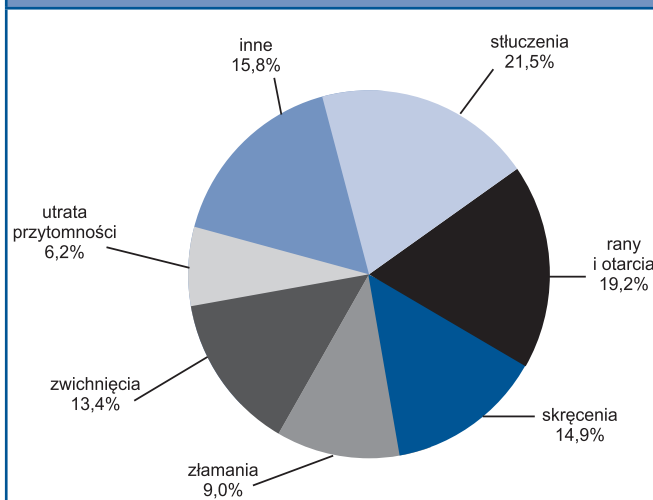
spora liczba urazów związanych z utratą przytomności świadczy o wysokim poziomie niebezpieczeństwa, które powiązane jest z uprawianiem tej dyscypliny sportu.

Ryc. 8. Urazowość w kickboxingu wersji light i semi-contact

Kobiety

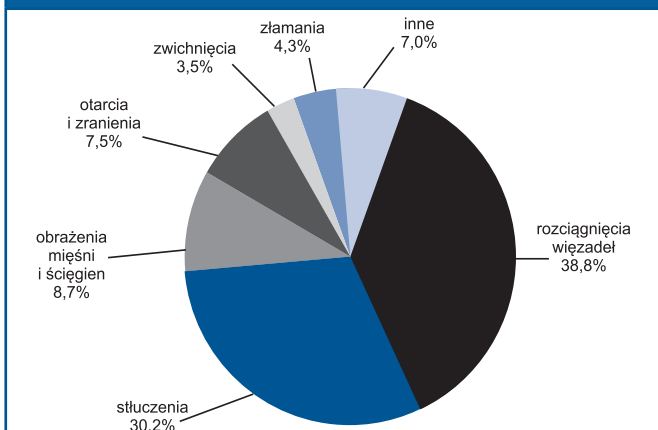
Mężczyźni

Źródło: *Podstawy teorii treningu sportowego*, red. H. Sozański, COS, Warszawa 1999; A. Kurek, *Urazy w kickboxingu w grupie seniorów*, praca dyplomowa – maszynopis, ZWWF, Biała Podlaska 2007.

Nawet gdy **zapasy** są dyscypliną o stosunkowo łagodnych środkach oddziaływania (według typologii Kaliny) i można je uprawiać od 8–9 roku życia, urazy występują dość często, chociaż o wiele mniej niż w boksie (tab. 1). Charakterystycznymi uszkodzeniami zapaśniczymi są: otarcia skóry; naderwania i rozzerwania mięśni i więzadeł; stłuczenia i złamania, które dotyczą zarówno kończyn górnych, jak i dolnych. Ryc. 9 ukazuje procentowy podział poszczególnych urazów. Prawie 70% wynoszą urazy, których przyczyną są rozciągnięcia więzadeł i stłuczenia. Badając urazowość w sportach walki, w pierwszej kolejności uwzględnia się „czynniki bezpośrednie”, np. uderzenia, kopnięcia, rzuty. Natomiast należy uwzględnić rolę „pośrednich czynników wewnętrznych”, m.in. cech osobowości³³. Badania wykazały³⁴, że tylko ok. 20% wszystkich wypadków nie miało podłoża psychologicznego.

Ryc. 9. Urazowość w zapasach

Źródło: R. Kurzbauer, D. Kalinowska-Waniek, *Wybrane zagadnienia z zakresu medycyny sportowej*, AWF, Katowice 1996.

Taekwondo zaliczane jest zarówno do sztuk samoobrony, jak i sportów walki³⁵. Rozpowszechnienie i osiągalność różnego rodzaju ochraniaczy i zabezpieczeń pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku wzbudziły zarazem wzrost popularności zawodów sportowych oraz „wysycenie” idei treningów walkami o zróżnicowanym charakterze: szkolne, zadaniowe, ostre. W kontekście ochraniaczy (np. rękawic bokserskich) trzeba pamiętać, że w Polsce ok. dwudzieścia lat temu dostęp do nich był rygorystycznie ograniczony przez ówczesne władze sportowe i ukierunkowany przede wszystkim na kluby gwardyjskie. Podejmując się badania urazowości w taekwondo, za najważniejszy cel przyjęto uzyskanie wiedzy odnoszącej się do występowania urazów w trakcie treningów i zawodów z uwzględnieniem płci.

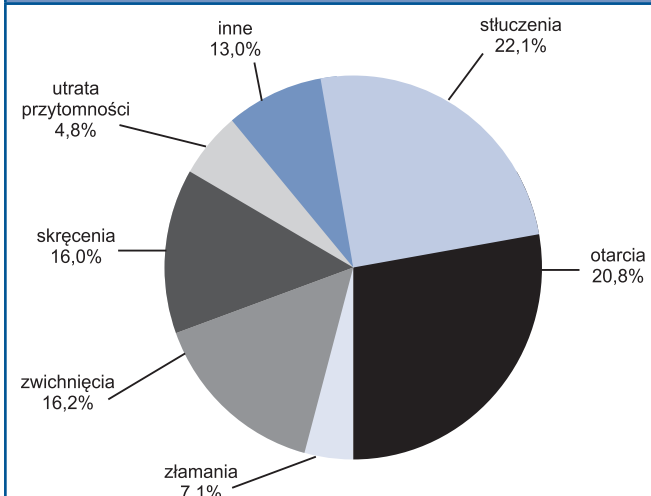
Najczęstsze uchybienia i błędy w metodyce nauczania i prowadzenia szkolenia to³⁶:

- lekceważenie przez nauczyciela zasady systematyczności i stopniowego zwiększania obciążeń;
- stosowanie zawyżonych obciążeń, brak właściwego odpoczynku powysiłkowego;
- wprowadzanie zbyt trudnych ćwiczeń.

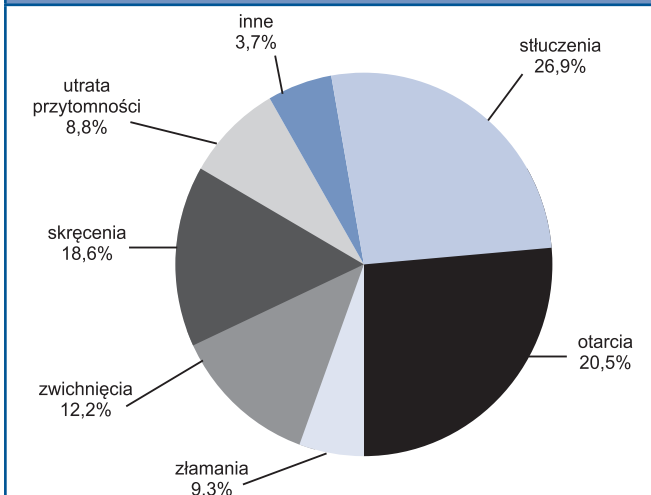
Do niedociągnięć w organizacji zajęć zalicza się: zbyt dużą liczbę ćwiczących, prowadzenie zajęć pod nieobecność nauczyciela, niewłaściwe zmiany grup trenujących, złe rozmieszczenie ćwiczących, nieprzestrzeganie zasad bhp. Niedostateczne zabezpieczenie materiałowo-techniczne wiąże się ze: słabą jakością sprzętu, niewystarczającym przygotowaniem miejsca ćwiczeń i sprzętu, złym oświetleniem, wentylacją, nieodpowiednimi warunkami atmosferycznymi (temperatura, mgła, śnieg itp.). Nieprawidłowe zachowanie zawodników wynika z pośpiechu, nieuwagi i braku dyscypliny. Stany przemęczenia, obniżenie możliwości psychofizycznych na skutek choroby, niedostateczne przygotowanie (np. sprawnościowe, techniczne) także stanowią powód licznych wypadków w sporcie. Podjęte działania mające na celu zmniejszenie wypadkowości na zajęciach TI poprzez omawianie wypadków, analizę zdarzeń wypadkowych oraz kontrolowanie realizacji wniosków i środków profilaktycznych mają na celu zmniejszenie liczby zdarzeń wypadkowych z udziałem szkolonych policjantów. Z uwagi na specyfikę realizacji treści programowych szkolenia z taktyki i technik interwencji (szkolenie kontaktowe, konieczność użycia siły fizycznej) obszar ten jest obciążony

Ryc. 10. Częstotliwość urazów w taekwondo z podziałem na płeć

Kobiety

Mężczyźni

Źródło: Z. Bujak, *Urazowość w taekwon-do*, w: *Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcja i problemy*, red. W.J. Cynarski, K. Obodyński, UR, Rzeszów 2003.

ryzykiem zaistnienia zdarzeń wypadkowych, których ograniczenie jest niezmiernie trudne i nie należy oczekiwać, że uda się je całkowicie wyeliminować.

Podobnie w sportach walki współzawodnictwo w konkurencji walk należy do grupy dyscyplin o charakterze walki bezpośredniej, z prawem fizycznego kontaktu z przeciwnikiem o ograniczonej przepisami siły kontaktu osobistego³⁷, urazy występują rzadko. Analiza 39 raportów lekarskich z zawodów, które były rozegrane tylko w 1999 r. w różnych grupach wiekowych, dowiodła, że w 1609 stoczonych starciach odnotowano 111 najczęściej niedużych, ingerencji lekarskich³⁸.

Groźniejsze urazy, które wymagały interwencji lekarskiej, są najczęściej poprawnie zdiagnozowane i leczone, wprawdzie często czas rekonwalescencji jest drastycznie skracany, a obowiązkowe zabiegi ograniczane. Zaś mnóstwo obrażeń, które nie przysparzają żadnych problemów terapeutycznych (np. lekkie stłuczenia, rozciągnięcia), jest bagatelizowanych i w wyniku przedwczesnego rozpoczęcia treningu dochodzi do przeciążenia uszkodzonej tkanki³⁹. Należy także zana-

URAZOWOŚĆ W SPORTACH WALKI

czyć problem raczej skrzętnie pomijany w piśmiennictwie, a związany z opieką medyczną. Lekarzy sportowych jest „jak na lekarstwo”, a lekarze ogólni, najczęściej mało zorientowani w specyfice sportowej, zalecają środki raczej symboliczne (pomijam trafność diagnozy), które niewiele pomogą, i takie nastawienie (na zasadzie rezonansu społecznego) stwarza lekceważący stosunek do urazu u zawodników.

Monitoring uszkodzeń ciała w sztukach samoobrony i sportach walki powinien być regularnie prowadzony i poddawany analizie. Doświadczenia lekarzy sportowych na całym świecie pokazują⁴⁰, że co najmniej siedmiu z dziesięciu uszkodzeń ciała u dzieci można by uniknąć przy znajomości ich najczęstszych lokalizacji. Korzyści płynące z aktywności fizycznej i sportu są jednak niewspółmierne w stosunku do ewentualnych niebezpieczeństw.

Pamiętajmy również, że sport to zdrowie, więc trenujemy z głową.

- ¹ Podstawy teorii treningu sportowego, red. H. Sozański, COS, Warszawa 1999.
- ² A. Wawrzyczak, Wyniki usprawnienia leczniczego, Wyd. PTSM, Gdańsk 1986.
- ³ R.M. Kalina, Teoria sportów walki, COS, Warszawa 2000.
- ⁴ K. Zimmer, Najczęstsze urazy sportowe, w: Medycyna sportowa, red. M. Mędraś, Medspor Press, Warszawa 2004.
- ⁵ Medycyna sportowa w praktyce, red. Z. Zajęzkowski, PZWL, Warszawa 1984.
- ⁶ K. Zimmer, Najczęstsze urazy sportowe, w: Medycyna sportowa, red. M. Mędraś.
- ⁷ Medycyna sportowa w praktyce, red. Z. Zajęzkowski.
- ⁸ Medycyna sportowa, red. A. Jegier, K. Nazar, A. Dziak, PTMS, Warszawa 2005.
- ⁹ R. Kurzbauer, D. Kalinowska-Waniek, Wybrane zagadnienia z zakresu medycyny sportowej, AWF, Katowice 1996.
- ¹⁰ J. Fibak, Traumatologia sportu, AWF, Poznań 1974.
- ¹¹ W.F. Baszkirow, Przyczyny powstawania urazów – ich profilaktyka, „Trening” 1990, nr 1.
- ¹² A. Dziak, S. Tayara, Urazy i uszkodzenia w sporcie, Wyd. Kasper, Kraków 1999.
- ¹³ R. Kurzbauer, D. Kalinowska-Waniek, Wybrane zagadnienia z zakresu medycyny sportowej.
- ¹⁴ Medycyna sportowa, red. A. Jegier, K. Nazar, A. Dziak.
- ¹⁵ Medycyna sportowa w praktyce, red. Z. Zajęzkowski.
- ¹⁶ K. Zimmer, Najczęstsze urazy sportowe, w: Medycyna sportowa; Medycyna sportowa, red. A. Jegier, K. Nazar, A. Dziak.
- ¹⁷ R. Kurzbauer, D. Kalinowska-Waniek, Wybrane zagadnienia z zakresu medycyny sportowej.
- ¹⁸ J. Dziąsko, J. Kosendiak, G. Łasiński, Z. Naglak, M. Zatoń, Kierowanie przygotowaniem zawodnika do udziału w walce sportowej, „Sport Wyczynowy” 1982, nr 1–3.
- ¹⁹ R.M. Kalina, Teoria sportów walki.
- ²⁰ Analiza stanu bezpieczeństwa i higieny służby i pracy w Centrum Szkolenia Policji za 2013 r.
- ²¹ R. Kurzbauer, D. Kalinowska-Waniek, Wybrane zagadnienia z zakresu medycyny sportowej.
- ²² F. Hapek, Z badań nad powstawaniem i profilaktyką uszkodzeń w judo, „Rocznik Naukowy WSWF w Krakowie” 1977, t. 5.
- ²³ Z. Lewandowski, Z. Świerczyński, Zapobieganie urazom w sporcie, SiT, Warszawa 1970.
- ²⁴ S. Sterkowicz, Poziom sportowy a częstość i charakter wypadków u osób uprawiających judo, „Wychowanie Fizyczne i Sport” 1985, nr 3.
- ²⁵ J. Stevens, Trzej mistrzowie budo, Diamond Books, Bydgoszcz 2001.
- ²⁶ J. Pawluk, Judo sportowe, SiT, Warszawa 1973.
- ²⁷ S. Sterkowicz, Poziom sportowy a częstość i charakter wypadków u osób uprawiających judo.
- ²⁸ S. Sterkowicz, Ju-jitsu. Wybrane aspekty sztuki walki obronnej, AWF, Kraków 1998.
- ²⁹ J. Miłkowski, Karate, Wyd. MON, Warszawa 1983; S. Sterkowicz, Charakterystyka wybranych wskaźników określających stan przygotowania zawodników karate, AWF, Kraków 1992.
- ³⁰ Sportowna medicina, red. A.G. Dembo, Fizkultura i Sport, Moskwa 1975.
- ³¹ Z. Czajkowski, Nauczanie techniki sportowej, COS, Warszawa 2004.
- ³² A. Kurek, Urazy w kickboxingu w grupie seniorów, Praca dyplomowa – maszynopis, ZWWF, Biała Podlaska 2007.
- ³³ S. Sterkowicz, Charakterystyka wybranych wskaźników określających stan przygotowania zawodników karate, AWF, Kraków 1992.
- ³⁴ R.B. Brown, Personality characteristics related to injuries in football, „The Research Quarterly” 1971, no. 2.
- ³⁵ H.H. Choi, Taekwon-do, ITF, New Zealand 1995.

³⁶ J. Pawluk, Judo sportowe, SiT, Warszawa 1973.

³⁷ J. Dziąsko, J. Kosendiak, G. Łasiński, Z. Naglak, M. Zatoń, Kierowanie przygotowaniem zawodnika do udziału w walce sportowej, „Sport Wyczynowy” 1982, nr 1–3; J.H. Choi, A. Bryl, Taekwon-do. Koreańska sztuka samoobrony, Wyd. Iglica, Wrocław 1990.

³⁸ Z. Bujak, Urazowość w taekwon-do, w: Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy, red. W.J. Cynarski, K. Obodyński, UR, Rzeszów 2003.

³⁹ T. Dobrzański, Medycyna wychowania fizycznego i sportu, SiT, Warszawa 1970.

⁴⁰ D. Kennedy, P. Fitzgerald, Urazy i kontuzje sportowe u dzieci, DW Rebis, Poznań 2001.

Bibliografia

- Analiza stanu bezpieczeństwa i higieny służby i pracy w Centrum Szkolenia Policji za 2013 r.
- Baszkirow W.F., Przyczyny powstawania urazów – ich profilaktyka, „Trening” 1990, nr 1.
- Brown R.B., Personality characteristics related to injuries in football, „The Research Quarterly” 1971, no. 2.
- Bujak Z., Urazowość w taekwon-do, w: Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy, red. W.J. Cynarski, K. Obodyński, UR, Rzeszów 2003.
- Choi H.H., Taekwon-do, ITF, New Zealand 1995.
- Choi J.H., Bryl A., Taekwon-do. Koreańska sztuka samoobrony, Wyd. Iglica, Wrocław 1990.
- Czajkowski Z., Nauczanie techniki sportowej, COS, Warszawa 2004.
- Dobrzański T., Medycyna wychowania fizycznego i sportu, SiT, Warszawa 1970.
- Dziak A., Tayara S., Urazy i uszkodzenia w sporcie, Wyd. Kasper, Kraków 1999.
- Dziąsko J., Kosendiak J., Łasiński G., Naglak Z., Zatoń M., Kierowanie przygotowaniem zawodnika do udziału w walce sportowej, „Sport Wyczynowy” 1982, nr 1–3.
- Fibak J., Traumatologia sportu, AWF, Poznań 1974.
- Hapek F., Z badań nad powstawaniem i profilaktyką uszkodzeń w judo, „Rocznik Naukowy WSWF w Krakowie” 1977, t. 5.
- Kalina R.M., Teoria sportów walki, COS, Warszawa 2000.
- Kennedy D., Fitzgerald P., Urazy i kontuzje sportowe u dzieci, DW Rebis, Poznań 2001.
- Kurek A., Urazy w kickboxingu w grupie seniorów, Praca dyplomowa – maszynopis, ZWWF, Biała Podlaska 2007.
- Kurzbauer R., Kalinowska-Waniek D., Wybrane zagadnienia z zakresu medycyny sportowej, AWF, Katowice 1996.
- Lewandowski Z., Świerczyński Z., Zapobieganie urazom w sporcie, SiT, Warszawa 1970.
- Medycyna sportowa w praktyce, red. Z. Zajęzkowski, PZWL, Warszawa 1984.
- Medycyna sportowa, red. A. Jegier, K. Nazar, A. Dziak, PTMS, Warszawa 2005.
- Miłkowski J., Karate, Wyd. MON, Warszawa 1983.
- Pawluk J., Judo sportowe, SiT, Warszawa 1973.
- Podstawy teorii treningu sportowego, red. H. Sozański, COS, Warszawa 1999.
- Sportowna medicina, red. A.G. Dembo, Fizkultura i Sport, Moskwa 1975.
- Sterkowicz S., Charakterystyka wybranych wskaźników określających stan przygotowania zawodników karate, AWF, Kraków 1992.
- Sterkowicz S., Ju-jitsu. Wybrane aspekty sztuki walki obronnej, AWF, Kraków 1998.
- Sterkowicz S., Poziom sportowy a częstość i charakter wypadków u osób uprawiających judo, „Wychowanie Fizyczne i Sport” 1985, nr 3.
- Stevens J., Trzej mistrzowie budo, Diamond Books, Bydgoszcz 2001.
- Urazowość w taekwon-do, w: Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy, red. W.J. Cynarski, K. Obodyński, UR, Rzeszów 2003.
- Wawrzyczak A., Wyniki usprawnienia leczniczego, Wyd. PTSM, Gdańsk 1986.
- Zimmer K., Najczęstsze urazy sportowe, w: Medycyna sportowa, red. M. Mędraś, Medspor Press, Warszawa 2004.

Summary

Traumatism during classes in tactics and intervention techniques versus traumatism in martial arts

The article presents actions taken to reduce traumatism during intervention techniques classes by discussing accidents, analysis of traumatic incidents and controlling the implementation of conclusions and preventive means aiming at the reduction in the number of traumatic incidents with the participation of trainees. Due to the specificity of the realization of curriculum assumptions of training in tactics and intervention techniques (contact training, necessity to use the physical strength) this area is burdened with the risk of traumatic incidents, the restriction of which is extremely difficult, so one should not expect that their entire elimination will be possible.

Tłumaczenie: Renata Cedro, WP CSP

VADEMECUM POLICJANTA

WSKAZÓWKI I KOMENTARZE OPRACOWANE PRZEZ WYKŁADOWCÓW CSP

ZAKŁAD RUCHU DROGOWEGO

WIDEOREJESTRATORY

Rozwój urządzeń do rejestracji wykroczeń drogowych staje się coraz bardziej prężny, co wynika m.in. z faktu rosnącej liczby uczestników ruchu drogowego, jak również postępu motoryzacyjnego, który pozwala kierowcom na szybsze poruszanie się po drogach. Szybka jazda nie zawsze jednak jest bezpieczna, o czym świadczą statystyki w zakresie wypadków i kolizji drogowych. Poprawa bezpieczeństwa na drogach nie byłaby możliwa, gdyby z rozwojem motoryzacji nie szedł w parze rozwój urządzeń do rejestracji wykroczeń drogowych.

Zgodnie z art. 2 ustawy Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2012 r. poz. 1137, z późn. zm.) urządzenia rejestrujące to: stacjonarne, przenośne albo zainstalowane w pojeździe albo na statku powietrznym urządzenia ujawniające i zapisujące za pomocą techniki utrwalania obrazów naruszenia przepisów ruchu drogowego przez kierujących pojazdami. Policjant, wykonując czynności służbowe, jest uprawniony do używania przyrządów kontrolno-pomiarowych, jak również urządzeń rejestrujących. Obecnie na wyposażeniu funkcjonariuszy Policji znajduje się duży wybór urządzeń pozwalający na wykrycie oraz zarejestrowanie działań kierowców wynikających z naruszenia prawa o ruchu drogowym. Nagrywanie sytuacji na drodze to kolejny krok w stronę poprawy bezpieczeństwa. Urządzeniem, które pozwala rejestrować wykroczenia drogowe, jest wideorejestrator.

Szczegółowym aktem regulującym pełnienie służby policjantów wykorzystujących przyrządy kontrolno-pomiarowe służące do rejestracji ruchu drogowego jest zarządzenie nr 497 Komendanta Głównego Policji z dnia 25 maja 2004 r. w sprawie pełnienia służby przez policjantów wykorzystujących przyrządy kontrolno-pomiarowe służące do rejestracji zachowań uczestników ruchu drogowego (Dz. Urz. KGP Nr 9, poz. 41, z późn. zm.).

Zgodnie z zarządzeniem nr 497 wideorejestrator definiowany jest jako: przyrząd kontrolno-pomiarowy służący do rejestracji zachowań uczestników ruchu drogowego oraz do pomiaru prędkości. Urządzenie to może być zainstalowane w pojazdach oznakowanych oraz nieoznakowanych, wyposażonych w sygnały uprzywilejowania. Pojazdy te powinny być wyposażone w sygnały ostrzegawcze dźwiękowe o zmiennym tonie i świetlne błyskowe barwy niebieskiej, których konstrukcja umożliwia szybkie i łatwe umieszczanie na dachu radiowozu.

Wydawać by się mogło, że wideorejestratory to urządzenia, które od niedawna znajdują się na wyposażeniu Policji – nic bardziej mylnego. Historia wideorejestratorów sięga dość odległych czasów. Na początku policjanci wykorzystywali zwykłe magneto-widy do obserwacji ruchu drogowego. Dzięki nim było możliwe rejestrowanie wykroczeń oraz ich wielokrotne odtwarzanie (kamera miała wbudowany monitor celowniczy lub oddzielny monitor wizyjny). W latach 70. policja z Frankfurtu nad Menem po raz pierwszy w Europie wykorzystwała telewizję reporterską, montując wszystkie urządzenia w samochodzie marki Volkswagen Passat. Funkcjonariusze zauważyli wówczas, że operowanie kamerą w trakcie poruszania się pojazdu jest dość uciążliwe, dlatego też zaczęto montować urządzenie na obrotowym statywie. Urządzenie wyposażono również w Video-Timer typu VTG 33, dzięki czemu w trakcie odtwarzania nagranych obrazów wyświetlały się na ekranie, w formie paska pionowego lub poziomego, takie informacje, jak data wykroczenia i dokładna godzina.

Jedną z metod pomiaru prędkości, która jest wykorzystywana również w obecnych rejestratorach prędkości, było zamontowanie w radiowozie tachografu, który na tarczy wskaźnika prędkości rejestrował prędkość radiowozu w formie wykresu. Po włączeniu urządzenia wykonywał pomiar przez 72 sekundy. Aby wynik prędkości był miarodajny, należało zrównać prędkość radiowozu i pojazdu, za którym radiowóz się poruszał.

W trakcie swojej pracy policjanci wykorzystywali wideorejestratory typu Provida 2000, Multagraf, Videorapid 1. Jednak te urządzenia były wyposażone w analogowy system zapisu zarejestrowanego materiału na kasetach VHS. Około roku 2006 weszła do powszechnego użytku nowa seria wideorejestratorów, które dysponowały cyfrowym zapisem nagrań na dysku. Takimi urządzeniami były prędkościomierze kontrolne typu Videorapid 2, PolCam PC2006. Kolejną zmianą, która nastąpiła w 2010 r., było dołączenie przez producenta elementu, jaki stanowiła głowica radarowa typu Iskra-1. W 2013 r. policjanci ruchu drogowego dostali do wykorzystania w codziennej służbie prędkościomierz kontrolny Videorapid 2A wyposażony w przyrząd radarowy Iskra-1. Takie rozbudowanie wideorejestratora zwiększyło jego możliwości wykonywania pomiarów prędkości. Pojazd, w którym jest zamontowany wideorejestrator, już nie musi być w ruchu, aby ujawnić wykroczenie w postaci przekroczenia dozwolonej prędkości. Dzięki zastosowaniu głowicy radarowej, którą możemy montować z przodu

WIDEOREJSTRATORY

i z tyłu pojazdu, jest możliwy pomiar prędkości przyrządem radarowym, gdy auto patrolowe znajduje się w ruchu i zmierzy prędkość pojazdu jadącego przed radiowozem, jak i z nim. Istnieje możliwość wykonania pomiaru prędkości pojazdu, z którym się mijamy. Jeżeli można bezpiecznie się zatrzymać równolegle do drogi, policjanci mogą obsługiwać głowicę radarową w trybie stacjonarnym, jednocześnie rejestrując prędkość przejeżdżających pojazdów. Dzięki zastosowaniu kamer z przodu i z tyłu pojazdu jest możliwa rejestracja zachowania uczestników ruchu drogowego przed i za radiowozem. Za pomocą pilota możliwe jest sterowanie ustawieniami jednostki centralnej, kamery oraz głowicy radarowej. Videorapid 2A jest na tyle rozwiniętym urządzeniem, że po prawidłowym zmontowaniu kamery z głowicą radarową i podłączeniu przewodów policjanci mogą pracować w systemie wynośnym poza wnętrzem radiowozu. Wówczas mogą pracować z tzw. „wolnej ręki”. Z uwagi na to, że mamy do czynienia z urządzeniem cyfrowym wykorzystującym nośnik danych w postaci dysku, materiał (wykroczenie), który jest na nim zarejestrowany, może być bezpośrednio zgrany z niego na inną pamięć zewnętrzną. Nagranie w takiej postaci nie może być odtworzone za pomocą zwykłego programu komputerowego, tylko z użyciem specjalnej przeglądarki dołączonej do wideorejestratora.

Pełnienie służby z wykorzystaniem wideorejestratora wymaga przestrzegania szczegółowych zasad przedstawionych w zarządzeniu nr 497. Zgodnie z nim załoga patrolu ma obowiązek rejestrowania całego przebiegu służby. Włączenie rejestracji następuje z chwilą wyjazdu na wyznaczoną trasę patrolu aż do zjazdu do jednostki Policji. W trakcie pełnionej służby nagranie ma zawierać zapis obrazu i dźwięku. Występują jedynie cztery przypadki, kiedy można wyłączyć nagrywanie, a są to:

- wykorzystanie przerwy w służbie,
- wymiana dysku,
- odtworzenie zarejestrowanego wykroczenia osobie kontrolowanej,
- wykonywanie czynności na miejscu zdarzenia drogowego, jeżeli nie ma konieczności ich rejestrowania.

Każdą przerwę w rejestracji, poza okazaniem wykroczenia, skład patrolu ma obowiązek zapisać w notatnikach służbowych z podaniem dokładnego czasu przerwy w rejestracji oraz poinformować dyżurnego danej jednostki o fakcie przerwy w nagraniu.

Patrol, wykorzystując pojazd z wideorejestratorem, jest zobligowany do prowadzenia rejestru pracy urządzenia. Po zakończonej służbie dowódca sporządza informację dzienną z użycia wideorejestratora. W chwili ujawnienia wykroczenia lub przestępstwa patrol ma obowiązek niezwłocznie podjąć próbę zatrzymania sprawcy zaistniałego czynu. Po zakończonej służbie dowódca patrolu zdaje zarejestrowany materiał kierownikowi ruchu drogowego lub osobie rozliczającej ze służby

oraz informuje o nagraniu wykroczenia, które może przydać się w działalności profilaktyczno-szkoleniowej. W każdej jednostce Policji kierownik prowadzi rejestr i przechowuje zarejestrowany materiał przez okres 30 dni. Występuje odstępstwo od przechowywania nagrań przez ten okres, gdy zarejestrowano je za pomocą urządzenia cyfrowego, a wobec sprawcy zastosowano postępowanie mandatowe lub „pouczenie”. Wyżej wymienione osoba ma obowiązek zapewnienia odpowiedniej liczby nośników, tak aby umożliwić policjantom pełne dokumentowanie służby. Materiał stanowiący dowód w sprawie podlega skasowaniu po zakończeniu postępowania, dla którego został zabezpieczony. Decyzje o skasowaniu nagrań podejmuje kierownik komórki ruchu drogowego po wcześniejszym zapoznaniu się.

Policjanci, pełniąc służbę z wykorzystaniem wideorejestratora, mają obowiązek posiadać przy sobie i okazywać na żądanie osoby kontrolowanej poświadczoną kserokopię świadectwa legalizacji urządzenia. Warto również pamiętać, że podczas wykonywania kontroli drogowej należy ustawić radiowóz za pojazdem kontrolowanym w taki sposób, aby była możliwa rejestracja przeprowadzanej kontroli pojazdu i osoby.

Wideorejestraty obecnie używane przez funkcjonariuszy Policji są to najnowszej technologii urządzenia umożliwiające rejestrację ogromnej liczby wykroczeń. Ponadto uzyskany w trakcie rejestracji wykroczenia materiał wideo stanowi niezbitą dowód w trakcie sytuacji spornych lub postępowania sądowego.

Za pomocą wideorejestratora jest możliwa rejestracja takich wykroczeń, jak:

- wymuszenie pierwszeństwa przejazdu,
- zatrzymanie się pojazdu w miejscu niedozwolonym,
- niestosowanie się do zasady zachowania bezpiecznej odległości między pojazdami,
- wyprzedzanie na podwójnej ciągłej, na przejściu dla pieszych, na skrzyżowaniu,
- niezapięcie pasów bezpieczeństwa,
- wyprzedzanie w miejscach niedozwolonych,
- wjazd na przejście dla pieszych w trakcie znajdowania się na nim przechodnia,
- przekroczenie dozwolonej prędkości itp.

Rozwój wideorejestratorów jest bardzo dynamiczny i być może za kilka lub kilkanaście lat zakres ich funkcji podwoi się, a może nawet potroi. Ważne jest jednak, aby pamiętać o konieczności szkolenia i doszkalania funkcjonariuszy pracujących z użyciem tych urządzeń. Samo urządzenie nie będzie dobrze funkcjonowało bez wykwalifikowanego operatora. Tym bardziej jest istotne, aby funkcje wideorejestratorów były wykorzystywane w stu procentach, a jest to możliwe jedynie po przejściu odpowiedniego szkolenia.

mł. asp. Paweł Kurek, instruktor

Fakultatywne zatrzymanie UPRAWNIENIA do kierowania pojazdami

Zadań, które realizuje Policja, jest bardzo dużo – jedno z podstawowych stanowi ochrona bezpieczeństwa i porządku publicz-

nego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania, jak również wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców.

W trakcie wykonywania czynności w zakresie ruchu drogowego Policja realizuje uprawnienia określone w art. 129 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2012 r. poz. 1137, z późn. zm.).

Do obowiązków Policji należy m.in. czuwanie nad bezpieczeństwem i porządkiem ruchu na drogach, kierowanie ruchem i jego kontrolowanie. Policjant, w związku z wykonywaniem powyższych czynności, jest uprawniony do zatrzymania, w przypadkach przewidzianych w ustawie, dokumentów stwierdzających uprawnienie do kierowania pojazdem.

Dokumentem stwierdzającym uprawnienie do kierowania pojazdem jest prawo jazdy oraz pozwolenie na kierowanie tramwajem. Poszczególne przyczyny zatrzymania dokumentu prawa jazdy lub pozwolenia na kierowanie tramwajem (obligatoryjne czy też fakultatywne) określa art. 135 ww. ustawy. Zgodnie z ust. 1 pkt 2 ww. artykułu policjant może zatrzymać prawo jazdy za pokwitowaniem w razie uzasadnionego podejrzenia, że kierowca popełnił przestępstwo lub wykroczenie, za które może być orzeczony zakaz prowadzenia pojazdów. Decyzję o zatrzymaniu dokumentu prawa jazdy (pozwolenia na kierowanie tramwajem) podejmuje policjant przeprowadzający kontrolę drogową.

To, czy za dane popełnione wykroczenie może być orzeczony środek karny w postaci zakazu prowadzenia pojazdów, określają jednoznacznie poszczególne artykuły ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2015 r. poz. 1094, z późn. zm.). Zakaz prowadzenia pojazdów można orzec za:

- spowodowanie zagrożenia bezpieczeństwa w ruchu drogowym na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu (art. 86 § 3 Kodeksu wykroczeń),
- prowadzenie pojazdu innego niż mechaniczny na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem podobnie działającego środka (art. 87 § 4 Kodeksu wykroczeń),
- niestosowanie się do sygnału osoby uprawnionej do kontroli ruchu drogowego nakazującego zatrzymanie pojazdu (art. 92 § 3 Kodeksu wykroczeń),
- prowadzenie pojazdu na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu bez uprawnienia (art. 94 § 3 Kodeksu wykroczeń).

W toku wykonywanych czynności w sprawie o wykroczenie na zatrzymane prawo jazdy jest wydawane postanowienie o zatrzymaniu prawa jazdy, o którym mowa w art. 137 ustawy o ruchu drogowym. Postanowienie o zatrzymaniu prawa jazdy, w przypadku określonym w art. 135 ust. 1 pkt 2 (zatrzymanie fakultatywne), wydaje w terminie 14 dni od dnia zatrzymania prawa jazdy:

- prokurator – w toku postępowania przygotowawczego (w sprawie o popełnienie przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji, np. spowodowanie wypadku drogowego z art. 177 § 1 Kodeksu karnego), a sąd – po przekazaniu sprawy do sądu;
- w sprawie o wykroczenie (w sprawie o popełnienie wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji, np. niezastosowanie się do sygnału policjanta, nakazującego zatrzymanie pojazdu, w celu uniknięcia kontroli drogowej z art. 92 § 2 Kodeksu wykroczeń) – sąd właściwy do rozpoznania sprawy.

O wydaniu postanowienia o zatrzymaniu prawa jazdy zawiadamia się właściwego starostę.

We wszystkich przypadkach właściwym miejscowo do wydania postanowienia o zatrzymaniu dokumentu prawa jazdy jest sąd (w sprawie o wykroczenie drogowe) lub prokurator (w sprawie o przestępstwo drogowe), w którego okręgu doszło do popełnienia wykroczenia lub przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji. Przykładem będzie popełnione wykroczenie polegające na niezastosowaniu się do sygnału policjanta, nakazującego zatrzymanie pojazdu, w celu uniknięcia kontroli drogowej z art. 92 § 2 Kodeksu wykroczeń na terenie

miasta Legionowo – organem właściwym rzeczowo i miejscowo do podjęcia stosownej decyzji dotyczącej zatrzymania dokumentu prawa jazdy będzie Sąd Rejonowy w Legionowie. Na postanowienie prokuratora lub sądu o zatrzymaniu dokumentu prawa jazdy przysługuje zażalenie, które należy złożyć w nieprzekraczalnym terminie 7 dni liczonym od daty doręczenia postanowienia skarżącemu, do Sądu Rejonowego właściwego według miejsca popełnienia czynu, ale za pośrednictwem prokuratora, który wydał zaskarżone postanowienie. Oznacza to potrzebę wysłania zażalenia listem poleconym na adres prokuratury lub złożenia go w biurze podawczym prokuratury, której prokurator wydał postanowienie o zatrzymaniu prawa jazdy. Akta sprawy wraz ze złożonym zażaleniem przekazuje do Sądu Rejonowego celem jego rozpoznania właśnie ten prokurator, który wydał to postanowienie. Zażalenie może złożyć sam kierowca lub adwokat reprezentujący go na podstawie upoważnienia do obrony. Złożenie zażalenia po przekroczeniu powyższego terminu będzie bezskuteczne (nie zostanie rozpoznane).

Katalog osób, wobec których nie stosuje się przepisu art. 135 ustawy o ruchu drogowym (dotyczącego zatrzymania prawa jazdy), określa art. 139 ustawy, w którym jest wskazane, że tego przepisu nie stosuje się do szefów i cudzoziemskiego personelu przedstawicielstw dyplomatycznych, urzędów konsularnych państw obcych oraz misji specjalnych i organizacji międzynarodowych korzystających z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych lub konsularnych na mocy ustaw, umów bądź powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych lub na zasadzie wzajemności, a także do innych osób korzystających z tych przywilejów i immunitetów.

Podczas zatrzymywania prawa jazdy i określania terminu ważności wystawianego pokwitowania za zatrzymany dokument uprawniający do kierowania pojazdem zasadne jest postępowanie zgodne z art. 57 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2013 r. poz. 267, z późn. zm.). Ustawa ta wskazuje, że jeżeli początkiem terminu określonego w dniach jest pewne zdarzenie, przy obliczaniu tego terminu nie uwzględnia się dnia, w którym zdarzenie nastąpiło. Upływ ostatniego dnia z wyznaczonej liczby uważa się za koniec terminu.

Należy pamiętać, iż podczas zatrzymania prawa jazdy z przyczyny, o której mowa w art. 135 ust. 1 pkt 2, trzeba zastosować w pokwitowaniu siedmiodniowy termin jego ważności uprawniający do kierowania pojazdem w tym terminie.

Zgodnie z art. 103 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami (Dz. U. z 2015 r. poz. 155) oraz art. 182 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.) starosta wydaje decyzję o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami również w przypadku orzeczenia środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów.

Kierowanie pojazdem w czasie obowiązywania orzeczonego zakazu prowadzenia pojazdów jest przestępstwem określonym w art. 244 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.), z kolei prowadzenie pojazdu mechanicznego na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu po upływie zakazu, ale w czasie obowiązywania decyzji właściwego organu o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami, jest przestępstwem określonym w art. 180a Kodeksu karnego.

asp. Janusz Kozłowski, instruktor
asp. Michał Gemza, instruktor

NOWOŚCI

czekające na kierowców od 1 stycznia 2016 r.

Zmiany od 1 stycznia 2016 r.	Podstawa prawna
W ramach wykonywania kontroli ruchu drogowego w zakresie, o którym mowa w ust. 2, strażnicy gminni (miejscy) nie będą już upoważnieni do: a) używania urządzeń rejestrujących zainstalowanych w pojeździe; b) dokonywania na drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich oraz drogach krajowych w obszarze zabudowanym, z wyłączeniem autostrad i dróg ekspresowych, czynności z zakresu kontroli ruchu drogowego z użyciem przenośnych albo zainstalowanych w pojeździe urządzeń rejestrujących.	Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2012 r. poz. 1137, z późn. zm.) Art. 129b a) ust. 3 uchyla się pkt 3, b) uchyla się ust. 4.
Strażnicy gminni (miejscy) nie będą mogli ujawniać za pomocą stacjonarnych urządzeń rejestrujących zainstalowanych w pasie drogowym dróg publicznych następujących naruszeń przepisów ruchu drogowego: a) przekraczania dopuszczalnej prędkości; b) niestosowania się do sygnałów świetlnych. Zadania te będą należeć do Inspekcji Transportu Drogowego.	Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym Art. 129g ust. 1.
Strażnicy gminni (miejscy) zostaną wyposażeni w środki przymusu bezpośredniego, broń palną, środki techniczne służące do obserwowania i rejestrowania obrazu zdarzeń w miejscach publicznych oraz pojazdów.	Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1383) oraz ustawa z dnia 14 marca 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 486). Art. 9a w ust. 1 pkt 2.
Policjant zatrzyma prawo jazdy za pokwitowaniem w razie: a) przekroczenia przez kierującego pojazdem liczby 24 punktów za naruszenie przepisów ruchu drogowego w okresie 5 lat od wydania skierowania na kurs reedukacyjny, o którym mowa w art. 99 ust. 1 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami; b) popełnienia w okresie próbnym, o którym mowa w art. 91 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami, trzech wykroczeń przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji lub jednego przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji. Pokwitowanie zatrzymania prawa jazdy z przyczyn, o których mowa w ust. 1 pkt 1 lit. g, j, będzie uprawniało do kierowania pojazdem w okresie 24 godzin od chwili zatrzymania.	Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym Art. 135 ust. 1 pkt 1 lit. g, dodaje się lit. j.

Zmiany od 4 stycznia 2016 r.	Podstawa prawna
Prawo jazdy kat. B uzyskane po raz pierwszy wydaje się na okres próbny, tj. 2 lata, jednak starosta wyda decyzję administracyjną o przedłużeniu okresu próbnego: 1) o kolejne 2 lata, jeżeli w trakcie jego trwania kierowca popełnił dwa wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji stwierdzone w tym okresie mandatem karnym, prawomocnym wyrokiem sądu lub orzeczeniem organu orzekającego w sprawie o naruszenie w postępowaniu dyscyplinarnym; 2) o czas zatrzymania prawa jazdy w przypadku, o którym mowa w art. 102 ust. 1 pkt 3.	Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami (Dz. U. z 2015 r. poz. 155, z późn. zm.) Art. 13 ust.1 pkt1 lit.b.
Badaniu psychologicznemu przeprowadzonemu w celu ustalenia istnienia lub braku przeciwwskazań psychologicznych do kierowania pojazdem, zwanym dalej „badaniem psychologicznym w zakresie psychologii transportu”, będzie podlegał kierujący motorowerem, pojazdem silnikowym lub tramwajem, jeżeli: ▪ w okresie próbnym popełnił co najmniej dwa wykroczenia w ruchu drogowym przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji.	Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami Art. 82 ust.1 pkt 4 lit.c.
Okres próbny Okres próbny dla osoby, która po raz pierwszy uzyskała prawo jazdy kat. B, będzie trwać 2 lata, począwszy od dnia, w którym został jej wydany ten dokument. Kierowca w tym okresie będzie obowiązany: 1) odbyć między 4. a 8. miesiącem, licząc od dnia otrzymania prawa jazdy: a) kurs doszkalający w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego o charakterze teoretycznym (prowadzony odpłatnie przez wojewódzki ośrodek ruchu drogowego, trwający 2 godziny; zakończony uzyskaniem zaświadczenia); b) praktyczne szkolenie w zakresie zagrożeń w ruchu drogowym w formie ćwiczeń praktycznych (prowadzone odpłatnie przez ośrodek doskonalenia techniki jazdy, trwające 1 godzinę; zakończone uzyskaniem zaświadczenia); 2) przed upływem 8 miesięcy, licząc od dnia otrzymania prawa jazdy, przedstawić staroście zaświadczenie o odbytym szkoleniu i kursie, o którym mowa w lit. a i lit. b. Kierowca przez pierwsze 8 miesięcy będzie mógł kierować wyłącznie pojazdem samochodowym oznakowanym z tyłu i z przodu okrągłą nalepką barwy białej z zielonym symbolem liścia klonowego. W okresie próbnym przed upływem 8 miesięcy, licząc od dnia otrzymania prawa jazdy, kierujący nie będzie mógł: 1) przekroczyć prędkości: a) 50 km/h na obszarze zabudowanym; b) 80 km/h poza obszarem zabudowanym; c) 100 km/h na autostradzie i drodze ekspresowej dwujezdniowej; 2) kierować pojazdem nieoznakowanym nalepką barwy białej z zielonym symbolem liścia klonowego; 3) podejmować pracy zarobkowej w charakterze kierowcy pojazdu określonego w prawie jazdy kat. B.	Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami Art. 91, 92, 93, 94, 95.

Dodatkowa TABLICA na bagażnik rowerowy

Od 1 stycznia 2016 r. wejdzie w życie zmiana przepisów długo oczekiwana przez kierowców, którzy coraz częściej korzystają z urządzenia do transportu rowerów zainstalowanego w tylnej części pojazdu. Są to bagażniki służące do transportu rowerów, których konstrukcja powoduje zasłonięcie tylnej tablicy rejestracyjnej, a przepis art. 60 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2012 r. poz. 1137, z późn. zm.) mówi jasno: musi być ona widoczna. Bagażniki rowerowe mają wprawdzie specjalne miejsce na tablicę, jednak według obowiązującego prawa w Polsce nie wydaje się trzech tablic rejestracyjnych, nie ma też możliwości zdjęcia jej z tyłu samochodu i przeniesienia na bagażnik. Zabronione jest również samodzielne wykonanie tablic z numerami rejestracyjnymi i montowanie ich do bagażnika. Obecnie wydanie trzeciej tablicy rejestracyjnej przez organ administracji publicznej było możliwe jedynie w przypadku jej kradzieży.

Z pierwszym dniem stycznia **dodatkowa zalegalizowana tablica rejestracyjna będzie wydawana dla pojazdu samochodowego, z wyłączeniem motocykla.**

Organ rejestrujący, właściwy dla miejsca rejestracji pojazdu, na wniosek właściciela pojazdu, wyda dodatkową tablicę rejestracyjną, o tym samym numerze rejestracyjnym, co numer rejestra-

cyjny tego pojazdu. Dodatkową tablicę rejestracyjną, **jednorzędową albo dwurzędową, trzeba będzie umieścić na bagażniku w miejscu konstrukcyjnie do tego przeznaczonym.**

Do legalizacji trzeciej tablicy rejestracyjnej organ rejestrujący wyda dodatkowy **znak legalizacyjny (nalepkę legalizacyjną)**. Część A nalepki legalizacyjnej służy do legalizacji tej tablicy rejestracyjnej, część B organ umieści w rubryce „ADNOTACJE URZĘDOWE” karty informacyjnej pojazdu, a część C w rubryce „ADNOTACJE URZĘDOWE” dowodu rejestracyjnego, wpisując przy znaku legalizacyjnym wyraz: „BAGAŻNIK”. W przypadku legalizacji wtórnika dodatkowej tablicy część A nalepki legalizacyjnej służy do legalizacji tej tablicy rejestracyjnej, część B organ umieści w rubryce „ADNOTACJE URZĘDOWE”, a część C – w rubryce „ADNOTACJE URZĘDOWE” dowodu rejestracyjnego, wpisując przy znaku legalizacyjnym wyraz: „BAGAŻNIK WTÓRNIK”.

W przypadku **kradzieży, zgubienia albo zniszczenia dodatkowej tablicy rejestracyjnej** organ rejestrujący, na wniosek właściciela pojazdu, wyda wtórnika tej tablicy, po przedstawieniu przez właściciela pojazdu: dowodu rejestracyjnego oraz stosownego oświadczenia, że dodatkowa tablica rejestracyjna została skradziona, zgubiona albo zniszczona. Jeżeli natomiast właściciel pojazdu **zrezygnuje z używania bagażnika** do transportu rowerów, będzie mógł po przedstawieniu dowodu rejestracyjnego dokonać zwrotu dodatkowej tablicy rejestracyjnej albo jej wtórnika do organu rejestrującego, który wydał tę tablicę.

W przypadku **złożenia wniosku o wyrejestrowanie pojazdu** właściciel pojazdu będzie musiał dokonać zwrotu dodatkowej tablicy rejestracyjnej albo jej wtórnika, chyba że dokonał wcześniej jej zwrotu albo złożył oświadczenie o jej utracie.

W przypadku zbycia pojazdu należy domniemać, że będzie należało dokonać zwrotu trzeciej tablicy rejestracyjnej.

mł. asp. Marta Paw,
instruktor

ZAKŁAD SŁUŻBY PREWENCYJNEJ

Zmiany legislacyjne w realizacji niektórych ustawowych uprawnień policjantów

Dla policjantów realizujących na co dzień ustawowe uprawnienia, przełożonych sprawujących służbowy nadzór, jak i dla nauczycieli oraz słuchaczy policyjnych kursów i szkoleń bardzo istotną kwestią jest znajomość aktualnych przepisów prawnych i ich stosowanie. Należy wykorzystywać każdy spo-

sób przybliżenia i utrwalenia wiedzy w tym zakresie. Niniejsze opracowanie zawiera omówienie najistotniejszych zmian, które wprowadza rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 września 2015 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (Dz. U. poz. 1565), w odniesieniu do dotychczas obowiązującego aktu prawnego regulującego omawiane zagadnienia. Analizowane rozporządzenie weszło w życie w dniu 9 października 2015 r. i określa sposób postępowania policjantów oraz wzory dokumentów stosowanych przez nich przy wykonywaniu ustawowych uprawnień:

- 1) legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości;
- 2) zatrzymywania osób:
 - a) pozbawionych wolności, które na podstawie zezwolenia właściwego organu opuściły areszt śledczy albo zakład karny i w wyznaczonym terminie nie powróciły do niego,
 - b) stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia;

- 3) pobierania od osób o nieustalonej tożsamości oraz osób usiłujących ukryć swoją tożsamość odcisków linii papilarnych lub wymazu ze służówki policzków w celu identyfikacji tych osób, jeżeli ustalenie tożsamości w inny sposób nie jest możliwe;
- 4) pobierania od osób, po uzyskaniu od nich zgody, odcisków linii papilarnych lub wymazu ze służówki policzków w celu identyfikacji osób zaginionych lub zwłok ludzkich o nieustalonej tożsamości;
- 5) pobierania odcisków linii papilarnych lub materiału biologicznego ze zwłok ludzkich o nieustalonej tożsamości;
- 6) dokonywania kontroli osobistej,
- 7) przeglądania zawartości bagaży i sprawdzania ładunku w portach i na dworcach oraz w środkach transportu lądowego, powietrznego i wodnego, w razie istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary;
- 8) obserwowania i rejestrowania przy użyciu środków technicznych obrazu zdarzeń w miejscach publicznych, a w przypadku czynności operacyjno-rozpoznawczych i administracyjno-porządkowych podejmowanych na podstawie ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2015 r. poz. 355, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą” – także i dźwięku towarzyszącego tym zdarzeniom;
- 9) żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców prowadzących działalność w zakresie użyteczności publicznej;
- 10) zwracania się o niezbędną pomoc do innych przedsiębiorców i organizacji społecznych, w zakresie obowiązujących przepisów prawa, jak również zwracania się w nagłych wypadkach do każdej osoby o udzielenie doraźnej pomocy, w ramach obowiązujących przepisów prawa.

Nowy akt prawny zastąpił rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2005 r. w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (Dz. U. Nr 141, poz. 1186), wprowadzając następujące istotne zmiany:

- 1) w § 2 ust. 2 **doprecyzowano postępowanie policjanta nieumundurowanego** wykonującego uprawnienia wymienione powyżej w pkt 1–3, 5–7, 9–10 inne niż określone w art. 61 ustawy o Policji, w przypadku żądania osoby, wobec której podjęto czynności służbowe, okazania legitymacji służbowej, wskazując, iż policjant okazuje legitymację w sposób umożliwiający odnotowanie danych w niej zawartych, a nie jak w poprzednim rozporządzeniu – „umożliwia odnotowanie danych w niej zawartych”;
- 2) w zakresie realizacji legitymowania **rozszerzono zakres znaczeniowy dotychczasowego rodzaju dokumentu** będącego podstawą do ustalenia tożsamości osoby, zastępując wyraz „paszport” określeniem „dokument paszportowy” (pojęcie szersze niż paszport; obejmuje paszport podstawowy, tymczasowy, dyplomatyczny), oraz dodano nowy sposób ustalenia tożsamości osoby, tj. na podstawie informacji o osobie w postaci zdjęcia wraz z opisem wizerunku osoby lub odcisków linii papilarnych zgromadzonych w policyjnych zbiorach danych lub zbiorach danych, do których Policja ma dostęp na podstawie art. 20 ust. 15 i 16 ustawy o Policji;
- 3) z przepisu regulującego zatrzymywanie osoby przez policjantów (§ 8 ust. 1 i 2, § 9 ust. 1) usunięto zwroty: „Policjant (...) jest obowiązany podjąć wobec niej kolejno następujące czynności” oraz z przepisu regulującego przeprowadzanie kontroli osobistej (§ 14 ust. 1) zwrot „Policjant (...) wykonuje kolejno następujące czynności”, w wyniku czego

został zniesiony obowiązek przestrzegania chronologii wskazanych w rozporządzeniu czynności podejmowanych wobec osób zatrzymanych oraz podczas przeprowadzania kontroli osobistej na rzecz wyboru i realizacji przez policjantów optymalnej taktyki przeprowadzania tego rodzaju działań adekwatnie do ich uwarunkowań;

- 4) **rozszerzono obowiązki policjanta wobec osób zatrzymanych na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 2a ustawy o Policji**, tj. osób, które na podstawie zezwolenia właściwego organu opuściły areszt śledczy albo zakład karny i w wyznaczonym terminie nie powróciły do niego – należy zapewnić im takie same uprawnienia jak w przypadku osób zatrzymanych prewencyjnie (na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3) z wyjątkiem prawa do zawiadomienia o zatrzymaniu miejscowo właściwego prokuratora;
- 5) **zrezygnowano z określenia obowiązku policjanta w zakresie udzielenia, w granicach dostępnych środków, pierwszej pomocy medycznej osobie zatrzymanej lub zapewnienia jej badań lekarskich** z uwagi na uregulowanie tej kwestii w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz. U. poz. 1102);
- 6) **zrezygnowano również z zapisu o obowiązku umieszczenia osoby zatrzymanej w pomieszczeniu jednostki organizacyjnej Policji przeznaczonym dla osób zatrzymanych (w tzw. PDOZ)**, z uwagi na uregulowanie tej kwestii w odrębnych przepisach dotyczących służby w PDOZ;
- 7) doprecyzowano sposób postępowania przy wykonywaniu przez policjantów uprawnień w zakresie pobierania linii papilarnych od osób oraz ze zwłok ludzkich o nieustalonej tożsamości, a także uprawnień w zakresie pobierania od osób, za ich zgodą, linii papilarnych lub wymazu ze służówki policzków, w celu identyfikacji osób zaginionych lub zwłok ludzkich o nieustalonej tożsamości;
- 8) **w § 23 sformułowano „tajemnicę państwową lub służbową” zastąpiono zwrotem „informacje niejawne”**, dostosowując zapis rozporządzenia do przepisów wynikających z ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. Nr 182, poz. 1288, z późn. zm.);
- 9) **zrezygnowano z powoływania rzeczoznawcy** w celu rozpatrzenia zastrzeżeń właściciela (posiadacza) rzeczy lub dokumentu co do określonych w protokole danych dotyczących stopnia uszkodzenia albo zużycia zwracanych rzeczy lub dokumentu, użyczonych przez właściciela (posiadacza) w ramach korzystania przez policjanta z uprawnienia niezbędnej lub doraźnej pomocy i podlegających zwróceniu;
- 10) **wprowadzono możliwość dokumentowania w postaci elektronicznej legitymowania osób, kontroli osobistej, obserwowania i rejestrowania obrazu i dźwięku w miejscach publicznych**;
- 11) w załączniku nr 3 do rozporządzenia uwzględniono zmianę wynikającą z ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. poz. 1282) polegającą na nadaniu nowego brzmienia art. 245 § 1 cyt. ustawy, który stanowi, iż **obecność policjanta przy rozmowie osoby zatrzymanej z adwokatem jest dopuszczalna wyłącznie w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami**;
- 12) na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 2a i pkt 3 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji **wprowadzono nowe wzory pouczeń dla osób zatrzymanych** oraz wzór karty daktyloskopijnej odcisków linii papilarnych palców.

podinsp. Leszek Dyduch, starszy wykładowca

JĘZYK ANGIELSKI DLA POLICJANTÓW

WYBRANE SŁOWNICTWO DOTYCZĄCE CUDZOZIEMCÓW I UCHODźCÓW

CHOSEN EXPRESSIONS CONCERNING FOREIGNERS AND REFUGEES

areszt dla cudzoziemców	– detention centre for foreigners
bezpośredni wstępny obywatela UE lub jego małżonka, pozostający na utrzymaniu obywatela UE lub jego małżonka	– direct ascendant of the EU citizen or his spouse, being supported by the EU citizen or his spouse
bezpośredni zstępny obywatela UE lub jego małżonka, w wieku do 21 lat lub pozostający na utrzymaniu obywatela UE lub jego małżonka	– direct descendant of the EU citizen or his spouse, being up to 21 years old or being supported by the EU citizen or his spouse
cudzoziemiec	– foreigner
członek rodziny	– family member
dane biometryczne	– biometric data
dokument podróży	– travel document
doświadczenie zawodowe	– professional experience
granica	– border
karta pobytu	– residence card
Konwencja Genewska	– Geneva Convention
kraj pochodzenia	– country of origin
kwalifikacje uzyskane w wyniku ukończenia studiów wyższych	– qualifications acquired as a result of obtaining a university degree
małoletni bez opieki	– minor without the guardianship
mały ruch graniczny	– small border traffic
małżonka obywatela UE	– spouse of the EU citizen
naukowiec	– scientist
obywatel Konfederacji Szwajcarskiej	– citizen of the Swiss Confederation
obywatel państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA)	– citizen of a member state of European Free Trade Association (EFTA)
obywatel państwa członkowskiego Unii Europejskiej	– citizen of the European Union member state
obywatel UE	– EU citizen
ochrona czasowa	– temporary protection
ochrona uzupełniająca	– supplementary protection
osoba pracująca na własny rachunek	– self-employed person

ośrodek strzeżony	– guarded centre
państwo członkowskie	– member state
państwa obszaru Schengen	– states of Schengen area
powrót	– return
pracodawca użytkownik	– employer user
pracownik	– employee
przesiedlenie	– resettlement
przewoźnik	– carrier
relokacja	– relocation
sieć telekomunikacyjna	– transmission networks
status uchodźcy	– refugee status
strefa tranzytowa lotniska międzynarodowego	– transit zone of the international airport
szkolenie zawodowe	– professional training
uchodźca mandatoryjny	– mandatory refugee
urządzenia telekomunikacyjne	– transmission devices
wiza	– visa
wiza krajowa	– domestic visa
wiza Schengen	– Schengen visa
wykonywanie pracy	– performance of work
wykonywanie pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji	– performance of work in the profession requiring high qualifications
wyższe kwalifikacje zawodowe	– higher professional qualifications
Dzień dobry.	– Good morning, good afternoon.
Proszę o okazanie dokumentu tożsamości.	– Could you show me your identity document?
Skąd pan przyjechał?	– Where did you come from?
Dokąd pan chce dotrzeć?	– Where do you want to go?
Czy ubiega się pan o azyl?	– Are you applying for asylum?
Czy jest pan uchodźcą politycznym?	– Are you a political refugee?
Gdzie pan przekroczył granicę Unii Europejskiej?	– Where did you cross the European Union border?
Z kim pan przyjechał?	– Who did you come with?
Czy chce pan pomocy lekarskiej?	– Do you need the medical assistance?
Czy jest pan głodny?	– Are you hungry?
Czy jest pan spragniony?	– Are you thirsty?

Przygotowanie wersji polskiej: podinsp. Andrzej Pawłowski, ZSP CSP;
podinsp. Jerzy Misiak ZSK CSP
Tłumaczenie na język angielski: gł. spec. Renata Cedro, WP CSP

Zasady publikowania w „Kwartalniku Policyjnym”

1. Redakcja przyjmuje teksty dotąd niepublikowane o charakterze zawodowym lub naukowym, dotyczące zagadnień związanych z funkcjonowaniem Policji, szeroko rozumianym bezpieczeństwem, a także praktyki policyjnej i współpracy formacji z innymi instytucjami ochrony porządku prawnego oraz z samorządem lokalnym.
2. Materiały do publikacji należy przysyłać pocztą elektroniczną na adres: kwartalnik@csp.edu.pl lub składać w sekretariacie Wydziału Wydawnictw i Poligrafii Centrum Szkolenia Policji (ul. Zegrzyńska 121, 05-119 Legionowo, tel. 22 605 33 72 lub 22 605 32 70).
3. Prace są kwalifikowane do druku przez zespół redakcyjny czasopisma. Redakcja zastrzega sobie prawo dokonywania skrótów i adiustacji tekstów oraz zmiany tytułów i śródtytułów.
4. W celu zapobiegania wszelkim przejawom nierzetelności, w tym zjawisku *ghost-writing* i *guest authorship*, redakcja wymaga ujawnienia przez autorów wkładu w powstanie publikacji.
5. Materiały są publikowane w „Kwartalniku Policyjnym” nieodpłatnie, po złożeniu przez autora pisemnego oświadczenia, zgodnie z otrzymanym od redakcji wzorem.
6. Nadesłanych materiałów do publikacji redakcja nie zwraca.
7. Wersją pierwotną (referencyjną) czasopisma jest wydanie papierowe. Ponadto poszczególne numery są również dostępne w wersji elektronicznej na stronie internetowej: www.kwartalnik.csp.edu.pl.
8. Wskazówki edytorskie dotyczące przygotowania materiału przez autorów:
 - format A4, czcionka Times New Roman, wielkość 12 punktów, interlinia 1,5 wiersza, marginesy – 2,5 cm;
 - na pierwszej stronie należy podać imię i nazwisko autora materiału, stopień (lub tytuł) naukowy (tytuł zawodowy), nazwę instytucji, w której autor jest zatrudniony, nr telefonu, adres e-mailowy;
 - do tekstu należy dołączyć streszczenie oraz tytuł pracy w języku angielskim;
 - materiał ilustracyjny powinien być dostarczony w oddzielnych plikach (rysunki lub fotografie w formacie jpg, rozdzielczość 300 dpi, minimalna wielkość 1,5 MB);
 - schematy i wykresy zamieszczone w publikacji muszą być edytowalne, tak aby można było nanieść korekty;
 - przypisy należy umieścić na dole strony lub na końcu pracy; przypisy wstawia się automatycznie i oznacza się cyframi arabskimi;
 - zgodnie z normami wydawniczymi przypis bibliograficzny powinien zawierać:
 - imię i nazwisko autora, tytuł, wydawcę, miejsce i rok wydania, numer strony:
M. Olbrycht, J. Rutkowski, *Taktyka minersko-pirotechniczna w działaniach antyterrorystycznych*, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2003, s. 35–36;

- jeżeli dzieło jest pracą zbiorową:
Nowy leksykon PWN, red. A. Dyczkowski, Warszawa 1998, s. 684;
- jeżeli jest to artykuł w pracy zbiorowej:
J. Szreniawski, *Prawo do dobrej administracji prawem podmiotowym obywatela*, w: *Dobra administracja. Teoria i praktyka*, red. J. Łukasiewicz, S. Wrzosek, Radom 2007, s. 256;
- jeżeli jest to artykuł w czasopiśmie:
B. Jankowska, *Odpowiedzialność karna osób prawnych*, „Państwo i Prawo” 1996, nr 7, s. 46;
- jeżeli jest to akt prawny (należy wskazać publikator):
Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2015 r. poz. 355, z późn. zm.);
- jeżeli jest to tekst opublikowany w Internecie:
J. Kowalski, *Edukacja online*, www.gazeta.pl/forum?forumedukacyjne5645 [dostęp: 12 marca 2004 r.].

Zasady recenzowania artykułów

1. Artykuły o charakterze naukowym są recenzowane przez dwóch niezależnych recenzentów zewnętrznych, zgodnie z zasadami dotyczącymi tego rodzaju prac, w tym z Dobrymi praktykami w procedurach recenzyjnych w nauce opracowanymi przez Zespół do Spraw Etyki w Nauce pod przewodnictwem prof. dr. hab. Witolda Marciszewskiego, opublikowanymi na stronie internetowej: <http://www.nauka.gov.pl/publikacje2/dobre-praktyki-w-procedurach-recenzyjnych-w-nauce.html>.
2. Autorzy i recenzenci nie znają swoich tożsamości, w innych przypadkach recenzenci podpisują oświadczenie o niewystępowaniu konfliktu interesów między nimi a autorami, w tym m.in. bezpośrednich relacji osobistych, relacji podległości zawodowej, bezpośredniej współpracy.
3. Recenzja ma formę pisemną. Zawiera syntetyczną charakterystykę artykułu, część analityczną, ocenę ogólną i kończy się jednoznaczną konkluzją, tj. jest pozytywna, negatywna lub warunkowo pozytywna, jeśli recenzent wskazuje na konieczność wprowadzenia poprawek. Autorzy artykułów są zobowiązani do ustosunkowania się do uwag i uwzględnienia sugerowanych zmian.
4. Nazwiska recenzentów poszczególnych publikacji nie są ujawniane. Lista recenzentów współpracujących z czasopismem w każdym roku kalendarzowym jest publikowana w ostatnim numerze danego roku.

Lista recenzentów artykułów naukowych w „Kwartalniku Policyjnym” w 2015 r.

- prof. dr hab. Piotr Majer, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
- prof. dr hab. Jadwiga Stawnicka, UŚ w Katowicach
- płk dr hab. Piotr Płonka, CSŻW, Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni
- dr hab. Elżbieta Posłuszna, Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych w Dęblinie
- dr hab. Adrian Siadkowski, prof. Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej
- dr hab. Jarosław Teska, Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni
- mł. insp. dr hab. Agata Tyburska, WSPol Szczytno
- dr hab. inż. Krzysztof Załęski, prof. Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych w Dęblinie
- dr hab. Robert Zawłocki, prof. Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu
- insp. dr Rafał Batkowski, KWP Poznań
- płk dr Marek Brylonek, KGŻW
- podinsp. dr Zenon Cisowski, WSPol Szczytno
- dr hab. Jacek Dworzecki, prof. WSPol Szczytno
- dr Dominik Hryszkiewicz, WSPol Szczytno
- dr Waldemar Krawczyk, CLKP
- płk dr Robert Pawlicki, CSŻW
- dr Marcin Płotek, WSPol Szczytno
- ppłk dr Artur Rochnowski, KGŻW
- płk w st. sp. dr Jan Suliński, CSŻW
- nadkom. dr Anna Świerczewska-Gąsiorowska, WSPol Szczytno
- dr Jerzy Telak, Szkoła Główna Służby Pożarniczej
- podinsp. dr Marek Ujazda, KPP w Wołominie
- dr Aleksandra Wentkowska, UJ w Krakowie

MEDAL DLA STAROSTY

17 listopada w Komendzie Stołecznej Policji starosta legionowski **Robert Wróbel** został odznaczony Medalem za Zasługi dla Policji.

17 listopada odbyła się także uroczysta zbiórka warszawskiego garnizonu Policji. Spotkanie, przygotowane w ramach obchodów Narodowego Święta Niepodległości, było okazją do uhonorowania osób zaangażowanych w pracę na rzecz bezpieczeństwa mieszkańców, wykonywaną przez tę formację.

Komendant Stołeczny Policji nadinspektor Michał Domaradzki wspólnie z wojewodą mazowieckim Jackiem Kozłowskim odznaczyli dziewiętnastu funkcjonariuszy, pracowników cywilnych Policji, prokuratorów i samorządowców Medalem za Zasługi dla Policji. Wśród nich znalazł się **Robert Wróbel**, który otrzymał odznaczenie III stopnia, czyli Brązowy Medal za Zasługi dla Policji. Odznaczenia otrzymali też starostowie z zaprzyjaźnionego powiatu warszawskiego zachodniego: starosta **Jan Żychliński** – Złoty Medal za Zasługi dla

Policji i wicestarosta **Paweł Białecki** – Brązowy Medal za Zasługi dla Policji.

Medal za Zasługi dla Policji został ustanowiony ustawą z dnia 7 czerwca 2001 r. Przyznaje się go jako odznaczenie za wybitne zasługi w dziedzinie realizacji ustawowych zadań Policji.

Podczas uroczystości nagrody i wyróżnienia otrzymali oczywiście również policjanci. 30 funkcjonariuszy i funkcjonariuszek dostało z rąk komendanta Domaradzkiego i wojewody Kozłowskiego odznakę „Zasłużony Policjant”. Jest to odznaczenie cywilne, nadawane policjantowi w uznaniu szczególnych zasług i osiągnięć służbowych, którymi przyczynił się do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa lub porządku publicznego. Z okazji Narodowego Święta Niepodległości policjanci otrzymali również awanse i nagrody. Dziesięciu funkcjonariuszy zostało mianowanych na wyższy stopień policyjny, a dwójgu policjantom ofiarowano nagrody pieniężne za wzorową służbę od Ministra Spraw Wewnętrznych.

Joanna Kajdanowicz

Podczas uroczystej zbiórki z okazji Narodowego Święta Niepodległości 30 policjantów i policjantek zostało uhonorowanych odznaką „Zasłużony Policjant”.

Robert Wróbel został odznaczony Brązowym Medalem za Zasługi dla Policji, nadanym przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

**CENTRUM SZKOLENIA
POLICJI**

05-119 Legionowo, ul. Zegrzyńska 121
www.csp.edu.pl

**CENTRUM SZKOLENIA
ŻANDARMERII WOJSKOWEJ**

05-300 Mińsk Mazowiecki, ul. Warszawska 267
www.zw.wp.mil.pl

www.kwartalnik.csp.edu.pl